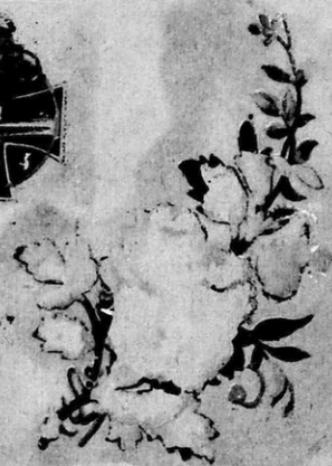

Ν Ε Ο Ε Μ Η Ν Ι Κ Α
Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Μ Α Τ Α
Κ Ο Μ Ι Τ Ε Λ Ι Ο Υ

ΑΙΜΗΝΕΟΕΝ

ΑΤΑΥΣΩΤΑΝ

ΥΟΛΕΤΩΝ

ΤΟΜΟΣ
B

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητού του Α' ἐν Πάτραις Γυμνασίου

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΙΔΙΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑΝ 1927-1937

«Πᾶσαν ὁμορφίαν Πατρίδα ἐσὺ
τήν ἔχεις». ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου δρ. **24.20**

(βιβλίος, δρ. 8.65. Φόρος Ἀναγκ. Δανείου 2,60)

Ἄριθ. ξάδεϊας κυκλοφορίας 209. 14 Ὀκτωβρίου 1927)

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 5

1927

18778

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' ἐν Πάτραις Γυμνασίου

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑΝ 1927-1937

«Πᾶσαν ὀμορφιὰ Πατρίδα ἐσὺ
τὴν ἔχεις». ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 5
1927

Ἀριθ. } Πρωτ. 17002
 } Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Μαΐου 1927

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΡΟΣ

τὸν κ. **Νικόλαον Κοντόπουλον**

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως, τῇ 4 τοῦ ἰσταμένου μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 13ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 37 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνεκρίθη τὸ βιβλίον ὑμῶν «**Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα**» διὰ τὴν **Β' τάξιν** τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, δια μίαν **δεκαετίαν**, λογιζομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1927 - 1928, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς σχετικαῖς ἐκθέσεσιν ὑποδείξεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπείας.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Διευθυντὴς

Ε. ΚΑΚΟΥΡΟΣ

Ὁ Τμηματάρχης

Κ. Καμπέρης

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

ΙΩ. ΓΚΙΚΑ

1. Η ΔΙΤΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ (1)

Εἰς τὴν Κέρκυραν ἔχω ἓνα θεῖον θεόστραβον, τὸν δυστυχῆ, ἀλλὰ θεοσεβέστατον. Ἡ μόνη του παρηγορία εἶναι ἡ ἐκκλησία. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ μάτια τῆ ψυχῆς του, ὀρθάνοιχτα καὶ προσηλωμένα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ, τὸν κάμνουν νὰ λησμονῇ τὴν τύφλαν του. Ἐγὼ ὁ ἀνεψιός του ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν ἐπήγαινα τὰς Κυριακάς καὶ τὰς ἑορτὰς εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὡς ἀμοιβὴν δὲ διὰ τὸν κόπον μου συνήθιζε νὰ μοῦ διηγῆται διάφορα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καὶ θαύματα. Ἐνθυμοῦμαι λοιπόν, ὅτι ἓνα μέγα Σάββατον πρῶτ μου εἶπε : — Γιάννη μου, σήμερα θὰ πάμε νὰ δοῦμε τὴ λιτανεῖα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Κατὰ συμβουλήν του τὸν ὠδήγησα εἰς ὄψωμα πλησίον τοῦ

(1) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Θαῦμα».

ὁποίου θὰ ἐπερνοῦσε ὁ Ἅγιος. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἐνωρίς ἀκόμη, εὐρισκόμεθα ἐκεῖ μόνοι σχεδὸν καὶ ἡ γύρω ἡσυχία ἀνησυχούσε φοβερά τὸν θεῖόν μου. Τὸν ἐφοῦρκιζε, τὸν ἔσκαζε ἡ στραβομάρα του, καὶ ὄλο ἐτέντωνε τὸν λαιμόν του, ὡς νὰ ἤθελε νὰ ἴδῃ καλλιτέρα τὰ πρὸ αὐτοῦ. Κάποτε ἔκανε ν' ἀλλάξῃ θέσιν, χωρὶς νὰ μὲ συμβουλευθῇ, ἐσκόνταπτε, ἐκοκκίνιζε καὶ ἐφούσκοναν αἱ φλέβες τοῦ λαιμοῦ του καὶ ἐδονίζοντο ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀπελπισίας, τὸ ὅποτον ἠρέβιζε καὶ ἐφαρμάκονε τὸ αἷμά του.

Ἦρπαζε τότε τὸ κομβολόγι του καὶ τὸ ἔπαιζε νευρικά καὶ ἐξεκοκκίνιζε συγχρόνως τὸ πρόσωπόν του καὶ κατακάθιζαν αἱ φουσκωθεῖσαι φλέβες τοῦ λαιμοῦ του. Κάποτε ὁ φωτοδότης ἥλιος ἐχάϊδευε μὲ τὰς χαριτωμένας ἀκτίνάς του τὰ κατημένα του τὰ μάτια, τὰ ὅποια ὁ μαῦρος θεὸς μου ἀνοίγε πρὸς στιγμὴν διὰ πλατα ἐμπρός του, ὡς νὰ ἤθελε νὰ τοῦ φωνάξῃ: «χῶσε τὴ φωτιά σου, ἦλιε μου, μέσα γιὰ μέσα στὰ σβυσμένα μου τὰ μάτια καὶ φλόγισέ τα κι' ἀνάστησέ τα νὰ σὲ δῶ μιά στιγμὴ μονάχα κι' ἄς ξαναστραθωθῶ ἔπειτα». Καὶ ὁ ζωοδότης ἥλιος ἔχωνε τὰς ἀκτίνάς του μέσα γιὰ μέσα στὰ σβυσμένα του τὰ μάτια καὶ τοῦ τὰ ἐξεματοῦσε τόσο μὲ τὸ εὐεργετικό του τὸ φῶς, ὥστε ὁ δυστυχῆς ἐδάκρυζε, ἔκλειε γρήγορα τὰ φλέφαρα, καὶ βαθὺς ἀναστεναγμὸς ἐξεθόμαινε ἀπὸ τὰ μαραμμένα φυλλοκάρδια του. Ἐγύριζε τότε ἀπότομα τὸ πρόσωπο, ὡς νὰ ἐμισοῦσε τὸ φῶς καὶ ὡς νὰ ἤθελε νὰ βασιλεύσῃ εἰς ὄλον τὸν κόσμον βαθύτατο σκοτάδι.

Ἐν τῇ μεταξὺ πολλὸς κόσμος ἀνέβαινε εἰς τὸ ὑψωμα διὰ τὴν λιτανεῖαν καὶ ὁ θόρυβος τῶν ἐμιλιῶν καὶ τῶν γελώτων τῶν προσερχομένων ἐπέδρασεν εὐεργετικῶς εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ θείου μου, ὥστε ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἶχε ξεχάσει ὀλοτελῶς καὶ τὴν πίκραν του διὰ τὸν φωτοδότην ἥλιον, ὁ ὅποτος καὶ αὐτὸς ἀκόμη δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ φωτίσῃ τὰ μάτια του.

— Μετ' ὀλίγον ἠκούοντο πλέον καὶ μακρῖνοι ἤχοι μουσικῆς, ἡ ὅποια ἔπαιζε πένθιμον ἐμβατήριον, καὶ σιγὰ-σιγὰ ἐπρέβαλλαν ἐμπρός μας καὶ φλάμπουρα καὶ σκόλαι τῆς λιτανείας συνοδευόμεναι ἀπὸ χιλιάδας θεοσεδῶν χριστιανῶν.

— Ἀρχίζει νὰ περνᾷ ἡ λιτανεῖα, θεῖτε, τοῦ ἐπιθύρια.

Ἰερὸς ἐνθουσιασμὸς τότε τὸν κατέλαβε. Ἦρχισε νὰ σταυροκοπῆται καὶ νὰ μ' ἐρωιᾷ συγχρόνως.

— Ποῖὸ εἶναι τὸ πρῶτο φλάμπουρο, Γιάννη μου;

- Τῶν Ἁγίων Πάντων.
- Αὐτὸ μὲ τὴν εἰκόνα ὄλων τῶν Ἁγίων καὶ τῆς Παναγίας;
- Αὐτό.
- Καὶ ποιά σκόλα ἔρχεται δεύτερη;
- Τῆς Ὁδηγήτριας.
- Βοήθεια μου, Παναγία μου, καὶ κάμε με καλὰ νὰ σὲ ξανασηκώσω. Ὁπως ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια . . . ἄχ εἶναι κόσμος, Γιάννη μου; Ἔχει καὶ στρατό, λέγε μου, παιδί μου!

Ἡ λιτανεΐα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν Κερκύρα.

- Εἶναι ὠραία, θετέ μου, ἔξοχο θέαμα . . .
- Ἄχ!
- Τώρα περνοῦν τὸν σταυρό, ἀλλὰ χωρὶς τὸν Σταυρωμένον. Γύρω του τὸν ραίνουν μὲ τριαντάφυλλα καὶ κρίνα καὶ γαρούφαλα. Παιδιά στὰ κάτασπρα σὰν τὶς μαργαρίταις τοῦ κάμπου καὶ δύο παπάδες μὲ μαθρα ἄμφια τὸν θυμιατίζουν ξέσκεποι καὶ κλίνουν τὰς κεφαλὰς κι' ὄλο ψάλλουν θὰ τ' ἀκοῦς πιστεύω θετε . . .
- Ναι, παιδί μου: «δειξὸν ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου ἀνάστασιν» ἀκοῦω νὰ ψάλλουν . . . Ἄκουε καὶ τὴ μουσική, Γιάννη μου. τί γλυκά, τί ἄρμονικά ποῦ παίζει! «τράν! . . . τράν! . . . τράν! . . .» Ποιά μουσική εἶναι;
- Εἶναι ἡ φιλαρμονική μὲ τὶς περικεφαλαΐαις, ποῦ λαμπυρί-

ζουν σάν ἥλιοι στὸν ἥλιο κ' ἔχουν στὴν κορφή κατακόκκινα μεγάλα φτερά, ἐν ᾧ μαύρα κρέπια στολίζουν τὰ ὄργανα τῶν μουσικῶν

— Τί ὠρατά, ποῦ θάναί, ὅπως τὰ φαντάζομαι! ... καὶ μοῦ ἔσφιξε ὁ θεϊός μου νευρικά, ἀγρία τὸ χέρι ὥστε ἐμισοφώναξα Ἄ!

— Ὑστερ' ἀπὸ τὴν φιλαρμονικὴν, θεῖτε, περνοῦν τῶρα δλα τὰ σχολεῖτα μὲ μαύρα φορέματα καὶ μ' ἄσπρα χειρόκτια καὶ κρατοῦν γαλακτόχρωμα κεριά μὲ πένθιμα στολίδια καὶ λάμπει τὸ δειλὸ φῶς τῶν κεριῶν κατάχρυσα ζευγαρωμένο μὲ τὲς ἀχιτίνες τοῦ ἡλίου. Νὰ κ' ἡ δευτέρη μουσική, ἡ στρατιωτικὴ, μὲ τὰ ὄργανα στὸ στόμα καὶ μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ ραβδί τοῦ ἀρχιμουσικοῦ, ποῦ τὸ κρατεῖ ἀκίνητο στὸν ἀέρα μὲ μεγαλοπρέπεια.

— Νά! Νά! θεῖτέ μου, τῶρα κύτταξε . . .

— Κοιτάζω, παιδί μου, λέγε, λοιπὸν τί κοιτάζω;

— Δὲν βλέπεις τὸν Ἅγιο μας ἐκεῖ κάτω κάτω;

— Ναί, τὸν βλέπω - καὶ πῶς τὸν βλέπω, παιδί μου;

— Ἐμπρὸς τοῦ ἔρχεται μαυροφόρος στρατὸς παπάδων μὲ ἄσπρους μεγάλους σταυροῦ, εἰς τὰ πετραχήλια των. Εἰς τὴν μέση βαδίζει ὁ Δεσπότης μὲ τὴ χρυσὴ του μίτρα, μὲ τὴν ἀσημένια του πατερίτσα καὶ μὲ τὰ χιονάτα γένεια του, ποῦ πέφτουν μακρὰ καὶ μισοσκεπάζουν τὸ διαμαντένιο σταυρὸ τοῦ στήθους του. Τρεῖς διάκκοι μπροστά του μιὰ γυρίζουν ὀπίσω των καὶ τὸν θυμιατίζουν καὶ γέρνουν κάτω τὰ κεφάλια των μὲ σέβας, καὶ μιὰ ξαναγυρίζουν ἔμπρὸς των καὶ θυμιατίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὰ κεφάλια των ὀρθὰ - ὀρθὰ . . . Κάμε τῶρα τὸ σταυρὸ σου, θεῖτε! περνεῖ ὁ Ἅγιος μας...

— Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐπιθύρῃσεν ὁ θεϊός μου σταυροκοπούμενος καὶ κλαίων ἀπὸ συγκίνησιν.

— Τὸν κρατοῦν ξέσκεπο τέσσαροι παπάδες χωρὶς καλλυμαύχια, μὲ χρυσὰ ἄμφια, ἄλαλοι καὶ σοδαροί. Πῶ! Πῶ! πόσος κόσμος γύρω του, θεῖτέ μου, καὶ μ' ὄλον τοῦτα δλα φαίνονται πῶς κινοῦνται βουδᾶ καὶ μονάχα τ' ἀνεβοκατεβάσματα τῶν θυμιατῶν ἀκούονται σάν ἤχοι μονότονοι.

Τί λυπημένο τὸ πρόσωπο τοῦ Ἁγίου σήμερα, θεῖτέ μου!

— Δὲν ἔγινε ἀκόμη ἀνάστασις, παιδί μου.

— Ὑστερα ἔχει τὸν Ἐπιτάφιο ὀπίσω του, ποῦ κηδεύεται. Τὸν βλέπεις, ὅπως ἐγώ;

— Ναί, τὸν βλέπω.

— Καὶ πῶς τὸν βλέπεις, θεῖτε;

— Ἄχ !, ὅπως θὰ μοῦ πῆς.

— Ἄλλοι τέσσεροι παπάδες λευκοφόροι κρατοῦν τὸν Ἐπιτάφιο. Ὁ Χριστὸς στολισμένος μὲ ροδόφυλλα καὶ μενεξέδες κοίτεται σὰν ἀδικοσκοτωμένο παιδάκι στὸ κρεββατάκι του, ποῦ μοιάζει σὰν κατάχρυση κούνια. Τώρα, ποῦ κηδεύεται, τὸν σκεπάζει ὠραῖος βελουδένιος οὐρανὸς μ' ἀσημένιαις φούνταις ἀκουμπισμένος σὲ τέσσερα ἀσημοχρυσωμένα σίδερα.

Τί συγκινητικὴ κηδεῖα, θεῖέ μου ! Πόσοι πλοῦσιοι μὲ ψηλά καπέλλα καὶ πόσοι ἀξιωματικοὶ μὲ λαμποκόπαις στολαῖς καὶ παράσημα συνοδεύουν τὸν Ἐπιτάφιο ἀνακατωμένοι μὲ ξυπόλυτους χωριάταις καὶ μὲ κουρελιασμένους φτωχοὺς ! . . .

Β'. ΣΥΜΠΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

Α') ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΝ

Γ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

1 ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΕΝ Τῇ ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁλόκληρος ὁ χιλιετής βίος τοῦ μεγίστου καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένου κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Κράτους τοῦ Κόσμου, ὅποτον ἦτο τὸ Βυζαντινόν, κέντρον ἔχει τὸν μέγαν Ναόν, καὶ ἡ ἐξιστόρησις τῶν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ συμβάντων εἶναι αὐτὴ ἡ ἱστορία τοῦ μεσαιωνικοῦ μας Κράτους· ἐντὸς αὐτοῦ ἐγένετο συνήθως ἡ στέψις τῶν Αὐτοκρατόρων, ὅσους ἀνεκέρυττεν ὁ λαὸς ἢ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν πρὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας πλατεῖαν, τὸ Αὐγουστατον, πᾶσαι δὲ αἱ μεγάλαι ἐκκλησιαστικαὶ πομπαὶ ἢ προσελεύσεις, ὡς ἐκάλουον αὐτὰς οἱ Βυζαντινοί, καὶ αἱ ἐθνικαὶ πανηγύρεις ἐτελοῦντο ἢ ἤρχοντο ἢ κατέληγον εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν· ἐκεῖ οἱ νικηταὶ τῶν Περσῶν, Ἀβάρων, Ἀράβων, Βουλγάρων, Τούρκων καὶ τῶν ἄλλων ποικιλωνύμων ἐχθρῶν τοῦ Κράτους Αὐτοκράτορες καὶ στρατηγοὶ ἐπευφημοῦντο διὰ τὰς ἐνίκας τῶν κατὰ βαρβάρων· ἐκεῖ ἐγένετο τῶν Πατριαρχῶν ἢ ἀνακλήρυξις· ὁ Ναὸς οὗτος ἤκουσε τὸ πρῶτον τοὺς ὕμνους, οὗς ψάλλει μέχρι σήμερον

ἡ Ἐκκλησία μας ἐντὸς αὐτοῦ συνέβησαν αἱ συνταράξασαι ἐπὶ δλόκληρον ἑκατονταστηρίδα τὸ Κράτος εἰκονομαχικαὶ ἔριδες καὶ αὐτὸς ἤκουσε τὸν θρίαμβον τῆς Ὀρθοδοξίας· ἐντὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας συνετελέσθη τὸ Σχίσμα μεταξύ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ Ἁγία Τράπεζα τοῦ Μεγάλου Ναοῦ ἐμιάνηθῃ μὲ τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Πάπα· ἡ Ἁγία Σοφία μὲ τὴν ἀπάνταστον μεγαλοπρέπειάν της προσείλκυσε καὶ ἐξεχριστιάνισε τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Σλαῦους ἐν γένει, καὶ ἡ Μ. Ἐκκλησία πάντοτε ὡς φιλόστοργος Μήτηρ παρέδιδεν εἰς δεινὰς τοῦ Κράτους περιστάσεις τοὺς θησαυροὺς της διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας· συνέ-

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

πασχε μετὰ τοῦ ἔθνους, εἶδεν ἑαυτὴν γυμνουμένην τοῦ ἀπεράντου πλούτου, ὅστις ἐκόσμηι τὰ ἱερὰ καὶ τεχνικώτατα σκευή της, ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων Φράγκων, τὸ ἔδαφός της ἐμολύθη ἐκ τῶν αἱμάτων τῶν ζώων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Φράγκαὶ μετέφερον τὰ ἀμυθῆτου ἀξίας κειμήλιά της, καὶ ὅτε ὁ βάρβαρος Ἀσιάτης κατακτητῆς περιέζωσε τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καὶ ὁ τελευταῖος Ἕλλην Ἀυτοκράτωρ ἦντλει ἀπὸ τοῦ Ναοῦ τούτου τὸ σθένος δι' ἓνα ἥρωϊκὸν θάνατον :

«Ἡ Δέσποινα ταραχθῆκε καὶ ἐδάκρυσαν οἱ εἰκόνας» τοῦ Μ. Ναοῦ, ὅπως τόσον ὥρατα ἐζωγράφησεν ἑνὸς ὀλοκλήρου Ἔθνους τὸν πόνον τὸ δημοτικὸν ἄσμα. Τὰς εἰκόνας ἐκείνας τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὰ καλλιστεύματα τῆς τέχνης τοῦ Βυζαντίου, οἱ Τοῦρκοι κατέκοψαν, τὸν Ναὸν ὀλοκλήρον ἐξεγύμνωσαν ἐκ τῶν πολυτίμων σκευῶν, ἀφήσαντες αὐτὸν ἔρημον καὶ γυμνόν, δὲν ἠδυνήθησαν ὁμῶς τὰς ἐλπίδας καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ Ἔθνους νὰ ἐκριζώσουν, ἅτινα τὸν Ναὸν τοῦτον ἔχουν μέχρι σήμερον ὡς σύμβολον τὴν ταραχὴν καὶ τὰ δάκρυα τῆς Δέσποινας τοῦ Τέμπλου τῆς Ἁγίας Σοφίας παρηγορεῖ ἀπ' αἰῶνων ὁ Ἕλληνας καὶ μὲ ἀκράδαντον πίστιν ἐπαναλαμβάνει :

«Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴ πολυδακρύζης,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ μας εἶναι».

Γ. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

2. ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΥΤΗΣ (')

Ἡ ἱστορία τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἐν συγκρίσει μάλιστα πρὸς τὸν γύρω πολιτισμὸν καὶ ἰδιαιτέρως τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ καὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τοῦ Κράτους ἐκείνου.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπῆρξε καθ' ἑαυτὴν τοῦς σκοτεινοὺς χρόνους τοῦ μεσαίωνα ἡ μεγάλη ἀγορὰ τοῦ κόσμου. Ἐμποροὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, Ρῶσοι, Περσένοι, Βούλγαροι, Καυκάσιοι, Οὐγγροὶ, Αἰγύπτιοι, Βαβυλώνιοι, Μῆδοι, Σκανδιναβοὶ, Γερμανοὶ, Βενετοὶ, Γενουήνσιοι, Ἀμαλφίται, Πισάται, Ἑβραῖοι, Ἄγγλοι, Ἰσπανοὶ, Ἰνδοὶ, Ἀραβες, Πέρσαι, ἔφεραν ἐκεῖ τὰ ἐμπορεύματά των, εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀγορὰν καταναλώσεως, εἰς τὸ σημεῖον τῆς συγκεντρώσεως, διὰ

(1) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Αἱ γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου».

τὴν διαμετακόμισιν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν πρὸς τὴν Δύσιν καὶ ἀπὸ τὴν Δύσιν πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ ἔμποροι ἀναλόγως τοῦ ἐμπορεύματός των ἦσαν διεσπαρμένοι εἰς τὴν πόλιν ἢ ἀπετέλουν συνοικίας, εἰς τὰς ἑποίας τοὺς συνεχέντρωνεν ἡ Διοίκησις διὰ νὰ τοὺς ἐπιτηρῇ καὶ διὰ νὰ ἐφαρμόζῃ τὰς ἀστυνομικὰς διατάξεις. Μερικοὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Ἀστυνομίας καὶ νὰ ἐργάζωνται φανερά. Οἱ χρυσοῦχοι δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐργάζωνται εἰς τὸ σπίτι των τὸν χρυσοῦν ἢ τὸν ἄργυρον, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ συγκεντρώνωνται εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς Μέσης, τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ δρόμου τῆς πρωτεύουσῃς.

Οἱ Ρῶσοι εἶχαν μίαν συνοικίαν ἰεϊκὴν των, εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἀπὸ τὰ μέτρα δὲ τὰ ὅποια ἐλαμβάνοντο δι' αὐτοὺς φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐπικίνδunami. Οἱ συμπατριῶται των ἔκαμνον συχνὰ ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἶναι φυσικὸν ἢ Κυβέρνησις νὰ τοὺς ἐθεώρει ὅτι εἰς πᾶσαν περιστασίῃ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ χρησιμεύσουν καὶ ὡς κατάσκοποι, τοὺς ἐπετηρεῖ λοιπὸν αὐστηρότατα. Ἔπρεπε νὰ ἔχουν τακτικὰ διαβατήρια, νὰ εἰσέρχωνται δι' ὀρισμένης πόρτας, νὰ ὑφίστανται ἔρευναν μήπως φέρουν ὄπλα καὶ νὰ ἀκολουθῶνται ἀπὸ ὑπαλλήλους τῆς Ἀστυνομίας. Αὐτοὶ κατεγίνοντο πρὸ πάντων εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν, ἔφερναν ὄμω; καὶ χαδιάρι τοῦ Τανάϊδος καὶ αὐγοτάραχον καὶ ξύλα. Συχνότατα ἡμιάγριοι ὄπως ἦσαν, ἐπροκαλοῦσαν ρήξεις μὲ τὴν Ἀστυνομίαν ἢ τοὺς ἐγγχωρίους. Ὁ φόνος ἑνὸς Ρώσου ἐμπόρου ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τοῦ Ἑλληνορωσικοῦ πολέμου τοῦ 1013.

Οἱ Βενετοὶ ἔμποροι ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Πέραν, οἱ Πισᾶται εἰς τὴν Πόρταν τῶν νεωρίων, οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὸ Στενόν, οἱ Γενουῆσιοι εἰς τὸν Ὅρκον. Ὀλιγώτεροι ἀπὸ ὄλους ἦσαν οἱ Ἄγγλοι ἔμποροι, διότι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλοι ἦσαν μᾶλλον στρατιωτικοί. Αὐτοὶ κατεγίνοντο εἰς τὴν ἐξαγωγήν εἰς Ἀγγλίαν τῆς Μαλβουαζίας, τοῦ περιφήμου κρασιοῦ τῆς Κρήτης, καὶ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος. Ἀπὸ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ἐμφανίζονται καὶ ἀποικίαι Γερμανῶν ἐμπόρων. Οἱ Βενετοὶ ἐν τούτοις δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὴν συνοικίαν των· ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐβγήκαν ἀπ' αὐτὴν, ἐνυμφεύθησαν Ἑλληνας, ἐξελληνίσθησαν οἱ ἴδιοι, ἀπερροφήθησαν καὶ ἔχασαν τὴν ἐθνικὴν των συνείδησιν.

Κάθε συνοικία ἀπὸ αὐτὰς ἐπεκοινωνῶναι ἀπ' εὐθείας μὲ τὴν θάλασσαν καὶ εἶχεν ἰδικήν τῆς σκάλαν ἀποβάσεως ἐμπορευμάτων. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τελωνειακὴ ὑπηρεσία εἰργάζετο ἀκοίμητος. Ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Βοσπόρου πρὸς τὴν Μαύρην Θάλασσαν οἱ Αὐτοκρατορικοὶ κομμερτσιάριοι, οἱ τελωνειακοὶ, παρηκολούθουν τὴν κίνησιν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς καὶ εἰσέπραττον τὰ νόμιμα τέλη. Τὰ μέσα τῆς μεταφορᾶς ἦσαν τὰ πλοῖα. Τὸ Ἑλληνικὸν μεσαιωνικὸν Κράτος ἐκτεινόμενον εἰς τρεῖς Ἡπείρους, ἦτο κυρίως θαλασσινὸν κράτος ἕνεκα τῶν μεγάλων θαλασσῶν, αἱ ὁποῖαι τὸ διέσχιζαν. Ἡ θάλασσα λοιπὸν παρεῖχε τοὺς μεγάλους ἐμπορικὸς δρόμους. Μόνον ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Γ' ἀρχίζει ζωηρὰ ἐμπορικὴ κίνησις μὲ ἀμάξια καὶ ζῆα καὶ σχηματίζονται μεγάλαι ἐμπορικαὶ συνοδῖαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀντισταθοῦν τότε εἰς τοὺς πυκνοὺς κινδύνους τῶν λησιῶν τῆς ξηρᾶς.

Ἐκτὸς τῶν καθαυτῶ ἐμπορικῶν συνοικιῶν εἰς ὄλην τὴν πόλιν ὑπῆρχαν λεωφόροι καὶ στενωποὶ, μὲ ἀψίδας, κάτω ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔμποροι ἐξιθεταν τὰ ἐμπορεύματά των διὰ νὰ τὰ προστατεύουν κατὰ τῆς βροχῆς. Αἱ συνεχεῖς αὗται Στοαὶ ἐλέγοντο «Ἐμβολα», σιγὰ σιγὰ δὲ κατήντησεν ἡ λέξις Ἐμβολον νὰ σημαίνῃ ὀλόκληρον τὴν συνοικίαν.

Ἐνα βιβλίον τοῦ 8ου αἰῶνος, τὸ «Ἐπαρχικὸν βιβλίον» τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ περιλαμβάνει μίαν σειρὰν διατάξεων ἀστυνομικῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας μᾶς παρέχεται ἡ ζωντανωτέρα ἐμπορικὴ εἰκὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ κανονίζεται ἡ θέσις τῶν ἐμπόρων ἀπέναντι τῆς Ἀστυνομίας, ὀρίζονται τὰ μέρη τῆς πόλεως εἰς τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπεται νὰ πωλῆται κάθε εἶδος, ἀπαγορεύεται ἡ ὕψωσις τοῦ ἐνοικίου, ρυθμίζεται τὸ ζήτημα τῆς ἀγνότητος μερικῶν ἐμπορευσίων εἰδῶν, προλαμβάνεται ἡ αἰσχροκέρδεια, ἐπιβάλλονται αὐστηρόταται ποινὰ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὀπωσδήποτε προσεπάθουν νὰ δολιευθοῦν τὸν πολίτην, κανονίζεται τὸ ἀνώτατον κέρδος τοῦ ἐμπόρου.

Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ φαίνεται ὄλη ἡ πρόνοια τῆς διοικήσεως διὰ τὸν κανονισμὸν τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως, ἡ μέριμνα τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν καλὴν ἐμπορικὴν φήμην τῆς ὁποίας ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ. Εἰς τὴν μεγάλην ἀγορὰν τοῦ Πέραν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀγορὰς τῆς

πόλεως και τὰς μεγάλας ἐμπορικὰς λεωφόρους μὲ τὰς στοὰς, οἱ ἔμποροι ἔφεργαν νὰ ἐκθέσουν τὰ ποικιλώτερα προϊόντα τοῦ κόσμου, εἶδη πρώτης ἀνάγκης και εἶδη πολυτίμα, εἶδη κοινῆς χρήσεως και εἶδη προωρισμένα διὰ τὴν πολυτέλειαν και τὴν εὐμάρειαν, πράγματα γνωστά, και ἐμπορεύματα ποῦ πρώτην φοράν εἰσήγοντο εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς και τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς, ἀπὸ τὰς μεγάλας νήσους τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, προϊόντα τῆς Εὐρώπης διερχόμενα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ διευθυνθοῦν εἰς τοὺς Ἐμίρας και τοὺς Σουλτάνους, και προϊόντα τῶν βαρβάρων συγκεντρούμενα εἰς τὴν Πόλιν διὰ νὰ διευθυνθοῦν εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἀγγλίαν και τὰς Σκανδιναυϊκὰς χώρας.

Ἄλλ' ἐκεῖνο πρὸ πάντων τὸ ὁποῖον δείχνει τὴν ἀκμὴν και τὴν εὐρωστίαν τῆς πόλεως εἶναι αἱ ἀγοραὶ τῶν εἰδῶν πολυτελείας. Καμμία ἄλλη πόλις ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος δὲν εἶχε τὸν πλοῦτον και τὴν ποικιλίαν τῶν εἰδῶν αὐτῶν. Βεβαίως πλουσιώταται ἦσαν αἱ ἀγοραὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Βαγδάτης. Ἀλλὰ καθεμία ἀπ' αὐτὰς εἶχεν ὠρισμένα εἶδη, ὅλα δὲ τὰ εἶδη μαζί τὰ εἶχεν ἡ Κωνσταντινούπολις, πόλις τῆς κομψότητος, τῆς χλιδῆς και τοῦ πλοῦτου, ἐκμεταλλευομένη τὴν παραγωγὴν ὄλου τοῦ κόσμου, καθιερόνουσα τὸν συρμόν, δίδουσα αὐτῇ τὸ σύνθημά του.

* * *

Ὁ ἀπαράμιλλος πλοῦτος τῶν ἀγορῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἀέναντος ναυτικὴ κίνησις, οἱ πολυάριθμοι στόλοι ποῦ διέσχισαν τὴν θάλασσαν τῆς Αὐτοκρατορίας διὰ νὰ φέρουν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοὺς θησαυροὺς τῶν μακρινῶν χωρῶν, ἡ ἀκμὴ τῶν μεγάλων Ἑλληνικῶν λιμένων ἐδημιούργησαν σιγὰ-σιγὰ και κινδύνους. Ἡ φήμη τῆς ζωηρᾶς ἐκείνης συναλλαγῆς ἐξηπλόνητο εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου και ἐξυπνοῦσε τοὺς πόθους λαῶν βαρβάρων τῆς Ἀνατολῆς και λαῶν ἡμιπολιτισμένων τῆς Δύσεως. Καὶ ἠδῆξεν ἡ μεγάλη πληγὴ τῶν μεσαιωνικῶν θαλασσῶν, ἡ πειρατεία.

Εἶναι δύσκολον σήμερον και νὰ συλλάβωμεν ἀπλῶς μὲ τὴν φαντασίαν μας τὴν τρομακτικὴν αὐτὴν δυστυχίαν τῶν περασμένων χρόνων. Ἀπὸ δύο σχεδὸν αἰῶνων ἡ θάλασσα δὲν παρουσιάζει πλέον παρὰ τοὺς κινδύνους τῶν στοιχείων. Ἐπὶ δέκα αἰῶνας πρὶν οἱ κινδύνοι ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἦσαν σχεδὸν τίποτε ἀπέναντι τῶν κινδύνων

ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὴν δυστυχημένην ἐκείνην ἐποχὴν δὲν μένουσιν παρὰ ὠχραὶ περιγραφαὶ μέσα εἰς τὰ βιβλία. Κανεὶς δὲν ἔχει πλέον ἄμεσον τὴν ἀντίληψιν τῆς μεγάλης αὐτῆς συμφορᾶς.

Ἦτον ἡ ἐποχὴ καὶ ὄχι πλέον ἡ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ αἱ παραλῖαι ἦσαν ἐπικίνδυνοι. Εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου βλέπομεν ἀκόμη θέσεις φυσικῶς θαυμασίας διὰ συνοικισμοὺς καὶ ὁμῶς ἐγκαταλελειμμένας. Αἱ πόλεις ἔχουσιν κτισθῆ μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἐν ᾧ κάτω φαίνονται φυσικοὶ λιμένες καὶ τοποθεσίαι προνομικοῦ, πόλεις καὶ χωρία ἔχουσιν σκαρφαλώσει εἰς ἀπόστασιν, ἐπάνω εἰς βουνὰ καὶ εἰς βράχους. Τὴν ἐξήγησιν τὴν δίδει ἡ ἱστορία τῆς πειρατείας. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων ἦσαν εἰς κάθε στιγμὴν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κουρσάρων, οἱ ὅποιοι μὲ μίαν ἐξαφνικὴν ἐπιδρομὴν δὲν ἤρκοοντο μόνον νὰ ἀρπάσουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπυρπολοῦσαν καὶ ἐσφαζαν καὶ ἀπῆγον γυναῖκας καὶ παιδιά. Οἱ κάτοικοι λοιπὸν ἀπεσύροντο μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὥστε νὰ προφθάσουσιν νὰ ἀντιληφθεῖν τοὺς τρομεροὺς ἐπιδρομεῖς καὶ νὰ ἐτοιμασθεῖν εἰς κάποιαν ἀντίστασιν. Θαλασσινοὶ ἀπαράμιλλοι, δαμασται τῶν στοιχείων ἀκατάβλητοι, τολμηροί, ἄφοβοι, ἄγριοι, ἀνηλεεῖς, ἀσυγκλήτοι ἦσαν πολεμικὸν ὕλικὸν ἀπείρωσ ἀνώτερον τοῦ ὕλικου τῆς ξηρᾶς. Ἀραβες, Ἀλγερίνοι, Καταλανοί, ὤρμουσαν ἀπὸ τὰ μακρυνάτων ὀρμητήρια καὶ ἐπεφταν ὡς σύννεφα ἀκρίδων ἐπὶ τῶν δυστυχημένων εἰρηνικῶν πληθυσμῶν καὶ ἔφερναν τὴν καταστροφὴν. Ὁ Ἑλληνικὸς αὐτοκρατορικὸς στόλος ἐξετέλει διαρκῶς περιπολίαν εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ κατῶρθονε νὰ προστατεύῃ τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν, αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι μικρὰ ὑπηρεσία πρὸς τὸν πολιτισμὸν. Συχνότατα οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου ἐλαμβάνοντο μεταξὺ τῶν πλέον φημισμένων πειρατῶν, ὄχι μόνον διότι ἦσαν οἱ τελειότατοι θαλασσινοί, ἀλλὰ καὶ διότι ἦσαν οἱ μόνοι γνωρίζοντες τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ἀποτελεσματικώτερα θὰ ἐπολεμοῦντο οἱ συνάδελφοὶ των. Χάρισεὶς τὰς συνεχεῖς αὐτὰς περιπολίαν, τὴν ἀέναον ἐπαγρύπνησιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου, ὄχι μόνον τὸ ἐμπόριον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριον μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, κατῶρθωσε νὰ ἐργασθῆ ἀδιακόπως, νὰ τεθεῖν δὲ αἱ βάσεις τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, ἡ ὅποια τὸσον ἀνεπτύχθη σήμερον.

Ἦλθαν ὁμῶς καὶ ἐποχαὶ σχετικῆς ἀδυναμίας τοῦ Κράτους,

ὁ στόλος εὐρέθῃ ἀπησχολημένος ἄλλου ἢ διετέλει ὑπὸ ἀρχηγούς ἀνικάνους. Τότε πειρατικοὶ στόλοι, ἀφοῦ ἐλεηλάτησαν, ἠρήμωσαν ἐπυρπόλησαν καὶ ἔσφαξαν, ἐπροχώρησαν σχεδὸν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐτόλμησαν νὰ προκαλέσουν τὸν στόλον τοῦ Κράτους. Εὐτυχῶς αὐταὶ αἱ περίοδοι ἦσαν σπάνιαι. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ αὐτοκρατορικὸς στόλος κατώρθωνε νὰ ἐπιβληθῇ. Νὰ ἐπιβληθῇ τοῦλάχιστον ὁσάκις ἐλάμβανεν ἐγκαίρως γνῶσιν τῆς ἐπιδρομῆς. Διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι τηλεγράφος δὲν ὑπῆρχε καὶ ὅτι ἐκεῖνο ποῦ ἐχαρακτήριζε τοὺς κουρσάρους ἦτον ἡ ταχύτης. Μίαν νύκτα σκοτεινὴν καὶ ἀγρίαν ἐπεφταν ἐπάνω εἰς ἓνα παράλιον συνοικισμόν, διήρπαζαν, ἔσφαζαν, μετέφεραν εἰς τὰ πλοῖα τῶν μὲ τὰ μαυρα πανιά τὰς γυναῖκας, τὰς παρθένους καὶ τὰ παιδιὰ, ἔβαζαν φωτιὰ σὲ ὅ,τι ἀπέμενε καὶ τὸ πρῶτ' ἀπὸ τὸν ἀνθηρὸν καὶ εὐτυχισμένον συνοικισμόν δὲν ἔμεναν παρά ὀλίγα ἔρείπια καπνίζοντα. Οἱ κουρσάροι ἔπαιρναν τοὺς μεγάλους ἀνοικτοὺς δρόμους ποῦ θὰ τοὺς ἔφερναν εἰς τὰ μακρινὰ τῶν κρησφύγετα καὶ μὲ τὰ μικρὰ τῶν πλοῖα, ἐλαφρὰ καὶ ταχύτατα, ἐξέφευγαν τὴν καταδίωξιν.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ

ΑΓΓ. ΤΑΝΑΓΡΑ

3. ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΡΑΨΩΙΔΙΑΙ (')

Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, ὁ κὺρ Νάσος ἄφησε τὸ κομβολόγι του, ἔφαγε μηχανικῶς καὶ ἔπειτα πλησιάσας τὸ παράθυρον ἤρχισε νὰ παρατηρῇ μὲ ἀφηρημένον βλέμμα τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τοῦ Περιστεριοῦ, τὸ ὅποῖον ὑψώνετο πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μοναστηρίου κατάλευκον καὶ χωμένον εἰς τὴν ἐμίχλην.

Ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει πάλιν σκοτεινιάζων. Ἐφαίνεται, ὅτι τὴν νύκτα τὰ χιόνια θὰ ἤρχιζαν ἀκόμη πυκνότερα. Αἱ στέγαι τοῦ χωρίου ἀνυψώνοντο φορτωμέναι ἀπὸ παχείας στιβίδας, αἱ

(1) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Μακεδονικαὶ Ραψωδίαὶ» εἰς συνέχειαν τοῦ ἐν τῷ Α' τόμῳ ἀποσπάσματος.

δὲ φλόγαροί των κάργα ἐζήτουν κατὰ σμήνη τὴν τροφήν των εἰς τοὺς ἐρήμους δρόμους.

Ἐξαφνα ἕμως ἡ ἐξώθυρα ἠνοιχθη καὶ δύο ἄλλοι πρόκριτοι τυλιγμένοι εἰς τὰς γούνας των ἐμβήκαν εἰς τὸ σπίτι.

Ὁ κὺρ-Νάσος μὲ στεναγμὸν ἀνακουφίσεως κατέβη νὰ τοὺς ὑποδεχθῆ. Οἱ νεοελθόντες ἦσαν δύο ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ κὺρ-Νάσου, ἀποτελοῦντες μαζί του τὸ κέντρον κάθε ἐνεργείας καὶ ὑπερασπίσεως κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν προσπαθειῶν.

— Εὐρύεις ὅτι, οἱ κομιτατζήδες θυμῆθησαν καὶ τὸ χωριό μας, Νάσο. . . ἐπρόφθασεν ὁ πρῶτος. Χθὲς τὸ βράδυ ἐπέρασαν ἀπὸ τὸν Ζήση ἐδῶ νὰ τοῦ ζητήσουν χρήματα καὶ σήμερα τὰ ἐξημερῶματα ἤλθαν καὶ σ' ἐμένα. Ὁ κὺρ Νάσος ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

— Ἦλθε καὶ ἐδῶ ὁ Τάνσιεφ χθὲς τὸ βράδυ. . . εἶπεν

— Ἄ !... διέκοψαν οἱ ἄλλοι συγχρόνως.

— Ἦλθαν καὶ σ' ἐσένα ;

— Καλὰ τὸ ἐννοήσαμε... Καὶ τί τοὺς εἶπες ;...

— Τί ἤθελες νὰ τοὺς εἰπῶ ;... Εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ τὸ ἐρωτήσης ; ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

— Νὰ μᾶς ζήσης, Νάσο ! ὑπέλαβεν ἀνακουφιζόμενος ὁ ἄλλος, ἐγὼ τὸ ἔλεγα τοῦ Ζήση...

— Καὶ σεῖς ;... ἠρώτησεν ὁ γέρον.

— Θέλει καὶ ἐρώτημα ! ἀπήντησεν ὁ προσαλήσας· φαρμάκι νὰ ἤμποροῦσα νὰ τοὺς ἐδίδα, ὅχι παράδες...

— Τὸ κακὸ εἶναι. . . εἶπεν ὁ κὺρ-Νάσος, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, διὰ νὰ τελειώσουν τὴν δουλειά των, δὲν διστάζουν νὰ κάμουν ὅ,τι ἤμποροῦν. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ λάβωμε τὰ μέτρα μας καὶ νὰ φυλαττώμεθα... Δὲν ξεύρει κανεὶς τί συμβαίνει.

— Εἶδαμε 'ς τὸ δρόμο καὶ τὸν παπᾶ Βασίλη... ἐξηκολούθησεν ὁ ἄλλος. Ἐπήγαινε μὲ τὸ δάσκαλο καὶ ἐφαίνονταν πολὺ ἐρεθισμένοι. Πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι κάτι τρέχει καὶ μὲ αὐτοὺς...

— Ὁ παπᾶ-Βασίλης εἶναι ἕνας ἅγιος ἄνθρωπος καὶ ἀληθινὸς πατριώτης . . . ἐπεσφράγισεν ὁ κὺρ-Νάσος. Μακάρι νὰ εἶχαμε πολλοὺς ὅσων κι' αὐτόν ! . . .

— Αὐτὸς ὁ Τάνσιεφ ἔχει ἔμβη ἴσα μὲ τὸ λαιμὸ 'ς τὴν ὑπόθεσι... ἐξηκολούθησεν ὁ Ζήσης μὲ ἀγανάκτησιν. Εἰς τὸ σπίτι του μπαινοβγαίνουν ὄλο ὑποπτα πρόσωπα καὶ λέν, πῶς ἔχει γεμίσει μὲ ὄπλα τὸ κατώγι του... Προχθὲς ἀκόμα μοῦ ἔλεγε ὁ Τάκης, πῶς

πάν οἱ ὑποτακτικοὶ τοῦ καὶ τρώγουν μὲ τὰ λόγια τοὺς κολλήγες, νὰ πάρουν ὄλοι τὰ ὄπλα νὰ σηκώσουν ἐπανάστασι, καὶ τότε θὰ κατέβῃ ἡ Βουλγαρία μὲ στρατὸ νὰ τοὺς κάμῃ ἀφεντάδες.

— Ἄμ' μ' αὐτὰ καὶ μ' αὐτὰ προσπαθοῦν νὰ γελάσουν τὸν κόσμον... Προσέθεσεν ὁ κύρ Νάσος. Ὅσο γιὰ τὸν Τάνσιεφ, ποτὲ δὲν εἶχα καλὴ ἰδέα γι' αὐτόν... Θυμᾶσαι, Ζήση, ποῦ σοῦ τὸ ἔλεγα...

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ συνομιλία διεκόπη ἀπὸ τὴν ἀφίξιν τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου.

Ὁ ἱερεὺς ἦτο μίᾳ ἀπὸ τὰς ἀνοικτὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἐκείνας μορφὰς τοῦ Χριστιανικοῦ κλήρου τὰς ὁποίας δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδῇ χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ἐμπιστοσύνην καὶ σεβασμόν. Ἀπὸ τὴν γενεὰν ἐκείνην ἡ ὁποία εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἔδωσε τοὺς Διάκους καὶ τοὺς Σαμουήλ καὶ ὕψωσε τὸ ἥρωικὸν παρανάλωμα τοῦ Ἀρκαδίου, ἀφανῆς ὑπηρέτης τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Θεοῦ, ἔτοιμος εἰς πρώτην περίστασιν νὰ γίνῃ διὰ τὰ δύο αὐτὰ ἰδανικά του μάρτυς ἢ ἥρωας, ὁ παπᾶ-Βασίλης, εἶχε λεοντοειδῆ μορφήν πλατισιωμένην μὲ ἄφθονα λευκὰ μαλλιά καὶ ὀφθαλμοὺς γεμάτους ζωρότητα καὶ γλυκύτητα.

Εἰς τὸ χωρίον τὸν ἐλάτρευαν. Ἦτο ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν, ποιμὴν καὶ ὁδηγὸς τῶν προβάτων του, παντοῦ ἐπιβαλλόμενος καὶ εἰσακουόμενος.

— Τὴν εὐχὴν σου, πάτερ μου ! ἔτρεξαν νὰ τὸν χαιρετίσουν οἱ συνομιληταὶ φιλοῦντες τὴν δεξιάν του. Καλῶς ὤρισατε.

— Ὁ Θεὸς μαζί σας, τέκνα μου! ἀπήντησεν ἐκεῖνος εὐλογῶν. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι κάτι θὰ συμβαίῃ καὶ εἰς σᾶς μὲ αὐτούς...

— Ναί ! ἦλθαν μὲ φοβέρες νὰ ζητοῦν χρήματα καὶ ἔς ἐμένα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ἀπήντησεν ὁ κύρ-Νάσος.

— Ἔστειλαν καὶ εἰς ἐμὲ ἓνα ἀπειλητικὸν γράμμα, εἶπεν ὁ ἱερεὺς ἀνασηκόνων τοὺς ὤμους, ὅτι ἡ τύχη τοῦ παπᾶ Στεφάνου μὲ περιμένει... Ἴδου τὸ γράμμα των ... Καὶ ἀνασύρας ἀπὸ τὴν τσέπην του ἔδειξε χαρτίον διπλωμένον εἰς τέσσαρα καὶ γραμμένον μὲ κόκκινην μελάνην. Ἐμαθάν νὰ κάμουν ἕμως μόνον μὲ κτήνη, ἐξηκολούθησεν ὑπερηφάνως, καὶ ὄχι μὲ ἄνδρας, ποῦ δὲν συλλογίζονται ὡς τίποτε τὸν θάνατον ἐμπρὸς εἰς αἰτιμον ζωὴν.

— Ἄχ ! πάτερ μου ! γιατί νὰ μὴν ἔχουν ὄλοι, ὅπως ἐσεῖς, τὸ ἴδιον αἶσθημα !... ἀνέκραξεν ὁ νεαρὸς διδάσκαλος, ξανθὸς ἐφηβος

μέ πλατὺ μέτωπον καὶ λαμπρὸν βλέμμα, ζωντανὸς τύπος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅπως εἶναι εἰς τὰ νομίσματα. Κάθε φοράν ὅπου βλέπω ἕνα δειλὸν ἢ ἕνα προδότην κάτι πεθαίνει μέσα μου, ἐν ᾧ κοντὰ σας αἰσθάνομαι, ὅτι διπλασιάζεται τὸ θάρρος μου, ὅτι ξαναγεννιούμαι... Ἄχι τί ἐπταίσαμεν ἡμεῖς ἀπὸ ἔλους τοὺς ἄλλους Ἑλληνας διὰ τὰ δοκιμαζόμεθα τόσον ἀπάνθρωπα, τόσον σκληρά;

— Ἐάν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν, τέκνον μου... εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Ἄς ἔχωμεν τὴν πεποιθήσιν μας εἰς Αὐτὸν καὶ Αὐτὸς δὲν θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ.

— Νὰ ἔχωμεν τὴν πεποιθήσιν εἰς τὸν Θεόν... ἀνέκραξεν ὁ νέος, ναί! ἀλλὰ καὶ πίστιν εἰς τὰ χέρια μας... «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει» ἔλεγαν οἱ πρόγονοί μας... Ἄς μὴ περιμένωμεν ἔλλα ἀπὸ τῶν Θεόν... Κοιτάξετε, οἱ Βούλγαροι... Αὐτοὶ οἱ δοῦλοι τῆς χθῆς, τοὺς ὁποίους οἱ Ρῶσοι διὰ τῆς βίας ἠλευθέρωσαν... Φωνάζουν, ἐνεργοῦν... Παίρνουν τὴν Ρωμυλίαν μὲ τόσας χιλιάδας Ἑλλήνων, παίρνουν βεράτια... Κάμνουν κομιτᾶτα... καίγουν, σκοτώνουν, πληρώνουν ἐφημερίδας νὰ τοὺς ὑπερασπίζωνται. Φωνάζουν Βουλγαρικὴ Μακεδονία... Ποῖοι;... Αὐτοὶ οἱ ξένοι οἱ ἐπιδρομεῖς... Ἄς δώσωμεν τὸ παράδειγμα ἑνὸς λαοῦ, ποῦ ἀποθνήσκει, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν του!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην γέρων ἀγωγιάτης ἀναζητῶν τὸν παπᾶ-Βασίλῃν ἐμβῆκε εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἀφ' οὗ ἐφίλησε τὸ χεῖρ τοῦ ἔδωσε ἐπιστολήν.

— Ἀπὸ τὸ Παλαιοχώρι... εἶπεν ἐκεῖνος. Τί νὰ συμβαίῃ καὶ ἐκεῖ;

Μόλις ἔμως τὴν ἀπεσφράγισε τὰ χαρακτηριστικὰ του ἐταράχθησαν καὶ ἔπεσεν εἰς τὸ μεντέρι κρύπτων τὸ πρόσωπον μὲ τὰς παλάμας.

— Τί τρέχει;... τί σοῦ συμβαίνει, δέσποτα;... ἀνέκραξαν οἱ φίλοι ὀρμώντες.

Ἄλλ' αὐτὸς ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ διηυθύνθη πρὸς τὴν γωνίαν, ποῦ ἔκαε τὸ κανδήλι ἐμπρὸς εἰς τὰς ἀγίας εἰκόνας, καὶ ἤρχισεν δεόμενος θερμῶς.

Ἐν τῇ μεταξὺ ἔμως ὁ κύρ. Νάσος εἶχε δράξει τὸ γράμμα καὶ τὸ διέτρεχε πυρετωδῶς.

— Ἀκόμη ἕνα θῦμα... εἶπε μὲ κομμένην φωνήν. Χθῆς τὴν Ν. Κοντοπούλου—Νεοελληνικά Ἀναγν. Β' τάξεως Ἑλλήν. Σχολ. 2

νύκτα έμπήκαν οί κακοϋργοί στο Παλαιοχώρι και έπειδή ο παπά-Νικόλας αρνήθηκε νά κάμη τήν λειτουργίαν Βουλγαρικά, τόν έσφαξαν στην ώραία Πύλη μπροστά !... και ο γέρον έσταυροκοπήθη δακρυσμένος. Τά πρόσωπα τών Μακεδόνων έταράχθησαν. Ο κύρ Ζήσης έκαμε χεφρονομίαν άπελπιστικήν και ο διδάσκαλος έδειξε τόν γρόνθον του εις τόν όρίζοντα.

— 'Α !... μάλιστα νά γίνεται κανείς θηρίον ... θηρίον άγριον... άνέκραξε με αίματηρούς όφθαλμούς.

Ο Ιερεύς έν τώ μεταξύ, πάντοτε πρό τών εικώνων και κλίνων συντετριμμένος τήν κεφαλήν, έψιθύριζε προσευχάς και δεήσεις..

— Μνήσθητι, Κύριε, και ίδε τόν όνειδισμόν ήμών ...

— Δέν είναι πλέον κατάστασις αυτή... έλεγε και ο Νάσος. Πρέπει νά λάβωμεν μέτρα ... Νά υπερασπίσωμεν τήν πατρίδα μας και τήν ζωήν μας ...

— Και νά σκέπτεται κανείς, προσέθεσε μελαγχολικός ο Ιερεύς, ότι αυτή ή φυλή εις τούς Έλληνας χρεωσται ό,τι και άν έχη ... Ότι Έλληνες τούς έδωσαν θρησκείαν, ότι Έλληνες έμόρφωσαν τήν χονδροειδή γλώσσάν των, ότι τό αίμά των τέλος άνεμίχθη με άφθονον ιδιόν μας αίμα, από τάς μυριάδας τών Έλλήνων, που άποικίσθησαν δια τής βίας εκεί.

— Τέλος πάντων ένας έχθρός έχει έμβη εις τόν τόπον μας, επανέλαθεν ο διδάσκαλος, και ζητεί νά μάς υποδουλώση ή νά μάς άφανίση... Τι πρέπει νά γίνη; ... Τι δικαίωμα μάς δίδει ο θεός και ο ανθρώπινος νόμος; ...

— Το δικαίωμα τής υπερασπίσεως και τής έλπίδος εις τόν Θεόν ! άπήντησεν ο Ιερεύς, τής έλπίδος ει; Αυτόν, όστις δέν θα έπιτρέψη ποτέ νά καταστραφή τό γένος τό Έλληνικόν έν φηυδόχησε. Έν και δύο θύματα α; μη μάς άπελπίζουν.

Ο Θεός τών προγόνων μας ας λάβη τήν ψυχήν και αυτοϋ του άδελφου μας. Είθε νά έχωμεν και ήμεις τόν ένδοξον θάνατον και μίαν ήμέραν οί Έλληνόπαιδες έρχόμενοι εις τούς τάφους μας νά όρκίζονται νά ζήσουν έλεύθεροι ή νά άποθάνουν.

— Είθε ... είθε, πάτερ μου ! άνέκραξαν όλοι δακρυσμένοι και φιλοβντες τό χέρι του Ιερέως.

— Με τήν ευχήν σου ... κ' έγώ νά είμαι πρώτος ... προσέθεσε κλαίων ο νέος διδάσκαλος.

Και ή σκιά τής πατρίδος έπετερυγίζεν ευλογούσα υπεράνω

αὐτῶν, ὡσάν εἰς ἄγιον θυσιαστήριον, ἔπου προητοιμάζετο ἡ ὑπερτάτη θυσία αἵματος καὶ ἀναστάσεως.

N. ΚΑΡΒΟΥΝΗ

4. ΣΤΗΝ ΟΧΘΗ ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ

Τὸ πρῶτ' ἂντίσκηνα ἐσηκώθησαν καὶ ἀπὸ διάφορα μονοπάτια τὰ τάγματα ἐκίνησαν κατὰ τὸν ποταμὸν.

Φεύγουν οἱ λόφοι δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ. Ἐνα πηγᾶδι μὲ ξύλινη στέγη ἀπὸ πάνω του, κρατουμένην ἀπὸ τέσσερες κορμοῦ; δένδρων, εἰρωνεύεται τῇ δίψᾳ τῶν πολεμιστῶν, γιατί εἶναι βαθύτατο καὶ σχοινί δὲν ὑπάρχει.

Ἄπὸ ἕνα λευκό, σκονισμένο μονοπάτι κατεβλίνει ἡ φάλαξ στὴν ὄχθη τοῦ Στρυμόνος. Τὸ νερό του, θολὸ καὶ λασπωμένο καὶ χλιαρό, δὲ, σβύνει τῇ δίψᾳ ἢ ἀντηλιά τοῦ βουνοῦ, ποῦ ὀρθώνεται σάν τοίχος ἀργίλου ἀριστερᾶ ἀπὸ τὸ παρόχθιον μονοπάτι εἶναι πιὸ ἀνυπόφορη καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιο ἀκόμη.

Ἐνα τμήμα μηχανικοῦ ἀγωνίζεται νὰ διορθώσῃ τὸ δρόμο λίγο παρὰ πάνω γιὰ νὰ διαδοῦν τὰ κανόνια μας. Στὸ πέρασμα τῆς φάλαγγος οἱ σκαπανεῖς παραμερίζουν, ἀκουμποῦν στὶς ἀξίνες των καὶ, ἀδιάφοροι γιὰ τὸν ἰδρώτα, ποῦ πελαγόνει στὰ μέτωπά των, στὶς ὠμοπλάτες των, στὰ γόνατά των, ἔπου κηλιδώνεται σκοτεινόχρωμο τὸ διάδροχο χακί, χαιρετοῦν χαρωπὰ τοὺς φαντάρους.

— ὦρα σας καλή, παιδιά! Στὴ Σόφια! Στὴ Σόφια!

— Γεῖά σας, λεβεντόπαιδα!

Μία στάσις στὴ σκιὰ τῆ ζωογονητικῆ μιᾶς κοιλάδας στενῆς, ἔπου πλατάνια δροσερὰ βρέχουν τίς ρίζες των στὸ μουσικὸ τὸ ρεῦμα μικροῦ ρυακιοῦ, ποῦ παίζει μὲ τὰ λευκὰ χαλίκια τῆς κοίτης του καὶ τρέχει πρὸς τὸν Στρυμόνα.

Τὸ διαυγές του νερὸ νέκταρ στὰ χεῖλη τὰ φρυγμένα, ἔπως εἶναι ἀμβροσία ἢ ξερὴ κουραμάνα γιὰ τὴν ὄρεξι, ποῦ θεριεύει στὸ δρόμο τὸν ἀτέλειωτο. Δύο τρεῖς ξύλινες καλαμοσκέπαστες καλύδες θὰ ἐστέγγαζαν ἄλλοτε τοὺς βοσκοῦς ἀπὸ τὸ μεσημεριάτικο καύμα· ὁ πόλεμος ἔκρυσσε τὴ θύρα των κ' ἐδιώξε; τοῦ; τσοπά-

ρους· ἀλλὰ στή γῆ τῆς ἐγκαταλείψεώς των κοιμοῦνται στίς σκοτεινές των τίς γωνιές βουκολικές των ἀναμνήσεις ἀτάραχης περασμένης γαλήνης.

* *

Τὸ μονοπάτι, περνώντας ἀνάμεσ' ἀπὸ φλομουριές καὶ ἰτιές καὶ πολύκλωνες ἀχλαδιές φουντωμένες ἀπὸ τὸ στυφὸ τους καρπὸ, κατεβαίνει καὶ πάλι πρὸς τὸν Στρυμόνα. Εἶναι πλατὺς ἐδῶ ὁ ποταμὸς, ποὺ παφλάζει μὲ μικρά, πηδηκτὰ κυματάκια ἀφρισμένα, καὶ γλύφει τὴν κίτρινην ἄργιλον τῆς ὄχθης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γέρνουν πρὸς τὰ νερά τὰ βουρλα καὶ οἱ καλάμιες. Πλήθος νησιὰ ἀπὸ χαλίγια μεγάλα, πολύχρωμα, ἀνάμεσα στὰ ὅποια βλαστάνουν θάμνοι ἀνθισμένοι, διακλαδίζουσιν τὸ ρεῦμα τὸ θολὸ σὲ δύο, σὲ τρία καὶ σὲ τέσσερα κάποτε κανάλια. Ἄλλα ἤρημα σὰν καθρέφτες θολωμένοι ἀπὸ τὸν καιρὸ, ἄλλα πολύφλοισθα καὶ γεμάτο κύματα καὶ μικρὰς δίνες, ὅπου στριφογυρίζουσιν, ἐν ᾧ τὰ παρὰ σῦρει τὸ ρεῦμα, καλάμια χρυσαὰ καὶ φύλλα πλατανίων καὶ ξερὰ κλαδιὰ δένδρων.

Ἀπέναντι ἀπλόνεται στὴν ὄχθη ἡ βαθυπράσινη παράταξις τῶν ἰτιῶν καὶ ἀνηφορίζει τὸ ἔδαφος πρὸς λόφους λευκοὺς σὰν κιμωλία, πίσω ἀπὸ τοὺς ὁποίους κοκκινωπές, γεμάτες σκοτεινόχρωμες ἀπλωσιές δασῶν, ὑψόνονται σὲ κύματα βουνῶν εἰ δυτικὰς κορυφὰς τοῦ Ὀρθήλου καὶ ὀξύνονται σὲ κορυφὰς βαθυγάλανες· καὶ πίσω ἀκμή κι' ἀπ' αὐτὰς ἀστράφτει στὸν μεσουράνιο τὸν ἥλιο τὸ ἄμωμον διάδημα τῶν χιονίων τῆς ψηλότερης κορυφῆς.

Καὶ προχωρεῖ ἡ φάλαγξ εὐθυμῆ καὶ βιαστικῆ, ἐν ᾧ χαϊδεύει τώρα τὰ πρόσωπα ἡ ἐλαφρότατη αἰθρα τοῦ πλατιοῦ ποταμοῦ, ποὺ ἀργοκινεῖ καὶ τὸ φύλλωμα τῶν ἰτιῶν.

* *

Ἄλλὰ γιατί τὰ πρόσωπα σηκόνονται τώρα ξαφνικὰ καὶ τὰ μάτια στηλόνονται ἀστραφτερὰ πρὸς βορρᾶν, πρὸς τίς ἀπλωτὲς γλώσσες τῶν ὑπρωρειῶν τοῦ Μάλες, ποὺ κατηφορίζουσιν πρὸς τὸν ποταμόν; Γιατί τᾶλογα ὀσφραίνονται δυνατὰ τὸν ἀέρα καὶ φυσοῦν καὶ ἀνασχιρτοῦν μὲ μικρὰ βήματα ἰευρικά, κτυπώντας μὲ τίς οὐρὰς των τὰ πλευρά των; Ὁ ταγματάρχης παραμερίζει ἀπὸ τὸ μονοπάτι, σταματᾷ τᾶλόγόν του στὸν ἴσκιον μιᾶς ἀχλαδιᾶς καὶ ἐρπειᾷ τὸν ὀρίζοντα μὲ τὰς διόπτρας του.

Ἄκουονται ἔμπρός, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, αἱ ἐκρήξεις ὀβίδων καὶ βαθύτερα ὁ ὑπέκωφος βρόντος τῶν κανονιῶν.

— Ἐμπρός ταχύνατε τὸ βῆμά σας ! Συνεπλάκησαν αἱ πρωτοπορεῖαι μας ! Ἐμπρός !

Αἱ τετράδες ἐλλίσσονται εἰς τὸ χλοερὸ τὸ μονοπάτι, ποῦ φεύγει ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ βῆμά των τὸ ἐλαφρὸ ! Νὰ τώρα ὁ καπνὸς τῶν βολιδοφόρων, ποῦ ἐκρήγνυται μπροστά μας, στὸ ὕψος τῆς προεξοχῆς ἐκείνης τοῦ βουνοῦ.

Ἐμπρός ! Συνεπλάκησαν αἱ πρωτοπορεῖαι μας !

Μιὰ δυό ! Νά, κι' ἄλλη μιὰ !

Νὰ δυὸ μαζί, δίδυμον ἐλαφρὸ νεφέλωμα, ποῦ διαλύεται ἀμέσως ἀπὸ τὴν ποταμίσιαν τὴν αἰθρα . . . Λίγο ἀκόμη καὶ μπαίνομε στὴ γραμμὴ τοῦ πυρός.

Οἱ λόχοι ἀραιώνουν καὶ προχωροῦν. Ἐξαφνα στὴν καμπὴ τοῦ δρόμου σηκώνεται ἓνα σύννεφο σκόνης κ' ἓνας ἱππεὺς καλπάζων πρὸς τὸν ταγματάρχην :

Τὸ τάγμα σας νὰ καλυφθῆ μέσα σὲ αὐτὴ τὴ λακκιά· νὰ μὴ γίνετε ἀντιληπτοὶ μέχρι νωτέρας διαταγῆς !

Ὁ ἵππεὺς φεύγει πάλιν πρὸς τὰ ἔμπρὸς μέσα σὲ λευκὸ σύννεφο κονιορτοῦ. Οἱ λόχοι σκαρφαλόνουν βιαστικὰ στὴν πλαγιὰ τὴν ἀπότομη μὲ τοὺς θάμνους τοὺς πυκνοὺς καὶ οἱ ἄδρες κάθονται ὅπως μποροῦν μέσα στὸ φυσικὸν ἐκεῖνο ἀμφιθέατρον, ἀντικρῦζοντες τὸν Ὀρβηλον καὶ τὸν ποταμόν. Πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐξακολουθεῖ τὸ κανόνι. Κάτω ἀπὸ τὸ μονοπάτι διαβαίνει καθάλλα σ' ἓνα μουλάρι καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ ἓνα πεζὸν ὁ πρῶτος τραυματίας. Τὸ αἷμα βάφει τὸ στήθος του, ἀλλ' ἐκεῖνος χλωμὸς καὶ ἐλαφρὰ γερμένος πρὸς τὰ ἔμπρὸς κρατεῖ μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ ἔμπροστινὸ ἀνύψωμα τοῦ ξύλινου σαμαριοῦ καὶ χαμογελᾷ πρὸς τοὺς φαντάρους πὺ τὸν ἐγκαρδιόουν :

— Περαιστικά, ἀδελφάκι, περαιστικά.

— Εὐχαριστῶ, συνάδελφοι . . . δὲν εἶναι τίποτα !... Νὰ τοὺς σαρώσετε !... Τὸ ἄλλο τάγμα τραβᾷ ἔμπρὸς !

Β' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

Δ· ΒΙΚΕΛΑ

5. ΔΕΙΝΟΠΑΘΗΜΑΤΑ ΧΙΩΝ

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Λουκῆν Λάραν).

Α'. ΦΥΓΗ

Ἐξημέρωνε μόλις, ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὰ ὑψώματα τὰ περικλείοντα τὸν λιμενίσκον, ἔπου ἡ σωτηρία μᾶς ἐπερίμενε. Δευκὴ σειρὰ ἀμυδροῦ φωτός, χαράττουσα τὸν ὀρίζοντα, προεμήυε τὴν ἀνατολήν. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀποτόμου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐστάθημεν, ἐβλέπαμε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἀκτὴν, ἀλλὰ δὲν ἤκούετο ρόχθος. Ἐντὸς τοῦ λιμένος ἦτο ἄκρα γαλήνη, ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ μακρὰν μᾶς ἔδειξεν ὁ χωρικός τὸ πλοῖον. Δὲν ἔβλεπα ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν ὑδάτων τὸ σκάφος, ἀλλ' ὀδηγούμενος ἀπὸ τοῦ χωρικοῦ τὴν χεῖρα διέκρινα τοὺς δύο ἰστέας καὶ μοῦ ἐφάνη εἰκινούνται προχωροῦντες μὲ κρεμάμενα ἐπ' αὐτῶν ἰστία.

Ἐσπεύσαμεν τὸ βῆμα καὶ ἐντὸς ὀλίγης ὥρας ἤμεθα κάτω εἰς τὴν παραλίαν.

Δὲν ἤλθε διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον ἐκ Ψαρρῶν.

Ὁ πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἀφ' ἐσπέρας νὰ διασπειρῇ τῆς ἀφίξεώς του τὴν εἶδησιν, καὶ συνέρρεαν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐκρύπτοντο. Ἡ ἀκτὴ ἦτο ἤδη κεκαλυμμένη ὑπ' αὐτῶν ὅτε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἡμῶν.

Εὐτυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχαν δώσει τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἐπλεεν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμήν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μακρόθεν τοὺς ἰστούς του.

Ὅτε ἐπλησιάζαμεν εἰς τοὺς σωροὺς τῶν φυγάδων, εἶδαμεν ὄλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦρχετο ἡ λέμβος! Ἐπλησίαζεν! Ἦκούοντο αἱ κῶπαι σχίζουσαι τὴν θάλασσαν, ἤκούετο καὶ τῶν σκαρμῶν ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κῶπης τὴν πῆσιν. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ εἰείναμεν σιωπῶντες τὰ ὅτα πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἤχους.

Ἄλλ' ὅτε ἡ λέμβος προσωρμίσθη καὶ ἐπήδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηρὰν τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆλθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις, διότι ὄλοι, συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιθασθοῦν. Ἦσαν δὲ πολλοὶ οἱ φεύγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά. Ἡ ἠχηρὰ τοῦ ναυκλήρου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχίονες ἐχαλίνωσαν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν.

— Ἦσυχάσατε, ἐφώναξε. Θὰ σᾶς πάρωμεν ὄλους. Κανένα δὲν θ' ἀφήσωμεν!

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φορτίον, ὃ δὲ ναύκληρος καὶ τρεῖς ναῦται ἔμενον εἰς τὸ παράλιον ὀπλισμένοι. Ἐπήγαιεν ἡ λέμβος καὶ ἤρχετο, ἐσμικρύνετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἤϋξανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων. Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανεν ἤδη τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡμεῖς ἐμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐδoléπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσαν εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνη ἡ σειρά μας, ὅτε ἀντήχησεν αἰφνης κρότος τουφεκίου καὶ ἤκούσθη σφαίρας συριγμὸς. Αἱ κεφαλαὶ ὄλοι ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἶδαμεν ὑψηλά,

ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιὰ μας, τέσσαρες ἀνδρῶν μορφάς. — Ἄλλοίμονον ! οἱ Τοῦρκοι ἐπλάκωσαν !

Θεέ μου ! Ὅποσον τρόμον ἔφερεν εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐμφάνισις τῶν διωκτῶν μας ! Δύο, τρεῖς τουφεκισμοὶ ἐκ νέου ἀντήχησαν. Ὁ ὄμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὄλοι εἰς τοῦ λόφου τὰς ὑπωρείας, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἐξοχάς. Οἱ τέσσαρες ναῦται μόνοι ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψώσαντες τὰ δπλα ἐσκόπευσαν καὶ ἐपुरοβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες. Οἱ Τοῦρκοι ἄνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον. Ἐφοβήθησαν ἄρά γε ; μὴ αἰ σφαῖραι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχαν ; ἢ μὴ ἦσαν πολυαριθμοὺ σώματος ἐμπροσθοφυλακῆ καὶ ἐπερίμεναν ἐπικουρίαν διὰ νὰ ἐπιπέσουν καθ' ἡμῶν ; Καὶ τότε τί θὰ γίνωμεν ; Πῶς θ' ἀντισταθῶμεν ;

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν. Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὄλοι πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προφθάσωμεν ὄλοι νὰ σωθῶμεν ; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι ;

Προσορμίζετο σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅτε εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναύκληρον. Τὸν ἔβλεπα νὰ λαλῆ περιπαθῶς δακτυλοδεικτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ μήτηρ μου ὄπισθεν μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφην πρὸς αὐτήν.

— Λουκῆ μου, πάρε τὰς ἀδελφάς σου καὶ πηγαίνετε μὲ τὴν εὐχήν μας. Ἀφήσατέ μας ἡμᾶς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ !

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθεσεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα, περιέχον ὅσα κοσμήματα εἶχε δυνηθῆ νὰ περιώσῃ. Τὴν ἐνηγγαλισθὴν καὶ ἐφίλου τὸν λαιμόν της καὶ ἔλεγα : — Ὅχι, ὄχι, ὄλοι ὁμοῦ θὰ σωθῶμεν . . .

Ἐκεῖ, μὲ ἤρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

— Πήγαίνε μὲ τὰς ἀδελφάς σου. Ἐρχόμεθα κατοπίειν ἡμεῖς.

Ἡ λέμβος ἦτο ἤδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ἐκάθηον ἐντὸς αὐτῆς. Μὲ ὤθησεν ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ναύκληρος καὶ πρὶν προφθάσω νὰ λαλήσω ἢ ν' ἀντισταθῶ εὐρέθη ἐντὸς τῆς λέμβου κ' ἐγώ.

Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως. Ἐστράφην πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῶ ἐστρεφόμενη εἶδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ

λόφου και νέος τουφεκισμός ηκούσθη. Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πληθὸς συνεσφίγγετο και οἱ ὀπισθεν ὤθουν τοὺς πρώτους, ἔπιπταν δὲ τινες ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἰφνης τὴν μητέρα μου !

Δὲν ἤξεύρω πῶς ἤδυνήθη ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἤρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρά μου, πῶς μία ἄλλη γρατὰ ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου... Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχώρει και ἔκλαιαν αἱ δύο γρατὰι συρόμεναι ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὐρέθημεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ λέμβος ἐπήγαγε και ἤρχετο και τὴν ἐβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσαν προσπαθῶν νὰ ἴδω μακρόθεν ἂν ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ μου και ἡ Ἀνδριάνα.

Εἰς τὸ τελευταῖόν τῆς μόνον ταξείδιον τοῦς εἶδα ἐπὶ τέλους ἐρχομένους.

Ἡμεθα ἤδη ὄλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου — και ἡμεθα ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ψυχαί ! Ἐμετρήθημεν κατόπιν. Οἱ Τούρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τοῦ λόφου νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ἱστία του και ἤρχισε νὰ πλέη ὑπὸ τὴν ἐλαφρὰν πνοὴν οὐρίου ἀνέμου, ἀλλ' ἦτο εἰσέτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὅτε εἶδαμεν τὰ ὑψώματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων. Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἦσαν τῶ ὄντι ἐμπροσθοφυλακὴ, ἀλλὰ, θεῖα χάριτι, ἐβράδυνον οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, και ἡμεῖς ἡμεθα ἤδη σφῖρι και ἀσφαλεῖς οὐδ' ἐφοβοῦμεθα πλέον τὰ ἀπέχοντα ὄπλα των.

Β'. Εἰς τὰ Ξενα

Ἐν ὄσῳ ἐμένομεν ἐν Χίῳ, ἐν μέσῳ τῶν περισπασμῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκυλιόμεθα, δὲν ἐγνωρίζομεν τὰ καθέκαστα τοῦ γενικοῦ μαρτυρολογίου. Ἐκαστος τότε ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας και δὲν εἶχε τὸν καιρὸν οὐτε περὶ ἄλλων νὰ ἐρωτᾷ, οὐτε περὶ ἑαυτοῦ νὰ λαλῇ. Ἀλλ' ὅτε ἐστηρίξαμεν εἰς τὴν χεῖρα τὴν κεφαλὴν ἀνευ φόβου ρομφαίας σειομένης ἀνωθεν τῆς, ὅτε ἐκαθή-

σαμεν ὑπὸ τὴν σκέπην ξένης θύρας, τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο φόβος νὰ μαυρίσῃ Τούρκου σκιά, καὶ εἶδεν ἕκαστος ἡμῶν τὴν λύπην τοῦ ζωγραφισμένην εἰς τοῦ γείτονός του τὴν παρουσίαν, τότε ἤρχισε νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ μανθάνῃ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου τὰ πάθη καὶ νὰ ἐρευνᾷ περὶ συγγενῶν καὶ φίλων ἀπόντων. Ποσάκις ἀπηύθυνον ἐρωτήσεις κ' ἐγὼ ματαίας, ποσάκις ἀναπολῶν τὴν τελευταίαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον συνάθροισίν μας ἐπροσπάθησα ν' ἀνιχνεύσω τὴν τύχην τῶν ἀποτελούντων τὸν κύκλον ἐκεῖνον προσώπων !.. Ἄλλ' οὐδὲν ἐμάνθανον ἐρωτῶν.

Πόσα ὅμως ἄλλα ἤκουσα τότε σπαραξικάρδια ἐπεισόδια τῶν αἱματηρῶν ἐν Χίφ σελίδων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, πόσας ἄλλας φοβερὰς σκηναὶς τῆς ἀπεράντου ἐκεῖνης τραγωδίας ! Ἐκάστη οἰκογένεια εἶχε ν' Ἰλιάδα συμφορῶν. Πολλοὶ εἶδον σφαζομένους πρὸ αὐτῶν τὸν πατέρα, τὸν υἱόν, καὶ τὸν σύζυγον. Πολλὰ τέκνα ὄρφανὰ περισυναχθέντα ὑπὸ ἀγνώστων ἔκλαιον τὰς αἰχμαλωτισθείσας μητέρας των. Πολλὰι μητέρες ἀνεζήτησαν εἰς μάτην τὰ τέκνα των. Αἱ δὲ σκληραὶ τοῦ παρελθόντος ἀναμνήσεις καὶ οἱ θρήνοι ἐπὶ τῇ σφαγῇ ἢ τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὄντων προσφιλῶν, καὶ οἱ ἐκπατρισμοὶ καὶ ἡ ἀβεβαιότης, καὶ ἡ σπάνις τοῦ ἐπιουσίου καθίστων φρικτὴν τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην τῆς συμφορᾶς. Καὶ ὅμως τὴν διήλθομεν καρτερικῶς οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπαλαίσαμεν κατὰ τῆς κακῆς τύχης, καὶ ἐξήλθομεν νικηταὶ τῆς πάλης.

Ὅταν οἱ νεώτεροι γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες ἐν ἡμέραις ἀγαθαῖς βλέπωσι τοὺς γέροντας ἡμᾶς ἀκμαίους εἰσέτι καὶ εὐθύμους, διστάζουσιν ἴσως νὰ πιστεύσωσιν ἀκούοντες τῆς νεότητός μας τὰ παθήματα.

Μετ' ὀλίγα δὲ ἔτη, ὅποταν ἐκλείψῃ ἡ γενεὰ τοῦ Ἀγῶνος καὶ διακοπῇ τῶν προφορικῶν παραδόσεων ἢ μνημόνευσις, δυσκόλως οἱ ἔγγονοι ἡμῶν θὰ φαντάζωνται διὰ πόσων θυσιῶν καὶ βασάνων ἐπληρώθη ἡ ἰδική των εὐημερία καὶ τοῦ ἔθνους ἢ ἀναγέννησις. Διὰ τοῦτο εὐχομαι, ὥστε πολλοὶ τῶν ἐπιζώντων γερόντων νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμά μου γράφοντες τὰ ἀπεμνημονεύματά των. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ἀτόμων ἀποτελεῖται ἡ τοῦ ἔθνους, τὴν δὲ ἱστορίαν τῆς παλιγγενεσίας δὲν συγχροτοῦσι τὰ κατορθώματα μόνον τῶν ἐπὶ γῆς καὶ θαλάσσης προμάχων τῆς ἀλλὰ καὶ οἱ διωγμοὶ καὶ αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ ἀτιμώσεις τῶν ἀόπλων καὶ ἀσθενῶν, καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις αὐτῶν ἐν τῇ δυστυχίᾳ, καὶ ἡ εἰς

τὸν Θεὸν πεποιθήσεις, ἥτις ἐνίσχυε καὶ ἐν τέλει ἐπραγματοποιή-
σεν, ἔστω καὶ ἐν μέρει, τὰς περὶ καλλιτέρου μέλλοντος ἐλπί-
δας των.

Ἄς εὐλογῶμεν ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεὸν καὶ ἄς ἀποθάνωμεν οἱ
γέροντες ἡμεῖς μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐκπληρωθῶσιν εἰς τὸ μέ-
λλον ὁλόκληροι αἱ ἐθνικαὶ ἡμῶν εὐχαί. Ἄλλ' εἶθε νὰ μὴ ἐπιφυ-
λάσσωται εἰς τὰς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων γενεᾶς αἱ δοκιμασίαι,
τὰς ὁποίας ἡμεῖς ὑπέστημεν. Εἶθε τὰ ἰδικὰ μας μαρτύρια νὰ
θεωρηθῶσιν ἀρχοῦσα καὶ διὰ τὸ μέλλον πληρωμὴ εἰς τῆς εἰμαρ-
μένης τὸ βιβλίον! Ἐνῶ γράφω ταῦτα ἐπισωρεύονται πυκναὶ εἰς
τὴν ψυχὴν μου αἱ ἀναμνήσεις καὶ διερχονται ἀλλεπάλληλοι διὰ
τῆς φαντασίας μου αἱ περιπέτειαι τῆς καταστροφῆς. Κλείω τοὺς
ὀφθαλμούς μου καὶ βλέπω ἐνώπιόν μου τοὺς δυστυχεῖς τῆς ἐξο-
ρίας συντρόφους, καὶ ἀκούω τὰς διηγῆσεις των, καὶ ἀντιχοῦσιν
εἰς τὰ ὠτά μου οἱ στεναγμοὶ των, καὶ ρέουσι τὰ δάκρυά των, καὶ
συσφιγγονται ἀπηλπισμένοι αἱ χεῖρές των!

...Προχθὲς ἔτι εἰς ἐξ αὐτῶν ἔλεγεν ἐνώπιόν μου πῶς δεκαετῆ,
τότε τὸν εἶχεν αἰχμάλωτον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χίος Τοῦρκος, τὴν
δὲ ἡμέραν τῆς ἀπαγχονίσεως τῶν ὁμήρων τὸν ἔφερον ἐκ τῆς χει-
ρὸς εἰς τὸν δρόμον, ὅπως ἴδῃ διαβαίνουσαν τὴν πομπὴν τῶν μαρ-
τύρων ἐκείνων. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀγομένων εἰς τὸ μαρτύριον ἦτο
καὶ ὁ πατήρ του καὶ τὸν εἶδε τὸν πατέρα του, καὶ ἀποσπασθεὶς
ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Τοῦρκου ἐχύθη εἰς τὰς πατρικὰς ἀγκάλας, ὁ
δὲ πατήρ ἤρπασε τὸν υἱόν, τὸν ἔθλιψεν ἐπὶ τοῦ στήθους, τοῦ
ἔδωκεν ἓνα ἀσπασμόν, ἓνα μόνον καὶ ἀποθέσας αὐτὸν καταγῆς
τὸν ἔσπρωξε μακρὰν του, ὥσει φοβούμενος μὴ συμπεριληφθῆ τὸ
τέκνον εἰς τοῦ πατρὸς τὴν καταδίκην!

Ἐξηγοράσθη κατόπιν τὸ ὀρφανὸν τέκνον, ἀλλ' ὁ τελευταῖος
ἐκεῖνος τοῦ πατρὸς ἀσπασμὸς οὐδέποτε παρ' αὐτοῦ ἐλησμονήθη.
Καὶ ἦσαν ὕγροι τοῦ γέροντος οἱ ὀφθαλμοί, ἡ δὲ φωνὴ του ἔτρε-
μεν ἐνῶ διηγεῖτο ταῦτα!...

6. ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΒΑΣ

(25 Μαρτίου 1826).

Πεσόντος του Αιτωλικού, έστρεψαν οι έχθροι τās δυνάμεις των κατά τής Κλεισόδας.

Τò νησίδιον 300 βημάτων περιφέρειας, απέχει ήμιώριον του Μεσολογγίου μεσημβρινώς, έχει εκκλησίαν επ' όνόματι τής Ἁγίας Τριάδος, γύρωθεν δὲ τής όροφής αὐτῆς ανήγειραν οι Ἑλληγες προμαχώνας ύψωσαν επί του νησιδίου πρόχωμα και επέθηκαν τέσσαρα κανόνια. Ἐκατόν τουφεκοβολιστάι και εἴκοσιν κανονοβολιστάι ήσαν οι ύπερασπιστάι του και καθήκοντα φρουράρχου έτέλει ο Παναγιώτης Σωτηρόπουλος, ύπερήσπιζε δὲ τὸ νησίδιον και τις πάσσαρα ύπό τὸν Κωνσταντῖνον Τρικούπην. Ἄφου δὲ συνμήλησαν οι δύο πασάδες περὶ του μελετωμένου κινήματος κατά τής Κλεισόδας, ανεδέχθη τὸν άγώνα ο Κιουταχής, και τήν 25 Μάρτιου πρωτῆ έφερεν αὐτοπροσώπως επί λέμβων έμπροσθεν του νησιδίου διασχίλους Ὁσμανλίδες και Ἄλβανούς. Πρὶν δὲ φθάσωσιν οὗτοι, επρόφθασεν ο Κιτσος Τζαβέλας μετὰ 11 στρατιωτῶν, ὡστε ὅλοι οι επί τής ξηρᾶς ύπερασπιστάι τής Κλεισόδας ήσαν 131, οι δὲ διαθάλασσης, τὸ πλήρωμα τής πασάρας του Τοικούπη. Μετὰ τήν άφιξιν του Τζαβέλλα εκόπη πάσα συγκοινωνία τής πόλεως και του νησιδίου, άλλ' ή τόλμη τῶν ὀλίγων ύπερασπιστῶν ανεπλήρωνε τήν ὀλιγότητα του άριθμου.

Οι έχθροι άφου επλησίασαν όπου τὰ ρηγά ήσαν πλωτά, έπασαν εις τήν θάλασσαν και προφυλαττόμενοι ὀπισθεν τῶν πλοιαρίων τὰ ὠθουν εις τὰ έμπροσθεν κανονοβολουόμενοι και τουφεκίζόμενοι. Τοιουτοτρόπως επάτησαν τὸ νησίον και μαχόμενοι ήνάγκασαν τούς επί του προχώματος νὰ τὸ εγκαταλείψωσι και συγκεντρωθῶσι και οὗτοι εντὸς και επί τής όροφής τής Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ο τουφεκισμός εκειθεν και του έχθρου ήτο τὸσον φθοροποιός, ὡστε εδίασθησαν οι άποβάντες ύπό τὸ πυρ τής όροφής τής Ἐκκλησίας και τὸ πρόχωμα νὰ εγκαταλείψωσι και εις τήν θάλασσαν νὰ πέσωσιν. Εις μάτην προσεπάθουν οι άξιωματικοί νὰ πειθαναγκάσωσι τούς στρατιώτας εις εγκαρτέρησιν και επάνοδον

ἐπὶ τοῦ νησιδίου. Ριψοκινδυνεύων καὶ ὁ φιλότιμος Κιουταχῆς πρὸς ἐμφύχωσιν αὐτῶν ἐπληρώθη εἰς τὸν πόδα ἄλλ' οἱ στρατιῶται κωφοὶ εἰς τὴν φωνὴν καὶ τυφλοὶ εἰς τὸ παράδειγμά του ἐμβήκαν εἰς τὰ πλοιαρία τῶν, καὶ ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἐπανήλθον εἰς τὸ στρατόπεδον.

Πλήρης χαρᾶς ὁ Ἰμβραήμης διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἀντιζήλου, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὸν ἀγῶνα, διέταξε καὶ ἐπέδησαν ἀμέσως εἰς πλοιαρία τρισχίλιοι Ἄραβες, καὶ καλέσας τὸν ἄλωτὴν τοῦ Βασιλαδίου Χουσεήμπεη, «ἰδοῦ» τῷ εἶπεν «ἡ ὥρα νὰ δεῖξωμεν πόσον ἡμεῖς ὑπερέχομεν τῶν ἄλλων» καὶ ταῦτα εἰπὼν τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὸν ἐπροβόδησεν. Ὁ Χουσεήμπεης ἐκύκλωσε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἔλγον τὸ νησιδίον, οἱ δὲ ὑπερασπισταὶ αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν ν' ἀφήσωσι πάλιν τὸ πρόχωμα καὶ νὰ συνασπισθῶσιν ἔλγοι ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῆς. Ἐκινδύνευσαν δὲ νὰ γίνωσι ἔλγοι ἀνάρπαστοι διὰ τὴν ὀλιγότητά τῶν ἄλλ' εὐστοχος τουφεκοβολή τοῦ Σωτηροπούλου τοὺς ἔσωσεν. Οὗτος παρατηρήσας ὅτι οἱ ἐχθροὶ ὑπήκουαν καὶ ἐφοβοῦντο κατ' ἐξοχὴν ἓνα τῶν ἀξιωματικῶν, ἐτουφέκισεν αὐτὸν δις καὶ τὸν ἐφόνευσεν· ὁ δὲ φονευθεὶς ἦτον ὁ Χουσεήμπεης, καὶ τούτου πεσόντος, οἱ ἐχθροὶ κατεταράχθησαν, καὶ οἱ μὲν κατέφυγαν εἰς τὰ πλοιαρία, οἱ δὲ τὰ ὄθουν εἰς τὰ ἔξω καὶ τὰ ἐξεκάθιζαν στρέφοντες τὰ νῶτα πρὸς τὴν Κλεισόβαν. Ἐξώρμησαν τότε οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, καὶ προπορευομένου τοῦ Τζαβέλλα, αὐτινος τὴν σπάθην ἔκοψεν εἰς δύο μετ' ὀλίγον ἢ ἐχθρική βολή, κατέλαβον τὸ κανονοστάσιον, καὶ οἱ μὲν κανονοβολοῦντες, οἱ δὲ τυφεκίζοντες εἰς τὸν σορὸν κατέστρεφαν τοὺς ἐχθρούς. Χίλια περίπου πτώματα ἐφέροντο ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

7. ΕΞΟΔΟΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Δυστυχῶς ἡ θάλασσα δὲν ἦτο πλέον ἐλευθέρᾳ. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐστερεῖτο εἰπέρ ποτε μέσων, ὁ δὲ στόλος τὸν ὅποιον ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ ἐπεχείρησε νὰ ἐξοπλίσῃ, ὅπως ὑπὸ τὸν Μιαούλην πλεύσῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου, ἦτο ὁ ἀσθε-

νέστερος και ὁ ἀτελέστερον ἐφωδιασμένος ἐξ ὕσων ποτὲ ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐδέξασαν τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ. Ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος και τὰ ἐντὸς τῆς θαλασσολίμνης πλοιάρια ἐξηκολούθουν τὸν ἀποκλεισμόν, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ πλοῖα οὐδὲν κατώρθωσαν. Οἱ πολιορκούμενοι οὔτε τροφίμα εἶχον, οὔτε πολεμοφόδια ἱκανὰ πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς ἀντιστάσεως. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον ὡς ἐκ τῆς κακῆς ποιότητος τῆς ἀνεπαρκούς τροφῆς. Δὲν τοῖς ὑπελείπετο εἰμὴ ἢ νὰ παραδοθῶσι ἢ νὰ διασχίσωσιν ἑνοπλοὶ τὸν ἐχθρικὸν στρατόν. Ἐπροτίμησαν πάντες νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τοὺς κινδύνους νυκτερινῆς ἐξόδου, ἀντὶ νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις οὔτε φιλανθρωπίαν ἐγνώριζεν οὔτε τιμὴν ἐσέβετο.

* *

Ἡ ἐξοδος ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826, ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πολιορκίας. Διαιρεθέντες εἰς τρία σώματα, ἐξ ὧν τὸ μεσαῖον περιελάμβανε τὰ γυναικόπαιδα, οἱ πολιορκούμενοι διέβησαν τὴν τάφρον εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτός. Ἄλλ' ὁ ἐχθρὸς παρεφύλλαττεν ἄγρυπνος. Εἰς ἑνέα χιλιάδας ψυχὰς ὑπελογίζετο ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μεσολογγίου ἀπ' οὗτου οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων προσέφυγον ἐντὸς τῆς πόλεως μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κιουταχῆ. Ἐξ αὐτῶν μόνον χίλιοι και τριακόσιοι ἔμενον, ὅτε, διασωθέντες μετὰ τὴν διάβασιν τῶν τελευταίων ἐχθρικῶν στιφῶν, ἤϊυ ἠθήσαν νὰ μετρηθῶσιν. Οἱ λοιποὶ εἴτε ἀπέθανον, σφαγέντες εἰς τὴν συμπλοκὴν τῆς ἐξόδου ἢ και ἐντὸς τῆς πόλεως ὅπου οἱ ἐχθροὶ εἰσώρμησαν ἅμα ἠρχισεν ἡ ἐξοδος, εἴτε ἠχμαλωτίσθησαν ζῶντες. Οἱ νικηταὶ δὲν ἐφόνευσον τὰς γυναῖκας και τὰ παιδία ὄχι ἐξ ἐλέου, ἀλλὰ διότι ἦτο συμφερωτέρα ἡ διατήρησις και ἡ πώλησις αὐτῶν ὡς δούλων. Ἐκ τῶν γυναικῶν ὅσαι ἐφθασαν ζῶσαι εἰς τὰ ὕψη τῆς Βαρασόδας, ὅπου ἐπερίμενον τοὺς φυγάδας Ἑλληνας ὀπλοφόροι, τινὲς ἔφερον ἀνδρικήν στολήν. Ἄλλαι δὲ ἐφόρεσαν τὰ πολυτιμότερα ἐνδύματά των ὡς ἐὰν ἐπήγαθνον εἰς ἐορτήν. Μεταξὺ τῶν σταλέντων εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἔκθεσιν τοῦ ἀγῶνος ἀντικειμένων, κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1884, ὑπῆρχε γυναικεῖα ἐνδυμασία ἀνήκουσα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιζώσας ἡρωϊδας τῆς ἐξόδου ἐκείνης. Ἡ γραφα μετὰ δυσκολίας συγκατατέθη εἰς τὴν ἐκεῖ ἀποστολήν, ἐπερίμενε δὲ μετ'

ἀνυπομονησίας τὸ τέλος τῆς ἐκθέσεως, διότι θέλει νὰ τὴν ἐνταφιάσῃ μὲ τὰ φορέματα ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔφερε, νέα τότε, κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην νύκτα.

Πᾶσαι αὗται αἱ ἀναμνήσεις λαμβάνουν σῶμα καὶ ζωὴν, δταν βλέπῃς τὸ Μεσολόγγι, ὡς τὸ εἶδα σήμερον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἀνθρώπων γνωρίζοντων πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς ἐπικῆς ἱστορίας του καὶ ἐμπορουμένων αἰσθημάτων, ὅποια πᾶς Ἕλλην χρεώσται νὰ τρέφῃ πρὸς τὴν ἐνδοξον ταύτην πόλιν. Ἐπεσκέφθην ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς προμαχῶνας, ἕκαστος τῶν ὁποίων διαϊωνίζει τὸ ὄνομα τοῦ ἀγωνιστοῦ, ὅστις διεκρίθη ὡς ὑπερασπιστῆς του, ἐστάθην ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἰς τὸ μέρος ὅπου, ἐπὶ κλονιζομένων σανίδων, τὰ τρία σώματα διέβησαν ἐν σιωπῇ τὴν τάφρον κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην νύκτα. Οἱ τελευταῖοι δὲν εἶχον εἰσέτι διαβῆ ὅτε οἱ πρῶτοι προσβληθέντες ἀπὸ τοὺς παραφυλάττοντας εἰς τὸ σκότος Τούρκους, ἀντιμετώπισαν τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου. Ἦκούσθη τότε ἐντὸς τοῦ σκότους φωνή: Ὅπισω, ὀπίσω! Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ὤρμησαν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ παρέσυραν καὶ τοὺς ἀνδρας. Κατὰ τὴν σύγχυσιν τῆς βιαίας ἐκείνης ἐπανόδου πολλοὶ ἐπνίγησαν εἰς τὰ θολὰ ὕδατα τῆς τάφρου, πολλοὶ ὀλιγώτερον ἐκείνων εὐτυχεῖς—ἐσφάγησαν ἢ ἠχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους κυριεύσαντας ἐν τῷ μεταξύ τὴν πόλιν. Ἐκεῖ παρὰ τὴν τάφρον, ἀναξύων τὸ χῶμα μὲ τὴν ράβδον μου, ἀνεκάλυφα τὰ θραύσματα μύδρου καὶ τεμάχιον σιδήρου, σύντριμμα σπάθης—τουρκικῆς ἢ ἑλληνικῆς;—Ὅπωςδῆποτε θὰ ἐκτιμήσῃς βεβαίως τὸ ἐνθύμημα τοῦτο τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὅποτον διεφύλαξα.

Εἰς ὀλίγην ἐκεῖθεν ἀπόστασιν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης μου εἰδείξαν τὴν θέσιν τῆς πυριτιδαποθήκης, ὅπου ὁ Καψάλης ἐτινάχθη εἰς τὸν ἀέρα. Ἡ σύζυγός του εἶχεν ἀποθάνει τὴν πρῶταν τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου. Ὁ γέρων δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιζήσῃ. Ἐδωκε τὴν εὐχὴν του εἰς τὸν μονογενῆ υἱόν του καὶ τὸν διέταξε νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν ἄλλων, αὐτὸς δὲ ἀκολουθούμενος ἀπὸ τινος συνηλικιωτάς του μὴ ἔχοντας ἀρκετάς δυνάμεις ὅπως ἐκτεθῶσιν εἰς τοὺς κόπους τοῦ νυκτερινοῦ ἐκείνου τολμήματος, ἀλλ' ὅμως θέλοντας οὐχ ἤττον ν' ἀποθάνωσιν ἀνδρικῶς, ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς ἀποθήκης. Τὴν στιγμήν, ὅτε οἱ Τούρκοι ὤρμησαν ξιφῆρεις πρὸς κυρίευσίν της, ὁ γέρων Καψάλης ἔθεσε τὸ

πῦρ καὶ ἐτάφη ὑπὸ τὰ καίοντα ἐρείπια μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ μετὰ τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους οἱ γέροντες ἐκείνοι δὲν ἠδύναντο ἄλλως νὰ πολεμήσωσιν.

Ἐκεῖ πλησίον εἶδον τὴν οἰκίαν ὅπου διέμεινεν ὁ Μαυροκορδατός κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν—τὴν οἰκίαν ὅπου ἀπέθανεν ὁ Βύρων,—τὴν ἐκκλησίαν ὅπου συνωθούντο οἱ κάτοικοι τοῦ Μεσολογγίου διὰ νὰ ἀκούσωσι τὸν εὐγλωττον λόγον τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη ἐνώπιον τοῦ νεκροῦ τοῦ μεγάλου ἀγγλου ποιητοῦ. Ἐκτοτε αἱ οἰκίαι ἐκείναι ἀνεκαινίσθησαν, ἡ Ἐκκλησία ἐπεσκευάσθη. Ὅπου οἱ Τούρκοι διήλθον, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ἐκείνου, δὲν ἔμεινε πέτρα ἐπὶ πέτρας. Καὶ τὸ Μεσολόγγι καὶ τὸ Βραχῶρι καὶ ὄλαι σχεδὸν αἱ πόλεις μας ἦσαν σωρὸς ἐρείπια ὅτε ἐπὶ τέλους ἡ Ἑλλάς ἠλευθερώθη. Δυσκόλως θὰ ἀνεύρης καθ' ἑλλην τὴν χώραν οἰκοδομὰς ἀκεραίας, ἐχούσας ἐπέκεινα τῶν πενήτηκοντα ἐτῶν ὑπαρξιν.

ΣΩΤ., ΣΚΙΠΗ

8. ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΝΟΎΡΙΣΜΑ

Σὲ ἀπομακρυσμένη συνοικία, ποῦ ὁ ἄθρομβος τῆς πόλης δὲ φτάνει παρὰ ὡς μακρινὸς ἀντίλαλος κι' ὅπου βασιλεύει ἐξοχικὴ σχεδὸν ἡσυχία, κάθεται ἓνας φίλος μου στὸ ἐπάνω πάτωμα ἐνὸς ἀπομονωμένου ὀλόλευκου σπιτιοῦ.

Ἡ νυχτερινὴ του ἐργασία τὸν ὑποχρεώνει νὰ πηγαίνη στὶς δύο καὶ στὶς τρεῖς τὸ πρωτὶ γιὰ νὰ κοιμηθῆ, ὅταν τὰ κοκόρια ἀναγγέλλουν τὸ ξημέρωμα σὲ ὄσους ζοῦν μιὰ ζωὴ φυσικὴ κι' ὀμαλή.

Ἐκεῖ στὸ δεῦτερο λοιπὸν πάτωμα κάθεται μιὰ νιόπαντρη γυναικοῦλα ποῦ ὁ ἄντρας της, κατώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, ἔφυγε μὲ τὴ Μεραρχία του ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Πολέμου κι' ἐπήγγε σταὶ σύνορα.

Ὀλίγες μέρες πρὶν νὰ γίνη ἡ ἐπιστράτευση, ὁ φίλος μου παρευρέθηκε σταὶ βαφτίσα τοῦ μικροῦ των γιοῦ, ποῦ ἦταν ἡ χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ των.

Τί εὐτυχία ἐβασίλευε ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες στὸ ταπεινὸ κι' ἀρμονικὸ σπιτάκι!

Ἄλλα γελοῦσαν γύρω του κι' ὄλος ὁ κόσμος γι' αὐτοὺς ἦταν μαζεμένος στὶς τρεῖς των ὑπάρξεις.

Ἐνοιωθε κανεὶς μπαίνοντας ἐκεῖ ἓνα ἄρωμα σπανίου λουλουδιοῦ, ποὺ δὲ φυτρώνει σὲ κανένα τόπο καὶ σὲ κανένα περιβόλι τῆς γῆς, ἀλλὰ μονάχα στὶς καρδιὲς ἐκείνων, ποὺ ἀγαποῦν ἄρωμα τῆς ἀγάπης!

Τότε, στὶς ὥρες τῆς χαραυγῆς, ἔταν μὲ τὸ πρῶτο λάλημα τῶν πετεινῶν ξυπνοῦσε κι' ἔκλαιγε ὁ μικρὸς τους, ἡ μητεροῦλα τὸν νανούριζε μὲ λόγια τρυφερὰ καὶ χαϊδεμένα, ποὺ ἔμοιαζαν μ' ἀνοιξιὰτικο ἀγεράκι. Ἐπειτα ὅμως, ἔταν ὁ καλὸς τῆς ἔφυγε νὰ πάη στὸν πόλεμο κι' ἔμεινε μονάχη καὶ ἔρημη, τὸ νανούρισιμά τῆς ἔγεινε μελαγχολικὸ καὶ τὸ νόημα τῶν λόγων τῆς βαρὺ σὰν τίς μέρες, ποὺ περνοῦνε :

— «Σώπα, πουλί μου, σώπα!» ἔλεγε ἡ μητεροῦλα. «Ποῦ εἶναι ὁ μπαμπᾶς ποὺ θάρθη ἀπὸ τὸν πόλεμο, νὰ φέρη σπαθὶ στὸ γιόκα του».

»Ἐλα νὰ μᾶς πῆς πῶς νίκησες τοὺς Τούρκους καὶ λευτερώθηκαν τ' ἀδέρφια μας στὴ Μακεδονία!

»Ἐλα νὰ μᾶς πῆς πῶς δὲ θὰ μείνη πιά κανένας σκλάβος Ἑλλήνας καὶ φέρε μας γιὰ δῶρα τὴν Ἐλασσόνα καὶ τὰ Γιάννενα, φέρε μας καὶ τὴ Θεσσαλονίκη νὰ γίνη ξανά μεγάλη ἡ Ἑλλάδα μας!».

Ἐνα πρῶτ ὁ φίλος μου πηγαίνοντας νὰ κοιμηθῆ τὴν ἴδιαν ὥρα εἶδε στὸ πρῶτο πάτωμα ἀσυνήθιστη φωταψία. Πλησίασε κι' ἄκουσε ἀντὶς νανούρισμα θλιβερὸ μοιρολόι. Ὁ νοῦς του πῆγε στὸ παιδί κι' ἔτρεξε νὰ ρωτήσῃ ἀπὸ ὑποχρέωση τί συνέδη.

Ἡ πόρτα ἦταν διάπλατη. Προχώρησε τέσσερα μεγάλα κεριά ἦταν στημένα κι' ἀναμμένα στὸ πάτωμα τῆς πλατειᾶς καὶ κρύας σάλας ἀπαράλλαχτα ὅπως σὲ λείψανο. Τὰ κεριά φώτιζαν μιὰ στολὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ. Ἡ γυναίκα του μαυροντυμένη, μὲ ξέπλεκα μαλλιά, ἦταν γονατισμένη ἐκεῖ καὶ θρηνοῦσε σὰ νυχτοπούλι. Ὁ μικρὸς τῆς ἀφημένος στὸ πλαγινὸ δωμάτιο ἔκλαιγε μὲ ὄλη του τὴ δύναμη γιὰ νὰ διαμαρτυρηθῆ γιὰ τὴν ἐγκατάλειψή του.

Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ φίλος μου νόμισε πῶς βρισκόταν ἐμπρὸς σὲ τρελλή.

— Τι πάθατε, τί σᾶς συνέδη, κυρία !... Τόλμησε νὰ φιθυρίση ἀνήσυχος.

Ἄντι γιὰ ἄλλη ἀπάντηση ἐκείνη τοῦ ἔδειξε τὴν ἐφημερίδα ποῦ ἦταν ἐπάνω στὸ τραπέζι. Τὴν ἐπῆρε καὶ τὴν ἀνοίξε μὲ ταρραχή. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρα τῆς βρισκότανε τυπωμένο μεταξὺ αὐτῶν ποῦ σκοτώθηκαν στὸ Σαραντάπορο.

*
*

Πέρασαν πολλὲς μέρες πειὰ ἀπὸ τὸ τραγικὸ ἐκεῖνο πρωτὶ. Ἡ νέα χήρα τοῦ πολέμου μένει κατάκλειστη στὸ σπίτι τῆς. Καὶ στὶς ἴδιες πρωτῖνὲς ὥρες ἀκούγεται τὸ νανούρισμά τῆς ποῦ λέει μὲ βραχνή φωνή :

— Μεγάλωσε, μεγάλωσε, γιὰ νὰ ἐκδικήσης μιὰ μέρα τὸν πατέρα σου !

ΔΗΜ. ΦΛΙΣΒΗ

9. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΗΡΩΣ

Ἐπαιζαν εἰς τὸν ἀυλόγυρον τῆς ἐκκλησίας τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς. Αἱ φωναὶ τῶν ἐγέμιζαν ἀπὸ χαρὰν τὸν ἄερα καὶ οἱ θόλοι τοῦ περιστυλίου τῆς ἐκκλησίας ἐπανελάμβαναν καὶ ἐπολλαπλασίαζαν τὴν εὐθυμον ἐκείνην βοήν, ὅπως ἓνας ἄνθρωπος ὁ ὅποιος λέγει καὶ ξαναλέγει κάτι εὐχάριστον, τὸ ὅποτον ἤκουσεν.

— Ἐ παιδιὰ! εἶπε τὸ μεγαλύτερον ἀπ' ὅλα, ἔλατε νὰ παίξωμε τὰ σκλαδάκια.

— Ναί, ναί, τὰ σκλαδάκια, τὰ σκλαδάκια, ἐφώναξαν ὅλα μαζί.

Καὶ ἤρχισαν νὰ χωρίζωνται εἰς δύο στρατούς, ὁ καθεὶς μὲ τὸν καπετάνιόν του.

Ἐνα παιδάκι δώδεκα ἐτῶν, ὠχρόν, ἔτρεξε καὶ αὐτὸ νὰ ταχθῆ πρὸς τὸ ἓνα μέρος.

— Ἐξω, ἐξω, ἐφώναξαν μὲ μιαν φωνὴν ὅλα τὰ παιδιὰ. Θὰ μᾶς τὰ χαλάσης.

— Ὅχι δὲν σᾶς τὰ χαλῶ, ἐφιθύρισε δειλά.

— Εἶσαι μιᾶς μπουκιᾶς ἄνθρωπος. Δὲν κάνεις γιὰ μᾶς. Πήγαινε μὲ τοὺς ἄλλους.

Τὸ παιδάκι ἔσυρε τὰ βήματά του δειλὰ πρὸς τὸν ἄλλον στρατὸν καὶ ἐστάθη παράμερα, φοβισμένον μὴ τὸ διώξουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ.

— Μπα ! σ' ἐμᾶς ἤλθες, κιτρινάρικο, εἶπεν ὁ καπετάνιος μύλις τὸ ἀντελήφθη. Φύγε ἀπ' ἐδῶ.

Δὲν ἀπεκρίθη ὁ μικρὸς Κώστας, ἀλλὰ δακρυσμένος ἀπεσύρθη καὶ ἐστάθη πρὸς τὸν τοίχον, πλησίον εἰς ἓνα ρακένδυτον πτωχὸν καὶ ἐκύτταζε σχεδὸν μὲ φθόνον τὰ ροδοκόκκινα καὶ ζωηρὰ παιδιᾶ, τὰ ὅποια τόσον σκληρὰ τὸν ἐστέρουον τοῦ παιχιδιοῦ, αὐτὸν τὸν ἀδύνατον, τὸν ὠχρόν.

Τὸ παιγνίδι ἐν τούτοις δὲν ἤρχιζε. Τὰ παιδάκια ἔπρεπε νὰ χωρισθοῦν εἰς Ἑλληνας καὶ Τούρκους· κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ Τούρκος· καὶ τέλος πάντων ἡ τύχη ἀπεφάσισε. Κορώνα οἱ Ἑλληνες, γράμματα οἱ Τούρκοι.

Ὁ Τούρκος καπετάνιος τὸ ἐπῆρεν ἀπόφασιν. Ἐμάζευσεν τὰ παλληκάρια του καὶ ἦτον ἑτοιμὸς ν' ἀρχίσῃ ὅταν ἀντίκρυσεν τὸν Κώσταν.

— Ἐλα ἐδῶ τοῦ ἐφώναξε. Τώρα ποῦ εἶμαστε Τούρκοι, κάνεις γιὰ τὴν παρέα μας.

Ὁ Κώστας ἐκύτταζε τὸν Τούρκον καπετάνιον μὲ ὀργήν, ἀλλὰ δὲν ἀπεκρίθη.

— Ἐλα, Κώστα, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος, ἔλα καὶ θὰ σὲ κάνωμε Σεφκέτ.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ μὲ κάνετε Σεφκέτ ἐμένα. Ἐγὼ εἶμαι ὅ,τι εἶμαι. Ἦμπορεῖ νὰ ἔχετε ἐσεῖς περισσότερο αἷμα στὶς φλέβες σας καὶ νὰ περισσεύῃ καὶ γιὰ τὰ μάγουλά σας, ἀλλὰ τὸ λίγο ποῦ ἔχω ἐγὼ εἶναι ἐλληνικό ! Γελᾶτε ὅσον θέλετε, δὲν σᾶς λογαριάζω ποιοὶ εἴσθε ἐσεῖς. Ἐγὼ ἔχω πατέρα σκοτωμένο γιὰ τὸν τόπο μας ἀπάνω στὰ βουνὰ καὶ δὲν σᾶς καταδέχομαι.

Τὰ παιδιὰ ἐγέλασαν. Μόνον ὁ πτωχός, ὁ ὅποιος ἐκάθητο πλησίον τοῦ Κώστα, ἐδάκρυσεν.

— Φύγε, παιδί μου, τοῦ εἶπεν. Ἐδῶ δὲν εἶναι ἡ δουλειά σου. Ἐλα μέσα στὴν ἐκκλησίαν, ἔχω κάτι νὰ σοῦ πῶ.

Ὁ πτωχός ἔρριψεν εἰς τὸν ὄμον τὸ σκκούλι μὲ τὰ ξεροκόμματα του καὶ ἔσυρε βραδὺ τὸ βῆμα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν.

Ὁ μικρὸς σκεπτικός, ἀμίλητος, ἠκολούθει.

Εἰσῆλθαν ἀπὸ τὴν μεγάλην θύραν καὶ διηρθύθησαν πρὸς τὸ στασίδι τοῦ ψάλτου, ἐμπρὸς εἰς τὸ ἱερόν. Κανεὶς δὲν ἦτο ἐκεῖ. Ἐνα κανδήλι ἔκαιεν εἰς τὸ τέμπλον, ἐμπρὸς εἰς μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἡ ὅποια ἐκύτταζε τὸ παιδί Της μὲ τρομαγμένην στορ-

γὴν καὶ μὲ λαχτάρᾳ μητέρας ποῦ δὲν θέλει νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ τὸ χάσῃ, καὶ νὰ τὸ χάσῃ, ἀφοῦ βασανισθῇ τὸ μικρὸ Τῆς ἀπὸ ὅλα τὰ μαρτύρια τοῦ κόσμου, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ σώσῃ Αὐτὸ τὴν ἀνθρωπότητα ...

Τὰ μάτια τοῦ πτωχοῦ καὶ τοῦ Κώστα ἔπεσαν εἰς τὴν τραγικὴν εἰκόνα. Τὸ λάδι τοῦ κανδηλιοῦ ἐτελείονε καὶ ἡ μικροσκοπικὴ φλόγα ἐσάλευνε, ὅπως ἄνθρωπος εἰς ἀγωνίαν, καὶ ἐσπινθήριζε τριγύρω τῆς νὰ δώσῃ μίαν τελευταίαν φορὰν ὅλην τὴν φωτεινὴν τῆς δύναμιν. Τὸ τρέμον φῶς μετέδιδεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἐν εἶδος φωτεινοῦ ρίγους καὶ ἡ ἀθάνατη Μητέρα ἔδειχεν ἐντελῶς ζωντανευμένην τὴν ἀγωνίαν τῆς, ἡ ὁποία ἐμεγάλωσεν ἀκόμη περισσότερο μὲ τὸ τελευταῖον ξεψύχισμα τοῦ κανδηλιοῦ.

Τὰ μάτια τοῦ Κώστα ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι καρφωμένα ἐπάνω εἰς τὴν εἰκόνα.

Ὁ ἥλιος ἔκεινεν τὴν στιγμὴν, καθὼς ἐχαμήλωνε πρὸς τὴν δύσιν, ἔδαψεν εἰς τὸ πολύχρωμον παράθυρον τῆς ἐκκλησίας μερικὰς ἀκτινάς του καὶ τὰς ἔρριψεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλάκι τοῦ Κώστα. Τὸ πρόσωπόν του ἐφωτίσθη καὶ ἔλαμψε.

Ὁ πτωχὸς ἔλυσε τὴν σιωπὴν μὲ φωνὴν χαμηλὴν, σχεδὸν οδυσμένην :

— Πῶς σὲ λένε, παιδί μου ;

— Κώστα.

— Εἶπες ἔξω πῶς ἔχεις πατέρα σκοτωμένον γιὰ τὸν τόπο. Πῶς ἔλεγαν τὸν πατέρα σου ;

— Γεώργη Δρόσο. Ὁ κόσμος τὸν ἔλεγε καπετὰν Πρινάρη.

— Εἶσαι γυιὸς τοῦ καπετὰν Πρινάρη, εἰ, εἰ ; Αὐτοῦ τοῦ λεονταριοῦ, ποῦ σκοτώθηκε γιὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὴν δολοφονίαν τοῦ καπετὰν Ἄγρα ;

— Ναί, ἐγὼ εἶμαι. Δὲ μὲ πιστεύεις, βλέπω. Εἶμαι μιὰς μπουκιᾶς ἄνθρωπος, ὅπως ἔλεγαν τὰ παιδιά. Ἔχεις δίκιο . . .

Κατὶ ἤθελε νὰ προσθέσῃ ἀκόμη, ἀλλ' ἓνας λυγμὸς δυνατός τὸν ἡμπόδισε καὶ δάκρυα ἀργοκύλητα ἐφυγαν ἀπὸ τὰ μάτια του, δάκρυα μετανοημένα ὅτι δὲν ἐκρατήθησαν κρυμμένα.

— Μὴν κλαῖς, Κώστα, εἶπεν ὁ πτωχός, μὴν κλαῖς, παιδί μου. Τὰ παιδιά μποροῦν νὰ λένε ὅτι θέλουν. Ἐσὺ εἶσαι τὸ παιδί παλληκαριοῦ, ποῦ τὸν ἐκλαψεν ὁλος ὁ κόσμος, ποῦ τὸν ἐκλαψα

κ' ἐγώ. Ἦμουν μαζί του, πολεμήσαμε μαζί, ἔπεσε δίπλα μου. Δὲν εἶσαι μιᾷ; μπουκιᾷ; ἄνθρωπος ἐσύ. Τὸν ἄνθρωπο τὸν λογαριάζουν κατὰ τὴν καρδιά του. Ἐσύ, τὸ εἶδα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού σ' ἀντίκρυσα, ἔχεις μεγάλη καρδιά. Ἐλα, σκούπισε τὰ δάκρυά σου. Γιὰ πές μου, Κώστα, ἔχεις μητέρα, ἀδελφία;

— Εἶμαι ἔρημος. Ἀδελφία δὲν εἶχα. Ἡ μάνα μου . . .

— Τί; λέγε, τί γίνεται ἡ μάνα σου;

— Τὴ μάνα μου τὴν ἐσχότωσαν.

— Τὴν ἐσχότωσαν;

— Ὅταν τὸ βόλι θανάτωσε τὸν πατέρα μου, τὰ παλληκάρια του προσπαθοῦσαν νὰ πάρουν τὸ σῶμά του γιὰ νὰ τὸ θάψουν, μὰ τὸ μέρος ἦτον δύσκολο κ' ἔτσι ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων πού τοῦ εἶχαν τριγυρίσει. Τότε τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι, τὸ πέρασαν ἐπάνω σ' ἓνα σουβλί καὶ τὸ γύριζαν μέσα στοῦ χωριό. Ἡ μητέρα μου κ' ἐγώ, ἀνήξεροι, ἤμαστε καθισμένοι ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μας καὶ καθῶς ἀντίκρυσσαμε τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα μου ἐκερώσαμε. Ἐνας Τούρκος τότε μ' ἄρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι φωνάζοντας: «Ἐλα νὰ δῆς τὸν πατέρα σου». Ἡ μητέρα μου σὰν τρελὴ ἔτρεξε καὶ μ' ἔσυρε ἀπὸ τὰ ροῦχά μου, μὰ ἓνας ἄλλος Τούρκος ἔβγαλε τὸ γιαταγάκι του καὶ τῆς ἔκοψε τὸ χέρι πού μ' ἐκρατοῦσε. Τὸ χέρι κομμένο κρατοῦσε ἀκόμα τὴν ποδιά μου, δὲν μ' ἄφινε. Δὲν ξέρω κ' ἐγὼ πότε καὶ πῶς εὐρέθηκα σ' ἓνα γειτονικό σπίτι. Ἐκεῖ πέρασα ὅλη τὴ νύχτα μου καὶ ἔκλαιγα καὶ ζητοῦσα ἀδίκῃ τὴ μάνα μου. Τὴν ἐβρῆσαν πρὶν καὶ ὕστερα τὴν ἐσχότωσαν. Τὴν ἄλλη μέρα ἀκολουθοῦσα κ' ἐγὼ τὴν κηδεῖα. Ἦτον ξαπλωμένη στοῦ φέρετρο ἡ μητέρα μου καὶ κοντὰ στοῦ κεφάλι της ἀκουμπισμένο ἦτον τὸ κεφάλι τοῦ καυμένου τοῦ πατέρα. Δυὸ χρόνια τώρα εἶμαι ἔρημος. Κάποιοι καλοὶ γειτόνοι, πού εἶναι χωρὶς παιδιά, μ' ἐπήραν μαζί τους καὶ μὲ στέλνουν καὶ στοῦ σχολειό. Θέλω νὰ μεγαλώσω νὰ γίνω κ' ἐγὼ σὰν τὸν πατέρα μου. Θέλω νὰ κάνω κάτι γιὰ τὴν πατρίδα μας.

— Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περιμένῃς νὰ μεγαλώσῃς γιὰ νὰ κάνῃς; καλὸ στοῦν τόπο σου. Καὶ τώρα ἀκόμη μπορεῖς νὰ κάνῃς πολλά.

— Ποιός; ἐγὼ νὰ κάνω πολλά; Ἄς ἡμποροῦσα νὰ κάνω καὶ ἓνα μικρὸ πρᾶγμα καὶ ἄ; μὲν περνοῦσαν κ' ἐμένα τὸ κεφάλι μου ἐπάνω στοῦ σουβλί.

— Κύτταξέ με καλά, στὰ μάτια. Ναί, ἔτσι. Εἶπες πῶς θές νὰ κάνης ἕνα καλὸ στὸν τόπο σου. Ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ πῶ αὐτὸ τὸ καλὸ, μὰ δὲν πρέπει νὰ μάθῃ κανένας τίποτε. Οὔτε οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ποῦ σ' ἔχουν σπῖτι τους. Εἶσαι μικρὸς ἄμω· δὲν θὰ κρατήσης τὸ μυστικὸ, ὄχι, καὶ τότε πολὺς κόσμος θὰ πάῃ χαμένος ἄδικα.

— Τὸ παιδί τοῦ καπετὰν Πρινάρη δὲν γίνεται σπιόνος.

— Δὲν εἶπα πῶς θὰ γίνης σπιόνος, ὄχι. Μπορεῖ ἄμω νὰ σοῦ φύγῃ ἄθελα ἕνας λόγος κι' αὐτὸς ὁ λόγος νὰ φέρῃ μεγάλη συμφορά.

— Ἄν ἔχης κάτι νὰ μοῦ πῆς, λέγε το, μὴ μὲ βασανίζης. Τὸ μυστικὸ θὰ τὸ κρατήσω. Μὴ με φοβάσαι. Στ' ἐρχίζομαι στὰ κόκκαλα τοῦ πατέρα μου καὶ τῆς μάνας μου.

— Λοιπὸν ἄκουσε. Πίσω στὸ βουνὸ εἶναι κρυμμένοι στρατιῶται Ἕλληνες καὶ περιμένουν τὴν κατάλληλη στιγμή νὰ χτυπήσουν τοὺς Τούρκους, νὰ στήσουν ἐδῶ τὴν σημαία τῆς ἐλευθερίας. Θέλουν νὰ τελειώσουν ἐκεῖνο ποῦ ἄρχισεν ὁ πατέρας σου. Θέλεις νὰ τοὺς βοηθήσης ;

— Ἐγὼ ; πῶς ;

— Οἱ Τούρκοι στρατιῶται κάθε μέρα καὶ ἀλλάζουν μέρες. Ἐσὺ πρέπει νὰ μαθαίνης καλὰ ποῦ βρίσκονται, πόσοι ἐδῶ, πόσοι ἐκεῖ, ἂν ἔφθασαν καὶ ἄλλοι καὶ πόσοι εἶναι, ποῦ ἔχουν τὰ κανόνια τους, πόσα κανόνια ἔχουν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ξέρουν οἱ δικοὶ μας. Ἐμένα ποῦ μὲ βλέπεις ἐδῶ, δὲν εἶμαι φτωχός, ὅπως θὰ μὲ νομίζης. Εἶμαι ἀξιωματικός.

— Ἀξιωματικός !

— Ναί ! Βλέπεις, σοῦ εἶπα ἕνα μεγάλο μυστικὸ. Ἄν τὸ μάθουν οἱ Τούρκοι, θὰ μὲ σκοτώσουν. Αὐτὸ δὲν μὲ μέλει. Τὸ κακὸ θὰ εἶναι πῶς δὲν θὰ μπορέσω νὰ κάνω ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ κάνω γιὰ τὴν πατρίδα μας.

— Τὸ μυστικὸ, τὸ μυστικὸ αὐτὸ, ἐδῶ, δῶ μέσα στὴν καρδιά μου θὰ μείνῃ γιὰ πάντα !

— Τώρα εἵμαστε δυό. Βλέπεις πῶς σὲ λογαριάζω. Ἐσὺ θὰ μὲ βοηθήσης πολὺ. Πρέπει νὰ μάθω πόσοι Τούρκοι φυλάγουν ἐδῶ, ποῦ βρίσκονται, πόσα κανόνια ἔχουν. Αὔριο τὸ πρωτὶ θὰ σοῦ δείξω σὲ ποιὸ μέρος πρέπει νὰ κυττάξης. Θὰ σοῦ δώσω ἕνα πανεράκι μὲ κουλούρια, θὰ τὸ κρεμάσης στὸ λαιμὸ σου.

και καθώς θά τὰ πουλῆς θά προσέχης καλά τί γίνεται τρι-
γύρω σου.

— Μὰ πῶς θά μ' ἀφήσουν ἐμένα χριστιανὸ παιδί νὰ πλη-
σιάσω ;

— Θὰ σοῦ δώσω μιὰ φορεσιὰ κ' ἕνα φεσάκι νὰ περνᾷς γιὰ
τουρκάκι. Θὰ κάνης τὸν κωφάλαλο κ' ἔτσι δὲν θά προδοθῆς ἀπὸ
τὴν ἐμιλία σου. Αὔριο πρωτὶ πρωτὶ θά σὲ περιμένω στὸ μύλο τοῦ
κῦρ Βροντή. Τὸν ξέρεις ; Ἐκεῖνον τὸν μισογκρεμισμένο.

— Πῶς δὲν τὸν ξέρω !

— Λοιπὸν ἐκεῖ θά σὲ ντύσω, ὅπως πρέπει.

— Στὸ σχολεῖο ἂν δοῦν πῶς λείψω μποροῦν νὰ στείλουν
σπίτι νὰ ρωτήσουν τί γίνομαι και τότε ... θά τὰ μπλέξω μὲ τοὺς
δικούς μου.

— Μείνε ἤσυχος, ἐγὼ θά φροντίσω και κανεὶς δὲν θά στείλῃ
σπίτι σου. Λοιπὸν, Κώστα, ἐσυλλογίσθηκες καλά τί θά κάνης ;
Εἶναι δύσκολο και ἔχει τοὺς κινδύνους του.

— Αὔριο θά μὲ δοκιμάσης.

— Καλά, παιδί μου, ἔλα νὰ σὲ φιλήσω.

Ἐπὶ τῶν πτωχῶν ἔσκυψε και ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον τὸν Κώστα
και κατόπιν ἔβγαλεν ἀπὸ τὸν λαιμόν του ἕνα σταυρὸν και τοῦ
τὸν ἐκρέμασε λέγων :

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ, παιδί μου !

Ἐπὶ τῶν Κώστας ἠσθάνετο τὴν καρδιά του νὰ κτυπᾷ ἀπὸ συγκίνη-
σιν. Ἦτο λοιπὸν δυνατόν, αὐτός, τὸ κίτρινιάρικο, ποὺ κανεὶς
δὲν τὸν ἤθελε στὸ παιχνίδι, νὰ κάμῃ κάτι, τὸ ὅποῖον νὰ ἐνθυ-
μίξῃ τίνας παιδί εἶναι ; Τάχα ἦτο ἀλήθεια ; Μήπως ἦτον ὄνει-
ρον ; Ἄλλ' ὄχι εἰς τὸν λαιμόν του ἠσθάνετο κρεμασμένον τὸν
σταυρὸν. Ἐφερε τὸ χέρι του ἐπάνω του και ἔσφιξε τὸν σταυρὸν
εἰς τὸ στήθος του, νὰ τὸν αἰσθανθῆ καλά, νὰ πεισθῆ ὅτι ἦτο
πραγματικῶς ἐπάνω του.

Ἐπειδὴ ἀπεχαιρέτισε τὸν πτωχόν, ἔτρεξε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ
σπίτι του, ἤνοιξε τὰ βιβλία του και ἐφαίνετο βυθισμένος εἰς τὴν
ἀνάγνωσιν, ἐνῶ πράγματι ὁ νοῦς ἐταξίδευε πολὺ μακρὰν, και τὰ
γράμματα, τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐφαίνοντο ὡσάν ἀτελείωτος
σειρὰ στρατιωτῶν μὲ τὰ κεφαλαῖα γράμματα, κάθε τόσον, ὡσάν
ἀξιωματικοὶ ἐπὶ κεφαλῆς των.

Ἐπὶ τέλους ἔφθασεν ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ. Ὁ Κώστας ἀμίλητος ἔτρωγε σχεδὸν μηχανικῶς καί, ἀφοῦ ἐτελείωσε, χωρὶς νὰ καθίσῃ ὀλίγον, ὅπως συνήθως, μὲ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι τὸν ἀνέτρεφαν, ἐπῆγεν εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ. Ἄλλὰ πῶς νὰ κοιμηθῇ! Πόσα πράγματα ἐδασάνιζαν τὸ μικρὸν του κεφάλι! Τὸ μυστικὸν τοῦ πτωχοῦ, ἡ ἐμπιστοσύνη του πρὸς αὐτόν, τὰ ἐνδύματα, τὰ ὅποια θὰ ἐφοροῦσεν αὐριον, τὰ κανόνια, τὰ ὅποια θὰ ἐμετροῦσε . . . Τὰ μάτια του ἐπὶ τέλους ἔκλεισαν σιγά-σιγά καὶ ἓνας ὕπνος γλυκὸς ἔκαμε τὸν Κώστα νὰ τὰ λησμονήσῃ ὅλα.

Ἐξαφνα ἡ ἀνησυχία τὸν ἐξύπνησε, ἤνοιξε τὰ μάτια του καὶ καθὼς εἶδεν ἔξω φωτισμένον τὸ παράθυρόν του, ἐπήδησε βιαστικὰ ἀπὸ τὸ κρεβάτι του, ἤναψε τὸ φῶς του, ἐφόρεσε γρήγορα τὰ ροῦχά του, ἤνοιξε μόλις σιγά-σιγά τὴν θύραν του κρατῶν τὰ ὑποδήματά του εἰς τὸ χέρι. Ἐγγλίστρισε μὲ προφύλαξιν ἀπὸ τὸ στενὸν ἀνοιγμα τῆς θύρας. Ἀπὸ τὸ ὑαλωτὸν τοῦ διαδρόμου ἐπρόβαλεν ἡ σελήνη καὶ ὁ Κώστας ἀντελήφθη ὅτι εἶχεν ἀπατηθῇ. Ἦτο λοιπὸν ἀκόμη νύκτα, δὲν ἔφθασεν ἐπὶ τέλους ἡ ποθητὴ ἀνατολή; Μὲ προφύλαξιν πάντοτε, σταματῶν εἰς κάθε τρίξιμον, ἐπῆγεν εἰς τὴν τραπεζαρίαν. Ἐκεῖ ἤναψε τὸ φῶς. Εἰς τὸ τραπέζι ἐπάνω ἡ καλὴ του προστάτις εἶχε τοποθετήσῃ μὲ ἀγάπην διὰ τὴν πρωϊνὴν μελέτην τοῦ Κώστα τὸ καλαμάρι, τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδιά του. Εἰς τὸ καλαθάκι ἦτο ἕτοιμον τὸ φαγητόν του τὸ μεσημεριανόν, τὸ ὅποion θὰ ἔτρωγεν εἰς τὸ σχολεῖον.

Τὸ πζάκι ἦτο πυρωμένον ἀκόμη καὶ μέσα εἰς τὴν στάκτην ἦσαν κρυμμένα κάρβουνα διὰ νὰ βράσῃ ὁ Κώστας τὸ γάλα του.

Δὲν εἶχε πατέρα, δὲν εἶχε μητέρα, καὶ ὁμως πόση καλωσύνη τὸν ἐτριγύριζε! Μία καλωσύνη τόσο μεγάλη, ὥστε τοῦ ἔφερε τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια.

Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ ποὺ εἶχε μυστικὸν ἀπὸ τοὺς γονεῖς, τοὺς ὁποίους τοῦ ἔδωσεν ἡ ὀρφάνια του. Καὶ ἐσυλλογίζετο ὅτι ἴσως αὐτός, τὸν ὅποion ἐπῆραν μὲ κρυφὴν ἐλπίδα, πῶς θὰ δώσῃ μίαν ἡμέραν κάποιαν χαρὰν εἰς τὸ σπῖτι των, θὰ τοὺς πληρώσῃ διὰ τὰς φροντίδας, διὰ τὰς ἀνησυχίας, διὰ τοὺς κόπους των, μὲ λύπην καὶ μὲ δάκρυα.

Καὶ αἱ σκέψεις αὗται τῶν ἐδασάνιζαν καὶ τὸν ἐλυποῦσαν. Ἐβλεπε μαῦρα, ὅλα μαῦρα τριγύρω του.

Αΐφνης ένα μειδίωμα γλυκό, πολύ γλυκό ἐφάνέρωσεν ὅτι τὸ σκότος ἦλθε νὰ τὸ διαλύσῃ κάποιο φῶς βγαλμένο ἀπὸ τὴν καρδιά του.

Ὁ Κώστας εἰς τὸν μύλον τοῦ κυρ Βερνιῆ συνομιλεῖ μετὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ.

Ὅχι, δὲν ἦτο ἀχάριστος. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι τὸν ἀγαποῦσαν σὰν παιδί των, θὰ εἶχον πάντοτε τὴν παρηγορίαν ὅτι

ἀνέθρεψαν ἓνα τρίμιο παιδί, ἓνα παιδί γεννημένο διὰ νὰ πεθάνῃ, ἔαν ἦτο ἀνάγκη, διὰ τὴν πατρίδα του.

Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις ἐπερνοῦσε τώρα ἡ ὥρα ταχύτερα. Ὁ Κώστας εἶχε πλησιάσῃ πρὸς τὸ παράθυρον καὶ ἀντίκρυσε τὸν Ἀδύγερινόν, ὁ ὅποτος ἐπρόβαλλε σὰν χαρούμενος καὶ καλόκαρδος βοσκὸς διὰ νὰ μαζεύσῃ ὄλο τὸ φωτεινὸν ἐκεῖνο κοπάδι τῶν ἀστρων καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσῃ καὶ ἄλλοῦ νὰ βοσκήσῃ. Καὶ τὸ κοπάδι ἐχάνετο, ἐχάνετο ἀδιάκοπα.

*
*
*

Ἦλθεν ἡ στιγμή νὰ φύγῃ, ν' ἀφήσῃ τὸ σπῆτι του κρυφά. Ἐπῆρε βιαστικὰ τὰ βιβλία του καὶ τὸ φαγητόν του καὶ ἐβγήκεν ἔξω εἰς τὸν δρόμον. Οἱ πετεινοί, ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐσφυρηλατοῦσαν τὴν ἀνατολήν μὲ τὸ τεντωμένον κεφάλι των, ἀπὸ τὸ ὅποτον ἐβγαίνει μία φωνὴ κόπου. Οἱ σκύλοι ἐγαύγιζαν μὲ τὴν σειρὰν ἀπὸ τὰς μάνδρας καὶ τοὺς κήπους τῶν σπιτιῶν. Ποὺ καὶ ποὺ ἓνα παράθυρον φωτισμένον ἢ ἓνας περίεργος, ὁ ὅποτος ἔσκυπτε πρὸς τὸν δρόμον νὰ ἰδῇ ποῖος εἶναι ὁ πρῶτὸς περαστικός. Ὁ Κώστας ἔτρεχε σχεδόν. Ἐνόμιζεν ὅτι ὄλοι διαλαλοῦσαν τὴν φυγὴν του, οἱ σκύλοι, οἱ πετεινοί . . .

Ἐπὶ τέλους ἤρχισεν ἡ ἐξοχὴ καὶ ἀπὸ μακρὰ ἐφάνη ὁ μύλος τοῦ κυρ Βροντή. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα του ἐπρόβαλε σιγὰ σιγὰ σὰν φάντασμα ὁ πτωχός. Ὁ Κώστας ἐτάχυνεν ἀκόμη τὸ βῆμά του καὶ μετ' ὀλίγον ἐκαλημέριζεν ἐκεῖνον, ὁ ὅποτος τὸν ὠδηγοῦσεν εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Ἐβγαλε τὰ ἐνδύματά του ὁ Κώστας, καὶ ἐφόρεσεν ἀπλόχωρο τουρκικὸ βρακί, ἔβαλε τούρκικο ζωνάρι εἰς τὴν μέσην, φεσάκι εἰς τὸ κεφάλι καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν λαιμόν του τὸ καλάθάκι μὲ τὰ κουλούριτα.

Μὲ ὀλίγα λόγια ἐνόησε καλὰ τί εἶχε νὰ κάμῃ καὶ ἄλλος ἐτράδηξε τὸν ἀνήφορο ποὺ τὸν ἔφερεν εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον.

Ὅταν ἤρχισε νὰ διακρίνῃ τὰς τουρκικὰς σκηνάς, ἐστάθη μίαν στιγμὴν ν' ἀναπνεύσῃ. Ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε δυνατὰ. Δὲν ἐφοβεῖτο διὰ τὴν ζωὴν του· ἐφοβεῖτο, ἔτρεμε μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἤμποροῦσε ν' ἀποτύχῃ εἰς ὅ,τι ἀνέλαθεν. Ἐκαμε τὸν σταυρόν του τρεῖς φορὰς καὶ ἤσθάνθη μίαν δύναμιν ἀνίκητον. Ἐπρο-

χώρησε πλέον με απόφασιν πρὸς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας σκηνάς ἤρχισε νὰ βγάξῃ ἀνάρθρους φωνάς· *Οὐά, οὐααά, οὐαεέ!* . . .

Οἱ Τούρκοι στρατιῶται ἤρχισαν ν' ἀγοράζουσι τὰ καλοφημένα κουλούρια καὶ τὸ κασέρι του. Τώρα πλέον ἐκυκλοφοροῦσε παντοῦ σὰν παλαιὸς καὶ γνῶριμος πωλητής. Ἐνας ἀξιωματικὸς τοῦ ἔκαμε σημεῖον νὰ πλησιάσῃ καὶ τοῦ ἔδωσε σ' ἓνα χαρτὶ ἀποφάγι ἀπὸ χρέας. Ὅ,τι ἔβλεπεν ἐκαρφόνετο καλὰ εἰς τὸ κεφάλι του. Ἄπ' ἐδῶ τὸ πεζικόν, ἀπ' ἐκεῖ κανόνια ἀληθινά, ἄλλα κρυμμένα μ' ἐπιμέλειαν, ἄλλα τοποθετημένα ἐλεύθερα, ἀνοικτά, ἄλλου πάλιν κανόνια ψεύτικα, κατασκευασμένα ἀπὸ κορμοὺς δένδρων καὶ βαμμένα ὥστε ν' ἀπατοῦν εὐκόλως τὸν ἐχθρόν. Εἰς ἄλλο μέρος οἱ ἄνδρες βιαστικὰ ἔρριπταν χώματα διὰ νὰ καλύψουσι ἐκρηκτικὰς ὕλας, αἱ ὁποῖαι θὰ κατέστρεφαν τὸν ἐχθρόν, ἐὰν εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ περάσῃ ἀνύποπτα ἀπ' ἐκεῖ.

Ὅλα, ἔλα αὐτὰ τὰ παρατηροῦσε ὁ Κῶστας ἐν ὄσφ διαλαλοῦσε τὰ κουλούρια του· *Οὐά, οὐααά, οὐαεέ!* . . .

Κατάκοπος ἐπῆρε πάλιν τὸν δρόμον πρὸς τὸν μύλον. Ὁ πτωχὸς τὸν ἐπερίμενον ἀνήσυχος ἐκεῖ. Ἄπὸ μακρῶν, πρὶν ἀνταλλάξουσι ἀκόμη λέξιν, μὲ μιὰ ματιά, ὁ ἓνας ἐνόησε τὸν ἄλλον.

Ὁ πτωχὸς τοῦ εἶπε :

— Γειά σου, Κῶστα, καλὰ τὰ κατάφερες.

Ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε :

— Καὶ πόσα ἔχω νὰ σοῦ πῶ !

Σιγά, μὴ τοὺς ἀκούσουν καὶ οἱ τοῖχοι, ὠμίλησαν ἐκεῖ εἰς τὰ χαλάσματα τοῦ μύλου πολλὴν ὥραν. Ὁ ἀξιωματικὸς παρηκολούθει μὲ προσοχὴν ὅσα τοῦ ἔλεγεν ὁ Κῶστας καὶ τὰ ἐσημείωνε μὲ ἐπιμέλειαν εἰς ἓνα χαρτὶ. Ἦτο εὐχαριστημένος. Αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν, ἦσαν πολὺτιμοι καὶ κάθε τὸσον ἐχάδευε τὸν μικρὸν ἤρωα, ὁ ὁποῖος χθὲς ἀκόμη ζαρωμένος καὶ κίτρινος, ἐλάμβανε σήμερον ἀνάστημα,

Ὅταν ἐτελείωσαν, ὁ ἀξιωματικὸς λέγει τοῦ Κῶστα :

— Τώρα, παιδί μου, πήγαινε ν' ἀλλάξῃς καὶ γύρισε σπιτί σου. Τὰ ρουχὰ σου ἄφησέ τα μέσα εἰς τὸν μύλον. Κανεῖς δὲν θὰ τὰ πειράξῃ. Αὐριον πάλιν καλὴν ἀντάμωσιν ἐδῶ. Ἄν ἀργήσω, μὴ φύγῃς, περίμενε, ἴσως σὲ χρειασθῶ.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἔφυγε μόνος πρὸς τὸ βουνὸν καὶ ὁ Κῶστας,

ἀφοῦ ἔβαλε καὶ πάλιν τὰ ἰδικά του ἐνδύματα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του κατὰ τὴν τακτικὴν του ὄραν.

Κανεὶς δὲν ὑποπτεύθη τὸ παραμικρὸν.

* *

Τὴν ἐπομένην, μύλις ἐχάραξεν, ὁ Κώστας εὐρέθηκε καὶ πάλιν εἰς τὸν δρόμον. Οἱ πετεινοὶ ἔκραζαν, αἱ σκύλοι ἐγαύγιζαν, οἱ περίεργοι ἔσκυπταν ἀπὸ τὸ παράθυρον νὰ ἴδουσι ποῶς εἶναι ὁ πρῶτὸς περαστικὸς, ἀλλ' ὁ Κώστας δὲν ἐπρόσεχεν εἰς τίποτε. Ἔιχε μόνον τὴν ἀνυπομονησίαν νὰ φορέσῃ τὰ τουρκικὰ του ἐνδύματα καὶ νὰ πάρῃ τὸ πανεράκι μετὰ τὰ κουλούρια του.

Εἰς τὸν μύλον δὲν ἦτο κανεὶς. Ὡς τόσον ἐφόρεσε τὰ τουρκικὰ ἐνδύματά του. Τόση ἦτο ἡ ἀνυπομονησία του νὰ εὐρεθῇ καὶ πάλιν μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του.

Ἐκάθισεν εἰς ἓνα τοῖχον μισοχαλασμένον καὶ ἐπερίμενον. Ἦτο κρῦο δυνατὸ. Χιόνι ἐπιπτεν ἀδιάκοπα καὶ ἔσβυεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον κάθε χρώμα. Ἐξαφνα ἠκούσθη δυνατὴ βροντὴ. Δευτέρα . . . τρίτη . . . τετάρτη . . .

Ἄ! Ἦτο ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἤρχιζεν. Ὁ Κώστας ἠσθάνετο μίαν ἐπιθυμίαν ἀκράτητον νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον νὰ ἴδῃ τί γίνεται. Ἄλλ' ὄχι, εἶχε διαταγὴν νὰ περιμένῃ εἰς τὸν μύλον. Ὁ ἀξιωματικὸς του ἤμποροῦσε νὰ τὸν χρειασθῇ. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ περιμένῃ καρφωμένος ἐκεῖ εἰς τὸν μύλον τοῦ κυρ Βροντῆ.

Μία μουσικὴ περίεργος ἐγέμιζε τὸν ἀέρα. Ὁμοβροντῖαι πυροβόλων, συμπυρσοκροτήσεις ὄπλων, συρίγματα δαιμονιώδη. Ἐξαφνα ἓνας κρότος δυνατὸς ἐκάλυψεν ὄλους τοὺς ἄλλους καὶ ἔσεισεν ὀλόκληρον τὸν μύλον σὰν σεισμός. Ἐπειτα μία μεγάλη, ἀτελείωτη στήλη καπνοῦ ὑψώθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐμαύρισε τὸ λευκὸν ὄνειρον τῆς χιόνος, τὸ ὅποσον ἔστελλεν ὁ οὐρανός. Χωρὶς ἄλλο θὰ ἐπῆρε φωτιὰ ἡ μεγάλη ἀποθήκη τῶν πυρομαχικῶν. Ὁ καπνὸς ἐβγαίνειν ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ μέρος, τὸ ὅποσον εἶδειε χθὲς εἰς τὸν ἀξιωματικόν.

Τώρα μὲν σειρά ἀπὸ ἀμάξια ἤρχισε νὰ καταβαίνει. Τί τάχα νὰ εἶναι αὐτὰ τὰ ἀμάξια; Ἐπῆρε τὸ πανέρι του μερικὰ κουλούρια, τὰ ὅποια ἐπερίσσευσαν ἀπὸ χθὲς, καὶ ἐπροχώρησε. Στεναγμοὶ ἤρχοντο ἀπὸ τὸ μέρος τῶν ἀμαξῶν. Πληγωμένοι, τοποθε-

τημένοι στενόχωρα ὁ ἕνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον, ἰδογγοῦσαν τὸν ὄμνον τοῦ πόνου.

Ἐνας στρατιώτης ἀπὸ τοῦς συνοδεύοντας τ' ἀμάξια εἶπε κάτι εἰς τὸν Κώστα. Ἐκεῖνος ἔκαμε ὅτι δὲν ἤκουσεν, ἀλλὰ στρεφόμενος πρὸς ἄλλον τοῦ ἔδειξεν ἕνα κουλκὺρι, φωνάζων τὰ ἀναρθρά του οὐά, οὐάά, οὐαεέ. Ὁ στρατιώτης ἐπλησίασεν, ἐπήρε τὸ κουλκὺρι μὲ λαιμαργίαν, ἐπλήρωσε τὸν μικρὸν καὶ ἤρχισε νὰ τὸ τρώγῃ, ἐν ᾧ τριγύρω του ἐξηκολούθει ἀγρία ἢ συμφωνία τοῦ πόνου, καὶ τὸ αἷμα, τὸ ὅποιον ἔσταζεν ἀπὸ τ' ἀμάξια, κάθε τόσο ἐσημείωνεν εἰς τὸ κάτασπρο χιόνι κόκκινον τὸν δρόμον τῆς φυγῆς.

Ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ ὁ Κώστας λησμονημένος ἐγύριζεν ὅπως ἤμποροῦσε, χωρὶς ν' ἀπομακρύνεται πολὺ ἀπὸ τὸν μύλον.

Μίαν στιγμὴν τὰ τουρκικὰ πυρεβόλα ἐσιώπησαν. Δὲν ἤργησε νὰ ἀναφανῇ σειρὰ ὀλόκληρος ἀπὸ μεταγωγικά, τὰ ὅποια ἤρχοντο πρὸς τὸν μύλον βιαστικά. Κατόπιν ἔφθασαν πυρεβόλα, στρατιωτικά, ἄλογα φορτωμένα. Ὅλοι μὲ μεγάλην ἀταξίαν ἐπροσπάθουν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ μέρος, τὸ ὅποιον χθὲς ἀκόμη κατεῖχαν. Μία ὄχλοβοὴ ἐγέμιζε τὸν ἀέρα. Ὁ στρατὸς μετ' ὀλίγον ἐφευγεν ἐν ἀποσυνθέσει. Ὅπλα, γυλιοί, κάθε βάρος ἐσπείρετο ἐπάνω εἰς τὸν χιονισμένον κάμπον.

Δὲν ἤργησε ν' ἀκουσθῇ καὶ πάλιν τὸ ἄγριον μούγκρισμα τοῦ πυροβολικοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν θὰ ἦσαν μόνον ἑλληνικὰ πυροβόλα, διότι ἡ σύγχυσις ἐγένεν ἀκόμη μεγαλυτέρα.

Τὸ πῦρ ἐπὶ τέλους ἔπαυσε καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἠκούοντο μόνον ἀρατοὶ πυροβολισμοί.

Ὁ Κώστας ἦτο μισοκρυμμένος ὀπίσω ἀπὸ τὸν μανδρότοιχον τοῦ μύλου. Κάθε τόσο ἐσήκωνε μὲ προσοχὴν τὸ κεφάλι του νὰ ἰδῇ τί συμβαίνει.

Ἦτο ὄνειρον, ἦτο πραγματικότης; Ἄλλος στρατὸς ἤρχετο πρὸς τὸν μύλον. Δὲν ἦτο σκορπισμένος, ὁ φοβισμένος, ὁ ὅποιος ἐπέρασε πρὸ ὀλίγου ἦτο στρατὸς ἐρχόμενος μὲ πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ μὲ τὴν χαρὰν τῆς νίκης.

Ἐνα τραγοῦδι πολεμικὸ ἐγέμιζε τὸν ἀέρα.

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά·

Στοὺς βράχοις πέφτει χιόνι...

Εἶναι λοιπὸν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς; Εἶναι ἡ παρηγορία τῶν σκλάβων;

Ὁ Κώστας δὲν εἶχε πλέον τίποτε νὰ φοβηθῆ. Ἐσηκώθη ὀρθιος καὶ ἔτρεξε πρὸς τοὺς ἐλευθερωτὰς τῆς πατρίδος του.

ΣΠ. ΜΕΛΑ

10. ΑΠΟ ΜΙΚΡΟΒΑΛΤΟΝ ΕΙΣ ΛΑΖΑΡΑΔΕΣ (1)

Ἐξω ἀπὸ τὸ Μικρόβαλτον, ὅπου ἐφθάσαμε μίᾳ ὥρᾳ μετὰ τὸ μεσημέρι, ἀνεπαύετο ἡ ἀνεξάρτητος Ταξιαρχία τοῦ ἱππικοῦ. Μοῦ ἐπροξένησεν ἔκπληξιν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἱππικὸν ἐστερεῖτο τελείως εἰδήσεων περὶ τῆς δράσεως τῶν ἄλλων τμημάτων τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐν γένει τακτικῆς καταστάσεως ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς ἐνάτης Ὀκτωβρίου. Διότι καὶ ἂν ἤθελεν ἀκόμη θεωρηθῆ παράτολμον νὰ ριψοκινδυνεύσῃ καταδιώκουσα πεζικόν, ἔστω καὶ φεύγον, ἡ μονάκριβη καὶ ἀσθενὴς ἐκείνη Ταξιαρχία, ἐν τούτοις πῶς θὰ ἐξετέλει εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά της, ὡς ἱππικὸν ἐρέυνης, ἀφοῦ πολὺ ὀπίσω καὶ ἀσύνδετος πρὸς τὰ λοιπὰ σώματα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τηρῆ εὐκόλως τὴν ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἐχθρόν;

Ποῦ θὰ τὸν εὗρισκε καὶ πότε πλέον;

Πρὸ τοῦ διοικούντος τὴν Ταξιαρχίαν ὁ ἀξιωματικὸς μας ἐνεφανίσθη ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεός.

— Ἔρχεσθε ἀπὸ τὴν τετάρτην Μεραρχίαν;

— Μάλιστα, στρατηγέ μου,

— Καὶ ποῦ εὗρίσκεται λοιπόν;

— Αὐτὴν τὴν στιγμὴν βαδίζει πρὸς κατάληψιν τῶν Σερβίων.

— Εἰσθε βέβαιος;

— Βεβαίωτατος.

— Μοῦ παρέχετε μεγάλην ὑπηρεσίαν.

Ὁ στρατηγὸς ἔσυρεν ἕνα χάρτην ἀπὸ τὴν τσέπην του, ἔρριξε μίᾳ ματιᾷ καὶ ἐξηκολούθησεν:

— Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐγὼ τραβῶ πρὸς τὴν Κοζάνην.

Ἐσφύριξεν εἰς τὰ συντάγματα καὶ ἐκεῖνα τὸν ἠκολούθησαν, τροχάδην ἀπ' ἐμπρὸς μας, εἰς μίαν ὠραίαν παράταξιν κατὰ τε-

1) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Πολεμικαὶ σελίδες 1912».

τράδας. Αἱ χαῖται τῶν ἀλόγων ἐκυμάτιζαν, τὰ σπασθιά τῶν ἰππέων ἐκρότουσαν ρυθμικὰ κ' αἱ θῆκαι τῶν πολυδόλων ἀπὸ κατακαινουργο πετοῖ ἔμοιαζαν μὲ κομπσοὺς ταξιδιωτικὸς σάκκους.

Ἄφου περάσαμε τὸ Τρανόβαλτο, χωρίον γεμάτο χοίρους καὶ λάσπες, ἐπεράσαμε τὸν δρόμον πρὸς τοὺς Λαζαράδες, ὅπου, ὡς ἐπληροφορήθημεν, κατηυλίζετο ἀπὸ τῆς προτεραίας ἢ πέμπτης Μεραρχία. Ὁ ἥλιος, μέγας, φλογώδης, ἔδουεν εἰς τὸν πράσινον κάμπον. Εἶχε ξαστερώσει πλέον καὶ διεκρίναμεν καθαρὰ εἰς τὸν ὄριζοντα τοὺς καπνοὺς ἀπὸ τῆς φωτιᾶς τῶν ἀνδρῶν. Μετ' ὀλίγον πιέζοντες τὰ ζῆά μας, εὐρισκόμεθα εἰς τὸν καταυλισμὸν τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων, ζωντανὰς σελίδας τῆς Ἰλιάδος μὲ τὰ φηνόμενα σφακτὰ καὶ τοὺς ὀμίλους τῶν πολεμιστῶν, ἀπὸ τοὺς ὀποίους ἄλλοι διηγούντο τὰς περιπετείας των καὶ ἄλλοι ἐκαθάριζαν τὰ ὄπλα των,

Ὁ ἀξιωματικὸς μας διηυθύνθη πρὸς συνάντησιν τοῦ Μεράρχου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθῆ τὸ στρατηγεῖον. Ὁ Δημήτρης ὠδήγησεν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους εἰς φιλικὴν τοῦ οἰκογένειαν. Οἱ ἄνθρωποι μόλις εἶχαν γυρίσει στὸ χωριὸ ἀπὸ τὴν περασμένην ἡμέραν, εὐρήκαν τὰ σπίτια των ἀγρίως λεηλατημένα. Τίποτε δὲν ἦτο εἰς τὴν θέσιν του. Ὅτι φαγώσιμον, εἶχε φαγωθῆ, ὅ,τι μετακομίσιμον, εἶχεν ἀπαχθῆ, ὅ,τι πολῦτιμον, εἶχε κλαπῆ καὶ ὅ,τι δὲν ἦτο δυνατόν οὔτε νὰ φαγωθῆ, οὔτε νὰ κλαπῆ, οὔτε νὰ μετακομισθῆ, εἶχε καταστραφῆ.

Τὰ γεννήματα καὶ τὰ κρασιὰ χυμένα στοὺς δρόμους, τ' ἀγεῖα σπασμένα, τ' ἄχυρα καμμένα, τὰ γουρούνια σκοτωμένα.

Ἄνδρες, γυναῖκες, ἀγόρια, κορίτσια, ἐπηγαينوήρχοντο σαστισμένα καὶ βιαστικὰ ὡς μυρμήκια πρὸς τοὺς εἶχαν χαλάσει τὴν φωλεάν. Προσπαθοῦσαν νὰ ἐπανορθώσουν, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰς ζημίας, νὰ βάλουν εἰς μίαν τάξιν τὰ πράγματά των, νὰ μαζέψουν τὸ χυμένο καλαμπόκι των, πρὸς ἀντιπροσώπευε τοὺς μόχθους καὶ τοὺς ἰδρώτας ὄλων ἐπὶ ἓνα ὀλόκληρον ἔτος, νὰ τινάξουν καὶ νὰ μαζέψουν τὰ καταπατημένα σκεπάσματά των, τέλος νὰ βροῦν κάτι τι νὰ μαγερέψουν, ἐπειδὴ ἐπέρασαν εἰς τὸ βουνὸ εἰκοσιτέσσαρες ὥρες νησιτικοί. Ἀπὸ μίαν σκοτεινὴν γωνίαν τῆς χαμωκέλλας παρηκολούθει κατηφῆς καὶ συνωφρωμένος ἐπιβλητικὸς γέρον. Μόλις μᾶς εἶδεν ἐσηκώθη νὰ μᾶς ὑποδεχθῆ, ἀπευθύνων συγχρόνως εἰς τὸν ὁδηγὸν μας λακωνικὸν χαιρετισμὸν :

— Τί χαμπέρια, Δημήτρη, ἀπ' τὸ Μόχρο ;

— Τίποτα !...

Μὴ ἔχων τί ἄλλο νὰ προσφέρω εἰς τὸν οἰκοδεσπότην ἀπέναντι τῆς φιλοξένου του ὑποδοχῆς τοῦ ἀνεκολίωσα τὴν εἶδησιν, ἣ ὅποια ἔμελλε νὰ τοῦ προξενήσῃ μεγάλην χαράν.

— Παπποῦ, τᾶμαθες λοιπόν ; ὁ στρατός μας ἐπῆρε τὰ Σέρβια!

Μοῦ ἔρριξεν ἓνα βλέμμα, γεμάτο δυσπιστίαν καὶ παράπονον,

Τὸ ἱππικὸν διαβαῖνον τὸν ποταμόν.

ὡς νὰ μοῦ ἔλεγε : « Δὲν ντρέπεσαι νὰ περιπαλῆς ἓνα γέροντα μὲ ἄσπρα μαλλιά ; »

— Εἰλικρινῶς, παπποῦ... Οἱ Τοῦρκοι τὴν ἔπαθαν εἰς τὰ στενά τῆς Πόρτας. Τοὺς πήραμε εἰκοσιτέσσερα κανόνια. Ἐμεῖς ἐρχόμαστε ἀπὸ τὸ Ράχοβο γιὰ νὰ δώσουμε τὴν εἶδησι σ' αὐτὸν τὸν στρατηγὸν ποὺ πολέμησε χθὲς ἐδῶ.

— Ἀλήθεια, εἶπεν ὁ Δημήτρης. Πῶς ; Ἰδῶ δὲν ξέρ' τε τίποτα ;

— Τίποτα! Ποῦθε θάν τὸ μαθαίναμε ; Ξενυχτήσαμε στὸ βουνό ! Ὁ γέρον, μόλις ἐπέισθη ἔτι δὲν τοῦ παίζομεν κωμωδίαν, ἔπεσεν, αἰφνης, εἰς ἔκστασιν, τὴν ὅποιαν διὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς

πρέπει νὰ σκεφθῆ ὅτι τὰ Σέρβια ἦσαν, δι' αὐτὸν καὶ τὸν μικρὸν κόσμον του, ὅ,τι αἱ Ἀθῆναι διὰ τὸν Μενιδιάτην. Εἰς τὰ Σέρβια ἐπήγγαινε μιὰ φορὰ τὸ χρόνο νὰ φωνίσῃ τὰ λεπτὰ προτόντα τῆς πολυτελείας, τὰ στολίδια τῆς γυναικὸς του ἄλλοτε, τῶν κοριτσιῶν καὶ τῶν ἐγγονῶν του ὕστερα. Ἐκεῖ τὸν ἔσερναν οἱ ζαπτιέδες ὡς κατηγορούμενον ἢ μάρτυρα πρὸ αὐστηρῶν δικαστῶν εἰς μεγάλην αἰθουσαν γεμάτην κόσμον. Ἐκεῖ ἐβλεπε τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχάς, τοὺς μπέηδες καὶ τοὺς πασάδες τοῦ καζᾶ του, ἐκεῖ τέλος ἦτο δι' αὐτὸν ἡ φωλεὰ τοῦ πολυκεφάλου δράκοντος, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀπεμύζα τοὺς καρπούς τῶν κόπων του καὶ τὸν ἐτρομοκράτει ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ εἶδε τὸ φῶς.

Χρειάζεται πολλὸς καιρὸς γιὰ νὰ χωνέψῃ κανεὶς καλὰ ὅτι ἓνα καθεστῶς, τὸ ὅποῖον ὑπῆρχεν ἀπὸ αἰώνων ἐκεῖ κ' ἐφαίνετο τόσον καλὰ στερεωμένον, ἔπεσεν αἰφνης μ' ἓνα φύσημα ὡς παιδικὸν κουκλόσπιτο. Ὁ γέρον ἑσιώπα λοιπὸν ἐπιμόνως καὶ ἐσυλλογίζετο. Ἐμπαινέν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος κ' ἐφ' ὅσον ἐμπαινει, τόσον τοῦ προσεμεϊδίων περισσότερον αἱ νέαι ἀπόψεις τῆς καταστάσεως, τοῦ μέλλοντος τῶν παιδιῶν του, τὸ ὅποῖον ἀνέτελλε τῶρα ἐνώπιόν του γεμάτο φῶς καὶ ρόδα. Ὅλα τὰ κακὰ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, μέρος ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ κακὰ κάθε κράτους γενικῶς, τὰ κατήργει τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἢ φαντασία τοῦ γέροντος καὶ ὅλα τὰ καλὰ τῆς ἐλευθερίας τὰ ἐμεγάλωνε, τὰ ἐξώγκωνε κατ' ἀρέσκειάν του. Ὅχι πειὰ ζαπτιέδες, ὄχι βουρδουλιές, ὄχι χαράτσι, ὄχι δικαστήριον, ὄχι φυλακὴ, ὄχι δεκάτη, ὄχι νὰ σοῦ τρῶνε τὸν κόπο σου! Ἀλλ' ἀπεναντίας, ὅ,τι δουλεύεις νὰ τῶχῃς, νὰ μὴ σ' ἐνοχλῇ ποτὲ κανένας καὶ νὰ ζῆς ἐντελῶς ὅπως σοῦ καπνίσῃ! Τὸ πρόσωπόν του ἐφωτίζετο σιγὰ-σιγὰ διὰ νὰ ἐκφράσῃ ἀπὸ τῆς προτέρας δυσθυμίας τὴν ἄκραν μακαριότητα. Τὰ μάτια του ἐπλημμύρησαν δάκρυα καὶ ἤρχισεν αἰφνης νὰ φάλλῃ μὲ φωνὴν τρέμουσαν :

— Ἀνάααστααασιν Χριστοῦουουου... θεεασάαααμενοιοιοι...

Ἀφοῦ ἐφάγαμεν, ἐγείραμεν κοντὰ εἰς τὸ τζάκι κ' ἐπήραμε μονοκόμματον ὕπνον, ἀπὸ τὸν ὅποῖον μᾶς ἀπέσπασεν ὁ Δημήτρης, ἔχων ἀκράδαντον πεποιθῆσιν ὅτι ἀποτελεῖ ἐγκλημα καθοσιώσεως τὸ νὰ κοιμᾶται ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Σχεδὸν ἦτο θυμωμένος μαζί μας, ἐγκρίνιαζε καὶ μᾶς τραβοῦσε ἀπὸ τὸ πόδι, μὲ ὕφος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ φιλικὸν

ένδιαφέρον ἡναγκάζεται νὰ μετέλθῃ ἐναντίον μας βίαια μέτρα διὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ ἓνα κακόν.

Σηκωμένοι αὐτὸς ἀπὸ τὸ γλυκοχάραγμα μᾶς εἶχε προσφέρει ἓνα σωρὸ ὑπηρεσίας. Ἐπότισε τ' ἄλογά μας, εὐρήκῃ κριθάρι, ἄχυρο, τοὺς ἔδωσε νὰ φᾶνε, μᾶς ἔφερε μὲ στάμνα νερὸ γιὰ νὰ πιοῦμε καὶ νὰ πλυθοῦμε, τέλος ἐφρόντισε νὰ μᾶς ἐξασφαλίσῃ ζεστὸ ψωμί γιὰ τὸ μεσημέρι. Ἀπεπειράθην ν' ἀνταμείψω τὴν προθυμίαν του μ' ἓνα τάλληρον. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἐδέχθη καὶ ἐθαύμαζα τὴν ἀφιλοκέρδειάν του.

ΣΠ. ΜΕΛΑ

11. Ο ΠΝΙΓΜΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΙΟΥ (1)

Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσημέρι διετάχθησαν τὰ σώματα νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἀφ' οὗ εἶχεν, ἐννοεῖται, προηγηθῆ τὸ μηχανικὸν τῆς Μεραρχίας καὶ ἀπεπειράτο τὴν ζεοξίν. Ἡ γέφυρα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἀκριβῶς εἰς κάποιον πόρον, εὐρισκόμενον ἐκεῖθεν τοῦ χωρίου Λαζαράδες.

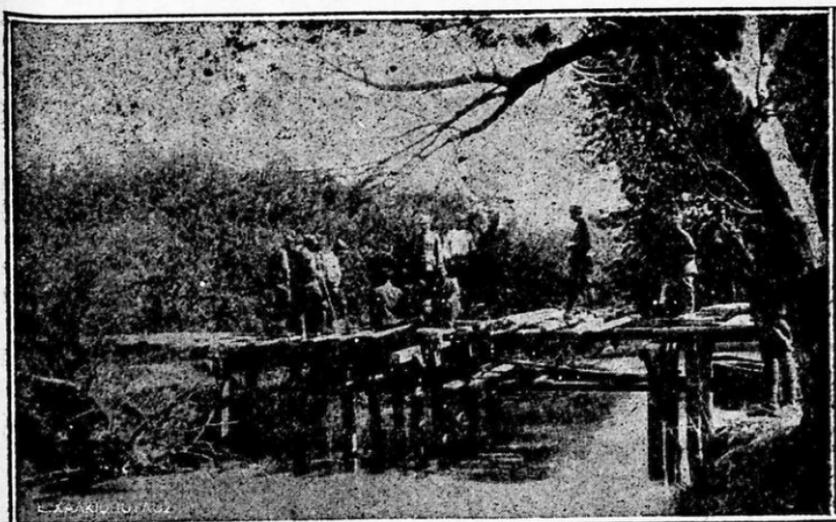
Πρὸ τοῦ πόρου ὑπάρχει μικρὰ γραφικωτάτη κοιλάς μὲ δάσος ἀπὸ ὑπερύψηλα δένδρα, τοὺς κορμούς τῶν ὁποίων, ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ἐθέριζαν οἱ πελέκεις τῶν γεφυροποιῶν καὶ τὰ κτυπήματά των ἀντηχοῦσαν ρυθμικὰ καὶ μονότονα.

Οἱ ὀλίγοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν ὄχθην, ἦσαν ἐκτάκτως συγκεκινημένοι. Πρὸ δύο λεπτῶν εἶχε πνιγῆ ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια των μαζὶ μὲ τρεῖς ἱππεῖς ὁ ἀνθυπὶ-λαρχος Κορδῆς, ἓνας πρόθυμος καὶ θαρραλέος ἀξιωματικός, χωρὶς νὰ ἤμπορέσουν νὰ τοῦ δώσουν τὴν παραμικροτέραν βοήθειαν. Ὁ Κορδῆς τὴν προηγουμένην νύκτα ἐπιχειρῶν τολμηρὰν ἀναγνώρισιν, εἶχε διαβῆ ἔφιππος τὸν πόρον, ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἐπρόκειτο νὰ κάμουν τὴν γέφυραν. Ἡθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ λοιπὸν τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἐπομένην. Δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τὴν ραγδαίαν βροχὴν ἑνὸς ὀλοκλήρου ἡμερο-

(1) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Πολεμικαὶ σελίδες 1912».

κτίου, είχε κατεβάσει ὁ ποταμός, εἶχε φουσκώσει καὶ ὁ πόρος δὲν ἦτο πλέον βυτός.

Πραγματικῶς ἡ περίφημη Βίστρισα, τὴν ὁποίαν εἶχαμεν ἔμπρὸς μας, ἦτο πολὺ ὠργισμένη. Τὰ νερά της, δικαιολογούντα τελείως τ' ὄνομα Καρα-σοῦ, μαύρα νερά, τὸ ὅποτον τῆς ἔδωσαν οἱ Τούρκοι, ἐκόχλαζαν, κ' ἐβούρζαν μέσα εἰς τὴν πλατειᾶν τεναγώδη κοίτην, σὰν μυριάδες τεράστια φίδια ποῦ φεύγουν ἀκράτητα, κυνηγημένα δὲν ξ-ρω ἀπὸ ποιὸν μυθολογικὸν ἦρωα. Ματαίως οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ συνάδελφοι του συνέστησαν ἐπανεπιλημ-

Τὸ μηχανικὸν κατασκευάζει πρόχειρον γέφυραν.

μένως εἰς τὸν Κορδῆν νὰ προσέξῃ. Ἐσπερούνισε τὸ ἄλογό του καὶ ἐρρίχθηκε στὸ ποτάμι. Ἐκεῖ στὸν πόρον, ἔπου ἡ κοίτη γίνεται λιγώτερο βαθειὰ καὶ εἶναι στρωμένη μὲ χαλίκια μεγάλα καὶ βράχους, τὰ φίδια ὑψώνονται, συστρέφονται, κουλουριάζονται, μπερδεύονται. Γίνεται δίνη. Μόλις ὁ ἀνθυπὶλαρχος ἐπλησίασεν ἐκεῖ, αὐτὰ τὰ φίδια τὸν ἔζωσαν, τὸν περιεκύκλωσαν, τὸν ἄρπαξαν ἀπὸ τὴν σέλλαν τοῦ ἀλόγου του καὶ τὸν ἐρρούφησαν. Ἀπὸ τὴν ὄχθην δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἰδοῦν παρά μόνον τὰ χέρια του, ποῦ ἐπάλαισαν γιὰ λίγα λεπτά.

Τὸ ἄλογο, μὲ τὸν τράχηλο καμαρωτό, τὰ ρουθούνια κατακόκ-

κινα, τὴ χαίτη ἀνατριχιασμένη καὶ ἀνεμιστή, γυαλιστερό-γυαλιστερό καὶ σπαθᾶτο, προσπαθοῦσε νὰ δαμάσῃ τὴν ὄρμην τοῦ νεροῦ, ποῦ ἄφριζε ὀλοτρόγυρα ἀπὸ τὸ στήθος του, τὸ φουσκωτό. Ἐβγαξε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ ἐλαφίσια ποδάρια του ἀπὸ τὸ ποτάμι σὰν νὰ ἤθελε νὰ σταθῆ σούζα, χρεμέτιζε, ρουθούνιζε καὶ ἐλο προχωροῦσε μ' αἰφνίδια κυλήματα σὰν τὸ δελφίνι, ὡς ποῦ ἔφθασε στὴν ἄλλη δὲχθη. Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἔμειναν γιὰ λίγα λεπτά σὰν ἀπολιθωμένοι. Δὲν ἤθελαν νὰ πιστέψουν ὅτι πάει, χάθηκε τὸ παλληκάρι, ἔτσι γρήγορα εἰς μιὰν στιγμήν!

Γ. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

12. ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ (1)

Ἡ νύχτα τώρα ἐπέρασε
στὰ Σέρβια ξημερώνει·
ξημέρωσε στὸ κάστρο
δὲν θὰ βραδυάσῃ πιά.

Ι. ΠΟΛΕΜΗΣ

Ἔως τὰ Σέρβια διακλαδίζεται ἡ ἀθάνατος καὶ πολὺκλαδος ἑλληνικὴ μαράδοσις τοῦ κάστρου τῆς Ὠρίας. Καὶ ἐδῶ ὑπάρχει μία θρυλικὴ ὥραϊα, ἡ ὁποία προτιμᾷ τὸν θάνατον παρὰ νὰ παραδώσῃ τὸ κάστρο.

Τὸ κάστρο τῶν Σερβίων οἱ Τοῦρκοι τὸ ἐπολιορκήσαν στενὰ καὶ ἐπὶ χρόνια πολλὰ ἐπροσπαθοῦσαν νὰ τὸ πάρουν χωρὶς νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸ εἶχαν κτίσει οἱ Σέρβοι καὶ τὸ ἐκρατοῦσαν καλά, τείχη δὲ ἀπόρθητα ἦσαν οἱ Σιδερόπορτες, ἡ βορεινὴ ἐξοδος τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου.

Ἐνῶ ἀκόμη ἐξηκολούθει ἡ πολιορκία, ὁ βασιλεὺς Μάρκος Κράλης ἀπέθανε. Ἄν ἐγίνετο γνωστὸς ὁ θάνατός του εἰς τοὺς πολιορκητάς, θὰ ἔπαιρναν αὐτοὶ νέον θάρρος καὶ ἡ τύχη τῆς πόλεως θὰ ἐγίνετο δυσκολωτέρα. Ἄλλὰ τὸν νεκρὸν βασιλέα τὸν ἀντικατέστησε ἡ κόρη του, ἡ ὥραϊα τῶν παραμυθιῶν καὶ γενναία καὶ ἀπεφασίσθη νὰ κρατηθῆ μυστικὸς ὁ θάνατος τοῦ βασιλεῖα.

(1) Ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ἀπὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν».

Τέσσαρα χρόνια είχαν συμπληρωθῆ ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ Μάρκος Κράλης εἶχε πεθάνει καὶ οἱ Τούρκοι ἀπ' ἕξω δὲν τὸ ἤξεραν. Οἱ πολιορκούμενοι ἐπολεμοῦσαν μὲ τὴν ἴδια γενναιότητα, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς κόρης του, ὅπως ἐπολεμοῦσαν καὶ ὅταν ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Κράλης.

Ἄπηλπισμένοι πλέον οἱ Τούρκοι ἐσκέπτοντο νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγουν, ὅταν παρουσιάσθῃ εἰς τὸν Σουλτάνον ἕνα μικρὸ τουρκόπουλο. Εἶναι τὸ ἴδιο τουρκόπουλο τὸ «ρωμιογύρισμα», ὁ μικρὸς ἐξωμότης ποῦ ἀναφέρουν ὅλα τὰ τραγούδια τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ κάστρου τῆς Ὁριάς.

— Ἐγὼ μπορῶ νὰ τὸ πάρω τὸ κάστρο, εἶπεν εἰς τὸν Σουλτάνον. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ ἀτρόμητα παιδιὰ φαίνεται ὅτι ἐνέπνεαν τρομερὰν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν παραμυθιῶν. Ὁ Σουλτάνος ἐκύτταξε τὸν μικρὸν, τοῦ ἤρесе ἡ τόλμη του καὶ τοῦ εἶπε: — Ἄν πάρῃς τὸ κάστρο, θὰ σοῦ δώσω χίλια φλωριά, ἕνα καλὸ ἄτι καὶ δύο σπαθιὰ ἀσημένια.

Ὁ μικρὸς ὅμως εἶχεν ἄλλας βλέψεις.

— Οὔτε φλωριά θέλω ἐγὼ οὔτε ἄρματα. Ἐγὼ θέλω κάτι ἄλλο.

— Λέγε το, εἶπεν ἐπιτακτικῶς ὁ Σουλτάνος.

Ὅ,τι κι' ἂν εἶναι θὰ σοῦ τὸ δώσω, λέγε το.

— Ἐγὼ θέλω τὴν κόρη τοῦ Βασιλιᾶ, τοῦ Μάρκου Κράλη, εἶπε τὸ τουρκόπουλο. Ἄν μοῦ τὴν δίνῃς, σοῦ παίρνω τὸ κάστρο.

— Χάρισμά σου, εἶπεν ὁ Σουλτάνος. Αὐτὴ καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλεις.

Πρῶτ' πρῶτ' τὴν ἄλλη μέρα ἕνας καλόγερος σπανὸς καὶ ἀγένειος ἐχτυποῦσε τὴν σιδερένια πόρτα τοῦ κάστρου. Ἡ κόρη τοῦ βασιλιᾶ ἀνέβη ἀπάνω στὸ τεῖχος νὰ ἰδῆ ποιὸς εἶναι.

— Εἶμαι καλόγερος, εἶπε τὸ τουρκόπουλο, καὶ ἔρχομαι νὰ μοῦ δώσετε λάδι γιὰ τὶς ἐκκλησιᾶς ποῦ σβύσαν τὰ καντήλια τους...

Ἡ βασιλοπούλα ὅμως ἐκατάλαβε τὴν πονηριὰ καὶ διέταξε τοὺς φύλακας νὰ τὸν διώξουν. Καὶ τὸ τουρκόπουλο ἐγύρισε συλλογισμένο στὸ στρατόπεδο τῶν Τούρκων.

— Θὰ τὸ πάρω, εἶπεν εἰς τὸν Σουλτάνον. Καὶ ἐπερίμενε ὡς νὰ ἔλθῃ ἡ ἀνάστασις τῶν Χριστιανῶν, τότε συνεβούλευσε τοὺς Τούρκους νὰ δέσουν λαμπάδες εἰς τὰ κέρατα τῶν γιδιῶν καὶ τὰ ἐσαλάγησαν κατὰ τὴν πόρτα τοῦ κάστρου.

Οἱ πολιορκούμενοι βλέποντες αὐτὸ τὸ κινούμενον δάσος τῶν

λαμπάδων και νομίσαντες ότι ἦσαν Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι εἶχαν διαφύγει τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν, ἀνοιξαν τὴν σιδερένια πόρτα τοῦ κάστρου.

Οἱ Τούρκοι τότε οἱ ὅποιοι ἦσαν πίσω ἀπὸ τὰ γίδια, ὤρμησαν καὶ ἐσκότωσαν τοὺς φρουρούς, ὁ δὲ ψευδοκαλόγερος εἰνάχθη διὰ νὰ ἀρπάσῃ τὴν βασιλοπούλαν.

Αὐτὴ ἔμως ἐπρόφθασε καὶ εἰνάχθη κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους εἰς τὸ μέρος ποῦ λέγεται σήμερα Σιδερόπορτες. Εἰς τὸ στόμα τῆς ἐκρατοῦσε ἓνα δαχτυλίδι.

* *

Αὐτὰ διηγεῖται τὸ παραμῦθι διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σερβίων ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὸ νέον παραμῦθι, ποῦ θὰ γίνῃ τώρα διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σερβίων ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, δὲν θὰ εἶναι τόσο πολὺπλοκον. Περὶ τὰ ἐξημερώματα τῆς 10 Ὀκτωβρίου οἱ κάτοικοι τῶν Σερβίων, οἱ ὅποιοι ὄλην τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἤκουαν τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων εἰς τὸ Σαραντάπορον, εἶδαν ἔξαφνα νὰ ὀρμοῦν εἰς τὴν πόλιν τῶν πανικόβλητοι οἱ Τούρκοι φεύγοντες τὴν κυκλωτικὴν κίνησιν τῆς τετάρτης Μερραρχίας. Οἱ Χριστιανοὶ ἐκλείσθησαν τρομαγμένοι στὰ σπίτια των. Ὅλιγον ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν ἐφθάνεν ἡδὴ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός καὶ ὑπεδέχετο μὲ πυκνὸν πῦρ τοὺς φυγάδας.

Εἰς τὸ μέρος ποῦ ἔπεσεν ἡ βασιλοπούλα μὲ τὸ δαχτυλίδι στὸ στόμα, ἐσωρεύοντο τὸ ἓνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου τὰ πτώματα τῶν Τούρκων.

Ἡμέρες πολλὰς ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατάληψιν τῶν Σερβίων, εἰς μίαν χαράδραν τῆς γεφύρας τοῦ Ἀλιάκμονος, περισσότερα ἀπὸ διακόσια τουρκικὰ πτώματα ἦσαν τὸ ἓνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου.

Ὁ λαὸς τῶν Σερβίων κατάπληκτος ἐβγήκε νὰ προῦπαντήσῃ τοὺς νικητάς, οἱ ὅποιοι ἔφερναν τὴν ἐλευθερίαν.

Ποῖος θὰ μᾶς διηγηθῇ τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι συνηθισμένοι εἰς τὸ βᾶρος ἑνὸς ἀποτροπαίου ζυγοῦ αἰσθάνονται ἔξαφνα τὴν πνοὴν τῆς ἐλευθερίας νὰ τοὺς δροσίξῃ ;

Ἐνας ἀπλοῦς ἀνθρωπάκος, τὸν ὅποιον ἠρώτησα πῶς τοῦ φαίνεται τώρα ποῦ εἶναι ἐλεύθερος, ἀνεστέναξε βαθιὰ καὶ μοῦ ἀπήντησε :

— Παίρνω ἀναπνοή!

Μὲ δύο λόγια μού ἔδειξε τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειτο. Ὁ ζυγὸς εἶναι ἡ δύσπνοια, ὁ ἐφιάλτης, τὸ βάρος στὸ στήθος. Ὁ δοῦλος αἰσθάνεται πὼς ὑπάρχει κάτι ἐπάνω του ποῦ τὸν πιέζει, τὸν βαρύνει καὶ τὸν ἐμποδίζει ν' ἀναπνεύσῃ. Θὰ κάμουν χρόνια ἀκόμη εἰς τὴν Μακεδονίαν τὰ κεφάλια ποῦ ἔσκυβαν νὰ συνηθίσουν νὰ στέκωνται ὀρθία. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἀκόμη μαραμμένη, καὶ πρέπει νὰ κάμῃ πολὺν δρόμον, ὡς νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸ αἶσθημα, ποῦ ἦτον ὑποχρεωμένον νὰ κρύβεται στὰ κατὰβαθα.

Ἄσπασμα
* * *
Ὅταν οἱ Ἕλληνες σαλπικταὶ προπορευόμενοι τοῦ στρατοῦ ἐσκόρπισαν εἰς τὰς ἡχοὺς τῶν Σερβίων τὸ σάλπισμα τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐνῶ ὁ λαὸς ἔτρεχε μὲ κλάδους καὶ μὲ δάκρυα χαρᾶς νὰ ὑποδεχθῇ τοὺς νικητάς, μία ὕστερνὴ λύπη ἐπανεκάθισε ὡς τελευταία ἐμίχλη ἐπάνω εἰς τὴν ἐλευθερωθεῖσαν πόλιν.

Οἱ Τοῦρκοι φεύγοντες εἶχαν ἀφήσει βαθιὰ στίγματα αἵματος ὡς ἀνάμνησιν, τὰ τελευταῖα στίγματα τοῦ αἵματος. Ἐβδομήντα γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅσοι εὐρέθησαν ἐμπρὸς εἰς τὸν ἀλλόφρονον δρόμον τῶν φυγάδων, ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς. Αὐτοὶ δὲν ἔφταιγαν. Ἀλλὰ ἐχρειάζοντο ἀκόμη μερικὰ θύματα, τὰ τελευταῖα θύματα. Δύο γέροντες παπᾶδες ἐδασανίσθησαν. Ἐνὸς διδασκάλου τοῦ ἔσπασαν πρῶτα τὴν σιαγόνα μὲ τὸ κοντάκι τοῦ ὄπλου, καὶ ἔπειτα τὸν ἐσκότωσαν.

Σωριασμένα τὰ ἀνωφελῆ θύματα, ἑκατόμβη θλιβερὰ εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἰδέας, ἐτριγυρίσθησαν ἀπὸ τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἀπέδωκε τὰς τελευταίας τιμὰς. Ἐβδομήντα θάνατοι μέσα εἰς μίαν μικρὰν πόλιν εἶναι ἑβδομήντα κρουνοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μποροῦν νὰ στραγγίξουν ἀπὸ δάκρυα ὄλα τὰ μάτια τῆς πόλεως. Ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν σπαραγμὸν τῶν ἑβδομήντα θανάτων ἤρχετο πλέον ἡ ἐγγύησις τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς εἰρήνης. Καὶ τὰ μάτια ποῦ ἔχυσαν πύρινα τὰ δάκρυα ἐφέγγιζαν καὶ φῶς χαρᾶς μέσα εἰς τὴν θλιψίν.

Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν κατορθώσει νὰ κάμουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ βεβαιώσουν μίαν φορὰν ἀκόμη ὅτι εἶναι Τοῦρκοι, ἄγριοι καὶ ὠμοί, σφάζοντες διὰ τὴν ἡδονὴν τῆς σφαγῆς καὶ χύνοντες τὸ αἷμα διὰ νὰ ἔχουν τὴν μοναδικὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὸ ἴδουσι νὰ τρέχῃ ἀχνίζον.

Τί είναι ἄλλως τε ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ μία ὀργή τῆς Μοίρας τὸν ἐκύλησε πρὸς τὴν Εὐρώπην, τί ἄλλο παρὰ αἷμα; Ὅταν ἡ Κωνσταντινούπολις ἔπεσεν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν θρυλλικὴν ἄμυναν ποῦ ἀντέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς ὥς τὸν τελευταῖόν τῆς στρατιώτην, ὁ νικητὴς δὲν παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τριήμερον σφαγὴν καὶ λεηλασίαν; Καὶ δὲν «ἐπλεξε τὸ μωσχάρι στὸ αἷμα» καὶ τότε δπως καὶ εἰς ἄλλας τὰς περιστάσεις ποῦ οἱ Τούρκοι ἦσαν νικηταί, δπως καὶ εἰς τὰς περιστάσεις ποῦ οἱ Τούρκοι ἦσαν νικημένοι;

MIX. ΡΟΔΑ

13. Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ὁ λόχος μας προχωρεῖ πρὸς τὸ ἄκρον δεξιὸν τοῦ ἀριστεροῦ, δπου διεξάγεται πεισματώδης ἀγὼν διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Ἐκεῖ οἱ Τούρκοι ἔχουν συγκεντρώσει τὰς περισσοτέρας τῶν δυνάμεις καὶ ἀγωνίζονται μὲ λύσσαν. Ἐκεῖ τὰ κανόνια τῶν διευθύνουν τὰ κομμάτια τοῦ σιδήρου, τὰ ὅποια διαμελίζουν τὰ παλληκάρια μας. Προηγεῖται ἡ πρώτη διμοιρία τοῦ βου λόχου ὑπὸ τὸν μόνιμον ἀνθυπολοχαγὸν Βαχάρογλου καὶ ἔπειτα ἡ δευτέρα ὑπὸ τὸν ἐφεδρον ἀνθυπολοχαγὸν Π. Ἀλεξόπουλον. Αἱ δύο ἄλλαι διμοιρίαι ἀκολουθοῦν ὡς ἐφεδρικαὶ μὲ τὸν λοχαγὸν Μπαρτζώκαν. Οἱ στρατιῶταί μας προχωροῦν ἀπροφύλακτοι. Ἡ σφαῖρα μὲ τὸ γλυκὸν φιτ—φιτ—φιτ δὲν μᾶς τρομάζει. Τὴν μουσικὴν αὐτὴν τὴν ἀκούσαμε στὸ Σαραντάπορο καὶ στὰ Γενιτσά καὶ μᾶς ἐμέθυσε· οἱ γνώριμοι κρότοι τῶν πυροβόλων δὲν μᾶς φοβίζου.

— Κοπέλλια, κοπέλλια ἀπὸ δῶ, φωνάζουν οἱ Κρήτες τοῦ ἀνεξαρτήτου, ἐνθουσιασμένοι γιὰ τὴν βοήθειαν. Οἱ ἄνδρες τῆς πρώτης καὶ δευτέρας διμοιρίας σκύβουν καὶ καταλαμβάνουν θέσεις. Πέντε πυροβόλα μᾶς ρίχνουν μονομιᾶς καὶ ἄλλα τόσα πυροβόλα σπέρνουν τὸν τόπο μὲ τις γλυκόπονες σφαῖρές των.

— Κορμιά, ποῦ εἶναι κορμιά τούρκικα, λέει κάποιος στρατιώτης καὶ σέρνεται πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὴν ὥρα ἐκεῖνη μὲ ὀδύδα τὸν ἀφήκε στὸν τόπο.

Ὁ Βαχάρογλου μὲ τὸ ρεδόλβερ στὸ χέρι προχωρεῖ ἀδιάκοπα ἔρθιος, γιγάντειος, φρενισαμένος, φωνάζει τουρκικὰ νὰ πλησιάσουν οἱ Ἄλβανοί, νὰ μετρηθῇ τὸ μπόι των μὲ τοὺς κοντοὺς φαντάρους του.

Οἱ Ἄλβανοί δέχονται τὴν πρότασιν καὶ πλησιάζουν. Πενήντα βήματα μᾶς χωρίζουν. Πυροβολοῦν μὲ λύσσα αὐτοί, σαλπίζουν «παύσατε πῦρ» γιὰ νὰ πτοήσουν, μὰ καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Βαχάρογλου δείχνουν ὄλην τὴν τέχνην καὶ τὴν παλληκαριά των. Βόλι καὶ κορμί, κορμί καὶ λόγχη. Βροχὴ ὀβίδες καὶ σφαῖρες. Μεθυσμένοι οἱ δύο στρατοὶ πολεμοῦν νομίζει κανεὶς ὅτι τὴν ἡμέρα αὐτὴ θὰ τελειώσῃ τὸ πᾶν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀγωνίζονται νὰ πέσουν μιὰ ὥρα γρηγορώτερα γιὰ τὴν πατρίδα.

Τὰ Γιάννενα εἶναι μπροστά μας καὶ προσμένουν. Βλέπω τὸν καπνὸ τῶν ἑλληνικῶν σπιτιῶν ποὺ πάει σὰν κουρασμένος πρὸς τὸν οὐρανό, τὴν λίμνη ἀτάραχη, νεκρωμένη, τοὺς μιναρέδες ποὺ μοιάζουν σὰν λόγχες ὕψωμένες πρὸς τὸν οὐρανό. Γι' αὐτοὺς τὸ αἶμα χύνεται ἀδλάκι, γιὰ τοὺς σκλάβους πέφτουν τὰ κορμιὰ καὶ σδύνουν ὀλόδροσες ζωοῦλες, μαννάδες μαυροντύνονται καὶ κλαῖνε ἡμερονύχτια.

Τὰ Γιάννενα προσμένουν. Τὶ δὲν μοῦ θυμίζουσι τὴν ὥρα αὐτὴ ποὺ ἀγκαλιασμένος μὲ τὸν θάνατο δέρνουμε πρὸς τὴν γραμμὴ τῶν Τούρκων!

Μπροστά μας, κάτω στὸν κάμπο, κινοῦνται ἀμέτρητες ἐχθρικές φάλαγγες, κοντοζυγώνουν καὶ φαίνονται οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπάνω στ' ἄλογά των· ἡ κόκκινη μεταξόφουνη σημαία προηγείται, ὁ χότζας μὲ τὸ πράσινο πανὶ στὸ κεφάλι προστάζει ἀδιάκοπα τὸ ἀσκέρι νὰ τρέξῃ θαρρετὰ καὶ ἄφοβα στὸ γκιαούρικο στρατό. Καὶ νὰ τους ἔρχονται νὰ μετρηθοῦν στῆθος μὲ στῆθος. Τὰ βόλια μας τοὺς κρατοῦν στῆ θέσι των. Τὸ ἐκκλησιδᾶκι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ μένει ἀκόμη στὴν κατοχὴ των. Προσπαθοῦν νὰ διασπάσουν τὸ ἄκρον δεξιὸν διὰ νὰ ἐπιφέρουν σύγχυσιν εἰς τὴν γραμμὴν. Ἐκεῖ ὅμως εἶναι ὁ Βαχάρογλου, τὸ ἀνήμερο λιοντάρι μὲ τοὺς θρυλλικοὺς φαντάρους του. Τὴν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων ὑποστηρίζει καὶ τὸ πυροβολικὸ τοῦ Μπιζανίου καὶ τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Αὐτὸ μᾶς σακατεύει περισσότερο. Δὲν ξέρει κανεὶς πῶς νὰ προφυλαχθῇ. Καὶ τὸ τρομερώτερον εἶναι ὅτι ἐκεῖ ποὺ χτυποῦν οἱ ὀβίδες σπάζουν τὰ λιθάρια καὶ σκοτώνουν στρατιῶτες.

Ἄξέχαστη μέρα ! Ἡ μάχη ἐξακολουθεῖ μὲ τὴν αὐτὴν σφοδρότητα καὶ ἐπιμονή. Οἱ Τοῦρκοι δεκατίζονται καὶ ὁμοῦ μένουν ἐκεῖ, διαρκῶς ἐνισχύονται· ὁ Βαχάρογλου ἀναπνέει ἀπ' τὴν ἐνίσχυσι τῶν δύο ἄλλων διμοιριῶν, οἱ ὁποῖοι κατέφθασαν μὲ τὸν λοχαγὸ Μπαρτζώκα.

Εἰς τὴν ἄγριαν αὐτὴν πάλιν τραυματίζονται περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα καὶ φονεύονται περὶ τοὺς εἴκοσι. Καὶ εἶναι ἀκόμη μεσημέρι· ἕως τὸ βράδυ ὁ θάνατος πολλοὺς θὰ συντροφεύσῃ στὰ σκοτεινὰ βασίλειά του. Σὰν φάσματα περνοῦν ἀπὸ μπρὸς μας πρὸς σωπα ἀγαπημένα, γυναῖκες, μάννες, ἀρραβωνιαστικὲς καὶ παιδιὰ ξανθόμαλλα· τὴν ὥρα ἐκείνη τὴν ὑστερη ὁ λογισμὸς τρέχει στὸ σπίτι, δίνει ἀδιάκοπα φιλιὰ, φιλιὰ ὑστερης στιγμῆς καὶ ξανάρχεται στὴ μάχη.

Τὸ ἀδιάκοπο κρὰκ κρὰκ, φιτ-φιτ μεθάει κι' ὅποιος νοιώθει τὸν ἑαυτὸ του ἱκανό, ἄξιο, ἀτρόμητο, φωνάζει μέσα στὴν ὀδιδόδροχὴ καὶ στὸ χαλάζι τῶν σφαιρῶν: «Σάδανό μας τὸ μολύδι, καὶ κιβούρι, τῆς Μανωλιάσας ἢ πέτρα».

Κάθε στρατιώτης σφίγγει τὰ δόντια του, μαζεύει σ' αὐτὰ ἔλη τὴ δύναμί του καὶ σέρνεται σὰν ὀχιά πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ ἄγρια μάχη κράτησε ἕως τὸ βράδυ. Προτοῦ ὁ ἥλιος βασιλέψῃ ὁ ὅςος λόχος μὲ τὴν ὀρμὴ καὶ τὴν ἀνδρεία του ἔφθασε στὸ ἐκκλησιδάκι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ κ' ἐκεῖ ἀνεπαύθη. Τῶν στρατιωτῶν ὁ λάρυγγας εἶχε ξεραθῆ· νερὸ δὲν ὑπάρχει πουθενὰ ἐκεῖ ἐπάνω.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ μάχη αὐτὴ καὶ τὸν ἄγριον ἀγῶνα ἀναγκάζονται μερικοὶ καὶ πηγαίνουν στὸ Κοπάνι, τρεῖς ὥρες δρόμο, νὰ πάρουν ἓνα παγούρι νερὸ !

Ἡ ἐκκλησία μέσα εἶναι χαλασμένη. Εἰκονίσματα καὶ κανδήλια, Ἁγία Τράπεζα καὶ Εὐαγγέλιο κομμάτια, βρωμισμένα, σημάδια Ἰσλαμικῆς ἀγριότητος καὶ φανατισμοῦ.

Τὸ φεγγάρι χλωμὸ καὶ ἀδύνατο, μόλις τριῶν ἡμερῶν, καθαρὸ σύμβολο τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, ἔχυνε ἀμυδρὸ φῶς πρὸς τὸ ἐκκλησιδάκι. Πίσω ἀπὸ τὸ ἱερὸ τρεῖς χωρικοὶ μὲ τὸν δεκανέα των γονατισμένοι παρακαλοῦσαν τὸν Προφήτη Ἡλία νὰ τοὺς προστατεύσῃ τὴν ἄλλη μέρα στὴ μάχη.

Β'). ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

Ι. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ

Ὁ νοσος καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπαναφέρονται σήμερον πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ μέγας κρίκος ὁ ὁποῖος μὲ συνέδεε πρὸς τὸ παρελθὸν ἐκόπη. Ἡ μήτηρ μου ἀπέθανε τὴν 13 Ἀπριλίου 1901.

Πολλοὶ θέλοντες νὰ μὲ παρηγορήσουν μ' ἐνθυμίζουσι τὴν γεροντικὴν τῆς ἡλικίαν. Ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦσι ὅτι καθ' ὅσον τὰ ἔτη παρήρχοντο ἐγένετο στενωτέρως ἔτι καὶ στερεώτερος ὁ μεταξὺ μας δεσμός. Δὲν σκέπτονται ὅτι ὅσον παλαιότερα ἡ ἀγάπη τόσον πικρότερος ὁ πόνος τοῦ χωρισμοῦ, καὶ δὲν γνωρίζουσι ὅτι καθὼς εἰς τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, οὕτω σχεδὸν καὶ τώρα ἔτε συνεχράσαμεν καὶ οἱ δύο, ἡ μήτηρ μου ἦτο ὁ πολιτικὸς ἀστήρ ὁ διευθύνων καὶ ρυθμίζων τὰ βήματά μου εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς, ὅτι ἦτο τὸ κέντρον περὶ τὸ ὅποιον ἐστρέφετο ἡ ὑπαρξίς μου. Τὸ αἰσθημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ συμμερισθῆ οὔτε νὰ κατανοήσῃ ὁ ἔχων ἰδικὴν του οἰκογένειαν, ὁ γενόμενος κέντρον καὶ αὐτὸς κύκλου ἐξαρτωμένου ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν του. Ἀλλ' ὁ διερχόμενος τὴν ζωὴν μόνος καὶ ἔχων μητέρα ὡς τὴν ἰδικὴν μου εἰς αὐτὴν προσκολλᾶται ὡς τὸ τελευταῖον καταφύγιον. Παραβάλλομαι πρὸς πλοῦτον στερεῶς ἄλλοτε ἐλλιμενισμένον ἐπὶ δύο ἀγκυρῶν, καὶ τώρα σαλευόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, χωρὶς ἀγκυραν.

Ἡ πρώτη ἔσπασεν ἀφ' ἑτοῦ ἀπέθανεν ἡ σύζυγός μου· ἡ τελευταία ἐχάθη, ἀφοῦ ἔχασα τὴν μητέρα μου.

Ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἀγνώμων, δὲν εἶμαι ἀναίσθητος πρὸς τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία καὶ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ μακρόθεν μὲ περικυκλώνει. Ἔλαθα κατ' αὐτάς, παρεκτός τῶν τυπικῶν συλλυπητηρίων ἐπιστολᾶς τόσον πλήρεις ἀληθοῦς φιλίας, ὥστε βαθέως μὲ συνεκίνησαν. Ὁ ἔχων φίλους δὲν μένει μόνος. Ἡ φιλία εἶναι μέγα στήριγμα—τὸ μόνον ἐφεξῆς στήριγμά μου. Ὅχι τὸ μόνον. Ἐνόσφ δύναται τις ἐργαζόμενος νὰ φρονῆ ὅτι ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι ἄσκοπος καὶ ἄχρηστος—δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ θεωρῆ βᾶρος τὴν ζωὴν.

Και οὔτε εἶναι αὐτὰ μόνα.

Ἐν ᾧ γράφω ὁ ἀνεμος σείει μίαν μεγάλην λεύκαν ἔναντι τοῦ παραθύρου μου, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Κηφισιάς. Διακόπτω τὸ γράψιμον καὶ βλέπω τοὺς κλώνους τῆς ἀρμονικῶς κινουμένους. Καὶ ἀστράπτουν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τὰ δίχροα φύλλα τῆς. Καὶ ἀκούω τὸν συριγμὸν τῶν, ἄλλοτε ἠχηρὸν καὶ ἄλλοτε σιγαλόν, ἀναλόγως τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Καὶ ἐνθυμοῦμαι παλαιὰν ἐπιστολὴν γέροντος θείου μου, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μάμμης μου. «Ἐνόσφ, ἔγραφεν, εὗρισκω τέρψιν εἰς τὸ θέαμα τῆς φύσεως ἢ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καλοῦ βιβλίου, αἰσθάνομαι ὅτι ἡ ζωὴ ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὴν διεέλθῃ τις ὅσον καὶ ἐὰν ἐπλήρωσεν ἀκριβῶς τὰ διόδια τῆς.

Διατί εἰς τὰς ἀπολαύσεις αὐτὰς νὰ μὴ προστεθῇ καὶ ἡ ἀπολαυσις τῶν ἀναμνήσεων, ἔστω καὶ ὅταν εἶναι ἀναμνήσεις ὀδύνης καὶ θρήνων.

Ἀπέθανεν ἡ μήτηρ μου πλήρης ἡμερῶν. Ἄλλ' ὁ νοῦς τῆς ἦτον τόσον ἀκμαῖος, τόσον τρυφερὰ ἡ καρδιά τῆς καὶ τόσον εὐρωστος ἡ καρδία τῆς, ὥστε δὲν ἐφανταζόμην ἀναχωρῶν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ χωρισμὸς μας θὰ ἦτο ὁ τελευταῖος. Μόλις εἶχα φθάσει πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν εἰς τὰ Παρίσια, ὅτε ἔλαβα τηλεγράφημα τοῦ ἀδελφοῦ μου ὅτι ἀσθενεῖ βαρέως. Διατί δὲν ἦλθεν ἀκίνδυνον τὸ τέλος τῆς;

Ἐφθάσα εἰς τὰς Ἀθήνας ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου τῆς. Αἱ φράσεις τῆς ἦσαν διακεκομμέναι, αἱ λέξεις τῆς ἐξήρχοντο συγκεχυμέναι ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς. Ἀλλὰ μοῦ ἔσφιγγε τόσον τὴν χεῖρα! Εἶμαι βέβαιος ὅτι μὲ ἠσθάνετο πλησίον τῆς.

Γ. ΠΕΛΛΕΡΕΝ

2. Η Σ Κ Λ Α Β Α

— Θὰ πάη κανένας σας κατὰ τὰ Γιάννενα, Τόλη μ' ;

— Τούτη τὴ στράτα ὄχι. Τὴν ἄλλη στράτα ὅμως θὰ πάω γώ, Ρήνα, κι' ὅτι θέλημα θεῶ σου παίρνω . . .

Τῆς ἀπολογήθηκεν ἕνας ψηλὸς ψηλὸς ξεραγκινὸς ἀγωγιάτης, ποῦ φόρτονε τὴν ὥραν 'κείνη στὸ μεσοχώρι, βιαστικὸς γιὰ νὰ ξεκινήσῃ μὲ τὸ καραβάνι . . .

Ἡ Ρήνα, μιὰ ἄμορφη νιά γυναίκα, ὡς εἰκοσιτριῶν χρονῶν, ποῦχεν ἄντρα ταξιδεμένον ἀπὸ πολλὰ χρόνια μακριὰ στὰ ξένα δὲν ἀπεκρίθηκε.

Χαμήλωσε τὰ μάτια καὶ ἀποτραβήχτηκε λίγο πάρα πέρα, κρυφοστενάζοντας μέσ' ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια της :

— Οὐτε καὶ τώρα ;

Κ' ἔβαλε τόνα της δάχτυλο στὸ στόμα, δαγκάνοντας τ' ἀχειλί της διὰ νὰ μὴ ξεχειλίση ὁ πόνος της σὲ κλάμα. Καὶ μὲ τ' ἄλλο της χέρι ἔσφιγγε στὸν κόρφο της ἓνα χαρτάκι . . .

Ἦταν ἄνοιξις πλιά—Μάρτης μῆνας—χαρὰ Θεοῦ στὸ χωριό. Τὸ χιόνι εἶχε λυώσει στὰ ὄργωματα, οἱ φράχτες ξεπλακόνονταν, κ' οἱ στρατές ἀρχίνησαν νὰ δουλεύουν. Πρῶτο—πρῶτο ἀνοιξιάτικο μήνυμα ἦρθεν ἓνα карабάνι, πῶφερε στάρι στὸ χωριό, ποῦταν ὡς τὰ τώρα κλεισμένο ἀπ' τὸ χειμῶνα κι' ἀπ' τὰ τριγύρωθε ποτάμια.

Μὲ τίς γλυκὲς μαρταπριλιάτικες λιακάδες οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ ἀνοῖξαν τ' ἀνήλια τὰ κελλάρια, ἔπου ἔλο τὸ χειμῶνα μούγκριζαν θλιθερὰ τὰ ζᾶ κλεισμένα, καὶ τάβγαζαν ὄξω στὴ βοσκή. Φάνηκαν ν' ἀραδιζοῦν κάπου—κάπου ἀνθρωποὶ στὸν κάμπο καὶ στὰ χωράφια. Καὶ στὰ προσηλιακὰ τ' ἀμπέλια οἱ γυναῖκες ἀρχίζαν νὰ βάζουν κλαδευτήρι.

Ἄμα μπήκεν ὁ κλάδος στ' ἀμπέλια, ἡ Ρήνα, ποῦ ἄλλες χρονιὲς κατέβαινε πρώτη—πρῶτη στ' ἀμπέλι, δὲ φάνηκε ὀλότελα τούτη τὴ χρονιά.

— Φωτιά νὰ τὸ κάψῃ καὶ τοῦτο τὸ ἔρμο ! ἔλεγε τῆς πεθερᾶς της ποῦ τὴν τρώγονταν νὰ πάῃ νὰ κλαδίψῃ.

Τί τὸ θέλουμε, καφομμάνα μ', κι' αὐτὸ τὸ χουρσοῦζικο !

— Ἄμ' καλὰ λές, τσοῦπα μ' ! ἐθρηνίζουσαν κι' αὐτή.

Καὶ βουθαίνονταν κ' οἱ δυὸ γυναῖκες, σμίγοντας τὸν καημό τους γιὰ τὸν ταξιδεμένο, πῶλειπε, χρόνια τώρα μακριὰ στὰ ξένα.

— Μονάχα τί θὰ λένε κ' οἱ ἄλλες οἱ συναραδιακές σου, ποῦ δὲν σὲ βλέπουνε στ' ἀμπέλι, Ρήνα μ'.

— Ἄς ποῦνε, μάννα μ' ὅτι θένε. Σάματις μᾶς κάνουνε καὶ τίποτες στὸ βάσανό μας· ποῦνε δὲν ποῦνε ;

— Κι' ἀλήθεια. Οἱ ἄλλες χωριανὲς ἔλο καὶ λέγανε, ὅσο δὲ βλέπανε τὴ Ρήνα νὰ κατεβῆ στ' ἀμπέλι γιὰ κλάδα !

— Θὰ 'ναι τίποτας ἄρρωστη, κυρὰ Κατέρω μ' . . .

— "Οχι. Δὲ θὰ ἴναι ἄρρωστη... Κάτι σὰν ἀποχόντρια ἔχει... ὄλο καὶ συλλογιέται!... Κι' ἀλήθεια. Συλλογὴ ἦταν ἡ ἄρρώστια τῆς φτωχῆς τῆς Ρήνας..."

* *

"Ἐξη χρόνια τώρα, ἔξη σωστοὺς Ἀϊθασίληδες, ἔξη σωστά μαγιάπριλα, ἀφόντες ἦρθε νυφούλα μικροπαντρεμένη στὸ χωριό, ἀπ' τ' ἀντίπερα τοῦ ποταμοῦ Μεγαλοχώρι. Ἐξη χρόνια τώρα εἶδε τὸ χωριό, ἔξη χινόπωρα τώρα τὸ εἶδε νὰ συνεφιάξῃ βαρὺ βαρὺ, μουγγὸ κ' ἔρρο, καὶ νὰ τὸ πλακόνουν τὰ χιόνια, κι' αὐτὴ νὰ κλειέται μῆνες καὶ μῆνες ὄλο τὸ χειμῶνα. Κ' ἔξη πάλε Ἀπρίληδες, ποὺ πρόσμενε λαχταρώντας ν' ἀκούσῃ ἀπ' τὸν Ἀϊ—Μηνᾶ, τὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ, ν' ἀκούσῃ τ' ἀηδόνι νὰ γλυκοκελαϊδῇ.

Κ' ἔξη πάλι καλοκαίρια τὰ πέρασεν ἔτσι ν' ἀποκαρτερᾷ «γραφὴ» καὶ μῆνυμα ἀπὸ τὸν καλὸ τῆς, πῶς θὰ ῥθῆ τὸν ἐρχόμενο χειμῶνα ὁ ἀγαπημένος τῆς Ἀνέστης, ὁ ἄντρας τῆς! Ἐξη μακρινὸς καὶ ἀτέλειωτους χειμῶνες τὸν καρτέρας ἦνιά, ποὺ δὲν τὸν χάρικε οὔτε μιὰ βδομάδα, γιατί Δαμπρῆ τὸν στεφανώθηκε καὶ τῆ Δευτέρα τοῦ Θωμᾶ τῆς μίσεψε γιὰ τὰ ξένα!

— Θὰ πάη κανένας σας γιὰ τὰ Γιάννενα, Τόλη μ' ;

Τοῦτος ὁ λόγος ἔβγαине ἀπ' τὸ στόμα τῆς ἔξη τώρα Ἀπρίληδες. Καὶ τὸν ἤξεραν οἱ ἀγωγιάτες, ποὺ σὰν τὴν ἀγνάντευαν νὰ ροβολᾷ κατὰ τὸ μεσοχώρι ὅπου φόρτοναν, βιαστικὰ καὶ γρήγορα, γιὰ νὰ τοὺς προφτάξῃ σφίγγοντας στὸν κόρφο τῆς τὸ γράμμα, πρόσμεναν ν' ἀκούσουν μὲ συμπόνια τὴ ραϊσμένη φωνὴ τῆς :

— Θὰ πάη κανένας σας γιὰ τὰ Γιάννενα ;

Γιατὶ στὰ Γιάννενα ἐρχόντανε οἱ «γραφές» μὲ τὴ μεγάλη πόστα τῶν Μπιτωλιῶν, κ' ἐκεῖθενε τις ἐπαιρναν οἱ ἀγωγιάτες ἀπ' τὸ τούρκικο ταχυδρομεῖο καὶ τις ἔφερναν στὸ χωριό. Οἱ ἴδιοι πάλι κατέβαζαν στὰ Γιάννενα τις «γραφές» ἀπ' τὸ χωριὸ κι' ἀπὸ κεῖ μὲ τὴ μεγάλη πόστα πήγαιναν μακριὰ, σὲ ξένες χῶρες, σὲ ἀλαργινὲς πολιτείες, νὰ ποῦνε τοὺς πικραμμοὺς καὶ τὰ βάσανα τοῦ χωριοῦ στοὺς ἀγαπητοὺς ξενιτεμένους.

«Σήμερα, Ἀνέστη μ', εἶχαμε σὰν ξόδι στὸ ρημαδιακό μας. Ἐκλαιγε καὶ ἡ καφομάνα, ἔκλαψα κ' ἐγώ, Ἀνέστη μ'. Τού-

φιασαν τὰ ριμάδια τὰ σταφύλια, πού κρεμάσαμε τὸν Ἄν-Δημή-
τηρ, πού μᾶς ἔγραφε πὼς θὰ ῥθῆς. Καὶ τὰ πετάξαμε. Καὶ στὴ
μαυρέρημ τὴν κασέλα μου σαπήκανε τὰ μηλοκούδωνα καὶ τὰ πέ-
ταξα κι' αὐτὰ. Ἡ ἔρμη ἢ μάννα σ' λέει θὰ πεθάνῃ καὶ θέλει νὰ
σὲ ἴδῃ. Δὲ θὰ φτορήσω ὡς τὸ καλοκαίρι, ἂν δὲν ἔχω μῆνυμά σου,
'Ανέστη μου. Δύο ξάμηνα ἔχω νὰ πάρω γραφὴ σου. Μαράζιασα
καὶ λυόνω. Δέω ὡς πού νὰ δέσουν τὰ κάστανα σὶς καστανιές
ἐγὼ θὰ ῥμαι στὸ χῶμα, ῥΑνέστη μ', ἂν δὲν ἔχω μῆνυμά σου».

* *

Δυὸ βδομάδες τώρα τό ῥραφε τοῦτο τὸ γράμμα. ῥΕγραφε καὶ
σβοῦσε καὶ πάλι κάτι θυμότανε καὶ ξανάγραφε. Κι' ὅπως δὲν
ἤξερε πολλὰ γράμματα—ὡς τὸ χτωῆχι εἶχε μάθει στὴ δασκάλα
τοῦ χωριοῦ της—δὲν ἤθελε ν' ἀπορρίξῃ τὸν πόνο της στὸ δά-
σκαλο καὶ πολεμοῦσε νὰ βάλῃ μοναχὴ της ὅλη τὴν κρυφὴ
λαχτάρα στὸ ἄψυχο χαρτί. Καμιὰ βολά, ξυπνοῦσε νύχτα-μεσά-
νυχτα, ἀναθε ἓνα κομμάτι δαδί, νὰ τῆς φέγγῃ νὰ σημαδεύῃ μὲ
μολύβι στὸν τοῖχο, τί θὰ θυμηθῇ νὰ τοῦ γράψῃ στὸ γράμμα :

«ῥΑνέστη μ', ἄλλον ἀπὸ σένα δὲν ἔχουμε οἱ ἔρμες ! Δύο ἔρμοι
κοῦκοι ἀπομείναμε· θὰ πεθάνῃ κ' ἢ καψομάννα. Καὶ τί θὰ γενῶ
ἢ μαύρη, ῥΑνέστη μ', δὲν λέω, πὼς δὲ γυρίζεις, ὅμως ἔχω παντο-
τεινὰ τὸ νοῦ μου σὲ σένα. ῥΕλωσα, ῥΑνέστη μ', νὰ σὲ συλλο-
γιέμαι».

— ῥἜτσι τὴ σκόλασε τὴ «γραφὴ», τὴ βούλωσε μὲ μαυρο
βουλοκέρι, πού πῆρε ἀποδραδὺς ἀπ' τὸν μπακάλη, καὶ ροβόλησε
κατὰ τὸ μεσοχώρι, προτοῦ ξεκινήσουν οἱ ἀγωγιάτες.

— Εἶναι κανένας σας γιὰ τὰ Γιάννενα, Τόλη μ' ;

— Κανένας, Ρῆνα, τούτη τὴ στράτα. Τὴν ἄλλη στράτα θὰ πάω
ἐγὼ καὶ σοῦ παίρνω ὅτι μῆνυμα θές ... Τώρα πᾶμε στὴν ῥΕρσέκα.

Κι' ὁ Τόλης ὁ ἀγωγιάτης, ἔρριξε ψηλὰ στὰ καπούλια τοῦ μου-
λαριοῦ τὴν κάπα του, ἔλυσε τὸ καπίστρι ἀπὸ ἓνα μεγάλο κο-
τρώνι, χτύπησε στὰ καπούλια τὸ ζῶ καὶ ξεκίνησε.

— ῥΑφήνω γειά... .

— Στὸ καλό, Τόλη μ' ...

Καὶ τὸ γράμμα τῆς Ρῆνας ἀπόμεινε φωτιά στὸν κόρφο της.
Καὶ σὰν ἀνηφόρησε ἀργά-ἀργά κατὰ τὸ χωριὸ μὲ τὸ χέρι ἀνά-
ποδα στὰ βουρκαμμένα τὰ μάτια της, ἢ Τόλαινα, ἢ γυναίκα τοῦ
ἀγωγιάτη, εἶπε σιγὰ σὲ μιὰ χωριανή :

— Δὲν τὴ βλέπω καλὰ τὴ Ρήνα. Ἔχει ἓνα κάτι σὰν ἀποχόντρια . . . Ὅλο καὶ συλλογιέται, ἢ ἔρμη.

* *

Στὴν ἄλλη στράτα ἀργησαν νὰ γυρίσουν οἱ ἀγωγιάτες. Εἶχαν βρεῖ, στὸ γύρισμα ἓνα ἀγῶγι γι' ἄλλου, κι' εἶχαν ἀλλάξει δρόμο.

Ἡ Ρήνα δλο καὶ καρτέραγε μὲ κατημό. Τὸ πανώγραμμα τῆς «γραφῆς» εἶχε ξεθωριάσει μὲς τὸν κόρρφο τῆς. Εἰς τὸ ἀναμεταξὺ ἔπεσε στὸ στρῶμα ἀνήμερο. Κ' ἔτσι σὰν πέρασαν πολλὲς μέρες, ἔδωκε τὴ «γραφῆ» νὰ τὴν πάη ἢ πεθερά τῆς στὸ μεσοχώρι, σὰν ἀκούστηκε πὼς φάνηκαν οἱ ἀγωγιάτες. Πριχοῦ ὅμως τῆς τὴ δώκη σὲ μιὰ στιγμή, ποῦ ἰὴν ἔκαιγε ἢ θέρμη, ἔδγαλε τὸ καὶ γράμμα καὶ κάτω ἀπ' τὴν ξεδαμμένη ἐπιγραφή, ἔσυρε, κλαμένη μ' ἀναφυλλητό, δύο ἀράδες ἀκόμα.

«Ἐνα θάμαγμα θάνατι, Ἄνέστη μ', ἀν φτορήσω ὡς τὸ καλοκαίρι . . . Κοιτάστηκα τώρα στὸ στρῶμα».

Ἐπῆρε τὴ «γραφῆ» ἢ καφομάννα καὶ ξεκίνησε. Καὶ καθὼς ξεπόρτισε αὐτὴ, ἢ Ρήνα ἀνασηκώθηκε μὲ κόπο, σύρθηκε ὡς τὸ παραθύρι καὶ τῆς φώναξε μὲ φωνὴ πνιγμένη ἀπ' τὸν πόνο :

— Κάνε γρήγορα, καφομάννα μ', νὰ τοὺς προφτάξῃς . . . Σένα θὰ περιμένουν οἱ ἀγωγιάτες ;

Ἡ «γραφῆ» πῆγε πλιά στὰ Γιάννενα !

Οἱ ἀγωγιάτες ξαναγύρισαν, ξανάφυγαν καὶ πάλιν ξαναγύρισαν. Ὅχιτὼ στράτες μέτρησε ἢ Ρήνα κι' οὔτε ἀπόκρισι, οὔτε ἀπολογία ἀπ' τὸν καλὸ τῆς.

Καὶ σὰν τσάκισε ὁ κερασάρης, ποῦ κοκκίνιζαν τὰ βύσινα κ' ἔπαιρναν νὰ βάφουν τὰ γλυκόμηλα ἀπάνω στὶς μηλιές. πῆρε λιγάκι ἀπάνω τῆς καὶ ροβόλαε κάθε φορὰ στὸ μεσοχώρι :

— Μῶφερες κἀνα γράμμα. Τόλη μ' ;

— Ὅχι, Ρήνα· δὲ σῶφερα. Τὴν ἄλλη βολά, σὰν ξαναπάω στὰ Γιάννενα . . . ἔχει ὁ Θεός !

Καὶ κάθε φορὰ, ἢ Ρήνα, λιγοψυχισμένη σὰν γύριζε σπίτι, ἀναβε τὸ βράδυ τὸ καντήλι καὶ ἔπεφτε γονατιστὴ στὸ εἰκόνημα τῆς κυρᾶς Ἐλεούσας.

— Βόθηα, Πανατὰ μου, νὰ ἔχω γραφή, αὔριο-μεθαύριο, σὰν θὰ γυρίσῃ ὁ Τόλης . . . Πῆγα ἢ κακομοίρα . . . δὲ φτοράω ἄλλο...

Κι' ἀλήθεια. Ὅλο και μαράζονε ἡ ἀμοιρη ἡ Ρήνα. Τὴν ἔτρωε ἡ συλλοὴ και ἡ λαχτᾶρα.

Λέω νὰ κάνουμε, καφομάννα μ', και καμμιὰ λειτουργία στὴ χάρι της, νὰ μᾶς σπλαχιστῆ ... Εἶπε μιὰ μέρα τῆς πεθερᾶς της, ποὺ κ' ἐκείνη ἔλυονε ἡ καημένη με τὴν ἀτέλειωτη ἀπαντοχή.

Ἔτσι, ἀδυνατισμένη ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, ξεκίνησε ἕνα ἀπόγειομα π' ἄκουσε νᾶρχεται τὸ παραβάνι. Πῶς βρέθηκε ὀρθή, ἐκεῖ ἐπάνω στὸν Ἄγ. Μηνᾶ, μιστὴ ὥρα δέξω ἀπ' τὸ χωριό, ἕνας Θεὸς μονάχα τὸ ξέρει. Ἦταν ἀσχημη και κίτρινη σὰν λεμόνι, με τὰ χεῖλη της πανιασμένα.

— Τόλη μ', μῶφερες;

— Συχαρίκια, Ρήνα! τῆς φώναξε ἀπὸ μακριὰ ὁ καλόκαρδος ἀγωγιάτης. Σοὺ φέρνω γράμμα.

Ἡ Ρήνα ζαλιστήκε μιὰ στιγμῆ, ἄρπαξε ἀλαλιασμένη τὸ γράμμα. Ἐκανε νὰ μιλήσῃ, με ἡ γλῶσσά της δέθηκε κ' ἡ φωνὴ πνίγηκε μέσα στὸ λαρύγγι της. Ἀπλωσε τὰ χεῖρια σὰν ἀπὸ κάπου νὰ πιαστῆ και σωριάστηκε ξερὴ κατὰ γῆς.

— Χριστὸς και Παναγιά! φώναξαν οἱ ἀγωγιάτες. Κ' ἔτρεξαν σιγὰ νὰ τὴν συνεφέρουν.

Τοῦ κάκου ὄμως. Ἡ Ρήνα εἶχε μείνει κόκκαλο, κρατώντας τὸ γράμμα σφιχτὰ στὸ χερί.

Σὰν ἀνοιξαν τὸ γράμμα οἱ ἄλλες γυναῖκες εἶδαν πῶς ἦταν γραφὴ τοῦ Ἀνέστη στὴ μάννα του: «...φέτος δὲ θὰ ῥθῶ, ὄμως τὸν ἄλλο χειμῶνα σίγουρα, μάννα μου. Πές το και τῆς Ρήνας νὰ χαρῆ...».

Ἄμ' ποῦ νὰ κράταγε ὡς τὸν ἄλλο χειμῶνα ἡ κακομοῖρα, ἔτσι ἀρρωστημένη ποῦ ἦτανε, εἶπε μιὰ χωριανή.

Δὲν ἦτανε ἀπὸ ἀρρώστια, τῆς ἀπολογήθηκε ἡ ἄλλη. Ἦταν ἕνα κάτι σὰν ἀποχόντρια. Ὅλο και συλλογιόυνταν ἡ ἔρμη.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

3. Η ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους... ἡ δεκαοκταεῖς κόρη Οὐρανιῶ ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ν. Κοντοπούλου—Νεοελληνικά Ἀναγν. Β' τάξεως Ἑλλ. Σχολ. 5

Ὁ πατήρ της, ὁ ἀτυχῆς μπαρμπα-Διόμας, ἀρχαῖος ἐμπορο-πλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθμεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἑσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία της, ἥτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἑνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ της διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεάνις ἐκάθισε πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποτον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα της, καὶ ἐκράτει τὸ εὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχουσα πότε ὁ πατήρ της νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρον δὲν ἐφαίνετο. Ἡ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῆ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα της. Πέρασαν καὶ τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι' ὁ πατέρας μου! ...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἐξωθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὄλοι ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τὸλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μιὰ γειτόνισσα γάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερθῆ πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν της τοὺς γείτονας ὄλους, ἔσον ὁ ὕπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιὰ της. Ὁ σύζυγός της, Νταραδῆμος, εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ διὰ νὰ σταθῆ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπαρμπα-Διόμα. Ἡ Οὐρανιῶ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ

διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος· ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος παγερὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν διήλθεν ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνομήται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, ὅστις ἔπιασεν ὀμίλιαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς.

Καὶ ὁ Νταραδῆμος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατούσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμήν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπαρμπα-Διόμα.

— Σωπάτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πὼς βούλιαξε . . .

— Τί· εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῆ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔδλεπον οἱ τρεῖς ὀμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ τοῦ περιφράκτου ἐξώστου, ἡ δυστυχῆς Οὐρανιώ, εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη, καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν, καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλοῦς κόρης.

* *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁ ἀτυχῆς μπαρμπα-Διόμας καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικρὰν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον, καὶ λαθῶν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικρὰν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινεν ἡ Οὐρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνος ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶρός.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπαρμπα-Διό-

μας, απέκτησεν άμοιβαδόν σκούνας, γολέττας και βρίκια, υστερον υπεδιδάσθη εις βρατσέραν και τέλος έμεινε κύριος τής μικρας ταύτης λέμβου, δι' ης εξετέλει άλειυτικας ή πορθρευτικας εκδρομάς. Ήγηρέτρα ή Ήγηρέτρα ήτο τó όνεμα τής λέμβου, όπερ αυτός τή έδιδε.

Τά περισσεύματα τών κόπων του τά έφαγαν άλλοι πάλιν φίλοι, άτυχήσαντες και αυτοί εις τας θαλασσιás επιχειρήσεις των. Είς τó γήρας του δέν τώ έμεινεν άλλο τι, ειμή σιδηρᾶ ύγεία, δι' ης ήδύνατο άκόμη ν' άντέχη εις τούς θαλασσίους κόπους, χάριν του έπιουσίου άρτου έργαζόμενος.

* *

Καταπλεύσας εις την τερπνήν νήσον Τσουγκριάν ό μπαρμπα-Διόμας, έφόρτωσεν επί τής <Ήγηρέτρας> πέντε ή έξ ζεύγη όρνίθων, κοφίνους τινάς ψών και τυρού, δύο ή τρεις Ινδιάνους και άλλα τινά πράγματα, και ήτοιμάζετο νά λύση τά άπόγεια τής λέμβου και ν' άποπλεύση. Άλλά την στιγμήν εκείνην προσήλθεν ό κουμπάρος του Σταθαρός, ό ποιμήν τής Τσουγκριάς, και τόν παρεκάλεσε νά του κάμη την χάριν νά παραλάβη όχληρόν συμπλωτήρα . . . «υϊόν ύποζυγίου» ώριμον πρός έπίσαξιν . . . όπως κομίση αυτόν πρός ένα τών πολυαριθμων κουμπάρων του εις την πολίχνην.

Ό μπαρμπα-Διόμας έσυλλογίσθη τó βάρος και έρριψεν άμήχανον βλέμμα εις τó στενόχωρον και την έλαφρότητα τής <Ήγηρέτρας>, άλλ' άφ' ου έσκέφθη ότι μία δραχμή, ό ναύλος του όναριου, ήτο κάτι τι δι' αυτόν, ήτο ό καπνός και ό οίλος τών τριών σχολασίμων ήμερών τών Χριστουγένιων, άπεφάσισε νά προσλάβη τόν πώλον.

Ό κουμπάρος Σταθαρός ευχαριστηθείς τόν έφίλευσεν όλίγα αήγά, μίαν μυζήθραν, και ό μπαρμπα Διόμας, επιδιδάσας τόν πώλον, έλαβε τας κώπας, και έστρεψε την πρῶραν πρός τόν λιμένα.

Άπεμκρύνθη, έκαμε πανιά, και διανύσας ύπέρ τó εν μίλιον άπέιχε σχεδόν έξ Ισου τής Τσουγκριάς και τής πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικός ό άνεμος, ύπεβροήθει εκ πλαγίου τó ιστίον, διότι ό μπαρμπα-Διόμας έδιδε βορειοδυτικην εις την λέμβον διεύθυνσιν.

Άλλ' ό πώλος, όστις έδοσκεν ήσύχως τó χόρτον του και δέν έφαινετο ν' άνησυχή πολύ περι του διάπλου, αϊφνης έσήκωσε

τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα . . . καὶ τὸ μαῆρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσέθρου λέμβου διεπράγη . . .

Τὸ ὄσῳρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος. Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ὁ μπαρμπα-Διόμης ἐνηγαλίσθη τὴν κόρην του.

Ταχὺς ὡς ἀστρατὴ, ὁ μπαρμπα-Διόμης, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸ ὅποτον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσῳ ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τοῦ πανιοῦ ἀριστερά, ἐκρεμάσθη

ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ μπατάρη τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρήνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπέισαν τρόπιδα. Ὅρνιθες, Ἰνδιάνοι, κόφινοι καὶ ὁ αἷτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ἔλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας, ἔστις ἐκολύμβα ὡς ἔγγελος, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπέισαν «Ἰπηρέτραν», τὴν ὁποίαν ἠμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῆ.

* * *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῆ ἔλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσφ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρχετὸν φῶς, ἔσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χινοσσκεπῶν περίξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἔν ἱστίον.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ἔσσην δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ἔπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς.

Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὤθει μακρὰν πρὸς τὸν λίθα.

Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίασε καὶ ὁ μικρὸς ὄγκος τῆς ἀνατραπέισης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ἔσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἠδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον ὠθοῦμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων εἶχε μετατοπισθῆ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον.

Ὁ μπαρμπα Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Ἐδῆς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπαρμπα Διόμαν παγωμένον καὶ ἤμιθανῆ, καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον.

Ἄφ' οὗ τοῦ ἤλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριψέων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψῃσι πρῶταν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντες, καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ μπαρμπα Διόμας, διὰ τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια. — Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους. . . .

— Ὅχι πούντες, ὄχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δώστέ μου! Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἠδυγεύστου μαύρου οἶνου, καὶ ὁ μπαρμπα Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

* * *

Ἰπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἀλγους Οὐρανιώ.

Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ὅτι ἔφθασεν ὕγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη ὅτι ὁ γέρων ἐπνίγη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνούκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. ὦ, πενιχρά ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Ἡ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατὴρ τῆς δὲν τῆς εἶχε φέρεи οὔτε αὐγά, οὔτε μυζήθρες, οὔτε ὄρνιθες, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαρὰς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι' ὧν ἠδύνατο ἀκόμη ἐπὶ τινα ἔτη νὰ ἐργάζεται καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

4. ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ταξίδεψα τις προάλλες ἀπὸ τὸ νησί μας στὴν Πόλι. Σὰ βρισκουμε σὲ ταξίδι, θέλω νὰ ρωτῶ καὶ νὰ μαθαίνω μαζί μὲ ποιοὺς ταξιδεύω. Τὸ βαπόρι μας πολλοὺς ἐπιβάτες δὲν εἶχε, μὰ σὰν ἀγγίξαμε στὴ βορεινὴ πόλι τοῦ νησιοῦ, ἀνέβηκε κάποιος ποδ μοῦ φάνηκε σὰν παράξενος—Φράγκικο ἦθος, Φράγκικοὶ τρόποι, ὡς καὶ περπατησιὰ φράγκικη.—Κι' ὡς τόσο τὸν ἀχόρταγο τὸ βαρκάρη του τὸν ἐσόλιζε μὲ καθάρια ρωμαίικα !

— Τί πρᾶμα εἶναι πάλι αὐτός ! εἶπα μόνος μου.

Σὰν ξεκίνησε τὸ βαπόρι, τὸν σιμόνω, τὸν χαιρετῶ, κι' ἀνοίγω ὀμιλίες μαζί του.

— Καὶ ποῦθε εἶστε ; τοῦ λέγω.

— Ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ μὲ εἶδατε νὰ μισεύω.

— Καὶ γιὰ ποῦ, ἂν θέλῃ ὁ Θεός ;

— Γιὰ τὴν Εὐρώπη· πέρασα ἐκεῖ τὴ νιότη μου ὅλη. Ἦρθα νὰ δῶ τοὺς δικούς μου, καὶ τώρα γυρίζω πίσω.

Μὲ τὰ λόγια γενήκαμε φίλοι. Καθίσαμε στὸ κατάστρωμα οἱ δύο μας τὸ βράδυ, καὶ κοιτάζοντας τὴν ἤρεμη θάλασσα μπρός, καὶ τὰ βουνὰ ἀντικρῦ, λέγαμε, ἐγὼ τὰ δικά μου καὶ κεῖνος τὰ δικά του.

Ἦτανε μεγάλη καὶ πολυπαθιασμένη ἡ ἱστορία του. Μὲ παρεκάλεσε ὅμως νὰ μὴν τὴν ξαναπῶ κανενός, ἐξὸν αὐτὸ τὸ μικρὸ μέρος ποῦ θὰ σᾶς διηγηθῶ τώρα :

— Ἐφυγ' ἀπὸ τὸ νησί μας μικρὸς μικρός. Κ' ἴσια στὰ μακρινὰ τὰ ξένα. Ἰσια στὴν Εὐρώπη, ἐκεῖ ποῦ λέτε σεῖς οἱ πολύξεροὶ πῶς εἶναι τὰ φῶτα, μὰ γῶ τὴν ἐβρήκα γεμάτη σκότος καὶ καταχνιά, καὶ τὸ λησμοδότανο στὰ θλιθερὰ μονοπάτια τῆς ! Εἴκοσι χρόνια μὲ μισοκοίμιζε τὸ φοβερὸ τὸ βοτάνι. Εἴκοσι χρόνια μὲ ἐτρωγε σκουλήκι κρυφὸ, τῆς πατρίδος ὁ ἀθάνατος πόθος, ποῦ μῆτε μιὰ Εὐρώπη δὲ σώνει νὰ τὸν ξεριζώσῃ ὀλότελα.

Στὰ εἴκοσι τὰ χρόνια, τὸ καταπόνεσε ἡ λαχάτρα τὸ λησμοδότανο. Ἐύπνησε ἡ καρδιά μου, ξύπνησε ὁ νοῦς μου, ὄλα μου ξύπνησαν, καὶ πατρίδα ζητοῦσαν.

Παίρνω τὸ βαπόρι, κ' ἴσια κάτω, κατὰ τὰ νησιὰ μας. Τὰ βρήκα δλα στὸν τόπο τους!

Ἔλα γελοῦσαν ἀκόμη καθὼς ποὺ γελοῦσαν τότε ποὺ μὲ κατευόδωναν. Κι' ὁ ἥλιος, σὰ νάξερε κι' αὐτὸς τὸ τί ὑπόφερε ἡ ράχι μου ἐκεῖ ἀπάνω, δὸς του καὶ μοῦ τὴ ζέσταινε, ὥσπου μούδιαξα ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησι. Ὁ καημένος ὁ πλοίαρχος τοῦ μικροῦ βαποριοῦ ποὺ μ' ἔφερνε στὴν πατρίδα μου, μόνο ποὺ δὲν ἔκλαψε σὰν τὰ 'μαθε δλ' αὐτά. Ἦτανε βράδου βράδου σὰν ἐφτάσαμε, κι' ὥσπου ν' ἀράξη τὸ βαποράκι στὸν κόρφο μας, σκοτεινιάσε κιόλας. Κ' ἔδλεπες ποὺ ἀναβαν ἕνα ἕνα τὰ φῶτα τῶν σπιτιῶν ἀντικρῦ.

— Βίλε τώρα φωτιά, καπετάνιο!

Πηγαίνει ὁ γέρος στὸ κανόνι μὰ δὲν παίρνει φωτιά!

Τρέχει λοιπὸν στὴ σφυρίχτρα, κι' ἀμέσως ἀρχινάει ἕνα βοητὸ ποὺ θαρροῦσες καὶ πετάχτηκε κανένας δράκος ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, καὶ σφύριζε μισὴ ὥρα δίχως νὰ πάρῃ ἀναπνοή.

— Ἔ, φτάνει καπετάνιο! Τὸ καταλάδανε. Νὰ ἡ βάρκα ποὺ ἔρχεται.

Ἦρθε ἡ βάρκα μὲ μερικὰ παλληκαράκια χαρούμενα. Ἄνεδήκανε γλήγορα, καὶ μὲ καλοσωρίσανε ντροπαλὰ ντροπαλὰ.

— Γιὰ δὲς ἐκεῖ, ποὺ ἀντὶς νὰ μὲ πάρουνε μὲ τὰ λεμόνια ὅστερ' ἀπὸ τόση ἀπονεισιά, τὰ καημένα τὰ παιδιὰ νὰ μὲ ντρέπουνται, λέει, καὶ νὰ θακρῶζουν κιόλας!

— Καὶ ποιοὶ εἰστε σεῖς;

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀναδεξιμὸς σου.

— Ἐγὼ ὁ ξάδερφός σου, — ὁ ἀνεψιός σου, ὁ γαμπρός σου.

Πικρὸς κι' ἀνάποδος εἶσαι, ὦ κόσμε, μὰ ἔχεις καὶ τίς παραξενιές σου, τίς γλύκες σου.

Ἔσχιζε ἡ βάρκα τὰ κύματα καὶ πήγαινε κατὰ τὴ σκάλα. Ἀκόμα δὲν ἔβισε τὸ καλαμάρι ὁ μπαρμπα Σταμάτης, καὶ δρόμο, νὰ προφτάσῃ πρῶτος τὰ συχαρήκια.

— Τώρα πιά δὲ μὲ γελάτε, φώναξα σὰν πάτησα χῶμα. Σὰς ξέρω ὄλους ἐσαῖς. Νὰ ὁ θεὸς μου! ἄσπρισε ὁμως! Νὰ κι' ὁ Ζήσης μὲ τὸ πονηρὸ του γέλιο!

Δὲν μπόρεσα νὰ πάω μπρός! Στάθηκα λιγάκι, τοὺς πῆρα τριγύρω μου, γύρεψα νὰ τοὺς μιλήσω, ἤθελα νὰ τοὺς πῶ πῶς τάχατις δὲν ἄλλαξαν, καὶ πῶς μοῦ φαινότανε σὰ νὰ μὴν ἔφυγα

ποτές από κοντά τους. Δεν μπόρεσα να ανοίξω το στόμα μου. Ἀκούμπησα πάνω στο γέρο το θεϊό μιὰ στιγμή, σφουγγίσαμε τὰ δάκρυσά μας, κι ξεκινήσαμε από τὴ σκάλα μὲ τὸ φανάρι.

Πηγαίνοντας, στεκόμουν κάποτε νὰ κοιτάξω, ἐδῶ καινούριο σπίτι, ἐκεῖ δρόμο καινούριο, περιβόλια κει ποὺ ἀφήκα χαλάσματα, ἀργαστήρια κει ποὺ ἦξε α βράχους. Καὶ θαρροῦσα πὼς ἦμουνα καὶ δύο φορές ἀψηλότερος ἐκεῖ πέρα, μικρά, μικρά καθὼς φαίνονταν ὄλα τού; τό ἄλεγα καὶ γελοῦσαν.

Ἀπὸ μέσα ὅμως μὲ βασάνιζε βαρειά συλλογὴ Συλλογισίμων κ' ἔλεγα πὼ; ν' ἀνταμώση ἄνθρωπος μάννα ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια, παῖξε γέλασε δὲν εἶαι, καὶ πὼ; χρειάζεταιαι ἄω θάρρος καὶ θάρρος, νὰ μὴν πάθῃ τίποτε κ' ἡ γριά. Πῆρα λοιπὸν τὸν ἄερα ποὺ παίρνουν οἱ μεθυσμένοι σὰ ἔλουνε νὰ δείξουν ὡ; δὲν μέθησαν τίχα.

Περπατοῦσα γερά, καὶ χτυποῦσα τὸ ραβδί μου κάτω μὲ ἀπόφασι. Ἡ καημένη ἡ γριά μου ἔλεγε κατόπι πὼ; καὶ κείνη τὴν ἴδια τὴν ἀπόφασι πολεμοῦσε νὰ κάμῃ. «Ἔτσι βρεθήκαμε ἕξαφνα ὁ ἕνας ἀντίκρυ στὸν ἄλλονε! Σὲ μιὰ στιγμή ἀκκουμπήσαμε τὰ δυὸ πρόσωπα τὸ ἕνα στ' ἄλλουνοῦ τὸν ὅμο. Λέξι δὲν ἀκουγες. Παραστεκόντανε σαράντα ὡ; πενήντα δικοὶ καὶ φίλοι, μὲ μιὰ κατάνιξι σὰ νὰ ἄβλεπαν ἱερὸ μυστήριον. Κ' ἦταν τὸ ἱερώτερον μυστήριον τῆς ζωῆς μου, γιατί ἕνα φίλι μου σφούγγιζε μιὰ ὀλάκερη; ζωῆς ἁμαρτίες!

Ἀνασηκῶνω τὰ μάτια μου νὰ δῶ τριγύρω μου, καὶ μὲ παίρνει μιὰ κοπέλλα στὴν ἀγκυαλιὰ τῆς κλαίγοντας. Μοῦ εἶπαν πὼ; ἦταν ἡ ἀδερφή μου!

Τὴν κοιτάξω καλά, βλέπω τὰ μάτια τῆς, καί, «Σὲ γνωρίζω τώρα», τῆς κάνω «μεγάλωσες, μὰ δὲν ἄλλαξες».

Κ' ἔτσι παίζοντας καὶ κλαίγοντας πέρασα τὴν τρομερὴ αὐτὴ εὐτυχία, ποὺ ταίρι δὲν ἔχει στὸν κόσμον.

Σὰ μπήκαμε σπίτι, μὲ πήρανε στὸ σαλόνι. Τὸ σπίτι ἦταν ἀπάνω κάτω τὸ ἴδιο, μὰ τὰ ἐπιπλα φράγκικα τώρα!

— Ἀνάθεμά σε, Φραγκιὰ, ποὺ ὡς καὶ δῶ ἦρθαν τὰ σημάδια σου, εἶπα στὸ νοῦ μου.

Μὰ δὲν πρόφτασα νὰ ξεστομίσω τίποτε, γιατί γέμισε ἀμέσως τὸ σπίτι τρεῖς γενιέες, τίς δυὸ ποὺ ἤξερα, (ἐξὸν ἐκείνους ποὺ μισ-

σέφανε για τ' ἀγύριστο τὸ ταξίδι), καὶ τὴν καινούρια ποῦ ξεφύτρωσε κατόπι.

Τὶ χάζι, σὰν τὰ 'παιρνα ἕνα ἕνα τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν ποῦ γνῶριζα, καὶ τοὺς ἔλεγα τίνος ἦταν. 'Ἐσὺ εἶσαι τοῦ δεῖνα, ἐσὺ τῆς τάδε. Καὶ κανένα λάθος δὲν ἔκανα ! Καὶ δὸς του γέλια γιὰ νὰ ξεχαστοῦν κ' οἱ παλιὲς πίκρες.

Νὰ παρασταίνω τὴν ἀντάμωσι καθενὸς παλιοῦ φίλου καὶ δικοῦ, χρειάζεται πιότερη ὥρα. Σὰς λέω μοναχὰ πῶς: κάθε καινούριο πρόσωπο ἦταν κι' ἀπὸ 'να νοιῶσμα, καὶ κάθε φορά τὸ 'βρισκα ! Τόσο καλὰ τὰ θυμόμουν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. 'Ἐ, παλιὰ χρόνια ! Βρίσκω πάλι τὴ χάρι σας καὶ τὴ γλύκα σας ! Βρίσκω τὰ σῦκα, τ' ἀρμάρι μὲ τὰ γλυκά, τίς τηγανίτες τὸ πρωτὶ πρὶ νὰ φέξῃ, καθεὶς, ποῦ σφιζόνται οἱ μαννάδες γιὰ νὰ μᾶς ξανακάμουν παιδιὰ, κι' ἄς ἄπρισαν τὰ μαλλιά μας ! πηγαίνω στὰ κινούρια τὰ σπιτικὰ καὶ βλέπω καινούρια πρόσωπα, κι' ἀκούγω καινούρια πράματα: σκεπάζεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ θαρρῶ πὼς ξενιτεύτηκα πάλι ! 'Ἐπειδὴ τὰ 'φεραν κ' ἐδῶ τοῦ «Πολιτισμοῦ» τὰ κουρέλια ἀπὸ τὴ Σύρα κι' ἀπὸ τὴν Πόλι, ἀνθρώπεφε τάχα καὶ δῶ τὸ ρωμαϊκο, καὶ τὰ 'χασαν ἔλα τους τὰ νησιώτικα, ὡς καὶ τὰ τραγούδια τὰ 'χασαν ! 'Ἄχ, τραγούδια τῆς πατρίδος μου, πονεμένα ! 'Ἐγὼ ὁ ξενιτεμένος σᾶς τραγουδοῦσα, κ' οἱ ἀξενιτετες ἐκεῖνες κοπέλλες δὲν ἤθελαν πιά νὰ σᾶς ξέρουνε, μόνο κορακίστικα τραγούδια τῆς ἐποχῆς ἤξεραν.

— Πᾶμε στὴν ἐξοχὴ μας, λέω μιὰ μέρα τῆς μάννας. Κι' ἄς εἶναι κι' Ὀχτώβρης μήνας. 'Ἐκεῖ δὲ θ' ἄλλαξε τίποτε. Κ' ὁ πύργος, οἱ λευκὲς κοντὰ του, ἡ βρύσι στὸ πλάγι, ἔτσι ἦταν. Οἱ πλάτανοι παραπάνω, τὰ κοπάδια στὰ βουναράκια τριγύρω μὲ τὰ κουδούνια τους, ποῦ ἔλεγεσ καὶ κρατοῦσαν τὸν ἴσο τῆς φλογέρας, ἡ θάλασσα παρακάτω, ἔλα, ἔλα τὰ ἴδια. Μῆτε γεράσανε, μῆτε θὰ γεράσουν ποτές τους. 'Ἐτοιμα νὰ σὲ χαιρετίσουν καὶ νὰ σ' ἀναστήσουν, ἔσο γέρος, ἔσο βαρεμένος κι' ἂν εἶσαι ! Παίρνω τὴ γριά μου στὸ ξωκλήσι τῆς ἀκρογιαλιάς. Προσκυνοῦμε, ἀνάθουμ' ἕνα κερί, καὶ τάζουμε νὰ περάσουμε μαζὶ τὰ στερνὰ στερνὰ χρόνια ἐκεῖ πέρα.

— Μόνο νὰ ξαναπάω ἄλλη μιὰ, τῆς λέω, κι' ἔρχο σοῦ τὸ κάνω πὼς δὲν ἀργῶ τώρα.

Εἶπε τὴ λαχτάρα μου καὶ δὲν εἶπε ὄχι !

Β'. ΗΘΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Γ'. ΚΥΡΙΩΣ ΣΥΜΠΑΘΗΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ

1. Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΒΥΖΑΝΤΙΩ.

Ὁ Βυζαντινὸς κόσμος παρ' ἄλλην τὴν σκληρότητα ἦτις ἐν πολλοῖς τὸν διακρίνει, παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς ὀργανωμένης φιλανθρωπίας, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπερηφανεύεται ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς.

Οὕτως εἰς ἑλας τὰς μικρασιατικὰς πόλεις κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχον καὶ διετηροῦντο ὑπὸ φιλανθρωπῶν κυριῶν, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς πρωτεύουσας, γηροτροφεῖα, πτωχοτροφεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, ξενοδοχεῖα, διὰ τοὺς ξένους, ἀστέγους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα εὐαγῆ ἰδρύματα παρόμοια τῶν ὁποίων μέχρι τῶν νεωτέρων τοῦλάχιστον χρόνων, κανὲν ἐκ τῶν κρατῶν τῆς Δύσεως δὲν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα συνεχέντρον ἑλας τὰς δυστυχίας τῆς τότε κοινωνίας εἰς τὸν αὐτὸν περιβάλλον, μέσα εἰς ἀπειρίαν μικρῶν οἰκίσκων, ὅπου ὁ πάσχων εἶχε καὶ κάποιον ἀπεσπασμένον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν γερόντων εὐρίσκετο ἕνας νέος ἢ μία νεάνις, διὰ νὰ τοὺς δώσουν τὸ γάλα των, τοὺς τυφλοὺς τοὺς ἐχειραγῶγουν, ὅπως τοὺς καθίσουν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ οἱ ἄποδες, κατὰ τὴν ὥραιαν ἔκφρασιν Ἐννης τῆς Κομνηνῆς, εἶχον ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν διάθεσίν των τὰ πόδια τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἐγκαταλειπόμενα ὑπὸ τῶν μητέρων των βρέφη ἀντίθιεντο εἰς τὰς ἀγκάλας τροφῶν ἐπὶ τούτῳ μισθοδοτουμένων. Μεταξὺ τῶν δυστυχῶν αὐτῶν κατελέγοντο καὶ ὅσοι ξένοι, ἕνεκεν ἀσθενειῶν, ἠναγκάζοντο νὰ διακόψουν τὸ ταξίδι των καὶ νὰ ζητήσουν βοήθειαν ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τῶν ἐν λόγῳ ἰδρυμάτων. Δι' ἑλον τὸ πλῆθος τῶν στεγαζομένων εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ ταῦτα ἰδρύματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχε μία διεύθυνσις ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν προσώπου σημαίνοντος εἰς τὴν κοινωνίαν. Εἶχε δὲ ἡ διεύθυνσις αὕτη τὰ γραφεῖά της, τὰ λογιστικὰ της βιβλία, τοὺς προμηθευ-

τάς της, και ὅτι ἄλλο ἐχρειάζετο διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν μιᾶς μυριάδου πόλεως. Μέσα εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ ταῦτα ἱδρύματα τοῦ Βυζαντίου, τὰ ὄρφανὰ ὅταν ἐμεγάλωναν, ἐδιδάσκοντο μαζί μὲ τὰ ἄπορα τῆς συνοικίας, καὶ χωρὶς ἄλλο, ὅταν ἐτελείοναν τὰς σπουδὰς των, θὰ εὕρισκον ἀρκετὴν προστασίαν διὰ νὰ τοποθετηθῶσι κάπου καὶ νὰ ζήσουν ἀνεξάρτητοι πλέον πολῖται.

Ἡ Αὐτοκράτειρα, αἱ πριγκήπισσαι καὶ αἱ ἀρχόντισσαι, συχνότατα ἐπεσκέπτοντο τὰ ξενοδοχεῖα, ὄρφανοτροφεῖα καὶ τοὺς ξεῶνας διὰ νὰ παρηγορήσουν τοὺς ἀποκλήρους τῆς ἡλικίας, τῆς ὕγιαιας καὶ τῆς μοίρας καὶ νὰ ἀνακουφίσουν αὐτούς, προσφέρουσαι χρήματα, ἐνδύματα καὶ φαγώσιμα. Τὴν ἰατρικὴν ὀηρησίαν ἐξετέλουν ἐκεῖ μέσα εἰς ρασσοφοροῦντες ξενοδοχοί, οἱ ὅποιοι ἐθεράπευον, ἐδίδον συνταγὰς καὶ παρεῖχον ζωρεὰν φάρμακα, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ζητοῦντας τὴν βοήθειαν τῆς ἐπιστήμης των. Τὸ ἐπιφανέστατον ὄλων τῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων τῆς πρωτεύουσας ἦτο ὁ Ξεῶν τοῦ Σαμψῶν, κείμενος παραπλεύρως τῆς Ἀγίας Σοφίας, προικισμένος δὲ μὲ πολλὰ εἰσοδήματα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ.

ΑΔ. ΚΟΡΑΗ.

2. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΝ

16 Ἰανουαρίου 1824.

Χρηστὲ καὶ τίμιε συμπατριῶτα,

Ὡς ἄνδρα φρονιμώτατον σ' ἔκρινα πάντοτε καὶ ὡς τοιοῦτον σὲ ἠγάπησα. Βεβαίωσέ με, σὲ παρακαλῶ, εἰς τὴν παροῦσαν δεινὴν περίστασιν, ὅτι δὲν ἠπατήθην εἰς τὴν κρίσιν μου. Καὶ πρὶν λάβῃς τὴν παρυσίαν μου, πιθανὸν ὅτι σοῦ ἔγινε γνωστὴ τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ ἡ ἀπερίωσις. Ἡ ἰδία μου λύπη δὲν μὲ συγχωρεῖ νὰ συμβουλευσω φιλόστοργον πατέρα νὰ μὴ λυπηθῇ. Τοῦτο μόνον σὲ παρακαλῶ, φίλε μου, νὰ λυπηθῆς ὡς πρέπει νὰ λυπῶνται οἱ φρόνοιμοι.

Ἡ Πρόνοια, ἀποφασίσασα νὰ σὲ στερήσῃ τὸν υἱόν σου, δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ σοῦ ἀφήσῃ πρέφασιν νὰ γογγύσῃς κατ' αὐτῆς.

ἀλλ' ἔβαλεν εἰς τὴν ζυγαρίαν τῆς ἐξ ἑνὸς μέρους τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὰ συνοδεύοντα τὴν αἰχμαλωσίαν πάνδεινα κακὰ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν ἥτιυχον θάνατον τοῦ νέου, καὶ σπλαχνισθεῖσα τοὺς γονεῖς ἐσυγχώρησε νὰ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας τοῦ ἐλευθέρως, εἰς ἐλευτέραν γῆν, καὶ ὄχι νὰ περιφέρεται αἰχμάλωτος εἰς ἀνθρωποφάγον χώραν ἀπὸ τυράννους ἀγρίους, ἰθριζόμενος, μαστιζόμενος, ἴσως καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ ἀποιαχθῇ τὸν Χριστόν του καὶ νὰ συνταχθῇ μὲ τὸν Σατανᾶν.

Βλέπεις λοιπόν, φίλε μου, ὅτι πλειοτέρας ἀφορμὰς δεξολογίας παρὰ γογγυσμοῦ σ' ἐχάρισεν ὁ Θεός· εἰδὼς γογγυσμὸς λογίζεται πᾶσα ὑπέρμετρος λύπη.

Εἰς ταῦτα πρόσθετος, εἶπε ὁ υἱὸς σου, ἂν καὶ ἀπέθανεν εἰς ξένην γῆν καὶ μακρυμένος ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, δὲν ἀπέθανεν ὅμως περικυκλωμένος ἀπὸ ξένην ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν. Δὲν ἐστερήθη προστασίαν ἰατροῦ ἀπὸ τοὺς ἐμπειροτέρους ἰατροὺς τῆς πόλεως. Ὁ Φουρναράκης ὁ ταλαίπωρος τὸν ἐπεμελήθη ὡς ἀδελφός. Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Φουρναράκη τὸν ἐνοσοκόμησαν μὲ ὄχι ὀλιγώτεραν στοργήν, ἔσθην ἠθέλατε δεῖξει σεῖς εἰ γονεῖς του, ἂν εὐρίσκεισθε παρόντες. Καμμία ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνας βοήθειας δὲν τὸν ἔλειψε· μᾶς ἔλειψεν ἡ θεία βοήθεια δι' αἰτίας εἰς μόνον τὸν Θεὸν γνωστάς, ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον μας ἐνεργουμένας.

Παρηγορήσου λοιπόν, φίλε μου, καὶ παρηγόρησε μὲ σταθερὰν ψυχὴν τὴν ἀγαπητὴν σου συμβίαν καὶ τὰ φίλα μένοντά σου τέκνα. Εἰς ὅλους εὐχμαι τὸ λειπόμενον τοῦ νέου ἔτους τόσοσιν εὐτυχές, ὥστε νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν σας τῆς ἀπροσδοκίης του ταύτης δυστυχίας τὴν λύπην.

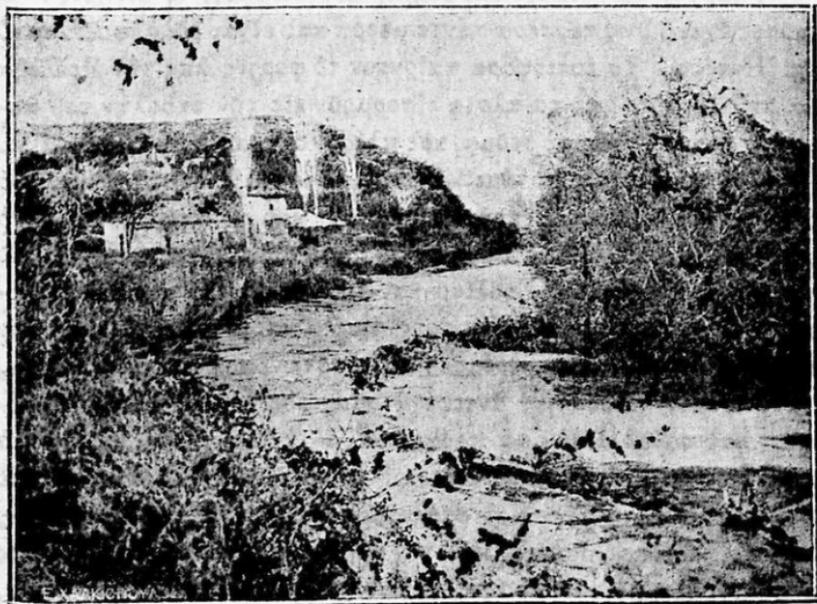
Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ

Γ'. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΚΑΛΟΥ

Κ. ΑΘΑΝΑΤΟΥ

1. Ο ΛΟΥΡΟΣ

Καθώς αναρριχᾶται ἀκράτητο τὸ αὐτοκίνητο ἀπὸ τὴν Πρέβεζα εἰς τὴν Φιλιπιάδα, λαχανιασμένο, βιαστικό, ἀσύλληπτο, τυλιγμένο μέσα σὲ σύγνεφα σκόνης, σταματᾷ αἰφνης μιά στιγμή στὴ μέση τοῦ δρόμου νὰ ξεκουραστῇ λίγο. Κουράζονται καὶ τὰ αὐτοκίνητα, καὶ θέλουν, ὅπως τὰ ἄλογα, νὰ . . . ποτισθοῦν κάποτε.

Ὁ Λοῦρος.

Εἴμαστε καρβάνι τῆς ἐρήμου, ποὺ φθάνει σὲ ὕασι. Ἐνα βλέμμα γύρω ὀλόγυρα : βουνά, πολλὰ βουνά, ψηλὰ βουνά, ἄγρια βουνά, ἀπότομα βουνά, ἀλλεπάλληλα βουνά, ἄλλα ἄσπρα, κάτασπρα, ἄλλα γρίζα, ἄλλα γαλάζια, ἄλλα μουντά, σὲ πολλὲς δίπλες, τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο μᾶς περιζώνουν τόσο σφιχτά, καὶ ἀπορεῖ κανεὶς, πῶς ἀνοίξαμε στράτα μέσα σ' αὐτά ! Λαθούρηθος ἀπὸ

βουνά ή «ευανδρος» Ἡπειρος εἶναι ἡ Ἑλλάδα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἥλιος πολὺ δύσκολα ξετρυπώνει ἀπὸ μιὰ λωρίδα καὶ ἀσημόνει κάτι πλαγιές.

Ὁ Λοβρος-ἕνας συνοικισμὸς τσοπάνηδων ἐρημωμένος, γιὰτὶ οἱ κάτοικοι τοῦ ἔχουν σκαρφαλώσει στὶς κορυφές μὲ τὰ κοπάδια τους. Καίει ὁ ἥλιος, καὶ ὁμοῦ εἶναι γεγονός, ὅτι κρυόνομε. Δύσκολα ἀνακαλύπτουμε τὸ ποτάμι. Ἐχει κρυφθῆ ντροπαλὰ πίσω ἀπὸ τὴν πρασινάδα. Στὴν ὄχθη τοῦ ἕνα καλὸ, φιλόξενο μαγαζάκι μᾶς δροσιζει τὰ σωθικά μ' ἕνα ρακοπότηρο. Νερὸ πίνουμε ἀπὸ τὸ ποτάμι-εἶναι τοῦ πάγου! Ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι ἕνας κόσμος, ποὺ δὲν τὸν εἶχαμε ἰδεῖ. Καίτια ἀρμενίζου μὲ τὰ πανάκια τους εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ.

Ἐπάρχει καὶ λιμάνι ὀλόκληρο, καὶ στρατός, τί κίνησις! Ὁ Λοβρος ἔχει βᾶθος τέσσερα-πέντε μέτρα καὶ εἶναι ὁδὸς ἐφοδιασμῶν τῆς Ἡπείρου. Τὰ ἰστιοφόρα παίρνουν τὸ φορτίο ἀπὸ τὴν Πρέβεζα καὶ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰ πλοῖα εἰσορροῦν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ, κόντρα πρὸς τὸ ρεῦμα, καὶ πλέου ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ βουνά!...

Ὁ Λοβρος εἶναι ποτάμι καταπράσινο. Παίρνει τὸ χρῶμα ἀπὸ τὰ πυκνὰ φυλλώματα, ποὺ ἀκουμποῦν καὶ καθρεφτίζονται στὸ κρούσταλλό του. Ἀπὸ πάνω, ἀπὸ πολὺ ψηλὰ τὸν κυττάζουν ἡρωικά οἱ βράχοι τοῦ Σουλίου καὶ τοῦ Ζαλόγγου καὶ καθρεφτίζου καὶ αὐτοὶ τὴν ἀταραξία τους ἀπαλὰ καὶ ἀχνὰ στὰ βᾶθη τῶν νερῶν του. Ἐκεῖ μέσα τρέμου ἄνευ-ἄνευ, ὁμοῦ εἶναι ψέμματα, γιὰτὶ τρέμει τὸ ὕδατινο ἀντιφέγγισμά τους. Αὐτοὶ εἶναι ἀκλόνητοι καὶ σοβαροὶ ὅταν νὰ πρόκειται ν' ἀντιταχθοῦν ἄλλη μιὰ φορὰ εἰς τὴν βίαν. Ἐψόνονται οἱ βράχοι ὅταν ἀνδριάντες στὸ τρομακτικὸ ὕψος των. Καὶ στὰ κράσπεδά του, βᾶθρα οἱ κάμποι, ἐκτάσεις καλοποτισμένες, ποὺ τίς ἀρδεύει τὸ ποτάμι καὶ ποὺ τίς κλαίω, καθὼς μένου ἀχρηστες καὶ χέρσες· λείπουν τὰ χέρια, ξενιτεμένοι οἱ Ἡπειρώται ζητοῦν νὰ θησαυρίσουν μακριὰ ἀπὸ τὰ εὐλογημένα χῶματα τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ποὺ τοὺς ἐχάρισε ὁ Θεός!... Γοργοί, ἀστεῖρευτοὶ, ἀσκηνοὶ, οἱ παραπόταμοι προστρέχου ἀπὸ χίλιες μεριές, ἀνοίγου τὸπον καὶ ξεχύνονται ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὸ μεγάλο ποτάμι, καὶ τὸ ρεῦμα δυνατώτερο τραβάει τὸ δρόμο τῆς αἰωνίας μαίρας τοῦ πρὸς τὴν ἀχάριστη ἀπειραντοσύνη τῆς θαλάσσης. Ἄρωμα φρεσκάδας σμίγουν καὶ σκορποῦν τὸ ποτάμι καὶ οἱ ἄγροί. Ἀπὸ τίς χαράδρες κατεβαίνου

πρόσχαρα τὰ νεράκια, στεφανωμένα ἀπὸ θυμάρι καὶ ἀγριληές. Πλατάνια πλατύφυλλα παίρνουν τὴν πνοὴ τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν σφυρηλατοῦν στὰ κλαδιά τους. Καλύβες κάπου-κάπου ἀλλόκοτες, μὲ σχήματα θολωτὰ δίνουν σημεῖα ζωῆς στὸν ἔρμο τόπο. Ἄγριοπαπῖες πετοῦν κάθε τόσο.

Πᾶρέ με. Λοῦρε, στὰ γυρίσματά σου! Στις ἄκρες τοῦ ποταμοῦ ὄλα γέρνουν, λὲς καὶ τὰ τραβᾶει τὸ μυστήριο τοῦ νεροῦ· γέρνουν γυναίκες, ποὺ λευκαίνουν με τὸν κόπανο τὰ πανιά τους καὶ γέρνουν καὶ ἱτιές, ποὺ κλαίνε!.., Στὸ πέρασμά μας, δυὸ χαριέστατα πουλαράκια τρομάζουνε, καὶ σὰν νὰ μὴν ἔχη ὁ δρόμος πάντες, τὰ κακόμοιρα τρέχουν ὀλοῖσα χαροτρομαγμένα ἀπὸ τὸ σκιάχτρο τοῦ αὐτοκινήτου, ποὺ τὰ καταδιώκει, τρέχει τὸ ἴδιο ἔξαλλη καὶ μιὰ μικρὴ Ἡπειρώτισσα βοσκοπούλα καὶ τὸ τσεμπέρι της ἀνήσυχο ἀνεμίζει στὸν ἀέρα! Ὅταν ὁ κίνδυνος ζυγόνῃ κοντά, τότε μονάχα παραμερίζουν μηχανικῶς, πρῶτα τὸ νοιώθουν τὰ πουλαράκια καὶ ὕστερα ἡ βοσκοπούλα! Τί ἀριστούργημα! Ἐμεῖς περνᾶμε μὲ τὴ σκόνη μας, καὶ ἡ βοσκοπούλα, ἀνεξίκαχη, μᾶς χαμογελεῖ ἢ καυμένη μὲ ἀθωότητα ἀγγελικῆ. Καὶ ὁ Δούρος ἄλλοτε ἤρεμος, πλατύς, καὶ ἄλλοτε θυμωμένος μὲ ἀφροὺς στὸ στόμα γιὰ τίς πέτρες, ποὺ κόβουν τὴ γραμμὴ, πάντα κυλάει ὁ ἴδιος καταπράσινος, ἄλλοτε χάνεται μυστικά, σὰν παιδάκι ποὺ παίζει κρυφτούλι, καὶ ἄλλοτε ξαναφαίνεται ξαφνικά, ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸν περιμένεις. Ἀπὸ ψηλά, πολὺ ψηλά, σχύθουμε σὲ ἰλιγγιώδες βάθος νὰ τὸν ἀγναντέψουμε, καὶ τὸ νερό του μᾶς εἶναι στὸ ἀνιερὸ ταξίδι γλυκειὰ παρηγοριά.

Κ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ

2. ΚΕΡΑΥΝΙΑ

Ἀπὸ τὸ Δέλβινο καὶ ἀπάνω ὁ δρόμος ἀπότομα ἀνεβαίνει ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνὸ καὶ ἀπὸ ράχι σὲ ράχι κορδελλιαστός, κρεμαστός μὲ μεγάλους ἀνήφορους.

Οἱ πλαγὲς τῶν βουνῶν παντοῦ ὀλόγυρα, ποὺ σηκώνουν σπανὲς καὶ ἄδεντρες τίς βουνοκορφές τους, πρασινίζουν ἀπὸ ἀγριοπρίναρα καὶ βελανιδιές.

Ν. Κοντοπούλου — Νεοελληνικά Ἄναγν. Β' τάξεως Ἑλλήν. Σχολ. 6

Πυκνά σκιερὰ πλατάνια σκεπάζουν τις ρεματιές χαμηλότερα. Νεράκια κρούσταλλα γλυκολαλεῦν στις βαθουλές λαγκαδιές τῆ δροσοστάλαχτη μελωδία τους.

Ἄπὸ θάμνο σὲ θάμνο, στὶς ἀσπρολούουδες μυρτιές καὶ στὰ πυκνὰ ἀγριόδατα, ξυπνάει τὴν ἀδύνη σιγαλιὰ χαρούμενη ἢ παιγνιδιάρικη ἢ λαλιὰ τοῦ πετροκότσουφα.

Κάθε νέα στρεφὴ, πὸ ὁ δρόμος ἀνεβαίνει ψηλότερα, ὁ οὐρανὸς πλαταίνει. Κόσμοις πανέμορφους τὰ μάτια ἀγκαλιάζουν, πὸ δὲν ἔχουν τελειωμό. Κάμποι καὶ βουνά, ποτάμια καὶ θάλασσες γαλαζοφέγγουν ὄνειρεμένα.

Ἴσοπεδόνονται στὸ ἀπόμακρο διάστημα.

Σμίγουν τὸν ἄπειρο οὐρανό.

Ψηλά. Πολὺ ψηλά . . .

Ἄγκαλιάζει ἡ ψυχὴ τὴ ζωὴ πλατύτερα ἀπὸ τὰ ὕψη. Ἴσως γιὰτὶ πλησιάζει τοὺς θεούς.

Προχωροῦμε. Τώρα περνοῦμε ἓνα ὀλόφυτο διάσελο μὲ ἀνοιχτὸν ἀπέραντον ὀρίζοντα πάνω ἀπὸ τῶν βουνῶν τις μάζες. Γυρίζουμε ἀποπίσω καὶ κατηφορίζουμε σὲ μιὰ μικρὴ κοιλάδα πρασινόχαρη.

Ἐπειτα ἀνεβαίνουμε πάλι στὰ βουνά. Σὲ ἄλλα βουνά καὶ σὲ ἄλλα φωτεινά διάσελα καὶ σ' ἄλλα γλαφυρὰ κορφεθούνια.

Ὁ κόσμος ὅλος ἐδῶ εἶναι βουνό. Σ' ὅλον τὸν ὀρίζοντα ἀποκάτω μας κυριαρχεῖ τὸ βουνό. Ρεματιές, κοιλάδες χάνονται, ἀφομοιώνονται μέσα στὶς ἀπειρες, τὶς πολυδαίδαλες μάζες τῶν βουνῶν. Βουνά ψηλά, βουνά ἤσκιερά, βουνά δασωμένα, βουνοκορφές, σὰν κύματα στὸ ἄπειρο πετρωμένα, ὀλόγουρά μας, τυλιγμένα σὲ ἓνα γαλαζωτὸ φῶς μυστικό.

Ἴώ, Δωδώνη, Ζεὺς Κεραύνιος. Κάπου ἐδῶ ἀπάνω πρωτογεννήθηκε ἡ ἀρχικὴ ἰδέα τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας . . .

Αἰσθάνεται κανεὶς βαθύτερα τὸ μυστήριο τῆς κοσμογονίας, ἀγναντεύοντας ἀπὸ δῶ ψηλά τὸ θεόπλαστο στεφάνι τῶν Ἑπειρωτικῶν βουνῶν πὸ ἀνεβοκατεβαίνουν καὶ κυματίζουν στὸ ἄπειρο.

Δ' ΗΘΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Α. ΜΕΛΑ

1. Ο ΜΕΓΑΣ ΠΕΤΡΟΣ ΣΙΔΗΡΟΥΡΓΟΣ

Εἰς τὸν αὐτοκράτορα Πέτρον ὀφείλει ἡ Ρωσσία τὸ σημερινὸν αὐτῆς μεγαλεῖον, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς τέχνας, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως ἐπωνομάσθη Μέγας ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος. Ἀναβάς περὶ τὸ δέκατον ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, ἠθέλησεν οὐ μόνον νὰ κυβερνήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάξῃ καὶ ἐκπολίτισῃ τοὺς τότε βαρβάρους καὶ ἀμαθεῖς ὑπηκόους αὐτοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀπεφάσισε νὰ διδαχθῇ πρῶτος αὐτός, ἵνα διδάξῃ ἔπειτα τοὺς λαοὺς αὐτοῦ. Ὅθεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρος Τίμερμαν μετέβη τῷ 1697 εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς Ὀλλανδίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν ξυλουργίαν, σιδηρουργίαν, ναυπηγίαν, ναυτικὴν, ὀχυρωματικὴν, καὶ ἄλλας ἀναγκαίας εἰς τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος αὐτοῦ τέχνας καὶ ἐπιστήμας.

Ἠγεῖρετο δὲ πάντοτε λίαν πρωτῷ, ἀνῆπτε μόνος τὴν ἐστίαν αὐτοῦ καὶ πολλάκις ἐμαγεύετο μόνος τὸ λιτὸν αὐτοῦ ἕδισμα· ζῶν δὲ ὡς ἀπλοῦς ἐργάτης, ὑπεβάλλετο εὐχαρίστως εἰς πάσας τὰς βαρείας τῶν ἐργοστασίων ἐργασίας. Καὶ ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἅπαντες ἐγνώριζον ὅτι ὁ ἐπιμελὴς ἐκεῖνος ἐργάτης ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας, ἀλλ' ὁ μέγας ἀνὴρ δὲν ἐντρέπετο, ἐργαζόμενος ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρωσσίαν συνῆθιζεν ὁ Μέγας Πέτρος νὰ ἐπισκέπτεται τὰ ἐργοστάσια καὶ τεχνουργεῖα τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ.

Ἐπεσκέφθη δὲ καὶ τὸ πλησίον τῆς Μόσχας σιδηρουργεῖον τοῦ Μύλλερ· ἐντὸς τοῦ σιδηρουργείου τούτου ἠθέλησε νὰ ἐργασθῇ καὶ αὐτός ὡς ἀπλοῦς ἐργάτης, ἵνα διδάξῃ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ὅτι ἡ ἐργασία οὐ μόνον τοὺς ἀπλοῦς πολίτας δὲν ἀτιμάζει, ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς αὐτοκράτορας. Ἐργασθεὶς λοιπὸν ἡμέρας τινάς, ἐζήτησεν, ὡς ἐργάτης τὴν πληρωμὴν τῶν κόπων αὐτοῦ. Δαδῶν δὲ τὴν ἀντιμισθίαν αὐτοῦ, ἠγγόρασε ζευγὸς ὑποδη-

μάτων, ἅτινα δεικνύων εἰς τοὺς περὶ αὐτόν, ἔλεγεν ὅτι ποτὲ δὲν ἔχαρῃ ὑποδήματα ὄσον αὐτά, ἅτινα ἀπέκτησε διὰ τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου αὐτοῦ . . .

Λ. ΜΕΛΛ

2. Ο ΒΑΣΙΓΚΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΔΕΚΑΝΕΥΣ

Ἐνῷ διήρκει ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας εἰργάζοντο ἡμέραν τινα ἐν τινι ὀχυρώματι Ἀγγλοαμερικανοὶ τινες στρατιῶται ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ δεκανέως αὐτῶν προσπαθοῦντες δὲ νὰ ὑψώσωσι στυλον βαρύτατον ὑπερβαλλόντως ἐκοπιάζον. Ἄλλ' ὁ δεκανεὺς ἀντὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, προέτρεπεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἔργον διὰ τῶν φωνῶν. Ἄγνωστος δὲ διαβάτης ἐρωτᾷ τὸν δεκανέα, διατί δὲν βοηθεῖ καὶ διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τοὺς κοπιάζοντας στρατιώτας.

Ὁ δὲ δεκανεὺς ὑπερηφάνως ἀποκρίνεται :

— Καὶ δὲν βλέπεις, ὅτι ἐγὼ εἶμαι δεκανεὺς !

— Συγχωρήσατέ μοι, κύριε δεκανεῦ, λέγει ὁ ἄγνωστος κλινων τὴν κεφαλὴν ὑποκλινέστατα, δὲν παρετήρησα τὸν βαθμὸν ὑμῶν.

Καὶ ἀποβαλὼν εὐθὺς τὸν πῖλον καὶ τὸ ἐπανωφόριον, ἀρχίζει αὐτὸς νὰ βοηθῇ τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ στύλου. Ἄφου δὲ ἐπερατώθῃ τὸ ἔργον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς συνδρομῆς αὐτοῦ, ἐνδυθεὶς εἶπε πρὸς τὸν δεκανέα :

— Ὅσακις, κύριε δεκανεῦ, ἔχετε ἀνάγκην τινὸς εἰς ἐργασίαν βαρεῖαν, δύνασθε νὰ προσκαλῆτε ἐλευθέρως τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν ὑμῶν, τὸν στρατηγὸν Βασιγκτῶνα, ἐγὼ δὲ προθύμως θέλω τρέχει πρὸς βοήθειαν.

Κατησχυμένος καὶ ἐμβρόντητος ἔμεινεν ὁ δεκανεὺς ἐνώπιον τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ τῆς Ἀγγλοαμερικανικῆς ἐπαναστάσεως.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Βάσιγκτων, ἀνεδείχθη μέγας καὶ ἐνδοξος. Αὐτὸς διηύθυνε τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐλευθερώσας δὲ καὶ κυβερνήσας αὐτὴν διὰ τῆς ἀνδρείας του καὶ τῆς φρονήσεως, δικαίως ἐπωνομάσθη Μέγας πολίτης τῆς Ἀμερικῆς καὶ πατὴρ τῆς πατρίδος.

3 ΤΗΣ ΚΟΚΚΩΝΑΣ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Είς δλον τὸ χωρίον δὲν ἦτον δρόμος πλέον περαστικός. Ἄδύνατον νὰ μὴν ἐπερνοῦσε κανεὶς ἀπ' ἐκεῖ, ὅστις θὰ ἀνέβαινε εἰς τὴν ἐπάνω ἐνορίαν ἢ ὅστις θὰ κατέβαινε εἰς τὴν κάτω. Ἐφούσκονεν, ἐκοντανάσαινε κανεὶς διὰ νὰ ἀναβῆ, ἐγλιστροῦσε διὰ νὰ καταβῆ.

Ἄπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου ἀριστερὰ εἰς τὸν ἐρχόμενον, δίπλα εἰς τὸ σπίτι τοῦ γερο-Παγούρη καὶ ἀντικρύζουσα μὲ τὸ τοῦ Χατζῆ-Παντελῆ, ὑψοῦτο ἀτελείωτος οἰκοδομὴ μὲ τέσσαρας τοίχους ὀρθοὺς μέχρι τοῦ πατώματος, μὲ τὰς ξυλώσεις χασκούσας ἕως τῆς ὀροφῆς, μὲ τὴν στέγην καταρρέουσαν, φαιοὺς καὶ φθειρομένους τοὺς τοίχους, τὴν ὁποίαν ἢ ἐγκατάλειψις, ὁ ἄνεμος καὶ ἡ βροχὴ εἶχον καταστήσει ἐρείπιον καὶ χάλασμα.

Τὰ παιδιά, ὅσα κατήρχοντο τὴν μεσημβρίαν ἀπὸ τὸ ἐν σχολεῖον καὶ ὅσα ἀνῆρχοντο τὸ ἑσπέρας ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ ἀφήσωσι τὰ βιβλία εἰς τὴν οἰκίαν, κλέψωσι τεμάχιον ἄρτου ἀπὸ τὸ ἐρμάριον καὶ τρέξωσιν ἀκράτητα διὰ νὰ παίξωσιν εἰς τὸν αἰγιαλόν, τῆς ἐριπτον ἀφθόνους πέτρας, διὰ νὰ τὴν ἐκδικηθῶσι τὴν ἡμέραν δι' ὅσον τρόμον τοὺς ἐπροξένει τὴν νύκτα, ἔταν ἐτύχαινε νὰ περάσωσι. Οἱ παπάδες δταν ἐπέστρεπον τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων ἐν σώματι ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Δημάρχου, μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ τὰς φωτιστήρας τῶν ἀγιάζοντες οἰκίας, δρόμους καὶ μαγαζιά καὶ διώκοντες τοὺς σκαλικαντζάρους, ἐλησμόνουεν νὰ ρίψωσι μικρὰν σταγόνα ἀγιασμοῦ καὶ εἰς τὴν ἄτυχην ἐγκαταλελειμμένην οἰκίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε χαρτὴ ὁ οἰκοκύρης, ὅστις τὴν ἔκτισε, καὶ ἦτις δὲν εἶχεν ἀξιωθῆ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν τῆς. Τοιαύτη οἰκία ἐπόμενον ἦτο νὰ γίνῃ κατοικητήριον τῶν φαντασμάτων, ἄσυλον ἴσως τῶν βρυκολάκων, καὶ ἴσως ὀρμητήριον καὶ τόπος συγκεντρώσεως τῶν τυράννων τῆς ὥρας ταύτης τῶν σκαλικαντζάρων.

Δὲν εἶχεν ἀξιωθῆ ν' ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν τῆς. Ὁ καπετὰν Γιαννάκος ὁ Σουρμαῆς, ἀνὴρ αἰσθηματικὸς καὶ γενναῖος, ὅσον κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν συγχρόνων του, ἠρραδωνίσθη ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ κατῆλθε μὲ τὸ καράβι εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου

παρήγγειλε νά τοῦ κτίσουν, μέ σχέδιον κομψόν καί ἀσύνηθες ἕως τότε εἰς τήν πολίχνην, τήν μικράν ὠραίαν οἰκίαν σκοπεύων μέ τὸ πρῶτον ταξίδιον νά φέρῃ ἐπιπλα ἀπό τήν Βενετίαν διὰ νά εὐπρεπίσῃ, νά στολίσῃ τήν νεόκτιστον οἰκίαν καί τήν κάμη ἀξίαν τῆς ἀβρᾶς Κοκκῶνας, τήν ὁποίαν ἐμελέτα νά φέρῃ ἀπό τήν Πόλιν.

Ἄλλ' ἡ οἰκία δὲν ἐμελλε νά τελειώσῃ καί ἡ Κοκκῶνα δὲν ἐμελλε νά κατέλθῃ. Ἡ Κοκκῶνα ὀκτῶ μῆνας μετὰ τήν μνηστείαν ἀπέθνησκε εἰς τὸ Σταυροδρόμι καί ἡ οἰκία ἔμεινε ἀτελειώτη, ἔρημη καί ἄχαρη, ἀνά τὸν λιθόστρωτον ἀνηφορικόν δρόμον, σιμὰ εἰς κρημνώδη βράχον. Ὡς ἀόρατος δὲ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς καταρρεούσης οἰκίας, ὡς ἀόριστος τραγικὴ εἰρωνεία ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ἔμεινε τὸ ὄνομα «τῆς Κοκκῶνας τὸ σπῆτι».

* *

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 185 . . . δύο παιδία κατήρχοντο μέ ζωηρά βήματα τὸ λιθόστρωτον καί οἱ πόδες των ἀσυνήθιστοι εἰς τὰ πέδιλα, τὰ ὁποῖα εἶχον φορέσει, ἴσως, ἐκτάκτως τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἔκαμνον μέγαν κρότον ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους. Ἀμφότερα ἐκράτουν ἐλαφρὰς ράβδους. Ὁ εἰς ἐκράτει φανὸν μέ τὴν ἄλλην χεῖρα. Ἦτο ἐβδόμη ὥρα. Νῦξ ἀστροφεγγῆς καί ψυχρά. Σφοδρὸς ἄνεμος κατήρχετο παγετώδης ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνά. Ὁ ἄνεμος ἔκαμνε τὰ σφικτοκλεισμένα παράθυρα καί τὰς κλειδομανδαλωμένας θύρας νά στενάζωσιν ἀπὸ τὴν ψυχρὰν πνοήν του. Τὰ παιδία ἐμάλοναν ὡς δύο γνήσιοι φίλοι.

— Ἐγὼ εἶδα π' σῶθωκε ἓνα εἰκοσιπενταράκι, βρὲ Ἀγγελῆ, ἔλεγε τὸ ἓν.

— Ὅχι, μὰ τὸ θεριό, ἔλεγε τὸ ἄλλο, μιὰ πεντάρια μῶθωκε. Νάτηνε.

Καί ἐδείκνυε μεταξὺ τῶν δακτύλων του μιαν πεντάραν.

— Ὅχι, ἐπέμενε τὸ ἄλλο, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τὸ φανάριον.

— Τὸ εἶδα ἐγώ, ποῦ ἦταν εἰκοσιπενταράκι· δὲ μέ γελᾶς.

— Ὅχι, μὰ τὴν Παναγία, βρὲ Νάσο, μιὰ πεντάρια, σοῦ λέω.

— Μ' ἀφήνεις νά σὲ φάξω ;

— Θὰ σ' πῆσῃ τὸ φανάρι.

Διὰ μιᾶς ὁ Νάσος ἄφησε τὸ φανάρι κατὰ γῆς καί ἠτοιμάζετο νά φάξῃ τὸν Ἀγγελῆν. Εἶχον λάβει τὸ μέτρον, ἐπειδὴ δὲν

ἐνεπιστεύοντο ἀλλήλους — ἦσαν δεκαετῆς τὴν ἡλικίαν — εὐθὺς ἅμα κατήρχοντο ἀπὸ ἐκείστην τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἀνέβαινον καὶ ἐτραγουδοῦσαν τὰ Χριστούγεννα, νὰ κάμνωσιν εὐθὺς μερίδιον πεντάρια καὶ πεντάρια καὶ κανεὶς ἐκ τῶν δύο νὰ μὴ εἶναι κάσσα μέχρι τέλους τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄλλὰ τὴν τελευταίαν φορὰν ὁ Νάσος εἶχεν ὑποπτευθῆ τὸν Ἄγγελῆν. Ἐν τῇ θέρμῃ τῆς λογομαχίας των, εἶχον λησμονήσει ὅτι ἐφθασαν ἤδη εἰς τὸ στενὸν τοῦ λιθοστρώτου τοῦ ἄγοντος εἰς τὴν ἐπάνω συνοικίαν καὶ εὗρίσκοντο ὑποκάτω εἰς τὸ σπῆτι τῆς Κοκκῶνας, ὅπου ἐδραίναν φαντάσματα. Ἐκεῖ εἶχον σταματήσει καὶ ὁ Νάσος ἤρχισε νὰ φάχνη τὸν Ἄγγελῆν. Ὁ Ἄγγελῆς, ἐν ὅσῳ ὁ ἄλλος ἠρώνα τὰ θυλάκια τῆς περισκελίδος, ἴστατο ἀδιάφορος, ἀλλ' ἅμα ἡ χεὶρ ἀνῆλθεν, ὡς ἤρχισε νὰ ψαύῃ τὸν κόλπον, ἐπιασεν ὁ ἴδιος τὸ γελέκον τοῦ ἀριστερὰ πρὸς τὴν μέσην, καὶ τὸ ἐσφιγγε μὲ ὀλην τὴν δύναμίν του, ἐμποδίζων τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ.

— Δὲν μ' ἀφήνεις νὰ σὲ ψάξω !

— Ἄφησέ με ! δὲν ἔχω τίποτε !

— Εἶσαι ψεύστης.

Ὁ Ἄγγελῆς ὑψωνεν ἀπειλητικὴν χεῖρα.

— Εἶσαι ψεύστης καὶ κλέφτης !

Ἐλαφρὸς κόλαφος ἠκούσθη, καὶ συγχρόνως φωνὴ παραδόξου ὄντος μελανοῦ τὴν ὄψιν, μὲ μαλλιά ἀνατσουτσουρωμένα, μὲ ἀλλόκοτα ράκη ὡς ἐνδυμασίαν, ἀντήχησε :

— Τί μαλόνετε, βρέ ;

Τὰ δύο παιδία ἀφήκαν συγχρόνως διπλὴν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἐδοκίμασαν νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ἀφήνοντα τὸ φανάριον κατὰ γῆς. Ἄλλὰ τὸ παράδοξον ὃν μὲ τὸν πόδα ἀνέτρεψε τὸ φανάριον, τὸ ὁποῖον ἐσβυσεν εὐθὺς, καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας συνέλαβεν ἀπὸ τοὺς βραχίονας τὰ δύο τρέμοντα παιδία.

— Ποιὸς εἶναι κάσσα, βρέ ;

Τὰ δύο παιδία ἤσπαιρον καὶ ἐδοκίμαζον νὰ φύγουν.

— Μὴ φοβάσθε, δὲν σᾶ; τρώω.

Δόστε μου τοὺς παράδες σας, γιὰ νὰ μὴ μαλώσετε καὶ σκοτωθῆτε. Καλὰ ποῦ βρέθηκα ἐδῶ καὶ σᾶς γλύτωσα.

Ἐψαξε τίς τσέπας τῶν δύο παιδίων καὶ συγχρόνως τὰ ἔσυρε πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου τῆς κατηρειπωμένης οἰκίας, ὁπόθεν

είχεν ἐξέλθει, ὡς φαίνεται, τὸ παράδοξον ὄν. Ἐκεῖ ἔβαλε τὸν Νάσον ὑπὸ κράτησιν ὀπισθεν τῆς θύρας, ὠχύρωσε τὸ ἀνοιγμα μὲ τὸ ἴδιον σῶμά του καὶ ἔψαξεν ἐν ἀνέσει τὸν Ἄγγελῆν. Ἐὔρε δεκαπέντε ἢ εἴκοσι πεντάρες καὶ δεκάρες εἰς τὰ θυλάκια. Ἐἶτα ἔψαξε τὸν Νάσον καὶ εὔρεν ἄλλα τόσα καὶ εἰς αὐτοῦ τὸ θαλάκιον.

Ἄκολουθῶς ἀπέπεμψε τὰ δύο παιδία.

— Πηγαίνετε τώρα καὶ μὴ φοβᾶσθε. Ἄλλη φορὰ νὰ μὴ μάλωστε.

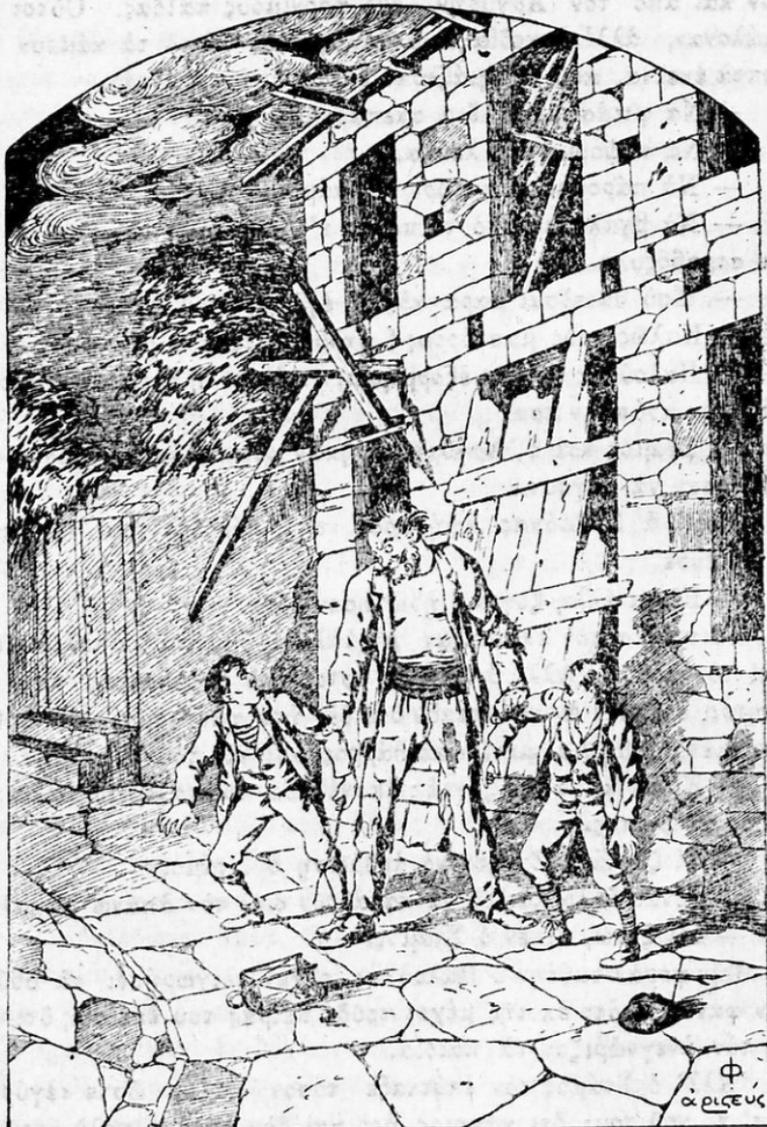
* *

Ὁ Γιάννης ὁ Παλούκας δὲν εἶχε πῶς νὰ ἐορτάσῃ τὰ Χριστούγεννα ἐκείνην τὴν χρονιά. Ἦτο συνήθως ἄεργος καὶ οἱ τεμπέλικες μικροδουλειές, τὰς ὁποίας ἐξετέλει κάποτε, πότε κουβαλῶν νερὸ μὲ τὴν στάμναν εἰς τὰς εἰκίας, πότε ὑπηρετῶν τοῦς κηπουροῦς, τοῦς ἀλωνιστὰς καὶ τοῦς ἐργάτας τῶν ἐλαιοτριβείων, δὲν τὸν εἶχαν «σηκῶσει» κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Τί νὰ κάμῃ; Πῶς νὰ περάσῃ τέτοια χρονιάρα μέρα; Τί ἐσοφίσθη;

Τῆς Κοκκῶνας τὸ σπῖτι, τὸ ὅποιον ἐφοβοῦντο τὰ παιδία τῆς πολίχνης, καὶ τὸ ὅποιον δὲν ἀγίαζον οἱ παπᾶδες ὅταν κατήρχοντο ἀπὸ τὴν ἄω συνοικίαν μὲ τοῦς σταυροῦς, ἦτο κατάλληλος σταθμὸς διὰ νὰ κρυβῇ καιεὶς καὶ νὰ περάσῃ ὡς σκαλικάντζαρος, ἐπειδὴ τὸ ἐκαλοῦσαν οἱ ἡμέρες, ἀπ' οὗ μάλιστα χάριν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν θὰ τὸ ἔκαμνε καὶ ὁ Παλούκας. Ἄπ' ἐκεῖ θὰ ἐπερνοῦσαν ἔλα τὰ παιδία τῆς ἐνορίας, δηλαδὴ τὰ δύο τρίτα τῶν παιδίων τοῦ χωρίου, εἰς τὸ γύρισμά των ἀπὸ τὴν ἐπάω ἐνορίαν, ὅτε θὰ εἶχαν ἱκανὰ κέρματα εἰς τὰ θυλάκιά των.

Ὁ Παλούκας δὲν ἐσκέφθη περισσότερον. Ἔλαβε παλαιὸν σιδηροῦν τηγάνιον, ἐμουντζουρώθη ἔλος εἰς τὸ πρόσωπον, — μετέθεσε, τὸ ἐπ' αὐτῷ, δύο μῆνας πρωϊμώτερα τὴν Ἀποκριάν, — ἐφόρεσε παλαιὰ ράκη, τὰ ὅποια ἐπρομηθεύθη κάπου, καὶ ἀπελθὼν, ἅμα ἐνύκτωσεν, ἐξεκάρφωσεν ἀθορύβως τὰς παλαιὰς σανίδας τὰς σχηματιζούσας χιαστὶ πρόχειρον φραγμὸν εἰς τὸ ἰσόγειον τῆς ἐρήμου οἰκίας τῆς Κοκκῶνας, καὶ ἐχώθη μέσα. Μίαν ὥραν ὕστερον κατήλθε διὰ τοῦ λιθοστρώτου ἢ πρώτη συνωρίς τῶν ἀδόντων παιδίων, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἄγγελῆς. Εἶδομεν πῶς ἦλθαν βολικὰ τὰ πράγματα, καὶ πῶς ὁ Παλούκας κατῶρθωσε μάλιστα νὰ περάσῃ ὡς εἰρηνευτῆς μεταξὺ τῶν παιδίων, ποῦ ἐμάλοναν.

Ἄφ' εὗ ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἄγγελῆς ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, αἰσθανόμενοι φεύγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοὺς πόδας των, κατήλθον.

Τὰ δύο παιδιά ἠσπαιρον καὶ ἐδοκίμαζον νὰ φύγουν.

ἄλλα παιδιά, εἶτα ἄλλα. Ὁ Παλούκας ἤκουε μακρόθεν τὸν κρότον τῶν βημάτων των, τὰς εὐθύμους φωνάς των καὶ ἐψιθύριζε :

— Μᾶς ἔρχεται ἄλλη ζυγιά.

Ἡ τελευταία ζυγιά, ἥτις κατήλθε, συνίστατο ἀπὸ τὸν Στάμον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀργύρην, δύο φρονίμους παῖδας. Οὗτοι δὲν ἐμάλοναν, ἀλλ' ἐσχεδίαζον μεγαλοφώνως τί νὰ τὰ κάμουν τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα, ποῦ θὰ ἐμάζευαν ἐκεῖνην τὴν βραδυάν.

— Νὰ φτιάσωμε κ' ἓνα σκεπαρνάκι.

— Νὰ κόψουμε μιὰ λεύκα.

— Νὰ πάρουμε φλαμοῦρι, νὰ κάμουμε καράδι.

— Νὰ βγάλουμε ἀπὸ τὸ πεῦκο τ' Ἀλμπάνη τὴν καρίνα καὶ τὰ στραδόξυλα.

— Ἐσὺ θὰ εἶσαι μαραγκὸς κ' ἐγὼ πρωτομάστορας.

— Καλῶς τοὺς μαστόρους! ἤκούσθη ἑξαφνα μίᾳ φωνῇ.

Ὁ Παλούκας εἶχεν ἐξορμήσει, τρίτην ἢ τετάρτην φορὰν, ἀπὸ τὴν κρύπτην του.

Ὁ Στάμος καὶ ὁ Ἀργύρης ἀφήκαν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἠθέλησαν νὰ φύγουν.

Ἄλλ' ὁ Παλούκας ἐφήρμοσε τὴν μέθοδόν του καὶ τοὺς ἐλήστευσε.

— Εἶναι ἄλλη ζυγιά; ἠρώτησεν εἷτα.

Τὰ παιδία τὸν ἐκύτταξαν μὲ ἀπλανῆ ὄμματα, ἀπολιθωμένα ἀπὸ τὸν φόβον. Ἄλλ' ὁ Στάμος ὄσκι; ἦτο δωδεκαετῆς καὶ ξυπνητὸς, ἐνόησεν ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι δὲν ἦτο φάντασμα. Ὁ φόβος του ἐμετριάσθη καὶ μετέδωκε θάρρος καὶ εἰς τὸν Ἀργύρην.

— Εἶναι κι' ἄλλη ζυγιά; ἐπανέλαβεν ἀκαταλήπτως ὁ παράδοξος ἄνθρωπος.

— Τί ζυγιά; ἠδυνήθη νὰ ἀρθρώσῃ ὁ Στάμος.

— Εἶναι ἄλλα παιδιὰ νὰ καταβῶν ἀπὸ τὸν ἀπάνω μαχαλᾶ;

— Δὲν ξέρω, εἶπεν ὁ Στάμος.

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Παλούκας εἶχεν ὀλιγωρήσει νὰ σβύσῃ τὸν φανόν, διότι ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας του ἐπίσθη ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀνεγνώριζον τὰ παιδία.

Ἄλλ' ὁ Στάμος τὸν ἐκύτταξε τόσον καλά, ὥστε «ἐγύριζε μίς' τὸ νοῦ του» ὅτι κάποιος ἦτο καὶ δὲν ἀπέτρεχε πολὺ τοῦ νὰ τὸν ἀναγνώρισῃ.

— Πέστε μου, ἂν εἶναι κι' ἄλλη ζυγιά, ἐπέμεινεν ὁ Παλούκας.

— Δὲν ξέρουμε, ἐπανέλαβεν ὁ Στάμος.

Τέλος ὁ Παλούκας ἀφῆκε τὰ παιδία ἐλεύθερα.

* *

Παρήλθον δέκα λεπτά τῆς ὥρας καὶ γενναῖον πετροβόλημα ἤρχισε νὰ δέρνη τὴν στέγην, τὰς ξυλώσεις καὶ τὰς δοκοὺς τοῦ ἀπατνώτου πατώματος τῆς ἐρήμου οἰκίας. Πολλοὶ λίθοι μὲ ὑπόκωπον δοῦπον διερχόμενοι διὰ τῶν δοκῶν καὶ ἄλλοι διὰ τῆς θύρας ἐπικτον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ ἰσογείου.

Στράτευμα παιδίων εἶχεν ἐξορμήσει ἀπὸ τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, τριακόσια ἢ τετρακόσια βήματα ἀπέχοντος, καὶ ἐξετέλει φοδερὰν ἐφοδον κατὰ τοῦ ἀσύλου τοῦ σκαλικαντζάρου.

Τὰ πρῶτα ληστευθέντα παιδία, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς, ἀφ' οὗ ἐφθασαν ἀσθμαίνοντα εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τὴν ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ, μὴ ἔχοντα πλέον διὰ τί πράγμα νὰ μαλώσωσιν, ἔκαμαν ἀγάπην.

Μετὰ φιλικωτάτην δὲ συζήτησιν ἐκ συμφώνου ἀπεφάνθησαν, ὅτι τὸ παράδοξον ὄν, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐπῆρε τὰ λεπτά, ἀφ' οὗ δὲν τοὺς ἐπῆρε οὕτε τὴν φωνήν, οὕτε τὸν νοῦν των, θὰ εἶπῃ ὅτι δὲν ἦτον φάντασμα, οὕτε βρυκόλακας, καὶ ἀφ' οὗ δὲν ἔδοκίμασε νὰ τοὺς φάγῃ θὰ εἶπῃ, ὅτι δὲν ἦτο οὕτε σκαλικάντζαρος.

Τί ἄλλο θὰ ἦτο λοιπόν; Θὰ ἦτο ἄνθρωπος, χωρὶς ἄλλο.

— Ἡ δευτέρα ζυγιά τῶν παιδίων ἐφθασε μετ' οὐ πολὺ, εἶτα ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη. Ὅλα τὰ ὁμοιοπαθῆ παιδία δὲν ἤρρησαν νὰ συνεννοηθῶσιν ὁμοῦ. Τέλος ὁ Στάμος, ὅστις ἦλθε τελευταῖος μετὰ τοῦ Ἀργύρη, ἐπρότεινε καὶ ὅλοι ἐψήφισαν νὰ ἐκτελέσωσι τακτικὴν νυκτερινὴν ἐφοδον κατὰ τῆς οἰκίας.

Ὁ Παλούκας κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐδίσταζε καὶ εἶχε ἀποφασίσει πλέον ν' ἀποσυρθῆ, ἀφ' οὗ εἶχε κάμει ἀρκετὴν λείαν, ὅση θὰ ἤρκει διὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν τῶν ἐπιλοχίων καὶ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ἀκόμη. Ἐν ᾧ δὲ ἦτο ἔτοιμος νὰ φύγῃ καὶ πάλιν ἔμενεν, ἐπῆλθεν ἡ πρώτη πυκνὴ χάλαζα τῶν λίθων.

— Νά, μιὰ ζυγιά! ἐφώνησεν ἀδιάλλακτος ὁ Στάμος.

— Νά, μιὰ ζυγιά! ἐπανέλαβον ἐν χορῷ τὰ παιδία.

Πέντε δευτερόλεπτα πρότερον, ἂν ἀπεφάσιζεν ὁ Παλούκας νὰ φύγῃ, θὰ ἦτο ἤδη ἐκτὸς βολῆς. Δυστυχῶς ἦτο ἀργὰ τώρα.

Ἐπεφάσισε νὰ ἀρπάξῃ μιαν σανίδα καὶ μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὡς σπάθην ἅμα καὶ ὡς ἀσπίδα νὰ ἐκτελέσῃ ἐξοδὸν διασχιζῶν τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλὰ δευτέρα ραγδαιότερα χάλαζα λίθων τὸν ἔκαμε νὰ ὀπισθοδρομήσῃ μὲ δύο πληγὰς εἰς τὴν κνήμην καὶ εἰς τὸν βραχίονα.

— Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά! ἐφώναξεν ἀδιάλλακτος ὁ Στάμος.

— Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά! ἠλάλαξαν τὰ παιδία.

Ἐπαλούκας ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἐσωτέραν γωνίαν τοῦ ἰσογείου ὑπὸ τινα δοκὸν τοῦ πατώματος, σύρριζα εἰς τὸν τοίχον βαλμένην. Ἄλλὰ κ' ἐκεῖ μέγας λίθος κτυπήσας ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐλόξευσε καὶ τὸν ἐπληξε μετὰ μετρίας βίας εἰς τὸν ὦμον.

— Βρέ! ἀπὸ σπόντα, ἐμορμύρισε γελῶν ἀκουσίως ὁ Παλούκας.

Ἐὐτυχῶς δι' αὐτόν, οἱ ἐχθροὶ δὲν ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθωσιν ἕως τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου. Δεῖψανον φόβου ὑπῆρχεν ἀκόμη, φαίνεσθαι, εἰς τὸ βάθος τοῦ παιδικοῦ θράσου. Τέλος, ἐπειδὴ ἡ μάχη παρετείνεται, ὁ Παλούκας μετὰ φρόνιμον σκέψιν ἀπεφάσισε ν' ἀναρριχηθῆ εἰς τὸν τοίχον—ἐγνώριζε ποῦ ὑπῆρχαν ὀπαὶ ἀπὸ τὰ ἱκρία καὶ τὰς ξυλωσιὰς τῆς οἰκοδομῆς—πατῶν ἀπὸ ὀπῆν εἰς ὀπῆν. Τὸ ἔκαμε ταχέως καὶ ἐπιτυχῶς, καὶ ἀφ' οὗ ἐφθασεν εἰς τὸ πάτωμα, ἀόρατος εἰς τὸν ἐχθρὸν ὀπισθεν λειψάνου ξυλοτοίχου, ἀποφασιστικῶς ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς τοῦ γέρο—Παγούρη.

Ἦτον ὡς δύο μπόγια ὑψηλά, ὄχι περισσότερον. Ἐπαλούκας ἔπεσε βαρὺς, ἐκτύπησεν εἰς τὸ γόνυ, ἀνετράπη, ἀνωρθώθη, ἔψαυσε τὰ μέλη του, καὶ βεβαιωθείς ὅτι δὲν τοῦ εἶχε σπάσει κανὲν κόκκαλον, ἐτράπη εἰς φυγὴν, τρέχων πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ἀδλογύρου, ὅπου ἤξευρεν, ὅτι ὁ περιβολὸς ἐκλείετο ἀπὸ ἀπλοῦν φράκτιν, συγκοινωνῶν πρὸς τὴν αὐλὴν συγγενικῆς οἰκίας.

Ἐδοῦπος τῆς πτώσεώς του ἠκούσθη ἐκεῖθεν τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς. Ἐστάμος ἐφώναξεν «ἐμπρὸς» καὶ δοκιμάσας τὸ μάνδαλον τῆς θύρας τοῦ ἀδλογύρου, εἶδεν, ὅτι ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτὴ. Εἰσώρμησε πρῶτος, καὶ τὰ ἄλλα παιδία τὸν ἠκολούθησαν.

Ἦ φωνὴ τοῦ Παλούκα συνωδεύθη, ἐκτὸς τοῦ δούπου τῆς πτώσεώς του, καὶ ἀπὸ ἄλλον κρότον, κρότον μεταλλικόν. Δεπτὰ τοῦ εἶχαν πέσει ἀπὸ τὴν τσέπη.

Ἐπαλούκας δὲν ἐγύρισεν ὀπίσω γὰρ τὰ μαζέψῃ.

Ὁ Ἄγγελῆς, ἐν τῶν παιδίων, ἤκουσε ζωηρότατα τὸν μεταλλικὸν κρότον, ἀγροίκησε πολὺ καλὰ τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποιον εἶχον πέσει τὰ κέρματα, καὶ κύψας καὶ ψηλαφῶν ἤρχισε νὰ τὰ μαζώνῃ μὲ τὴν φούχταν, ἐν ᾧ τὰ ἄλλα παιδία ἔτρεχαν κατόπιν τοῦ φεύγοντος Παλούκα, ρίπτοντα λίθους καὶ κρᾶζοντα :

— Νά, κι' ἄλλη ζυγιά ! Νά, κι' ἄλλη ζυγιά !

Κρότος παραθύρου ἀνοιγομένου ἠκούσθη ἤδη εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ γερο-Παγούρη, ὅστις ἀκούσας τὴν ἀκατανόητον ἐφοδὸν τὴν γενομένην τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς τὸν ἀλόγυρόν του ἤνοιγε τὸ παράθυρον καὶ ἠρώτα ἐκπληχτος :

— Τί εἶναι ; Τί τρέχει ; . . . Ποιὸς εἶναι ; ... ποιοὶ εἶστε ; ... ἔ ! δὲν ἀκοῦτε ;

Ἐν ᾧ ὁ Ἄγγελῆς εἶχε μαζέψει ἤδη ὄλα τὰ λεπτά, ὅσα εὔρε, καὶ ἐφυγεν ὀπίσω διὰ τῆς μεσημβρινῆς θύρας, τὰ ἄλλα παιδία πέραν τοῦ βορεινοῦ φράκτου κατεδίωκον εἰς τὸν βρόντον τὸν Παλούκαν, ὅστις εἶχε γίνεαι ἄφαντος ἤδη, ἐπαναλαμβάνοντα :

— Νά, κι' ἄλλη ζυγιά ! Νά, κι' ἄλλη ζυγιά !

ΑΝΔΡ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

4. Ο Ο Ξ Υ Θ Υ Μ Ο Σ

Ὁ ὀξύθυμος εἶναι μπαρούτη ποῦ προσμένει σπίθα. Παροξύνεται διὰ κάθε τι τὸ παραμικρότερον καὶ κάποτε, δταν λείπῃ καὶ τὸ παραμικρὸ πλάθει κάτι μὲ τὴ φαντασία του, καὶ ἀνησυχεῖ σιωπηλὰ μὲ τὴ σκέψι του.

Ἄν τὸν ἐννοήσῃς νὰ βρισκεται σὲ μιὰ τέτοια ψυχικὴ κατάστασι, μὴν τὸν ἐνοχλήσῃς διὰ τίποτε· μήτε διὰ νὰ τοῦ πῆς καλημέρα.

Ὁ ὀξύθυμος εἶναι πάντα ἐπικίνδυνος, καὶ πρέπει νὰν τόνε σιμόνῃς καὶ νὰν τοῦ μιλήσῃς μὲ προφύλαξι. Ὁ δὲ καλλίτερος τρόπος νὰ πολιτεύεσαι μὲ αὐτὸν εἶναι νὰν τόνε θεωρῆς ὡσὰν ἄρρωστον, καὶ νὰν τὸν μεταχειρίζεσαι μὲ γλυκάδα τὴ στιγμὴ τῆς ἐξάψεώς του.

Ὁ ὀξύθυμος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι καλόψυχος καὶ μετανοεῖ σχεδὸν πάντοτε κατ' ἀπὸ κάθε του ἔξαψι καὶ πικραίνεται.

Ἄλλὰ ἡ κείρα δὲν τὸν ὠφελεῖ καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἔξαναπέσῃ ἀμέσως πάλι ἂν ἀπὸ ἀκαταμάχητον φυσικὴν ὀρμὴν εἰς τὸ ἴδιον λάθος.

Ὅταν καὶ σύ, ἀναγνώστὰ μου, αἰσθάνεσαι τὸν ἑαυτὸν σου εὐερέθιστον, ἀπόφυγε τὸν γνωστὸν ὀξύθυμον. Ἀλλέως θέλ' εἶσθαι ἡ δὺο ἠλεκτρικὰ ρεύματα, ὅπου συγκρούμενα ἀποτελοῦνε βροντὲς καὶ λάμψεις.

ΑΝΔΡ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

5 Ο ΠΟΛΕΜΙΟΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΤΟΥ

Ἀνάμεσα στοὺς τόσους πολυποικίλους χαρακτήρες ὅπου ἡ φύσις βάνει στ' ἀνθρώπινα πλάσματα τῆς εἶναι κ' ἐκεῖνος ὅπου φαίνεται σὰ νὰ θέλῃ νὰ ἀντιπράττῃ στὰ συμφέροντά του, σὰ νὰ ἀντιπολιτεύεται τὸν ἑαυτὸ του.

Ὁ περίεργος τοῦτος ἀνθρώπος ἀποφεύγει ἐπιμόνως τὰς περιστάσεις καὶ τὰ πράγματα, ποὺ ἤθελε τότε φέρνουν ἐμπρὸς καὶ τότε συσταίνουνε.

Εἶναι ἴσως δυσκολοπίστευτη καὶ δυσκολονόγητη ἡ ὑπαρξίς ἐνὸς τέτοιου χαρακτήρος εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν ἐπροσέξανε τὴν ὑπαρξί του, ἐπειδὴ εἶναι ἐναντίος εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἕνας τέτοιος χαρακτήρας.

Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ τοῦτος ὁ χαρακτήρας καθὼς ὑπάρχει καὶ ἡ αὐτοκτονία.

Εἶναι δὲ τοιοῦτος ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅπου κρύφτει προσεχτικὰ εἰς τοὺς ἄλλους κάθε του προτέρημα· καὶ σὰ φερόμενος ἀπὸ δυσμενὲς πεπρωμένο ζητεῖ νὰ φαίνεται χειρότερος.

Ἔτσι εὐρισκόμενος μὲ φίλους πασχίζει νὰ γίνεταί δυσάρεστος! . . .

Προσκαλεῖται σὲ μίαν ἐσπερινὴν διασχέδασιν, ὅπου ἤθελε φαντάξῃ μὲ κανένα του ἀγαπητὸ προτέρημα. Ἄν πάῃ, τραδιέται σ' ἕνα παράμερο μὲ τοὺς ὀλιγότερο σημαντικοὺς τῆς συναναστροφῆς ἐκείνης, ἀποφεύγοντας τὸ κέντρον τῆς ὀμηγύρεως ὅπου ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωηρότητα· ὄχι ἀπὸ μετριεφροσύνη του ἢ ἐντρο-

παλότητά του, αλλά διότι τὸ δλέθριο πεπρωμένο του ἔτσι τότε σπρώχνει.

Ἔχει λαβωμένο ἀπὸ τὴ φύσει χάρισμα κανένα σπάνιο καὶ ἀγαπητό : Μόλις ἐνοήσῃ πῶς τὸ ἔχει, τὸ κρύβει, ὡς ἄλλοτε οἱ ραγιαῖδες ἔκρυβαν τὰ πλούτη τους ἀπὸ τοὺς Τούρκους τυράννους τους.

Προσκαλεῖται σὲ τιμητικὸν ἀξίωμα, ἢ ἐπικερδῆ ἔντιμον ἐπιχείρησιν : Προφασίζεται ὅτι δὲν εἶναι ἱκανός.

Ἄμελει καὶ λείπει ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ κοινωνικὰ χρέη, διὰ τῶν ὁποίων οἱ κοινωνικώτεροι ἄνθρωποι φιλοφρόνως σχετίζονται μεταξύ τους, ἐπισκεπτόμενοι καὶ συναντώμενοι σὲ διάφορα διασκεδαστικά μέρη, ἀλληλοπεριποιούμενοι κλπ. Ἐπειδὴ ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἔχει καὶ κάποια δόσι ἀκοινωνησίας.

Ὁ τοιοῦτος κατορθώνει ἐπὶ τέλους νὰ κάμῃ τὴ δυστυχία του ἐγκαταλειμμένος ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς πρῶτος ἀπέφυγε. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν τοῦ φταίει.

Ε'. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΤΙΜΗΣ

Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ι. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

Οἱ κυρίως ἀγῶνες ἤρχιζον κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἡγωνίζοντο δὲ πρῶτοι οἱ παῖδες. Ἀπὸ βαθείας πρώτας, καὶ ἀπὸ τοῦ μεσουκτιοῦ ἀκρόμη, στολισμένοι ἑορταστικῶς καὶ φοροῦντες ἴσως στεφάνους οἱ θεαταὶ μετέβαινον εἰς τὸ στάδιον, διὰ νὰ καταλάβουν θέσιν καλὴν· ἐκάθηντο δὲ εὐχαριστημένοι ἐνταῦθα, ἂν καὶ ἦσαν εἰς στενοχωρίαν καὶ ἐδέχοντο ἔπειτα μέχρι μεσημβρίας τὸν φλογερὸν ἥλιον μὲ γυμνὴν κεφαλὴν ὡς φαίνεται, ἀπηγορεύετο νὰ φοροῦν καλύμματα τῆς κεφαλῆς, εἴτε διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζουσαν τυχὸν τὴν θέσιν εἰς τοὺς ὀπισθεν καθημένους, εἴτε δι' ἄλλον λόγον, ὃ ὁποῖος κατήντησεν ἔπειτα θρησκευτικὸς κα-

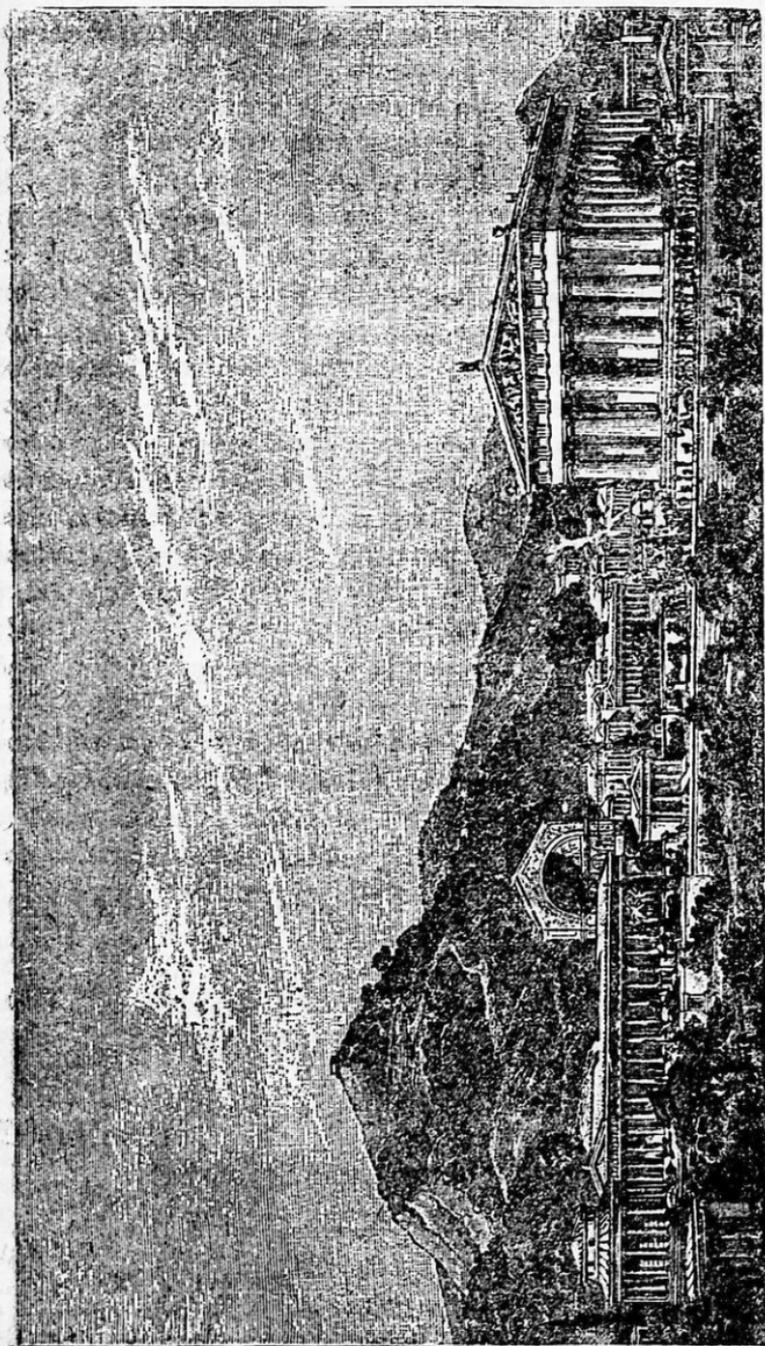
νών. Καί δὲν ἦτο μόνον τοῦτο· φοβερὰ λειψυδρία ἐπεκράτει εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον καὶ εἰς τὸ στάδιον καὶ εἰς τὸν ἱππόδρομον, οἱ δὲ ἄνθρωποι προσεβάλλοντο ὑπὸ νόσων ἕνεκα τῆς θερμότητος καὶ τῆς ξηρότητος. Ἄλλὰ πάντες ὑπέμενον τὰ πάντα, διότι ἔσπευδον μετὰ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ νὰ ἴδουν τὸν μεγαλύτερον Πανελληνίων ἀγῶνα, νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ παρακολουθήσουν τοὺς συμπολίτας ἢ τοὺς φίλους καὶ τοὺς εὐνοουμένους τῶν ἀγωνιζομένων.

Μεγάλῃ ἦτο ἡ προσοχὴ τῶν θεατῶν πρὸς τὰ προσερχόμενα ἐπιφανῆ πρόσωπα· οὕτω π. χ. ὅταν ὁ Σαλαμινομάχος Θεμιστοκλῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον, οἱ θεαταὶ ὄλοι ἠγέθησαν πρὸς τιμὴν του, ὑπῆρξε δὲ τοῦτο εὐτυχεστάτη στιγμή τοῦ βίου καὶ ἐντιμωτάτη ἀμοιβὴ τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνων τοῦ μεγάλου ἀνδρός.

Ἄμα δὲ τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου οἱ Ἑλλανοδίκαι, περιβεβλημένοι βασιλικὴν πορφύραν καὶ βαίνοντες, διὰ τῆς Ἄλτεως, διήρχοντο τὴν εἰς τὸ στάδιον ἄγουσαν Κρυπτὴν εἰσοδὸν λεγομένην. Ἦτο δὲ ὠρισμένη ἡ θέσις των, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα στάδια τῆς Ἑλλάδος, εἰς μίαν τῶν μακρῶν πλευρῶν. Πιθανῶς δὲ καὶ οἱ ἐπίσημοι θεωροὶ τῶν πόλεων καὶ ἐνδοξοὶ ἄνδρες ἢ νικηταὶ μεγάλων ἀγῶνων Πανελληνίων εἶχον ὠρισμένην θέσιν.

Ἄμα εἰσῆρχοντο οἱ Ἑλλανοδίκαι, εἰσῆρχοντο καὶ οἱ ἀγωνισταὶ γυμνοὶ καὶ ἠλειμμένοι. Οἱ Ἑλλανοδίκαι φίνεται ὅτι ὑπευθύνοντο εἰς αὐτοὺς ὅτι πρέπει νὰ ἀγωνισθοῦν κατὰ τοὺς νόμους, οἱ δὲ κήρυκες ἐκήρυττον ἐνὸς ἐκάστου ἀγωνιστοῦ τὸ ὄνομα, ἐνῶ οἱ θεαταὶ ἠδύναντο νὰ καταγγείλουν ἀμέσως, ἂν ὑπῆρχε λόγος τις πρὸς ἀποκλεισμὸν οἰουδήποτε ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀγῶνας, εἴτε διότι π. χ. ἦτο δοῦλος, εἰπὼν ψευδῶς πρὸς τοὺς Ἑλλανοδίκας ὅτι ἦτο ἐλεύθερος, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν. Οἱ ἀλύται ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συλλάβουν καὶ τιμωρήσουν τὸν ἐνοχόν. Ἐπειτα ἐκήρυττον οἱ κήρυκες ὅτι «ἄρχεται ὁ ἀγὼν τῶν καλλίστων ἀθλων ταμίας», ὁ καιρὸς δὲ καλεῖ νὰ μὴ βραδύνουν. Πρῶτον ἀγώνισμα ἦτο ὁ ἀπλοῦς δρόμος.

Οἱ ἀγωνισταὶ, οἱ ὅποιοι εἶχον ἤδη προσευχηθῆ καὶ εἶχον τάξει νὰ θυσιάσουν, ἂν ἐνίκων, εἰς τοὺς θεοὺς, ἀμέσως, συμφῶνως πρὸς τὴν γενομένην κλήρωσιν, ἐλάμβανον κατὰ σειρὰν θέσιν εἰς τὴν γραμμὴν τῆς ἀφίσεως. Ὅταν δὲ κατέπιπτεν ἡ πρὸ αὐτῶν τετωμένη ὕσπληγξ ἐξώρμων συγχρόνως, παρακολουθοῦμε-

Ἡ Ὀλυμπία κατά τὴν ἀρχαιότητα.

Ν. Κοντοπούλου—Νεοελληνικά Ἐναγν. Β' τάξεως Ἑλλην. Σχολ. 7

νοι ὑπὸ τοῦ ἤχου τῶν σαλπίγγων καὶ τῆς ζωνηρᾶς διεγέρσεως καὶ ἀγωνίας τῶν θεατῶν, οἱ ὅποιοι εἰς ὄλου; τοῦ; ἀγῶνας ἐνθαρρύνουν διὰ κραυγῶν τοῦ; εὐνοουμένους των, ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὰς θέσεις των, φωνάζουν, φιλονικοῦν, γελοῦν, δυσαρεστοῦνται, τραγωδοῦν κινοῦν τὰς χεῖράς των ἢ τὰ ἐνδύματα καὶ χειρονομοῦν. Ἰαχαὶ δὲ καὶ ἐπευφημῖαι ἀντήχουν εἰς τὰ ἱερὰ δάση τοῦ «Κρονίου ὄρους» καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλφειοῦ, εὐθὺς ὡς ἀνεδεικνύετο ὁ ὀρι-
στικὸς σταδιονίκης, λαμβάνων παρὰ τῶν Ἑλλανοδικῶν κλάδον φοίνικος. Ἐκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν συγκίνησιν τῶν μητέρων, αἱ ὅποιαὶ πολλάκις ἐπερίμενον πέραν τοῦ Ἀλφειοῦ νὰ μάθουν ἂν ὁ υἱὸς ἐνίκησεν. Ὑπῆρχον ἔμως ἐνίοτε καὶ παράτολμοι θεαταὶ δυσηρεστημένοι ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἀγῶνος καὶ ἀποδοκιμάζοντες αὐτό. Ἐπειτα ὁ κῆρυξ ἐκήρυττε : «Δῆγει μὲν ἀγῶν ὁ τῶν καλλίστων ἄθλων ταμίας, καιρὸς δὲ καλεῖ μηκέτι μέλλειν». Καὶ διεξήγετο ὁ ἀγῶν τῆς ὀρθίας πάλης, ἠκολούθουν δὲ ὑπὸ τὰς αὐτὰς διατυπώσεις ἡ πυγμὴ, τὸ παγκράτιον (ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ.) καὶ τὸ πένταθλον. Μετὰ μεσημβρίαν ἐγένετο εἰς τὸν ἱππόδρομον ὁ ἀγῶν τῶν παίδων ἱππῶ κέλῃτι (ἱππασία μὲ ἀνεπτυγμένον ἱππον).

Ἄλλὰ πάντες οἱ ἀγῶνες οὗτοι δὲν ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ καλύψουν ὄλην τὴν ἡμέραν, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔληγον ἐνωρίς, ἐνῶ δὲ ὁ ξυστὸς τοῦ σταδίου καὶ τοῦ ἱπποδρόμου διωρθόνετο, οἱ νικηταὶ ἀπήγοντο ἐν θριάμβῳ ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ συμπολιτῶν των καὶ παρεδίδοντο εἰς εὐθυμίαν καὶ συμπόσιον.

5. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΕΜΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΑΨΥΧΟΝ

ΑΓΓ. ΤΑΝΑΓΡΑ

1. ΑΛΟΓΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ!

— Ἄλα μία . . . ἄλα ντοῦο . . . Ἐχετεεε ; . . . Τρέ !

Γύρω εἰς τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸ σφυρί, ὁ ὅποτος ἐμπρὸς εἰς τὸ τραπέζι τῆς δημοπρασίας παζαρεύει τὴν τύχην των, οἱ καρᾶδες.

καὶ οἱ ψαρῆδες τῆς ἐπιτάξεως, κόκκαλα πεταγμένα καὶ πλευρὰ μπασμένα μέσα καὶ χαμηλωμένοι λαιμοί, περιμένουν μοιρολατρικὰ σὰν Στωϊκοὶ φιλόσοφοι τὴν νέαν μεταβολὴν των . . .

Μίαν ἡμέραν, πρὸ ἐνὸς ἔτους τώρα, ἔξαφνα τοὺς ἐπῆραν ἀπὸ τὸ εἰρηνικὸν χωράφι ποῦ ὄργοναν, ἀπὸ τὸ κάρρον ἢ ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τοὺς ἔβαλαν εἰς σιδηροδρόμους καὶ ἀτμόπλοια, καὶ ἀπ' ἐκεῖ, φορτωμένους μὲ κουραμένα, μὲ ὀβίδας, μὲ φυσίγγια, τοὺς ἔστειλαν ἔμπρός, πάντοτε ἔμπρός, μαζί μ' ἐκείνους ποῦ ἐπήγαγαν νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν πατρίδα . . .

Ἐπέρασαν καὶ αὐτοὶ τὸ Σαραντάπορον, εἶδαν τὰ Γενισιά, ἐπῆγαν ἕως τὴν Κορυτσάν, ἤκουσαν τὴν βροντὴν τῶν τοπομαχικῶν εἰς τὸ Μπιζάνι! . . .

Ἀποκαμωμένοι, ἐξηντλημένοι, μὲ τοὺς μυκτῆρας τεντωμένους, τὰ πλευρὰ ἀνεβοκαταβαίνοντα σὰν φυσερά, ἔδωσαν καὶ αὐτοὶ τὴν συμβολὴν των εἰς τὴν μεγάλην ὁδὸν τῆς νίκης, ἀφήνοντες κάθε τόσο μέσα εἰς τίς χαράδρες, τοὺς κρημνοὺς καὶ τὴν λάσπην, μίαν μαρτυρικὴν γραμμὴν ἀπὸ πτώματα . . .

Ὅσοι ἐπέζησαν, ἐτράδηξαν πάλιν ἐπάνω, εἶδαν τὸ Κιλκίς καὶ τὸν Λαχανᾶν, ἐπέρασαν τὰ στενὰ τῆς Κρέσνας, σημειώνοντες τὸν δρόμον των μὲ νέα πάντοτε πτώματα, ὅπου τὰ κοράκια ἔπεφταν ἀμέσως νὰ δικμιφισθητῆσουν τὸ βασανισμένον των κρέας . . .

Καὶ τώρα ποῦ ὁ πόλεμος ἐτελείωσεν, αὐτοὶ ἦσαν οἱ μόνοι πάλιν ποῦ δὲν ἐσκέφθησαν νὰ ζητήσουν συντάξεις ἢ γαλόνια, οὔτε κἂν ἓνα καλοκερδισμένον Πρυτανεῖον ἀλόγων τοῦ πολέμου, ὅπου νὰ φάγουν εἰρηνικὰ τὸ ὑστερινὸν ἄχυρον ἕως τὴν τελευταίαν των στιγμὴν . . .

Ἀπ' ἐναντίας, τώρα πειὰ ποῦ δὲν τοὺς ἐχρειάζοντο, ἐσκέφθησαν ὅτι τὸ βασανισμένον των κόκκαλον ἤμποροῦσε ἀκόμη νὰ δουλεύσῃ, ἤμποροῦσε νὰ δώσῃ πάλιν ὀλίγον χρήμα, καὶ τοὺς ἔφεραν ὄλους εἰς τὸ σφυρί! . . .

Μὲ τὸν λαιμὸν χαμηλωμένον, τὰ κόκκαλα πεταγμένα, κάποιαν ἀποφασισμένην ἔκφρασιν εἰς τὸ ὑελῶδες βλέμμα, περιμένουν φιλοσοφικὰ τώρα τὸ κτύπημα τοῦ σφυριοῦ . . .

— Ἄλα μία . . . ἄλα ντοσο . . . Ἐχετεές ; . . . Τρέ !

Γύρω οἱ χωρικοί, οἱ καρραγωγεῖς, οἱ ἀμαξηλάται, παρατηροῦν τοὺς ἀρμούς, κοιτάζουν τὰ δόντια, συζητοῦν τὴν τιμὴν . . .

Καὶ τὸ κτύπημα τοῦ σφυριοῦ, τὸ ὅποσον ἀντηχεῖ ξηρὰ ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι, στέλλει ἕνα ἕνα πάλιν, τὰ κακόμοιρα ἀλογάκια τοῦ πολέμου, ποὺ ἔχουν ἐπάνω των ἕνα μέρος τῆς δόξης τοῦ 1912 καὶ τοῦ 1913, εἰς τὰ χωράρια, τὰ ἀμάξια, τὰ κάρρα, νὰ κερδίσουν πάλιν μὲ ἰδρώτα τὴν βασανισμένην ζωὴν των !

Κ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

2. Τ Ο Ξ Ο Τ Ι Κ Ο

« Ἀναμένω σε, ἵνα εἰς θήραν ἐκδράμωμεν. Πολλοὶ λαγὺ τῆς νυκτός νέμονται καὶ πολλαὶ πέρδικες ἐν ταῖς κοιλάσι καὶ ταῖς κλιτύσι τῶν ὄρεων πέτονται . . . » μοῦ ἔγραψεν ὁ φίλος μου δημοδιδάσκαλος Γραμματικίδης ἀπὸ χωρίον . . . τοῦ δήμου . . .

Ἄν καὶ ἐμολογῶ ὅτι προτιμῶ τὸ κυνήγιον τῆς ἀγορᾶς, ἀπεφάσισα νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησιν τοῦ φίλου μου δημοδιδασκάλου, βέβαιος ὅτι, ἂν ἐν ταῖς « κοιλάσι καὶ ταῖς κλιτύσι τῶν ὄρεων » δὲν πέτωνται πέρδικες, πέτονται ὅμως ὄρνια ἐν ταῖς αὐλαῖς. Ὡπλίστην λοιπὸν μὲ μίαν γενναίαν ὄρεξιν καὶ μὲ ἕν δίκαννον ὄπλον, παπρικὴν κληρονομίαν, τὸ ὅποσον οὐδέποτε εἶχε τὴν σκληρότητα νὰ κτυπᾷ εἰς τὸ κρέας, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὸν ἄερα, καὶ ἀνεχώρησα. Ἐθεώρησα ὅμως φρόνιμον νὰ κάμω μικρὰν παρεκτροπὴν τοῦ ταξιδίου μου διερχόμενος ἀπὸ τὸ χωρίον . . . γιὰ νὰ δοκιμάσω τὰ κοττόπουλα τοῦ κουμπάρου μου Τσανάκα, περὶ τῶν ὁποίων εἶχα τὴν ἀρίστην ἰδέαν. X

Ἦτο Σάββατο βράδυ, ὅταν ἔφθασα στὸ μαγαζάκι τοῦ χωριοῦ. Τὴν πρώτη μαστίχα μ' ἐκέρασεν ὁ κουμπάρος μου ὁ Τούβλας καταστηματάρχης, τὴν δευτέραν ὁ κουμπάρος μου Σαλάτας, τὴν τρίτην ὁ κουμπάρος μου Γαρδέλης, καὶ οὕτω καθεξῆς, δὲν θυμοῦμαι κ' ἐγὼ πόσοι κουμπάροι μὲ τράταραν. Μὴ σᾶς φαίνεται παράξενον πῶς εὐρέθησαν τόσοι κουμπάροι μου εἰς ἕνα χωριό, χωρὶς μάλιστα νὰ ᾿χω σκοπὸ νὰ ἐκθέσω κάληπ εἰς τὰς ἐκλογάς. Εἰς τὸ χωριό, ἀρκεῖ νὰ βαπτίσῃς ἕνα παιδί, καὶ ὁ

συμπέθερος του κουμπάρου σου είναι και αυτός κουμπάρος, και ο τρίτος εξάδελφος του συμπέθερου του κουμπάρου σου είναι και αυτός κουμπάρος, και έτσι «πάει λέοντας». Και όλοι αυτοί έχουν εις τὸ σπίτι σου τὰ ἴδια δικαιώματα, πού έχει και ὁ πραγματικός κουμπάρος.

Τὸ βράδυ βράδυ τρία κοττόπουλα στριφογουριζόμενα στὴ σοῦ-βλα διέχυναν ὀρεκτικὴν κνίσσαν ἀνὰ τὸ δωμάτιον τοῦ κουμπάρου μου, ἡ ὁποία ἐγαργάλιζεν εὐχαρίστως τοὺς ρώθωνας. Μὲ ὄλην τὴν ἀνυπομονησίαν πού εἶχα νὰ ψηθοῦν τέλος πάντων τὰ εὐλογημένα αὐτὰ κοττόπουλα, παρατήρησα κάποιαν ἀνησυχίαν ζωγραφισμένην εἰς τὰ πρόσωπα τῶν κουμπάρων μου. Κάτι κρυφές και σιγανές ὀμιλίες, κάτι ἀνήσυχια κοιτάγματα ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο μὲ ἐπεισαν πὼς κάτι τρέχει. Κατ' ἀρχὰς ὑπέθεσα ὅτι ἡ παρουσία μου δὲν τοῖς ἦτο εὐχάριστος· ἀλλ' ἔχων ὑπ' ὄψιν μου τὰς προτέρας ἐνθέρμους ὑποδοχὰς ἀπέκλεισα τοιαύτην ὑπόψιν. Τέλος πάντων, τὰ κοττόπουλα ἐψήθησαν, ἡ τράπεζα ἐστρώθη ἀπλῆ και γύρω αὐτῆς ἐτοποθετήθημεν σταυροπόδι πάντες. Κάποια μελαγχολία και προαίσθησις συμφορᾶς ἐχαρακτηρίζε τὸ δεῖπνόν μας κατὰ τ' ἄλλα πλούσιον ἐν τῇ ἀπλότητί του. Ἐδάλαμε πλέον χέρι σιτὸ τρίτο κοττόπουλο, ὅποταν ἀνοίγει ἡ θύρα και εἰσέρχεται μεσόκοπός τις ὠπλισμένος μὲ δπλον γκρά, τὸ ὅποτον ἀπέθεσεν εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ δωματίου και ἀπρόσκλητος ἐκάθησεν εἰς τὸ τραπέζι. «Δραγάτης θὰ εἶναι», εἶπα μέσα μου. Ἐπὶ τοῦ προσώπου του παρατηρεῖτο ἡ αὐτὴ ἐκφρασις ἀνησυχίας και τὰ λόγια του ἦσαν σιγανὰ και διακεκομμένα. Δὲν ἐπέρασε πολλὴ ὥρα και εἰσέρχεται δεύτερος ὠπλισμένος, κατόπιν τρίτος, ἔπειτα τέταρτος, ἔξ ἐν ὄψι. Ὅλοι ἀνήσυχτοι, σιωπηλοί, προσέβλεπον ἀλλήλους και ἀντήλασσαν λίξεις τινάς, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω. «Θὰ τοῦ ρίξω!» ἔλεγεν ὁ ἕνας, και ἡ φωνὴ του ἐπάγονεν ἐκ τοῦ τρόμου εἰς τὸν λάρυγγά του.

— Ὅχι! δὲν γίνεται! ἀπεκρίνετο ἄλλος εἰς τὸν αὐτὸν τόνον.

Τὸ πρᾶγμα ἤρχισεν ὀπωσδήποτε νὰ μὲ ἀνησυχῆ και προσεπάθουν νὰ εβρω τὴν λύσιν τοῦ περικυκλοῦντός με μυστηρίου.

— «Μήπως ἐπέπεσαν λησταὶ εἰς τὸ χωριό;» ἐσκεπτόμην. Ἀλλὰ τί νὰ πάρουν ἀπὸ ἕνα πτωχὸ χωριό, πού ὄλον-ὄλον δὲν ἀπετέλει οὐτ' ἕνα μέτριο σπίτι τῶν Ἀθηνῶν; >

— «Μήπως ἦλθαν Τούρκοι ; »

Ἐξίστηναι, καθὼς ἐγνώριζα ἐκ τῶν ἐφημερίδων, αἱ σχέσεις μας μετὰ τῆς ὁμόρου ἐπικρατείας ἦσαν ἐγκάρδιοι ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς.

— «Μήπως θέλουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ ληστεύσουν ἐμένα ; »

Ἐξίστηναι καὶ ἡ σκέψις αὐτὴ ἦτον ἀδύνατος, πρῶτον μὲν διότι, οὐδὲν τὸ ζηλευτὸν εἶχεν ἡ οἰκονομικὴ μου κατάστασις καὶ δεύτερον δὲν ἀπητεῖτο πρὸς τοῦτο καὶ τόσον μεγάλη πολεμικὴ παρασκευή. Ἐκτὸς δὲ τοῦτου ὁ φόβος ἐκεῖνος ἦτο ἀνεξήγητος. Καὶ τὸ μυστήριον ἀπέμενε μυστήριον.

* * *

Ἐξαφνα ἠκούσθη μακρινὸς τις πυροβολισμὸς καὶ ὄλοι ἐπάγωσαν κυριολεκτικῶς ἐκ τοῦ τρόμου. Δειλὰ-δειλὰ ἤνοιξαν τὸ πρὸς τὴν ὁδὸν παράθυρον, ἐκένωσαν ἐν ὁμοβροντίᾳ τὰ δπλα τῶν εἰς τὸν ἄερα καὶ κλείοντες μετὰ πατάγου τὰ παραθυρόφυλλα συνεμαζεύθησαν περίτρομοι εἰς τὴν ἀπωτέραν γωνίαν τοῦ δωματίου. Ἀμέσως δὲ εἰς ἀπάντησιν ἠκούσθησαν ἀπὸ ὄλα τὰ σημεῖα τοῦ χωριοῦ πυροβολισμοί.

— Μὰ ἐπὶ τέλους τί τρέχει, κουμπάρε ; ἠρώτησα.

— Ἄχ ! κουμπάρε μου, ὀργή Θεοῦ ἔπεσε στὸ σπίτι μου καὶ σ' ὄλο τὸ χωριό ;

— Τί ἔπαθες ; Μὴν ἐσκότωσες κανέναν καὶ σὲ φυλάνε οἱ χωριανοί σου ἀπὸ τοὺς χωροφύλακας ;

— Μὰ εἶναι κάτι χειρότερο . . .

— Μὴν ἐμαλώσατε στὸ χωριὸ καὶ θέλετε νὰ σκοτωθῆτε ἀναμεταξύ σας ;

— Ἀκόμα χειρότερο !

— Μὰ τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ φοβερὸ πρᾶγμα ;

— Τί εἶναι ; ... Μὴν τὰ ῥωτᾶς τί εἶναι. Εἶναι . . . εἶναι . . . ἓνα ξωτικό ! ... ἐπρόφερε γρήγορα-γρήγορα ὁ κουμπάρος μου, κ' ἓνας σπασμὸς συνεχλόνησε τὰ μέλη του μόλις ἐξεστόμισε τὴν λέξιν.

— Ξωτικό !!! μὴ χειρότερα ! Καὶ πιστεύετε στὰ ξωτικά σὰν μωρὰ παιδιὰ ; Δὲν ντρεπόσατε ;

— Πιστεύομε, λέει ; Τὸ βλέπομε ὀλοφάνερα κάθε βράδυ, κουμπάρε μου ! ἐπρόφερε μὲ κλαθμηρὰν φωνὴν ὁ δυστυχὴς κουμπάρος μου, ἔτοιμος νὰ ξεσπάσῃ στὰ δάκρυα.

— Ναί ! ἐφώναξαν ὄλοι ἐν χορῷ — ὀλοφάνερα !

Κι' ἂν δὲν πιστεύης, θὰ τὸ ἰδῆς σὲ λίγο καὶ τοῦ λόγου σου, ἂν δὲν φοβᾶσαι.

— Μά, γιὰ πέτε μου, πῶς εἶναι αὐτὸ τὸ φοβερὸ ξωτικό ;

— Νά, σὰν ἓνα γαϊδούρι, καὶ στὸ λαιμὸ του ἔχει περασμένο ἓνα πρᾶμμα . . . πῶς νὰ τὸ πῶ ; ἓνα πρᾶμμα σὰν ἓνα τουλουπάνι ποὺ κουνιέται πέρα-δῶθε. Κάθε βράδυ ἔρχεται στὸν κῆπό μου καὶ ροκανάει τὰ λάχανα σὰν γαϊδούρι, κ' οἱ πατησιές του κ' ἐκεῖνες ἀκόμα γαϊδουρίσιες εἶναι.

— Καὶ πῶς δὲν τὸ σκοτόνετε λοιπόν, ἀφ' οὗ ἔχετε τόσα δπλα ;

... Ἄκουσε κουμπάρε δὲν ἔκαμες καλὰ καὶ δι' αὐτὸ ἐτιμωρήθης...

— Νὰ τὸ σκοτώσουμε ; Τί λές, κουμπάρε μου ; Μπᾶ σὲ καλὸ σου ! Καὶ σκοτόνεται ποτέσ ὁ ὄξ' ἀπὸ 'δῶ ;

— Νά το ! . . . νά το ! . . . ἐφώναξαν ἓνας ἀπὸ τοὺς γενναίους αὐτοὺς βλέπων διὰ τινος ὀπῆς τοῦ παραθύρου πρὸς τὸν κῆπον.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὄλοι ἔμειναν κόκκαλο ἀπὸ τὴν τρομάρα τους, κ' ὁ ἀναδεξιμὸς μου ἐχώθη κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῆς κουμπάρας μου προβάλλων αὐτὴν ὡς ἀσπίδα κατὰ τοῦ ξωτικοῦ.

Περίεργος νὰ ἴδω κ' ἐγὼ τὸ φοβερὸν αὐτὸ τέρας, τὸ ὁποῖον ἐνέσπειρε τὴν φρίκην καὶ τὸν τρέμον εἰς ὀλόκληρον τὸ χωρίον, ἐπλησίασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ παρετήρησα διὰ τῆς ὀπῆς.

Πράγματι, ένα γαϊδούρι, στωϊκώτατα, μὴ ὑποπιτεῖον τὴν φρίκην, καὶ ἐνέπνεν εἰς τὰ λογικὰ δόποδα, ἔβρασκεν εἰς τὸν κῆπον καὶ ἔρροκάνιζε τὰ τρυφερὰ λάχανα τοῦ κουμπάρου μου καὶ τὸ εὐθαλὲς τριφύλλιόν του. Ἄλλὰ κάτι τι ἐκρέμετο ἐκ τοῦ λαιμοῦ του, ἀληθῶς περιέργον, τὸ ὁποῖον ὠμοίαζε πρὸς σημαῖαν. Περιέργως νὰ ἐξακριβώσω τί ἦτο ἐκεῖνο, διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν, ἀλλὰ ὁ κουμπάρος μου ἔτρεξε καὶ μοῦ ἔκλεισε τὴν δίοδον μὲ τὸ μεγαλόσωμον παράστημά του :

— Γιὰ ποῦ, κουμπάρε ;

— Νὰ πιάσω τὸ ζωτικό ! . . .

— Νὰ πιάσης τὸ ζωτικό ; ἐρώτησε μὲ φρίκην σταυροκοπούμενος. Αὐτὸ μόνον δὲν γίνεται. Ὅλα κι' ἔλα, μὰ δὲν σ' ἔχω γιὰ ξεπάτωμα.

— Χριστὸς καὶ Παναγιά ! ἐφώνησε τρεμαγμένη καὶ ἡ κουμπάρα μου ἀναπηδήσασα ἀπὸ τὴν θέσιν της καὶ τρέξασα εἰς ἐπικουρίαν τοῦ συζύγου της.

— Ἀκούστε με, τοὺς λέγω· ἐγὼ εἶμαι σαβδατογεννημένος καὶ δὲ μὲ πιάνουν τὰ ζωτικά. Ἔννοια σας θὰ σᾶς τὸ φέρω ἐδῶ τὸ ζωτικό ἀπ' τ' αὐτιά . . .

— Ἄ, μπά ! Θεὸς φυλάξοι ! Δὲ μᾶς χρειάζεται ! ἐφώνησαν ἄλλοι, Καλλιτέρα ἄς πάη ἀπὸ 'κεῖ ποῦ ἦρθε, στὰ μὴ γυρίσματα.

Ἐπειδὴ δὲ ἤθελα νὰ γελᾶσω λιγάκι μὲ τὸν τρόπον των τοὺς εἶπα :

— Τώρα ποῦ θὰ βγῶ ἔξω, ὀση ὥρα λείπω, σεῖς νὰ κάνετε μετάνοιες ἔμπρὸς στὰ εἰκονίσματα. Κ' ἐξεπόρτισα.

Ὅταν ἐφθάσα εἰς τὸν κῆπον, ὁ γαῖδαρος ἐξηκολούθει νὰ βόσκη μὲ τὴν ἰδίαν φιλοσοφικὴν στωϊκότητα, ἔφερε δέ, δὲν γνωρίζω πῶς, καὶ μίαν παλαιὰν λινάτσαν περασμένην εἰς τὸν λαιμόν. Τὸν ἔπιασα, τὸν καλὸ σου, ἀπ' τ' αὐτιά καὶ τὸν ὠδήγησα εἰς τὴν αὐλήν. Ὅταν ἀνέβηκα στὸ δωμάτιον κρατῶν τὸ περιδέραιον τοῦ γαϊδάρου, ἠύρα ἄλλους μὲν εἰς τὸ σήκωμα τῆς μετάνοιας καὶ ἄλλους στὸ πέσιμο, καὶ ἐν γένει παριστάνοντας ἓνα ἄστετο σύμπλεγμα μὲ τὰ μοῦτρα κιτρινωμένα ἀπὸ τὸν τρόπον.

— Τὸ ζωτικό εἶναι κάτω στὴν αὐλή, τοὺς εἶπα· νά, καὶ ἡ σημαῖα ποῦ εἶχε στὸ λαιμό του ! Καὶ ἔρριψα ἔμπρὸς των τὴ λινάτσα.

— Μπά ! ἡ παλιολινάτσα, ποῦ εἶχα χρεμασμένα στὴν πόρτα

τοῦ περιβολιοῦ! εἶπεν ἡ κουμπάρα, σάν τὴν ἐκοίταξε καλά-καλά.

— Καὶ τὸ γαϊδούρι θά 'ναι τὸ γαϊδούρι σας, τοὺς εἶπα.

Καὶ πράγματι ἔτσι ἦταν. Σάν κατεβήκαμε στὴν αὐλή, ὁ κουμπάρος μου ὑπὸ τὸ φοδερὸ ξωτικὸ ἀνεκάλυψε τὸν Μουντζούρη του, ἓνα γηραλέον γαῖδαρον, τὸν ὁποῖον ἀσπλάγχχνως ἐγκατέλι-
πεν εἰς τὴν τύχην του, εἰς τὸ πλησίον τοῦ χωριοῦ δάσος, ἀφοῦ
κατέστη πλέον ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν. Ὁ γαῖδαρος ὁμως, συ-
ναισθανόμενος καλλίτερα ἀπὸ τὸν λογικόν του κύριον τὰ δικαιώ-
ματα, ποῦ εἶχεν ἐπὶ μιᾶς γωνίας τοῦ κήπου νὰ βόσκη, καὶ ἐπὶ
μιᾶς γωνίας τοῦ σταύλου νὰ κοιμᾶται, ἤρχετο κάθε βράδῳ ἐξ-
ἐνστίχτου εἰς τὸν κήπον καὶ ἐξήσκει κατὰ τὸ ἥμισυ τὰ δικαιώ-
ματά του, ἀποφεύγων νὰ πράξῃ τοῦτο τὴν ἡμέραν διὰ τὸν φόδον
τοῦ ροπάλου. Ὅταν δὲ τὴν πρώτην φοράν ἐμβῆκε, παρέσυρε καὶ
τὴν σχισμένην λινάτσαν, ἣ ὁποία ἐκρέματο εἰς τὴν θύραν τοῦ
κήπου, καὶ ἣ ὁποία ἔμεινε στὸν λαιμόν του.

— Ἄκουσε, κουμπάρε, τοῦ εἶπα· δὲν ἔκαμες διόλου καλά,
καὶ δι' αὐτὸ ἐτιμωρήθηκε καὶ σὺ καὶ μαζί σου ὅλο τὸ χωριό. Ὁ
Μουντζούρης σὲ ἐδούλεψε τόσα χρόνια κ' ἔτρωγε, ὁ φουκαρᾶς,
πολὺ ξύλο καὶ λίγο σανό. Κι' ὅταν ἐγέρασε κ' ἔπρεπε νὰ πάρῃ
τὴ σύνταξί του, τὸν ἄφησες νὰ φοφήσῃ τῆς πείνας στὸ λόγγο,
ἀντὶ νὰ τὸν κρατήσῃς στὸ σπῖτι σου ἕως νὰ ἴλθῃ ἡ ὥρα καὶ
τινάξῃ μόνος του τὰ πέταλα. Λοιπὸν ἔτι παρέλειψες τότε νὰ τὸ
κάμῃς τώρα.

Κ' ἔτσι κ' ἐγένεν. Ὁ Μουντζούρης, ξεσαμάρωτος, ἐπέρασεν
εὐχάριστα τὰ τελευταῖά του χρόνια, ὡς αἱ ἡμίονοι τοῦ Παρ-
θενῶνος.

Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

3. ΜΙΚΡΟΠΟΥΛΙΑ

(Τὸ ἀμάρτημά μου).

Ἦμην μικρὸ παιδί, ὅταν ἐπιανα μικροπούλια στὸ νησί τῆς
Πριγκήπου. Εἶχα ἐκλέξει μιὰ ὠραία κατωφέρεια «στὸ δάσος τοῦ
Χριστοῦ», ποῦ βλέπει ὀλίγο πρὸς τὸ Διάσκελο καὶ περισσότερο
πρὸς τὴν «Γλώσσα». Ἀναφέρω τίς τοποθεσίες μὲ τὴν κυριολε-
ξίαν των.

Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ βουνοῦ ἔχει ὑψηλά στήν κορυφή πυκνά τὰ πεύκα του, ἀλλὰ πρὸς τὸ κάτω εἶναι ἡ ράχης του γυμνή, σκεπασμένη μόνον με χαμόκλαδα. Καὶ στήν ἀπέναντι πλευρά, ἀριστερᾶ ὀλίγον, ἀρχίζει νὰ ὑψόνεται τὸ μεγαλύτερο βουνό, ποῦ ἀγιάζει τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κουδουνᾶ.

Τί ὠραιότες εἶναι ὁ ὀρίζων δάλοιοικτος, ποῦ χύνεται εἰς τὸν κατήφορο καὶ εἰς τὴν θάλασσα τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀπ' ἐδῶ, καὶ εἰς τὴν θάλασσα τῆς «Γλώσσας» ἀπ' ἐκεῖ. Χαμηλὴ καὶ εὐμορφη χερσόνησος ἡ «Γλώσσα» με μερικά ἀμπέλια καὶ χωράφια εἰς τὴν πλάτη, ρίπτεται στὴ θάλασσα τοῦ Νότου. Εἶναι μοναδικὴ ἢ θέσις. Ὅποιος ἔτυχε νὰ κυνηγήσῃ μικροπούλια καὶ νὰ μάθῃ ποῦ καὶ πῶς στήνουν τις ἰξόβεργες θὰ ἐμολογήσῃ, πῶς τὸ μέρος τοῦτο ἐκπληροῦ ὄλους τοὺς ὅρους τῆς στρατηγικῆς.

Ἔστηναμεν ἰξόβεργες πρωτὶ πρωτὶ. Ἐπροτιμῶμεν τὰ χαμόδενδρα καὶ τοὺς ὑψηλοτέρους κλώνους των. Ἔστηναμεν ἔμως καὶ εἰς τὰ πυκνά χαμόκλαδα διὰ τὰ πουλιά, ποῦ ἀρέσκονται στὰ χαμηλά. Ὀλόγυρα καὶ σκορπιστὰ εἶχαμε κλουδιὰ με σπίνους, καρθερίνες, σκαθιά, φλώρια, ἀλλὰ πρὸ παντὸς σκαθιά. Ἡ γλυκυτάτη αὔρα τοῦ βουνοῦ μόλις ἔπνεε καὶ τὸ ἄρωμα, ποῦ ἔχυναν τὰ πεύκα, οἱ βᾶτοι καὶ τὰ μυρωμένα τὰ φλησκούνια μᾶς ἐμεθοῦσαν. Ὀλόγυρά μας ἄφινε παντοτεινὰ ζιζίνισμα ὁ τζιτζικας, καὶ χίλιες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν γύρω ἐκεῖ, ὅπου ἡ μέλισσα, πλεόν τεχνίτρα, ἐρροφοῦσε μέλι. Μυστικὴ ἄρμονία τῆς φύσεως, ποῦ ἐκφράζουν παράξενοι τόνοι μυστικοί. Εἶσθε σεῖς τὰ ψιθυρίσματα τῶν φύλλων, οἱ φωνές τῶν πουλιῶν, οἱ βόμβοι τῶν ἐντόμων, τὸ ζιζίνισμα καὶ σὺ, ἡ ἀόριστος εὐωδία τοῦ δάσους, ποῦ πρῶτοι ἐκτίσατε βωμὸν λατρείας μέσα στήν ψυχὴν μου!

Ἔξαφνα ἓνα κοπάδι περᾶ.

— Τσίου, τσίου! τσίου, τσίου!

Εἰς προσοχὴ! Τὰ πουλιὰ τῶν κλουδιῶν προσκαλοῦν τοὺς συντρόφους των. Τὸ κοπάδι ἀνακόπτει τὸν ὀρμητικὸν του δρόμον.

Διαγράφει στὸν ἀέρα ἓνα γύρο μικρὸ καὶ ἀποτόμως πίπτει στὰ χαμόδενδρα. Ὡ, τῆς χαρᾶς μας τότε! Ἡ καρδιά χτυπᾶ, τὰ μάτια μας παρακολουθοῦν με ἀκρίβεια κάθε κλῶνο, κάθε πουλι καὶ κάθε ἰξόβεργα. Παρακολουθοῦν πόσα ἐκάθησαν στὶς ἰξόβεργες καὶ πόσα ἐπιάσθησαν.

Ὅταν τὸ κοπάδι ἐφευγεν, ἀφῆκε πολλοὺς συντρόφους του

πιασμένους, νὰ ἀνοίγουν τὰ πτερὰ καὶ κτυποῦν ματαίως στὸν ἀέρα. Ἐπιάσθησαν.

* *

Εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐκκλησιαζόμεν ἑταίριακά κάθε Κυριακῇ. Τὸ ἀκρογιάλι του, χυμένο εἰς τὸν κόλπον, ἔχει ἡσυχὰ νερά, ποὺ μόλις ρυτιδώνονται καὶ εἶναι γεμάτα ἀπὸ κοχλίδια καὶ καθαρώτατα χαλίκια, τῆς τρέλας μου παιγνίδια. Ὡς τὰ ἀξέχαστά μου χρόνια ! Ἦξερα νὰ ρίπτω τότε τὸ πλατὺ πετράδι εἰς τὴν ράχιν τῆς θαλάσσης, ποὺ νὰ βουτᾶ καὶ νὰ πηδᾶ πέντε ἔξ φορές ἕως νὰ βυθίσῃ.

Ὁ ἡγούμενος ἦτο γηραλέος, λιγνὸς καὶ ἀξιοσέβαστος κληρικός, ποὺ κάθε Κυριακῇ διώριζεν ἐμὲ νὰ λέγω τὸν Ἀπόστολο. Ἡ προτίμησις αὐτῆ περισσότερο μὲ ἐγαργάλιζε νὰ ἀγαπῶ τὸ μοναστήρι.

Τὸν δεκαπενταύγουστο ἔπρεπε νὰ μεταλάβω, ἔπρεπε νὰ ἐξομολογηθῶ. Ἐπῆγα Σάββατο ἐσπέρας στὸν Ἑσπερινὸ καὶ εἰς τὸ τέλος κατ' εὐθεΐαν στὸν πνευματικόν.

— Δὲν ἐκατάλαβες, ἀν ἔκαμες κανὲν ἀμάρτημα, παιδί μου ;

— Δὲν ἐνθυμοῦμαι, γέροντα.

— Ἀγαπᾶς τὸν πατέρα σου, τὴν μητέρα σου, τ' ἀδελφία σου ;

— Ὅλους τοὺς ἀγαπῶ.

— Καὶ ἀκούεις ὅτι σοῦ λέγουν ;

— Ναί ! ἀπήντησα μὲ κάποια δυσκολία.

— Ἄλλη ἀμαρτία δὲν ἔκαμες, παιδί μου ;

— Δὲν ἤξεύρω, γέροντα.

— Πῶς ! ἐγὼ ἤξεύρω μιά, ποὺ ἔκαμες.

Ἔγινα κατακόκκινος. Τὸ μικρὸ τραπέζι, ποὺ ἦτο ἐμπρὸς μου μὲ τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ Εὐαγγέλιο, ἐστριφογύριζε στὰ μάτια μου. Ἡ καρδιά μου ἐκτύπα δυνατά, ὡσὰν τοῦ πουλιοῦ, ποὺ πιάνεται στὰ ἰξόβεργα.

— Ὁ πνευματικὸς μὲ αὐστηρὸν ὕψος ἐξηκολούθησε :

— Ἐρχεσαι συχνὰ στὸ ἀπέναντι βουνὸ καὶ πιάνεις μικροπούλια ;

— Πότε καὶ πότε ἔρχομαι, γέροντα.

— Σὲ εἶδα τρεῖς-τέσσερες φορές νὰ στήνῃς ἰξόβεργες καὶ νὰ πιάνῃς τὰ πουλιὰ τοῦ Ἁγίου Νικόλα.

— Ποιὰ εἶναι τὰ πουλιὰ τοῦ Ἁγίου Νικόλα, γέροντα ;

— Αὐτὰ ποῦ ἔρχονται νὰ βροσκήσουν στὸ βουνὸ τοῦ μοναστηριοῦ. Ὁ ἅγιος ἐπίτηδες τὰ στέλνει νὰ καθαρίσουν τὰ δένδρα τοῦ βουνοῦ ἀπὸ τὶς κάμπιες, ἀπὸ τὰ σκουλήκια καὶ ἀπὸ τὰ ἔντομα ποῦ βλάπτουν. Καὶ τὰ καημένα τὰ πουλάκια ἔρχονται, μᾶς κελαῖδούν, μᾶς δουλεύουν καὶ εὐρίσκονται ὡσὰν ἐσὲ κακὰ παιδιὰ νὰ τὰ σκοτόνουν !

— Νὰ τὰ σκοτόνουν ! . . .

Ἡ λέξις ἐκτύπησε πολὺ ἄσχημα στὸ αὐτί μου. Ἐδάκρυσά ἀμέσως καὶ μὲ παράπονο εἶπα :

— Δὲν τὸ ἔξερα, γέροντά μου. Συγχώρησέ με !

— Δὲν τὸ ἔξευρες ; Καὶ δὲν σοῦ τὸ εἶπε στὸν ὕπνο σου καμμιὰ φορὰ ὁ Ἅγ. Νικόλαος ;

Ἐκαμα σημεῖον ἀρνήσεως.

— Τότε ἐκ μέρους τοῦ σὲ συγχωρῶ. Τὸ κλάμμα σου εἶναι καλὴ μετάνοια. Ἐχεις τὴν ἄδεια νὰ μεταλάβῃς.

Καὶ ὁ πνευματικὸς, σκεπάσας τὸ κεφάλι μου μὲ τὸ πετραχήλι του, ἐδιάβασε τὴν εὐχὴ τῆς συγχωρήσεως νὰ μεταλάβω. X

* *

X Ἐπέρασαν χρόνια πολλὰ καί, ἀντὶ στὸ ὄνειρό μου, ἕνας ἄλλος ἅγιος μοῦ τὸ εἶπε στὸ ξύπνο μου.

Ἦμην εἰς τὴν Γερμανίαν εἰς ἐκδρομὴν στὸ Τάραντ, δεκατέσσαρα χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Δρέσδης. Τρεῖς δασωμένοι λόφοι τριγυρίζουν τὸ Τάραντ καὶ ἐνόνονται εἰς κοινὴ κορυφή, ποῦ ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια ἑνὸς παλαιοῦ μεσαιωνικοῦ μεγάρου. Τὸ δάσος αὐτὸ δὲν ὠμοιάζε τὰ ἄλλα γερμανικὰ δάση.

Σὰν νὰ ἦσαν τὰ δένδρα τοῦ ὅμοια κατὰ γραμμὴ. Σὰν νὰ εἶχαν ὁμοιότητα στὰ φύλλα, στὸν κορμόν, στὸ ἄνθος. Ἄσπρες πλάκες εἰς καθένα κ' ἔγραφαν λατινικὰ τὸ ὄνομα τοῦ δένδρου καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἐνόησα, ὅτι τὸ δάσος θὰ ἀνήκε εἰς τὸ δασονομικὸ σχολεῖο.

Πράγματι. Ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ δάσους γηραλέος καθηγητῆς μὲ ἕνα μεγάλο γυριστὸ μπαστούνι, κάτασπρα ντυμένος καὶ κατακόκκινος, ὠμίλει εἰς ἀρκετοὺς μαθητάς, ποῦ τὸν ἠκολούθουν. Ἐπλησίασα τότε καὶ ἐγὼ νὰ ἀκούσω τὴν διδασκαλίαν. X

Ὁ καθηγητῆς ὠμίλει περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ δάσους καὶ βροχῆς καὶ ἔλεγε :

Γνωρίζετε, φίλοι μου, ὅτι στὸν ἀέρα ὑπάρχει νερὸ εἰς κατά-

στασιν πού ονομάζομεν ὑδρατμόν. Ὁ ὑδρατμός εἶναι σπουδαῖος παράγων διὰ τὸ κλίμα ἑνὸς τόπου. Διότι, ὅσον εἶναι περισσό-
τερος, τόσοσ ἀπορροφᾷ περισσότερες ἠλιακὰς ἀκτίνες καὶ ἀφίνει
τὴν χώρα πλεον ὀροσερά. Παράδειγμα εἶναι οἱ παραθαλάσσιοι
τόποι. Καὶ ἀντιθέτως: Ὅσον ὀλίγος εἶναι ὁ ὑδρατμός τῆς ἀτμο-
σφαίρας, τόσοσ περισσότερες περνοῦν ἠλιακὰς ἀκτίνες καὶ ξη-
ραίνουσι τὸν ἀέρα καὶ φλογίζουσι τὸν τόπον. Εἰς κάθε χώρα ἡ
ὕγρασία τοῦ ἀέρος ρυθμίζει τὴν θερμοκρασίαν τῆς.

Φαντασθῆτε ὁμως τί θὰ γίνῃ εἰταν ὁ ἀήρ εἶναι ὑγρὸς καὶ ἡ
θερμοκρασία πέσῃ ἀποτόμως. Τότε ἔρχεται βροχή. Καὶ ἔχομεν
τοιουτοτρόπως τὸ πρῶτόν μας ἀξίωμα: Ὅσοι τόποι ἔχουσι ὑγρὸν
ἀέρα, ἐκεῖνοι εἶναι ὀροσεροὶ καὶ ἔχουσι εὐκολὰ βροχὰς. Ἀλλὰ,
φίλοι ποῖοι τόποι ἔχουσι ὑγρὸν ἀέρα; Ἀπαντᾷ ἡ Φυσικὴ: Ὅσοι
εἶναι δασωμένοι. Διότι τὰ δάση ἐμποδίζουν τὰ νερὰ τῶν βρο-
χῶν γρήγορα νὰ τρέξουσι, καὶ συγχρόνως μὲ τὰ φυλλώματα, πού
σκεπάζουσι τὴν γῆν, συγκρατοῦν νερὰ περισσότερα. Τὰ νερὰ αὐτὰ
θὰ γίνουσι ὑδρατμοί. Ἐν ᾧ, ἂν ἡ χώρα εἶναι ἀδενδρος καὶ φα-
λακρά, τότε βρέχει σπάνια καὶ ἂν βρέξῃ τὰ νερὰ κατακυλοῦν
ἀμέσως, πού σχηματίζουν ποταμοὺς προσωρινοὺς παρασύροντας
καὶ καταστρέφοντας τὴν χώρα. Ἡ βροχὴ γίνεται θύελλα, ὅπως
εἰς τὰς Ἀλπεις τῆς Προβιγκίας! Ἔτσι ἔχετε καὶ δεῦτερο
ἀξίωμα: Ὅτι, διὰ νὰ συγκρατηθῇ εἰς ἕνα τόπον ἡ ὑγρασία τῆς
βροχῆς, πρέπει νὰ ὑπάρχουσι δάση.

Ἀλλὰ πότε ἔρχονται βροχαί; Ἡ Φυσικὴ πάλιν ἀπαντᾷ,
ὅτι βροχὰς φέρουσι τὰ δάση. Αἱ ρίζαι τῶν δένδρων ἀπορροφοῦν
ἀκατάπαυστο νερὸ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ βάθη καὶ τὰ φύλλα των, εἰταν
μάλιστα εἶναι βελονόφυλλα, χύνουσι ἀκατάπαυστα εἰς τὴν ἀτμό-
σφαιρα ὑγρασία μεγάλη. Δι' αὐτὸ τὸ δάσος περικλείει ὑδρατμοὺς
καὶ ἔχει ὑγρὸν ἀέρα. Ἔχετε λοιπὸν τρίτον ἀξίωμα: Ὅτι τὰ
δάση φέρουσι μόνον τὴν ὑγρασία καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅτι
δὲν ἀφίνουσι αὐτὴν νὰ ἐξατμισθῇ γρήγορα ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Ἐνθυμεῖσθε τί εἶπα διὰ τὰς θυέλλας, πού γίνονται εἰς κάθε
φαλακρά χώρα. Ἐκεῖ φλογίζει ὁ ἥλιος, διψᾷ ἡ γυμνὴ γῆ, ἡ
ἀναβροχία καίει τὰ σπαρτὰ καὶ δὲν ὑπάρχουσι σύννεφα. Μόλις
σχηματισθοῦν ὀλίγα, σκορπίζονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Συχνὰ
πίπτει χάλαζα. Παράδειγμα ἡ Ἑλβετία. Τὸ δάσος ἀφαιρεῖ ἡλεκ-
τρισμὸν ἀπὸ τὰ νέφη, διαιρεῖ αὐτὰ εἰς ὀμάδας μικράς, ἀντιτάσ-

σει μηχανικῶς πρόσκομμα καὶ ἐκτρέπει τὴν διεύθυνσιν ἀπὸ τὰς θεύλλας.

Δι' αὐτὸ λατρεύετε τὰ δάση.

Τὸ δάσος, ἐξηκολούθησε ὁ καθηγητής, εἶναι τροφοδότης εἰς κάθε χώρα καὶ αἱ κυβερνήσεις ὀφείλουσι πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ταμείου τῶν νὰ τὸ περιποιῶνται. Ἀφίνω τώρα τὰ ξύλα, τὰ ζῦφα, τὴν ὕγιαν καὶ ἕσα ἄλλα ἀνεκτίμητα προϊόντα μᾶς παρέχουν τὰ δάση.

᾽Ω! εἶπεν ὁ καθηγητής. Ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ πρέπει νὰ γνωρίσωμεν αὐτοὺς τοὺς εὐεργέτας μας καὶ νὰ λατρεύωμεν τὰ ἄνθη, τὰ δένδρα τὰ δάση. Νὰ καμαρόνουμε τὸ κλωνί ὅταν φυλλόνεται καὶ ὅταν ἀνθίξῃ. Καὶ νὰ περιποιούμεθα τὰ μικρὰ πουλιά, ποῦ ἔστειλε ὁ Θεὸς δι' αὐτὰ νὰ τὰ καθαρῖζον καὶ νὰ τὰ στολίζον. ᾽Ὡσὰν νὰ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀχαριστία τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τί ἀχαριστία! ᾽Α! εἶπεν. Ἐταξίδευσεν πέρυσι εἰς τὴν Ἀνατολήν. ᾽Ολίγον μακρὰν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶναι ἓνα χαριτωμένο νησί, ἢ Πρίγκηκος. Τί φαντάζεσθε ὅτι ἤσθάνθη, ὅταν εἶδα ἓνα πωλητὴ εἰς τὴν ἀποβάθρα τοῦ νησιοῦ νὰ πωλῇ κατὰ δεσμίδας μικροπούλια; Τὰ ἐπωλοῦσε σκοτωμένα ἔμπρὸς εἰς τὴν Ἀστυνομίαν. Ἐξωργισμένος τότε ἐρώτησα κάποιον:

— Ποῦ τὰ ἐσχότωσαν τὰ καημένα;

Καὶ ἐκεῖνος μὲ ἀπάθεια μεγάλη μὲ ἀπήντησε:

— Τὰ ᾽πιασαν μὲ ἰξόβεργα εἰς τὸ βουνό.

— ᾽Ω, τοὺς κακούργους! ἐξεστόμισε . . .

Ἡ λέξις κακούργος μοῦ ἐπροξένησεν ἰδιαιτέρα αἴσθησι.

Ἐν ᾧ ἤκουα μὲ τόση εὐχαρίστησι τὸν καθηγητὴν, αἶφνης ἀπεσβολώθη. Ἡ παιδική μου ἁμαρτία ἤλθε πρόσφατος ἔμπρὸς μου. Ἀπὸ τὸ δάσος τοῦ Τάραντ ὁ νοῦς μου ἐταξίδευσεν εἰς χροῖνα παλαιά, ποῦ ἔπιανα πουλιά στὸ δάσος τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ὁ γέρο-πνευματικὸς ἤλθεν ἔμπρὸς μου.

— Ἐσπευσα νὰ φύγω ἀπὸ τὸ νησί ἐκεῖνο, εἶπεν ὁ καθηγητής, ἔπου οἱ ἄνθρωποι μὲ τέτοια ἀπάθεια σκοτόνουν τοὺς εὐεργέτας τῶν.

* *

Δὲν ἐτόλμησα πλέον νὰ παρακολουθῶ τοῦ καθηγητοῦ τὴ συνοδίαν. Ἐμείνα βυθισμένος εἰς σκέψεις. Ἀπὸ μακρὰ ἔβλεπα μόνον, ὅτι ὁ καθηγητὴς συνῆλθεν ἀπὸ τὸν θυμὸν του καὶ ἐξηκο-

λούθει τὸ μάθημα. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ ἀντήχουν ἀκόμη κατάκαρδα αἰλέξεις του :

— ὦ τοὺς κακούργους !

Ἐκλαψα τότε καὶ μεγάλως ἀκόμη μιὰ φορά δι' ἐκεῖνο τὸ ἁμάρτημα. Μὰ τώρα πλέον μὲ βαθεῖα γνώσει τί κακὸ εἶχα κάμει. Καὶ ἐνθυμήθην τὴν κατωφέρεια τοῦ βουνοῦ μὲ τὰ χαμόδενδρά της, ἐνθυμήθην τὴν «Γλώσσα», ἐνθυμήθην καὶ τὰ ἰξόβεργά μου. Τὸ ἀπρογιάλι τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἡ ἐξομολόγησίς μου ἐκεῖνη ἐστάθη ζωηρὰ καὶ συγκινητικὴ στὴ φαντασίᾳ μου. Σὰν νὰ ἦτο ἐκεῖνη ἡ ὥρα, ποῦ ὁ γέροντας πνευματικὸς μὲ τὸν Σταυρὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μου εἶπεν :

— Ἐγὼ ἤξεύρω τὴν ἁμαρτίαν ποῦ κάμεις . . . δὲν σὲ τὸ εἶπε στὸν ὕπνον σου καμμιά φορά ὁ Ἅγ-Νικόλαος ;

— Μὲ τὸ εἶπε βέβαια. Ἄλλ' ἔπειτα ἀπὸ τόσα τόσα χρόνια !

ΣΤ. ΓΡΑΝΙΤΣΑ.

4. Ο Κ Ο Σ Σ Υ Φ Α Σ

Πολλοὶ πιστεύουν, πῶς στοὺς μεγάλους λόγγους εἶναι τὰ καλύτερα πουλιά. Ἄλλοιμονον, ἂν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ κόσσσυφας. Ὁ λόγγος θὰ ἦταν ἓνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγγῶν. Ἀρώματα ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικά, ὡς λ. γ. ἡ τριγκλιτάρᾳ (δρυοκολάπτῃς) ὁ τσαλαπετεινὸς (ἔποψ) καὶ ὁ συκοφαγᾶς, ποῦ εἶναι σὰν πολύχρωμοι ἐφημερίδες. Ἄν ὁμως πρόκειται νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὐχεσθε νὰ μὴν εἰσθε ἐκεῖ. Ὅτι κωμικὸν ἠμποροῦσε νὰ φησιάσῃ εἰς φωνὴν ὁ Ὑψιστος τὸ ἔδωκεν εἰς τὰ λαρύγγια των. Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῆ ὁ σκέτος κόσσσυφας, αὐστηρὸς, σεβαρὸς, μαῦρος ὡς ἔβενος, μὲ τὸ κατακίτρινον ράμφος του, ὡς νὰ κρατῆ κεχρῖμπαρένια πίπα. Ἡ σύντροφός του δὲν ἔχει οὔτε τὴν μαυρίλα τῶν φτερῶν του, οὔτε τὸ χρυσάφι τοῦ ράμφους του. Ἀντιστρόφως ἀπὸ ὅτι ἔκαμεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, γιὰ ἀνθρώπινα πλάσματα ὁ Θεός, ὅσην εὐμορφίαν εἶχε νὰ δώσῃ εἰς στυλπνότητα, φωνὴν καὶ σουλούπι, τὴν ἐχάρισε μονοπωλιακῶς εἰς τὸν ἀρσενικὸν κόσσσυφον. Ὅτι εἶναι ἡ μυγδαλιὰ εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον εἶναι αὐτὸς.

εις τὸν φτερωτόν. Τὸ λάλημά του θὰ πρωτοχαιρετίσῃ τὴν Ἄνοιξιν ἕνα δυὸ μῆνες ἔνωρτερα ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τ' ἀηδόνι. Πρωτολαλεῖ, πρωτοξευγαρόνεται, πρωτοφωλιάζει, τὸ λάλημά του εἶναι ὀλόκληρο καφεαμάν. Κανένα πουλί δὲν ἔχει τόσον ἀνατολικὸν μοτίβο. Νὰ τὸν ἔχῃ ἐπηρέασῃ ἀχβαχικὸν Ἑλληνικὸν τραγούδι ;

Ὅλοι οἱ νατουραλισταὶ τὸν δέχονται ὡς ἀνυποφόρως μῦμον. Ὅτι τραγούδι ἀκούσῃ προσπαθεῖ νὰ τὸ μάθῃ, φθάνει δὲν φθάνει τὸ λαρύγγι του.

Πότε αὐτὸ τὸ πουλί, τὸ ὁποῖον δὲν παύει τὸ τραγούδι, βρῖσκει καιρὸν νὰ κτίσῃ ἐκεῖνο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς φιλοδουλειᾶς, ποῦ εἶναι ἡ φωλιά του ; Ποτέ, ποτέ δὲν μπορεῖ νὰ πιστεύσῃ κανεὶς, ὅτι ἕνα ράμφος εἶναι δυνατὸν νὰ λεπτολογήσῃ τὸ καταστρόγγυλο ἐκεῖνο πῆλινο τάσι, τὸ καλοδεμένο ἀπέξω, μὲ πολυτρίχια καὶ ρίζες, τὸ γαρνιρισμένο ἐπάνω μὲ χαλικάκια, τὸ γαλακτωμένο μέσα ἀπὸ καθαρὸ χῶμα καὶ στρωμένο μὲ φρύγανα, χνούδια, ἀφροὺς σαμαχιῶν καὶ φτερῶν. Τί περιεργον φαινόμενον ἢ τέχνη, ἔχουν οἱ φωλιᾶς τῶν περισσοτέρων ὀδικῶν πτηνῶν ! Μερικὰ ἀηδόνια ὑφαίνουν τὴν ἰδικήν τους κρεμαστή ἀπὸ ἕνα κλωνάρι σὰν κούνια, ἢ δὲ ποταμίδα (ὑπολαῖς) ἐνόνει ἐνὸς κλαδιοῦ δύο κατεβαστὰ φύλλα καὶ τὰ ράβει κάτω· κάτω, κατὰ τρόπον, ποῦ θὰ ἐζήλευε καὶ χέρι γυμνασμένο στὸ βελόνι. Φαίνεται ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ ἐκλεκτὰ πουλιὰ ὅ,τι λέγει ὁ Πλούταρχος διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους ;

«Οὐδὲν εἶδος παιδείας ἀτιμάζουσι».

✱ Τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῖται φῖνοι, νοικοκυρατοὶ τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἄκακα, μεγαλόψυχα, πάντοτε καλόκαρδα.

Κάμετε τὸν κόπον νὰ διαβάσετε αὐτὴν τὴν ἀφήγησιν, ποῦ κάνει αὐτὸς ὁ τότε λοχαγὸς Μανωλίδης εἰς τὸν μακαρίτην Μαρουθήν, γράψαντα ἄρκετὰ πράγματα γιὰ τὰ πουλιὰ.

✱ Ὅτε διέμενον πρὸ ἐτῶν εἰς Καρπενήσιον ἕνεκα ὑπηρεσίας, εἶχον Κόσσυφον ἐν κλωδίῳ, Ἡμέραν τινα παιδίον χωρικοῦ μὲ παρεκάλεσε καθ' ὁδὸν νὰ ἀγοράσω μικρὸν τι πτηνόν, τὸ ὁποῖον ἀκόμη ἦτο ἄνευ πτερῶν. Ἐνεκα δὲ τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου καὶ διότι ἐλυπήθην τὸ ἀτυχὲς πτηνόν, τὸ ἠγόρασα. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχον ποῦ νὰ τὸ βάλω τὸ ἔθεσα ἐντὸς τοῦ κλωδίου,

5. Η ΚΥΡΙΑΡΙΝΑ

Ἔχει καὶ ὁ λόγγος μίαν βασίλισσαν. Ὀνομάζεται Κυριαρίνα, καί εἶναι περίπου ὁμοία μὲ τὴν τρυγάναν. Ἡ ἱστορία τῆς, ἢ ὅποια εἶναι τραγική, ὅπως ὄλων τῶν ἐκπτώτων Μεγαλειότητων, λέγει, ὅτι εἶχε δύο μεγαλυτέρας ἀδελφάς. Ἡ μία ἐλίγετο Μήλω καὶ ἡ ἄλλη Ρέϊδω. Ἦσαν καὶ αἱ δύο εὐμορφαι, ὡς μαρτυροῦν καὶ τὰ ὀνόματά των, ἀλλ' ἡ Κυριαρίνα, ἢ ὅποια ὠνομάζετο τότε Χρυσοφεγγαράτη, ἦτο ἠλιογέννητη, κατὰ τὴν παράδοσιν. Κάθε πρωτ αἱ ἀδελφαὶ τῆς ἐλευζόντο, ἐστολίζοντο καὶ ἐρωτεύσαν τὸν Ἥλιον :

Ἦλιε μ', Ἦλιε μ'
καὶ Κύρη μου,
ἀπ' τῆ Μήλω καὶ ἀπ' τῆ Ρέϊδω
ποιά ναι ὠμορφότερη ;
Ὁ ἥλιος ἀπαντοῦσε :
Εἶν' κ' ἡ Μήλω
εἶν' κ' ἡ Ρέϊδω·
σὰν τῆ Χρυσοφεγγαράτη
ἄλλη μιὰ δὲν εἶναι.

Ἡ ἀπάντησις αὐτῆ, τὴν ἐποίαν ἐλάμβανον καθημερινῶς ἀπὸ τὸν Ἥλιον, ἐπόμενον ἦτο νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ζήλειαν. Καὶ ἕνα πρωτ ἡ ζήλεια εἶχε τραγικὴν τὴν ἐκδήλωσιν. Ἐν ᾧ αἱ τρεῖς ἀδελφαὶ εὗρισκοντο εἰς τὸν λόγγον μαζεύουσαι ξύλα ἐσπρωξαν τὴν Χρυσοφεγγαράτην εἰς ἕνα γκρεμόν, ὅπου ἔπρεπε νὰ γίνῃ κομμάτια. Τὸ ἄλλο πρωτ ἠρώτησαν πάλιν τὸν Ἥλιον, ἀλλ' ἐκαίνοσ ἐξωκε τὴν ἴδιαν ἀπάντησιν. Ἡ ἐκπληξίς των ὅμως δὲν διήρκεσε πολὺ. Ἡ φήμη διελάλει, ὅτι ἕνα Βασιλόπουλο, ὅπως ἐκυνηγοῦσεν εἰς τὸν λόγγον, συνήντησε μίαν πεντάμορφην καὶ τὴν ἔκαμε γυναϊκά του. Αἱ ἀδελφαὶ τῆς ἔπεσαν νὰ πεθάνουν. Ἐπὶ τέλους [μετεμορφώθησαν εἰς ἐπαίτιδας, εἰσῆλθον εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ἐφόνευσαν τὴν ἀδελφὴν των, εἰς ὧραν κατὰ τὴν ὅποιαν ἀπουσίαζεν ὁ Βασιλεὺς. Εἰς τὸν τάφον τῆς Χρυσοφεγ-

γαράτης, ἐφύτρωσε μία κυδωνιά, ἣ ὁποία ἔκαμε μόνον ἓνα κυδώνι. Ἀπὸ τὸ κυδώνι ἔχεινο, δταν τὸ ἔσχισεν ὁ περιβολάρης, ἐπήδησεν ἡ Κυριαρίνα πούλι πλέον, ἀλλὰ φέρον δλα τὰ σημεῖα τῆς μεγαλειότητος καὶ τῆς εὐμορφιάς. Ἐκάθισεν εἰς ἀντικρυνὸν δένδρον καὶ ἐτραγοῦδησε :

Περιβολᾶ, περιβολᾶ,
σῦρε νὰ πῆς τοῦ Βασιλιᾶ
νὰ λυῆ, νὰ δένῃ τὸ παιδί,
νὰ τὸ ποτίζῃ γάλα.

Κι' ἂν δὲν τοῦ πῆς, περιβολᾶ,
νὰ ξεραθῆ τ' ἀμπέλι
καὶ τὸ κλαρί, πού στέκομαι
νὰ ξεραθῆ νὰ πέσῃ.

Ὁ περιβολάρης δὲν ἔδωκε προσοχὴν καὶ τὴν ἐπομένην εἶδε τὸ ἀμπέλι τοῦ ξηρόν. Ἐκτοτε ἡ Κυριαρίνα γυρίζει στὰ ἀμπέλια καὶ παρακαλεῖ τοὺς ἀμπελοουργοὺς νὰ διαβιδάσουν εἰς τὸν ἄνδρα τῆς τὴν παράκλησίν τῆς διὰ τὸ ὄρφανὸ παιδί τῆς. Τὸ λάλημά τῆς εἶναι τόσο πένθιμον, ὥστε «φέρει τὸν χειμῶνα».

Γενικῶς, ἅμα ἀκούωμεν Κυριαρίναν, ἀναμένομεν νὰ χειμάσῃ δυνατά. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, πού ἡ παράδοσις ἐτυρανοῦσε τὸν κόσμον, οἱ ἀμπελοουργοὶ ἐτρόμαζαν τὴν ἐμφάνισιν τῆς Κυριαρίνας στ' ἀμπέλια των. Ἄμα ἤρχιζε νὰ λαλῆ, ἐπειδὴ ἐπίστευον, ὅτι ἀπηυθύνετο εἰς αὐτοὺς, ἀπῆντων ἐπανειλημμένως : «ἐρίστε τὸ χρυσὸ πούλι».

Ἄλλ' ἡ παράδοσις τῆς Κυριαρίνας ἐγήρασε πολὺ καὶ μόνον τ' ὄνομά τῆς, μερικὰ σειρήτια εἰς τὸ μέτωπόν τῆς—ἴχνη βασιλικοῦ στέμματος—καὶ τὸ πένθιμον ἄσμά τῆς μᾶ; ὑπενθυμίζου τὴν ἔνδοξον καὶ τραγικὴν ἱστορίαν τῆς. Ἄλλ' ἡ ζωὴ τῆς εἶναι ἀκόμη τραγικωτέρα διὰ τὰς ταπεινώσεις, τὰς ὁποίας ὑπέστη εἰς τὸν λόγγον. Ὡς καὶ ὁ Καλογιάννος, ἓνα πούλι ἴσα μὲ καρῦδι, ἐσκέφθη νὰ τὴν ζητήσῃ εἰς γάμον. Τόσον ὁμως ἐθύμωσεν ἡ ἀτυχήσασα Βασίλισσα διὰ τὴν ὕβριν αὐτὴν, ὥστε εἶναι τὸ μόνον πούλι, πού καταδιώκει κατὰ τοὺς χωρικοὺς.

Ἐκεῖνος ὁμως ἐξακολουθεῖ, καὶ ἅμα εἰς τὸν λόγγον ἡ στὰ

ἀμπέλια ἀκούουν οἱ χωρικοὶ λαλήματα Κυριαρίνας καὶ Καλογιάννου εἶναι βέβαιοι, ὅτι διαμείβεται ὁ ἐξῆς διάλογος :

— Πάρε με ἄνδρα, Κυριαρίνα.
 — Τί σὲ θέλω, Καλογιάννε ;
 — Κυριαρίνα, τσακνοπόδα
 τ' ἔχω ἄγω καὶ δὲ μὲ θέλεις ;
 τὸ κορμί μου κάνει γάμο
 καὶ τ' ἀστήθι μου τραπέζι,
 τὸ χρυσὸ μου τὸ κεφάλι
 Βασιλιᾷ ξυπηρετάει.

Ἡ Κυριαρίνα εἶναι τὸ μᾶλλον ἀξιολύπητον φαινόμενον τῆς παρακμῆς τῆς παραδόσεως.

Οἱ ἀμπελουργοί, οἱ ὅποιοι τὴν ἔτρεμον ἄλλοτε, τὴν υποδέχονται σήμερον μὲ ἀγκίστρια. Ἄμα ἰδίως χιονίζει, τραβᾷ μαρτύρια ἢ ἀτυχῆς. Ὡς πρῶην Βασίλισσα, εἶτε διότι δὲν στέκει εἰς τὴν θέσιν τῆς, εἶτε διότι δὲν εἶναι συνηθισμένη, δὲν ἔμπορεῖ νὰ σκάψῃ τὰ χιονοστρώματα καὶ νὰ ψάξῃ διὰ τροφήν. Τρέχει λοιπὸν ὄπου δὲν εἶναι χιόνια. Οἱ χωρικοί, γνωρίζοντες τὴν ἀδυναμίαν τῆς αὐτῆς, ρίπτουν εἰς τοὺς κήπους ἄχυρα, οὕτως ὥστε τὸ μέρος ἐκεῖνο νὰ φαίνεται ἀχιόνιστον. Ὑπὸ τὰ ἄχυρα ὅμως εἶναι ἀγκίστρια μὲ μικρὰ τεμάχια κρέατος. Μία Βασίλισσα δὲν ἔμπορεῖ νὰ γελασθῇ μὲ ψωμάκια, ὅπως τὰ μοσεμικά κοσσύφια. Ἐπίσης ὡς Βασίλισσα ἢ ὅποια «πολλῶν ἀνθρώπων ἄστρα εἶδε καὶ νόον ἔγνω» δὲν σύρεται εἰς παγίδας ὅπως ὁ Καλογιάννος. Μολαταῦτα ὁ θεόκουτος αὐτὸς νέος ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ γίνῃ σύζυγος μιᾶς Βασιλίσσης.

Μόλις τὸν χειμῶνα ἀνοίξωμεν τὰ παράθυρά μας, ὄρμῃ εἰς τὰ δωμάτια, ὡς νὰ εἶναι στενὸς συγγενῆς μας. Ἄλλὰ τί νὰ τὸν κάμῃς ; Μολονότι ἔχει τὴν ἀξίωσιν, ὅτι «τὸ κορμί του κάνει γάμο καὶ τ' ἀστήθι του τραπέζι», δὲν ἔμπορεῖ μολαταῦτα νὰ χορτάσῃ ὅτε ἓνα ποντικόν.

Εἶναι ὅμως παχύς, ὅπως κάθε εὐτυχῆς ἄνθρωπος ἔχων μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτὸν του . . .

6. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν ἐντρέπομαι νά ὁμολογήσω, ὅτι καί ὡς γέρον ραψῶδός παράξενος καί ὡς ἀπλοῦς θνητός ἔχω καί ἐγὼ τὰς ἀδυναμίας μου καί τὰς ἰδιοτροπίας μου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καί ἡ ἀπέραντος συμπάθειά μου πρὸς ἐν τῶν κοινοτέρων καί ταπεινοτέρων φθινοπωρινῶν πτηνῶν μας, τὸν ἄλλον τὸν ἀγαθὸν Καλογιάννον.

Ἄγνοῦ πόθεν προήλθε τὸ ὄνομά του ἢ ἂν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος οὕτω πως ὀνομάζεται. Τὸ ὄνομα μαρτυρεῖ πιθανῶς περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἦτους καί τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τάσεως πρὸς τὴν οἰκειότητα.

Πολλαχοῦ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης τὰ χαριέστατα ταῦτα πτηνὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι μόνον κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου ἔρχονται καί δίδουν ζωὴν εἰς τὰ νεκρά μας δάση. Φθάνουν δὲ ταῦτοχρόνως τόσον πολλὰ καί τόσον ἐκθύμως εὐθὺς μετὰ τὴν ἀφιξίν των ἐπιδίδονται εἰς τὸ προσφιλὲς κελάδημά των, ὥστε μένει τις ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ὁ Καλογιάννος εἶναι τὸ πρῶινώτερον τῶν πτηνῶν μας· δίδει εἰς τὸν γεωργὸν τὸ σύνθημα τῶν ἐργασιῶν καί τὸν ἀνακουφίζει διὰ τοῦ ἄσματος του, ὅταν παρὰ τὸν κορμὸν δένδρου ἀναπαύηται ἐκ τοῦ πολλοῦ κόπου. Τὸ ἄλλημά του εἶναι μὲν βραχύ, ἀλλὰ γλυκύτατον καί τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως, χωρὶς νά ταράττηται διόλου ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἀρέσκεται νά συζῆ καί εἰς τὰς κατοικίας τῶν ὀποιῶν ἀφόδως εἰσέρχεται καί ζητεῖ τὴν τροφήν του, ὅταν ἡ χιὼν καλύπτουσα τὸ ἔδαφος κρύπτῃ τὰ ἕντομα, δι' ὧν συντηρεῖται. Ἐγὼ δὲ εἶδον αὐτὸν ἐνίοτε κατῆμενον ἀταράχως ἐπὶ τῶν κεράτων τῶν ἀροτήρων βοῶν καί ψάλλοντα χωρὶς νά φοβῆται διόλου οὔτε τὴν βουκέντραν οὔτε τὸν σάλαγον τοῦ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καί προστάτης τῶν μικρῶν καί ἀδυνάτων πτηνῶν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Καλογιάννος εἶναι φύσει ζηλότυπος καί διηγεῖται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζη ἐλεύθερος ἐν τῷ γρᾶφείῳ του, ἐπετέθη μανιωδῶς κατὰ μιᾶς ἀηδόνος, ἣν εἶχεν

ἀποκτήσει καὶ πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀπένειμεν ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις. Πολλάκις δὲ τὸν παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του, βυθισμένος εἰς τὴν μελέτην, παρημέλει τὸν γηραιόν του φίλον.

Καὶ ὅμως τὸν Καλογιάννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ρεμβασμοὺς τῆς ἀηδόνος, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρῶτ', εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου Καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιάς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται) ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ ὡς ἂν αἰφνης ἔβλεπον παλαιοὺς φίλους ἐπανερχιμένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῇ ἐξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθῆς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν Καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμὼν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ με εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορὲς μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορὲς με παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμίκια τῆς ψυχῆς. Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσῃν εὐγνωμοσύνην!

ΕΜ· ΛΥΚΟΥΔΗ

7. Μ Ε Τ Η Σ Υ Ρ Τ Η

Κατὰ τὴν ἰδικήν μου αἰσθητικὴν ἡ συρτὴ εἶναι τὸ ποιητικώτερον φάρμακον.— Ἄν ποιήσεις ἀληθῆς εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁποία συγκινεῖ, ἢ ὁποία προκαλεῖ παλμούς, ἢ ὁποία συγκλονίζει τὴν ψυχὴν με αἰσθήματα ἰσχυρά, τότε ἡ συρτὴ ἔχει ἐν τάξει κάθε τίτλον διὰ νὰ εἶναι ποίησις.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ φάρμακον τῆς συρτῆς εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἀναλόγως πρὸς τὰ εἶδη τῶν φαρῶν, ὅπου φαρεύονται με αὐτὴν, καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς ποιητικαὶ ἐντυπώσεις εἶναι πολυεἰδεῖς.

Σᾶς ἀρέσει ἔξαφνα ἡ ἱστιοπλοῖα μὲ δυνατὸ ἄνεμο, μὲ ὄλα τὰ πανιὰ ἀνοιχτά· σᾶ· θέλγει νὰ σχίζη τὴ θάλασσα ἢ βάρκα, καὶ νὰ γέρνη περήφανα μὲ τὴν κουπαστὴ σχεδὸν ὡς τὴ θάλασσα πλαγιασμένη, ἐνῶ στίς μάσκες τῆς βάρκας σκάζει τὸ κύμα καὶ σᾶ· ραντίζει μὲ ἀρμυρὴ ὑγρὴ σκόνη, καὶ κάπου κάπου σᾶς λούζει ἀκόμη οὐσιαστικώτερα. Σᾶ· μεθ᾽ αὐτὴ ἡ πελαγίσις ἱστιοπλοῖα, ὅπου ἔχει ἐνίοτε καὶ τὸ θέλητρο κάποιου κινδύνου. Σᾶς γοητεύει νὰ βλέπετε τὴ θάλασσα, ὅσο φθάνει τὸ μάτι, νὰ σκεπάζεται, ἀπέραντο βαθυγάλανο λιβάδι μὲ ἄππρα πρόδατα, τὰ ἀφρισμένα κύματα, ὅπου μακρυὰ, πολὺ μακρυὰ, σβύνουν εἰς ἓνα ὁμοιόμορφο βαθὺ μολυβὶ φόντο. Σᾶς τέρπει νὰ ἐπιστρατεύωνται ὄλα τὰ ἀναπνευστικὰ σας ὄργανα, διὰ νὰ εἰσπνέετε ὅσο μπορεῖτε πλεῖο βθεῖὰ τὸ ἄλμυρὸ ἄρωμά της. Σᾶ· μεθ᾽ ὕπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους ὅπου ἀναπτύσσεται ὀλη σας ἡ ἐνεργητικότης, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ χτυπήσῃ τὸ ψάρι, ὅσο ποὺ νὰ κατορθώσετε νὰ τὸ σύρετε ἐπάνω, καὶ νὰ τὸ ρίξετε στὴν κουπαστὴ, τὸ νὰ σᾶς συγκλονίζου, ἐνῶ προσπαθεῖτε νὰ τὸ φέρετε, ὁ φόβος μὴν ξαγκιστρωθῇ, μὴ κόψη τὴ συρτὴ, μὴ σᾶ· φύγη, καὶ ἡ ἐλπίς ὅτι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ τὸ δῆτε νὰ ζυγόνῃ στὸ πλευρὸ τῆς βάρκας, φρουσκωμένο, ἀνίκανο πλέον διὰ κάθε ἀντίστασι ὅπου ἡ ἀπόχη θὰ τὸ ρίψῃ μέσα. Καί, ὅσο ποὺ νὰ φθάσετε εἰς αὐτὴ τὴν τελικὴ νίκη, σᾶ· ἐνθουσιάζει ὁ ἀγὼν, πότε νὰ σύρετε δυνατὰ τὴν συρτὴ, καὶ πότε νὰ τὴν λασκάρετε ἀρκετὲς ὄργυιές, ὅσο ποὺ νὰ φουσκώσῃ τὸ ψάρι εἰς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα.

Ἄν ὄλα αὐτὰ σᾶς εὐχαριστοῦν τότε βεβαίως ἡ προτίμησίς σας θὰ εἶναι τὸ ψάρευμα τῆς συναγρίδας μὲ τὴν συρτὴ.

Καὶ γίνεται κυρίως αὐτὸ τὸ ψάρευμα μὲ ἱστιοπλοῖα ἀπὸ κάθο σὲ κάθο, μὲ βόλτες εἰς τὰ μεταξὺ νήσων, ποὺ γειτνιάζου σιενά, ἢ ἔξω ἀπὸ τὰ στόμια κόλπων.

Τὰ νησιὰ τῶν Κυκλάδων εἶναι πολὺ πρόσφορα δι' αὐτὸ τὸ ψάρευμα, ὅπου πολλάκις ἀπήλαυσα τὰς ἀπεριγράπτους συγκινήσεις του, πότε ἀνασύρων ἀπελπισμένος κομμένη συρτὴ, ἢ ἀκέραια, ἀλλὰ μὲ ξαγκιστρωμένη τὴν μεγαλοπρεπῆ συναγρίδα, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὴν ὥραν μὲ ἐτυράννησεν εἰς αὐτὴν τὴν πάλην, καὶ ἄλλοτε ἀνασύρων πανευτυχῆς χρυσοκόκκινη συναγρίδα, μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε ὀκάδων.

Ἄλλὰ δὲν εἶπα ἀκόμη ποῖα εἶναι ἡ συρτὴ μὲ τὴν ὁποῖαν

φαρεύονται οί συναγρίδες, ἀλλὰ καὶ οἱ τόννοι μαζί. Εἶναι δυνατὴ μεταξωτὴ ἢ λιγὴ ὀρμιά μὲ πλεχτὸ ψιλὸ σπάγο, μὲ ἰσχυρὸν ἀγκίστρι ἀρκετὰ μεγάλο, εἰς τὸ ἄκρον δεμένον σὲ σύρμα δυνατὸ σχεδὸν ἐνὸς μέτρου, εἰς τὸ ὅποιον καταλήγει ἡ ὀρμιά, διὰ νὰ μὴν τὴν κίβη τὸ ψάρι.

Εἰς τὸ ἀγκίστρι δολόνεται στερεὰ ἕνας χάνος, ἀφοῦ περάσῃ τὸ ἀγκίστρι ἀπὸ τὸ κεφάλι, ξανακαρφωθῆ εἰς τὸ μέσον καὶ ἐβγῆ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρά. Ἄλλὰ ὁ χάνος πρέπει νὰ εἶναι γδαρμένος ἕως εἰς τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς, ὥστε, καθὼς τρέχει ἡ βάρκα, τὸ δέρμα ποῦ κρέμετε νὰ σύρεται ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸ ἀγκίστρι σὰν φοῦντα. Ἄλλὰ καὶ σαφρίδια δολόνονται εἰς τὴν συρτὴ τῆς συναγρίδας, καὶ ἄλλα ἀνάλογα ψάρια, ὅπου νὰ ἀσημοκοποῦν. Τὸ μῆκος τῆς συρτῆς, ὅπου ἀπολύει ὁ ψαράς, πρέπει νὰ εἶναι 10—20 ὀργυίαις.

Ἄλλ' ἴσως δὲν σὰς ἐλκύει αὐτὸ τὸ τρικυμιῶδες ψάρευμα. Ἴσως προτιμᾶτε γαλήνια θάλασσα, μὲ τὰς ἐντυπώσεις τὰς γλυκείας καὶ ἠρέμους, ὅπου παρέχει τὸ γλυκοχάραμα καὶ τὸ μελαγχολικὸ σουρούπωμα. Τότε ψαρεύετε πάλι μὲ συρτὴ, ἀλλὰ πολὺ διαφορετικὰ. Ἡ βάρκα μὲ μπουνάτσα προχωρεῖ σιγὰ σιγὰ μὲ τὸ κουπί, κοντὰ σὲ κάδους, γύρω σὲ νησάκια, καὶ ἐν μένει κοντὰ σὲ βραχῶδεις ἀκτᾶς.

Ἡ συρτὴ πλέον λεπτή, καὶ μὲ μικρότερον σχετικῶς ἀγκίστρι, ὅπου λέγεται τότε συρταρόλι, σύρεται ἀργά, χωρὶς δόλωμα ἀλλὰ ἀντὶ αὐτοῦ μὲ δύο, τρία φτερά γλάρου, δεμένα ἀπάνω εἰς τὸ ἀγκίστρι, ἢ μὲ ἕνα λουρίδι ἄσπρο πετσί εἰς σχῆμα ψαριῦ, ἢ μὲ ὁμοίον ἀσημωμένον ὀρείχαλκο. Φαρεύονται μὲ τὸ αὐτὸ ψάρευμα καὶ μελανούρια μεγάλα, καὶ κολιοὶ καὶ γοφάρια.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ γοφαριῶν ἀξίζει νὰ περιγραφῆ ἕνα ἄλλο εἶδος συρτῆς, μὲ τὸ ὅποιον φαρεύονται ἀποκλειστικῶς τὰ γοφάρια εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου, εἰς τὴν Χαλκίδα. Εἶναι πολὺ παράδοξη συρτὴ. Διότι, ἐνῶ λέγεται συρτὴ, ἀκίνηται ἀπολύτως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Καὶ ἡ θάλασσα ἀπεναντίας τρέχει δίπλα τῆς καὶ δίπλα εἰς τὸ ἀγκίστρι δεμένον μὲ ἰσχυρὸ πλεχτὸ σύρμα, καὶ δολωμένον μὲ τὸ ψάρι, τὸ ὀνομαζόμενον βελανίδα ἢ ζαργάνα, ψάρι λευκοκύανον, μὲ ἰσχυρὴ λάμψιν, ὅπου φωσφορίζει τὴν νύκτα ποῦ γίνεται αὐτὸ τὸ ψάρευμα.

Εἶπα ὅτι ἡ συρτὴ ἀκίνηται καὶ ἡ θάλασσα τρέχει δίπλα

της· και τρέχει τόσο γλήγορα, ὥστε γύρω εἰς τὸ ἀγκίστρι μὲ τῆ δολωμένη ζαργάνα ἢ βελανίδα ὅπου ἀσημοκοπεῖ γίνεται ἕνας ὀλκός ἀπὸ ἀφρό. Καὶ ἔτσι τὸ δολωμένο ψάρι κάμνει τὴν ἐντύπωσι—και εἰς τὰ ψάρια βέβαια, ὅπως και εἰς τοὺς ἀνθρώπους,— ὅτι αὐτὸ φεύγει πρὸς διεύθυνσιν ἀντίθετον ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς θαλάσσης, ἐνῶ, ὅπως εἶπα, ἀκίνηται τελείως.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ψαράδες τῆς Χαλκίδος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐρασιτέχνηται, ἐπωφελοῦνται τὰ μυστηριώδη ρεύματα τοῦ Εὐρίπου, καὶ φεύγουν στενοχωρημένα τὰ νερά ἀπὸ τὸ στενὸ πορθμὸ, πότε πρὸς τὸν βόρειον λιμένα και πότε πρὸς τὸν νότιον, διὰ νὰ ρίπτουν τίς συρτές τους, καὶ πρέπει κατ' ἀκριβολογίαν νὰ ὀνομάζωνται πετονιές, ἄλλοι ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴ γέφυρα· και ἄλλοι ἀπὸ κάτω ἢ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς στερεᾶς, ἢ ἀπὸ τῆς νήσου, καθήμενοι μὲ κρεμαστὰ τὰ πόδια εἰς τὰ προτειχίσματα.

Εἶναι ὠρατο, πολὺ ὠρατο αὐτὸ τὸ ψάρευμα, διὰ τὸ ὅποιον ἐλησμόνησα νὰ εἶπω ὅτι γίνεται πάντοτε τὴν νύκτα.

Ροχθεῖν μὲ τόση γλυκεῖα μελωδία τὰ νερά, καθὼς στριφογυρίζουν στενοχωρημένα, γοργοκίνητα, ὅταν τὸ ρεῦμα εἶνε εἰς τὴν ἔντασί του τῆ μεγάλης, τόσο, ὅπου μὲ δυσκολία κρατεῖ κανεὶς τὴν ἄκρα τῆς ὀρμιᾶς.

Καὶ ὅταν κτυπήσῃ τὸ ψάρι μὲ τὸ σφοδρὸ του κτύπημα, πόση χρειάζεται προσοχὴ και πόση ταχύτης ἐνεργείας! Καὶ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων βέβαιον, ὅτι δὲν θὰ γνωρίσῃ τὴν εὐτυχίαν νὰ ξαγκιστρώσῃ γοφάρι μὲ τὰ χέρια του ἐκεῖνος ὅπου συγκινεῖται, σασιτίζει, τὰ χάνει. Διότι ἐδῶ χρειάζεται μία λεπτομέρεια διὰ νὰ ἐξηγήσω μίαν εἰδικὴν πονηρίαν τοῦ γοφαριοῦ, τὸσον ἀντίθετη πρὸς τὰς συνηθείας τῶν ἄλλων μεγάλων ψαριῶν, ὅταν ἀγκιστρώνονται εἰς τὴν συρτή. Ὅλα τὰ ἄλλα ψάρια ἀνθίστανται, ζητοῦν νὰ φύγουν και διὰ τοῦτο ὁ ψαράς πότε πρέπει νὰ τραβᾷ και πότε νὰ ἀπολύῃ τὴν ὀρμιὰ γιὰ νὰ μὴ κοπῇ, ὅσο ποῦ νὰ κOURάσῃ τὸ ψάρι.

Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὸ γοφάρι. Διότι αὐτεῦ ἢ προσπάθεια εἶναι μόνον πῶς νὰ κόψῃ τὴν ὀρμιὰ μὲ τὰ μυτερά του δόντια. Καὶ ὅσο ἀποτυχάνει εἰς τὸ σύρμα τῆς ἄκρας τὸ γοφάρι, τόσο τρέχει ἐμπρὸς διὰ νὰ κόψῃ τὴν πετονιά, ὅπου ἤμπορέσῃ.

Πρέπει λοιπὸν ὁ ψαράς νὰ μαζεύῃ τὴν ὀρμιὰ μὲ μεγάλην ταχύτητα.

Διότι ἄλλως θὰ τὴν αἰσθανθῆ ἑλαφρὰ εἰς τὰ χέρια του, πρὸς μεγάλην του ἀπόγνωσιν, ἐνῶ τὸ γοφάρι θὰ ταξιδεύῃ ἐλεύθερο μὲ τὸ ἀγκίστρι στὸ στόμα, καὶ μὲ ἓνα κομμάτι σύρμα τὸ ὅποιον ἔκοψε, χωρὶς ἀπὸ αὐτὸ νὰ κοπῆ καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, διότι γνωρίζει νὰ ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ αὐτό. Ἄλλως συχνότατα φαρεύονται ψάρια, μὲ παλαιὰ ἀγκίστρια στὸ στόμα, διότι φαίνεται εἰς τὰ ψάρια τὰ παθήματα δὲν γίνονται μαθήματα ἴσως διότι δὲν ἐδιδάχθησαν ἀπὸ κανένα ὅτι τὸ «δὲς ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ».

* * *

Τὸ ἀπολαυστικώτερον οὐσιαστικῶς ψάρευμα μὲ συρτὴ εἶναι ψάρευμα εἰς τὸ ὅποιον καὶ κυρταὶ καὶ κορίτσια ἀκόμη τέρπονται εἰς μερικά παράλια τῆς Ἑλλάδος, παράλια προνομιοῦχα ἀπὸ τὰ ὅποια τοὺς θερινοὺς μῆνας περνοῦν κατὰ πυκνότητα στίφη ἐν εἶδος ἀποδημητικῶν ψαριῶν, τὰ σαφρίδια.

Τὸ ψάρευμα αὐτὸ γίνεται μὲ μικρὴ συρτὴ, ἣ ὅποια ὀνομάζεται συρταρόλι, καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀλίγας ὀργυιᾶς λεπτῆς ὀρμιᾶς, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας εἶναι δεμένον τὸ ἀγκίστρι καὶ λευκὸ πτερὸ γλάρου. Γίνεται δὲ ἡμέραν, ὅποιαδήποτε ὥρα καὶ ἂν εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας ὅπου περνοῦν τὰ στίφη τῶν ἀποδημητικῶν τούτων ψαριῶν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Μὲ αὐτὰ τὰ συρταρόλια ἡμποροῦν νὰ φαρεῦσθαι συγχρόνως δύο εἰς τὴν ἴδια βάρκα, ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα τῆς πρύμης.

Τὸ ἀπήλαυσα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἰτέας, τοῦ ὠραίου τούτου ἐπίνειου τῆς Ἀμφίρσης, τὸ ἐλκυστικὸ τοῦτο ψάρευμα, ὅπου κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα του χαρίσματα, ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν: «Ὅτι εἰς τὰ ἄλλα ψαρεύματα τῆς συρτῆς ἡμπορεῖ νὰ κτυπήσῃ ψάρι ἡμπορεῖ καὶ ὄχι. καὶ πολλάκις ὁ ψαρᾶς τῆς συρτῆς γιὰ χονδρὰ ψάρια ἐπιστρέφει χωρὶς κανένα ψάρι, ἀφοῦ ἔχασε τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς κόπους του, ἐνθυμούμενος ἓνα δίστιχο ὄχι καὶ τόσον ἐνθαρρυντικόν:

«Τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ ψαρᾶ τὸ πιάτο» δέκα φορές εἰν' ἀδειανὸ καὶ μιὰ φορὰ γεμάτο.

Ἄλλὰ φαρεύοντας μὲ τὸ συρταρόλι τὰ σαφρίδια δὲν τρέχει ποτὲ αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πέρασμα ἀπὸ στίφη

αὐτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Διότι τότε δὲν προφθάνει νὰ παίρῃ ἐπάνω τὴ συρτὴ, ἀπὸ ἀποστάσεως καὶ μέχρι τεσσάρων ὀργυιῶν, νὰ ξαγκιστρῶν τὰ σαφριδία, καὶ νὰ τὴ ρίπτῃ πάλιν, διὰ νὰ τὴν ἀνασύρῃ ἀμέσως ἐκ νέου. Γίνεται τότε ἕνας ἐμμανὴς διαγωνισμὸς, ποῦτον νὰ ἔχῃ τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀρπάξῃ τὸ φτερό τοῦ γλάρου· καὶ συνωθοῦνται καὶ ὀχλαγωγοῦν ὡς διαδηλωταὶ ἐρχόμενοι εἰς χεῖρας καὶ παλαίουν καὶ πηδοῦν, καὶ ἡ θάλασσα ἀφρίζει εἰς δλη αὐτὴ τὴν ἔκτασι, ὅπου γίνεται ἡ πάλη τῶν σαφριδιῶν, περὶ προβαδίσεως διὰ τὴν μετástασιν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Ἐντὸς ὀλίγης ὥρας τὸ πανέρι εἶναι γεμάτο ἀπὸ σαφριδία ποῦ ἀσημοκοποῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ χέρια τοῦ ψαρεῖ μουδιασμένα. Ἐξαφνα ὡς διὰ μαγείας κανένα σαφριδί δὲν κτυπᾷ. Ἐφοβήθησαν, ἔγειναν δύσπιστα; Τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ἐπέρασε μόνον τὸ στίφος, μεραρχία, ἡ σῶμα στρατοῦ ἢ στρατιά. Πολλοὶ ψαράδες τότε σταματοῦν ἐπὶ τόπου τὰ κουπιὰ καὶ ἀφίνουν τὴ βάρκα νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ρεῦμα, ἂν βλέπουν ὅτι ὑπάρχει ρεῦμα· διότι τὰ ἀποδημητικὰ ψάρια τὸ νὰ ἀκολουθοῦν τὸ ρεῦμα, εἶναι ὅτι οἱ εὐριοὶ ἄνεμοι διὰ τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά. Ἐνίστε βραβεύεται αὐτὴ ἡ προσδοκία των, διότι παρουσιάζεται ἄλλο στίφος, ἀλλὰ τὸ ὅποιον ἐπίσης περνᾷ. Πόθεν ἔρχονται καὶ ποῦ πηγαίνουν; Τὴν πορείαν των, καθὼς καὶ ἔλων τῶν ἄλλων ἀποδημητικῶν ψαριῶν, θὰ τὴν βεβαιώσῃ ἐπακριδῶς εἰς τὸ μέλλον ἡ νέα ἐπιστήμη ἢ ὕδρογραφία· καὶ ἰδίως ὁ κλάδος τῆς, ἴσως ὁ σπουδαιότερος, ὁ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς χαρτογραφίας τῶν ρευμάτων, ἡ ὁποία μετὰ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς χαρτογραφίας τῆς συστάσεως τῶν βυθῶν θὰ εἶναι τὰ δύο μεγαλύτερα βοηθήματα διὰ τὴν ψαρικὴν τοῦ μέλλοντος.

ΣΤ'. ΑΥΤΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Γ. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΒΑΣΙΔΕΙΟΥ

Ἐνα ἀπόγευμα Κυριακῆς τοῦ ἔτους . . . τὸ ἔτος δὲν εἶναι ἀκριδῶς γνωστὸν, ἕνας νέος φέρων τὰ ἐνδύματα τῶν χωρικῶν τῆς Μακεδονίας, ὕψηλός, ρωμαλέος, εὐρωστος, μὲ ὀγκῶδες κε-

φάλι και φυσιογνωμίαν εὐχάριστον, ἐπερνοῦσε τὴν Χρυσόπορταν και εἰσῆρχετο εἰς τὰς δαιδαλώδεις συνοικίας, αἱ ὅποιαι ἐξετείνοντο ἔπειτα ἀπὸ τὴν πύλην αὐτὴν, μίαν τῶν μεγαλυτέρων τῆς πόλεως.

Ὁ νέος αὐτός, σκονισμένος, ἰδρωμένος, φέρων καταφανῆ τὰ ἴχνη μακρᾶς πεζοπορίας, κρατῶν εἰς τὸ χέρι του ραβδί και ἔχων ἀνηρητημένον ἀπὸ τὸν ὦμον ἓνα χωρικὸν σάκκον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἄδειον, ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχεν ὠρισμένην κατεύθυνσιν μέσα εἰς τὴν ἀπέραντον πόλιν τὴν ὅποιαν προφανῶς ἔβλεπε πρώτην φοράν. Διὰ τοὺς ξένους ἡ διαμονὴ δὲν ἦτον εὐκολος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ πολιτεία δὲν ἔβλεπε μὲ καλὸ μάτι τοὺς τυχοδιώκτας, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὰ σημεῖα τοῦ κόσμου ἐπήγαιναν ἐκεῖ νὰ ζητήσουν ἀποκατάστασιν και ἀποτελοῦσαν τὸν πλέον ἄτακτον και μᾶλλον εὐκολον εἰς ἐξεγέρσεις ὄχλον. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Ἐπαρχοῦ τῆς πόλεως, νὰ δηλώσουν τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς των και νὰ λάβουν ἄδειαν διαμονῆς ὠρισμένου χρόνου. Ὑπῆρχαν δὲ και ξενῶνες διὰ τοὺς ἀπόρους ξένους.

Ὁ νέος περιπλανώμενος ἀσκόπως εὐρέθη ἑξαφνα πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ μάρτυρος Διομήδους, ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ὑπόστεγον, ἔβαλε τὸν σάκκον του προσκέφαλον εἰς τὸ πεζούλι, ἐξηπλώθη και ἀπεκοιμήθη. Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ και ἐδράδουαζε πλέον. Ἡ ἐκκλησία δὲν εἶχε κίνησιν ἐκείνην τὴν ὥραν και κανεὶς δὲν ἐπρόσεξε τὸν ἀλήτην.

Κατὰ τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτός, δηλαδή κατὰ τὰς δέκα ὃ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Νικόλας—διότι ἡ ἐκκλησία εἶχε και κελλιά εἰς τὰ ὅποια ἐμόναζαν καλόγηροι—κοιμώμενος εἰς τὸ κελλί του ἤκουσε μίαν φωνήν, ἡ ὅποια τοῦ ἔλεγε :

— Πήγαινε νὰ ὑποδεχθῆς τὸν βασιλέα !

Ὁ ἡγούμενος ἐξόπνησε, δὲν ἔδωσε καμμίαν σημασίαν εἰς τὸ ὄνειρον και ἐγύρισεν ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρὸν και ἀπεκοιμήθη. Ἄλλ' ἡ φωνὴ ἠκούσθη και δευτέραν φοράν. Ὁ ἡγούμενος ἀπὸ περιέργειαν μᾶλλον ἐτηκώθη, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πρόναον και εἶδεν ἓνα χωρικὸν κοιμώμενον. Ὑπέθεσεν ὅτι ἦτο ἀπλούστατα ἓνας ἐπαίτης, τὸν ἄφησεν ἐκεῖ και ἐπήγε νὰ ξανακοιμηθῆ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Διομήδους δὲν ἦτον ἀπὸ τὰς μεγάλας τῆς πρωτεύουσας, ὥστε νὰ τὴν ἐπισκεφθῆ Βασιλεὺς και μάλιστα τὴν νύκτα,

ὁ τότε δὲ Αὐτοκράτωρ δὲν διεκρίνετο διὰ βαθῶν ἰθρησκευτικῶν αἰσθημάτων. Δὲν εἶχεν ὅμως ἀποκοιμηθῆ καλὰ ἀκόμη δὲ ἡγούμενος, ὅταν εἶδε πλέον αὐτὸν τὸν Ἅγιον Διομήδην, ὅπως παριστάνετο εἰς τὰς εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἅγιος τῶρα ὠργισμένος ἐκτύπησε τὸν ἡγούμενον μὲ μίαν πυρίνην ρομφαίαν εἰς τὰ πλευρὰ καὶ εἶπε :

— Πήγαινε καὶ ὀδήγησε μέσα εἰς τὸ μοναστήρι τὸν ἄνθρωπον, ποῦ θὰ θῆς εἰς τὴν εἴσοδον. Αὐτὸς εἶναι ὁ Βασιλεὺς !

Ἐντρομος πλέον πρὸ τοῦ τόσον ζωντανοῦ ὁρόματος ὁ καλόγηρος ἐσπευσεν εἰς τὸν πυλῶνα, ἐξῆπνηζε τὸν ξένον καὶ τὸν ἔφερον εἰς τὸν ξενῶνα τῆς Μονῆς. Ἐκεῖ τοῦ ἔδωσε νὰ φάγῃ, τὸν ἔβαλε νὰ λουσθῆ καὶ τὴν ἐπομένην ἀφ' οὗ τοῦ προσέφερε νέα φορέματα, τοῦ διηγήθη τὸ δράμα τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς, ὅταν θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἡ προφητεία τοῦ Ἁγίου.

* * *

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὸ μοναστήρι τὸν καλόγηρον ὁ ἀδελφός του, ὁ ἰατρός τοῦ στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς Πελοποννήσου Θεοφίλου, τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ἕνεκα τοῦ μικροῦ του ἀναστήματος ὠνόμαζε Θεοφιλίτην.

Ὁ ἰατρός εἶδε τὸν νεαρὸν παράσιτον τῆς Μονῆς, ἐθαύμασε τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν δύναμιν του καὶ ἠρώτησε πῶς ὠνομάζεται καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι.

— Βασιλείος, εἶπεν ὁ ἡγούμενος, καὶ κατάγεται ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν.

Καὶ διηγήθη τὸ ὄνειρόν του καὶ ἐσύστησεν εἰς τὸν ἀδελφόν του νὰ μὴν εἰπῆ εἰς κανένα τίποτε. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ ἰατρός ἐγευματίζε μὲ τὸν Διοικητὴν Θεοφιλίτην.

Ὁ Θεοφιλίτης, ὅπως ὄλοι οἱ μεγιστάνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶχεν ἕνα εἶδος μικρᾶς ἀδλῆς, μικρογραφίας τῆς μεγάλης ἀδλῆς τοῦ Αὐτοκράτορος.

— Δὲν ἔχω ἕνα ἄνθρωπον κατάλληλον γιὰ τὰ ἄλογά μου, εἶπεν ὁ στρατηγός.

Ὁ ἰατρός ἐνθυμήθη τὸν Βασιλείον, ἐσκέφθη, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιεθῆ ἡ μεγάλη σωματικὴ του δύναμις καὶ τὸν ἐσύστησεν εἰς τὸν Θεοφιλίτην. Ὁ στρατηγός ἐστειλεν ἀμέ-

σως και ἐζήτησε τὸν νεαρὸν χωρικόν, ἐθαύμασε τὴν σωματικὴν του διάπλασιν καὶ τὸν προσέλαβε πρωτοστράτορα, δηλαδὴ ἀρχισταυλίτην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νέος ἐκεῖνος εἶχεν ὀγκῶδες τὸ κεφάλι, δειγμα καὶ αὐτὸ ἰσχυρᾶς σωματικῆς κατασκευῆς, ὁ Θεοφιλίτης τοῦ ἐκόλλησε τὸ ἐπίθετον Κεφαλᾶς! Ἄς σημειωθῆ ἔδῳ ὅτι ἡ συνήθεια νὰ δίδονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπίθετα δηλωτικὰ τῆς σωματικῆς των διαπλάσεως εἶναι ἀρχαιοτάτη καὶ ἀπαντᾶται πολὺ συχνά εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἦδη τὸν Κωνσταντῖνον τὸν μεγάλον ἰδρυτὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ λαὸς ὠνόμαζε Τραχηλᾶν ἕνεκα τοῦ χονδροῦ τραχήλου του.

Ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ἔπαιρνε πλησίον τοῦ Θεοφιλίτη ὁ Βασίλειος, δὲν ἦτο βέβαια ἐξαιρετικὰ ἐπίζηλος. Ἄλλ' ὁ νέος ἐκεῖνον ὑπερβολικὰ φιλόδοξος, ἔξυπνος καὶ ἰσχυρός. Γράμματα πολλὰ δὲν φαίνεται νὰ ἤξευρεν. Ὅπως ὁμοίως ὅσοι δὲν ἐκούρασαν τὴν σκέψιν των, εἶχεν ἀρτίως τὰς σωματικὰς του δυνάμεις, καὶ αὐτὸ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο τὸ σπουδαιότερον. Προφητεῖαι καὶ προρρήσεις τὸν ἐσπρωχναν διαρκῶς πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἦδη εἶχε πάρει τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος θὰ τὸν ἔφερνε πρὸς τὸν θρόνον.

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ὁ στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου Θεοφιλίτης διετάχθη νὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του καὶ φυσικὰ ἐκεῖ τὸν ἠκολούθησε καὶ ὁ ἀρχισταυλίτης του. Μετὰ τὴν Πελοπόννησον ὁ Βασίλειος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πλησίον τοῦ κυρίου του. Ἐκεῖ τοῦ ἐδόθη ἄλλη μία εὐκαιρία νὰ δείξῃ τὴν δυνάμιν του. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Πατρικίος Ἀντίοχος ἔδιδε μέγα γεῦμα διὰ νὰ ἐγκαινιάσῃ τὸ νέον του σπίτι. Ὁ Ἀντίοχος ἦτον αὐλικὸς καὶ εἰς τὸ γεῦμα εἶχαν προσκληθῆ αὐλικοί, συγκλητικοὶ καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν ἀνωτάτην κοινωνίαν τῆς πρωτεύουσας. Ἦσαν ἐπίσης προσκεκλημένοι καὶ Βούλγαροι πρέσβεις παρεπιδημοῦντες τότε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Βούλγαροι ἠκολουθοῦντο ἀπὸ ἕνα συμπατριώτην των παλαιστὴν, ὁ ὁποῖος ἔθεωρεῖτο ἀνίκητος. Μετὰ τὸ γεῦμα συνηθίζοντο ἀγῶνες καὶ ἄλλαι διασκεδάσεις, οἱ δὲ Βούλγαροι πάντοτε κοίτηματῆαι καὶ καυχηματῆαι τυγχάνοντες, ὅπως λέγει ὁ Πορφυρογέννητος, ἀπὸ τότε ἐπροκάλεσαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ὑποδείξουν ἕνα παλαιστὴν διὰ ν' ἀγωνισθῆ μὲ τὸν ἰδικόν των.

ἽΟ στρατηγός τῆς Πελοποννήσου Θεόφιλος, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦς προσκεκλημένους, εἶπεν εἰς τὸν Ἄντιοχον.

— Εἶναι αἰσχος ν' ἀφήνωμεν αὐτοὺς νὰ καυχῶνται ὅτι δὲν ὑπάρχει Ἑλληὴν νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ. Θὰ φωνάξω τὸν Βασίλειον.

ἽΟ ἀγὼν ἐκεῖνος ἐπαιρνε διαστάσεις ἐθνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. ἽΟ Βασίλειος συνέλαβε τὸν τρομερὸν Βούλγαρον, τὸν ἐστριφογύρισε καὶ τὸν ἔρριψε κάτω ὡς «δέμα χόρτου», ὅπως λέγει ὁ ἱστορικός. ἽΗ νίκη ἐκεῖνη ἔκαμε ζωηροτάτην ἐντύπωσιν.

ἽΟ Βασίλειος ἐβάδιζε πλέον γοργὰ εἰς τὸν δρόμον τὸν φέροντα εἰς τὸν θρόνον. Δὲν εἶχεν ἔμως πλησιάσει ἀκόμη τὸν Βασιλέα. ἽΗ εὐκαιρία, καὶ ἔλειπε, τοῦ ἐδόθη.

ἽΟ Βασιλεὺς εἶχε μεταξὺ τῶν ἀλόγων του καὶ ἓνα ἐκτάκτου ὠραιότητος ταχύτατον, ἀλλὰ καὶ ἀνυπότακτον. Κάποτε εἰς ἓνα κυνήγι ἐξέφυγεν ἀπὸ τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος, μολονότι τὸ ἀγαποῦσε πολὺ, διέταξεν, ὅταν τὸ συλλάβουν, νὰ τοῦ κόψουν τὰ πόδια. Μεταξὺ τῶν κυνηγῶν ἦτο καὶ ὁ Θεοφιλίτσης ἀκολουθούμενος φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὸν στράτορά του τὸν Βασίλειον. ἽΟ νέος παρουσιάσθη εἰς τὸν στρατηγὸν καὶ τοῦ εἶπε :

— Θὰ κυνηγήσω ἐπιππος τὸ ἄλογο τοῦ Βασιλέως καὶ ὅταν τὸ φθάσω θὰ πηδήσω ἀπὸ τὸ δικό μου ἐπάνω του καὶ θὰ τὸ δαμάσω.

ἽΕννοεῖται ὅτι ἡ ἄδεια ἐδόθη καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Βασίλειος ἔφερνεν εἰς τὸν Βασιλέα τὸ ἀνυπότακτον ἄλογον. ἽΟ Βασιλεὺς τὸν ἐζήτησε διὰ τὴν ἰδικὴν του ὀπηρεσίαν. ἽΟ Βασίλειος ἀπὸ ἐκεῖνην τὴν στιγμήν ἦτο ἀρχιποκόμενος τοῦ Αὐτοκράτορος. Τώρα ἐπήγαινε πλέον πρὸς τὸν θρόνον ἐπιππος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

1. ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

«Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιο καιρὸ ;
Σὲ μάχεται ἢ θάλασσα· δὲν τὴ φοβάσαι ;
'Ανέμοι σφυρίζουν καὶ πέφτει νερὸ . . .
Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιο καιρὸ ;

— Γιὰ χώρα πηγαίνω πολὺ μακρινή,
Θὰ φέξουνε φίροι πολλοὶ νὰ περάσω,
Βοριάδες, νοτιάδες θὰ βρῶ, μὰ θὰ φτάσω
Μὲ πρίμο ἀγεράκι, μ' ἀκέριο πανί. —

Κ' οἱ κάβοι ἂν σοῦ στήσουν τὴ νύχτα καρτέρι,
'Απάνω σου ἂν πέση τὸ κῶμα θεριό,
Καὶ πάρῃ τοὺς ναυτεὺς καὶ τὸν τιμονιέρη ;
Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιο καιρὸ ;

— Ψηλά στὸ 'κκλησάκι τοῦ βράχου ποὺ ἀσπρίζει
γιὰ μένα ἔχουν κάμει κρυφὴ λειτουργία·
'Ορθὸς ὁ Χριστὸς τὸ τιμόνι μου ἐγγίζει,
στὴν πλώρη μου στέκει ἡ Παρθένα Μαρία. —

Β'. ΣΥΜΠΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

Α'.) ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Λ. ΜΑΒΙΛΗ

1. ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλι ξυπνάει τῆς ἀνοιξίς τ' ἀγέρι
 Στὴν πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα,
 Σὰ νύφ' ἡ γῆ, πῶχει ἄμετρα ἄνθη προῖκα,
 Λάμπει ἐνῶ σβυέται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.
 Πεταλοῦδες πετοῦ, ταίρι μὲ ταίρι,
 Ἐδῶ βουτίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα.
 Τῆ φύση στὴν καλή της ὥρα ἐβρήκα,
 Λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' ἄλλα τὰ μέρη.
 Κάθε μοσχοβελιά καὶ κάθε χρῶμα,
 Πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου κ' ἐλπίδα.
 Νὰ σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἅγιο χῶμα,
 Νὰ ξαναἰδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
 Ὅμορφὴ μου, καλή, γλυκειὰ πατρίδα.

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

2. Η ΠΑΤΡΙΣ

Μὴ πράσινοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ κάμποι ;
 κ' ἡ θάλασσα δὲν εἶναι γαλανή ;
 παντοῦ ὁ ἴδιος ἥλιος μὴ δὲν λάμπει,
 ἴδιοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ οὐρανοί ;
 Γιατί κανεῖς, δταν ξενιτευθῆ,
 — ἀφοῦ στὴν ἴδια γῆ παντοῦ πλανᾶται —
 γιατί μιὰ μόνη γῆς γωνιὰ ποθεῖ ;
 γιατί, ὅπου κι' ἂν πάη, τῆ θυμᾶται ;

3. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΛΕΦΤΙΚΑ**Α'.**

Τῆς νύχτας οἱ ἄρματωλοὶ καὶ τῆς αὐγῆς οἱ κλέφτες
 ὄλονυχτις κουρσεύανε καὶ τὴς αὐγῆς κοιμῶνται.
 Κοιμῶνται στὰ δασὰ κλαριά καὶ στοὺς παχιούς τοὺς ἤσκιους.
 Εἶχαν ἄρνιὰ καὶ ψήνανε, κριάρια σουβλισμένα,
 μὰ εἶχαν κ' ἓνα γλυκὸ κρασί, ποὺ πίν' τὰ παλληκάρια
 Κ' ἓνας τὸν ἄλλον ἔλεγαν, κ' ἓνας τὸν ἄλλον λέει :
 «Καλὰ τρῶμε καὶ πίνουμε καὶ λιανοτραγουδάμε,
 δὲν κάνουμε κ' ἓνα καλὸ, καλὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μας ;
 ὁ κόσμος φκειάνουν ἔκκλησιές, φκειάνουν καὶ μοναστήρια·
 νὰ πᾶμε νὰ φυλάξουμε στῆς Τρίχας τὸ γεφύρι,
 ποὺ θὰ περάσῃ ὁ Βόιθοντας μὲ τοὺς ἀλυσωμένους,
 νὰ κόψουμε τοὺς ἄλυσους, νὰ βγοῦν οἱ σκλαδωμένοι,
 νὰ βγῇ τῆς χήρας τὸ παιδί, π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχει,
 π' αὐτὴ τὸ ἔχει μονάκριβο στὸν κόσμο ξακουσμένο».

4. (ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΟΝ)**Β'.**

Ἕνας ἀϊτὸς περήφανος, ἓνας ἀϊτὸς λεβέντης
 ἀπὸ τὴν περηφάνεια τοῦ κι' ἀπὸ τὴ λεβεντιά τοῦ
 δὲν πάει τὰ κατώμερα νὰ καλοξεχειμιάσῃ,
 καὶ μένει ἀπάνω στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοδοῦνια.
 Κ' ἔρριξε χιόνια στὰ βουνά καὶ κρούσταλλα στοὺς κάμπους,
 ἐμάργωσαν τὰ νύχια τοῦ κ' ἐπέσαν τὰ φτερά τοῦ.
 Κι' ἀγνάντια βγήκε κ' ἔκατσε, σ' ἓνα ψηλὸ λιθάρι,
 καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνε καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέει :
 «Ἦλιε, γιὰ δὲ βαρεῖς κ' ἐδῶ σὲ τούτην ἀποσκιούρα ;
 νὰ λυώσουμε τὰ κρούσταλλα, νὰ λυώσουμε τὰ χιόνια,
 νὰ γίνῃ μιὰ ἀνοιξη καλὴ, νὰ γίνῃ καλοκαίρι,
 νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, νὰ γιάνουν τὰ φτερά μου,
 νὰ ρθοῦνε τᾶλλα τὰ πουλιὰ καὶ τᾶλλα μου τᾶδέρφια ; »

5. ΑΡΙΣΤΕΙΑ ΤΖΑΒΕΛΛΑ

(*Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι*).

Λυσσῶν ὁ Σατράπης τὸ μέτωπον πλήττει,
Καὶ τάττει ἔμπρὸς τὴν ἰδίαν σημαίαν
Ποινὰς ἀπειλεῖ, ἀμοιβὰς προκηρύττει·
Σημαίνουν αἱ σάλπιγγες ἔφοδον νέαν.

Σημαίνουν αἱ σάλπιγγες· μ' ἔμμετρον βῆμα
Κατέρχονται σώματα σπεύδοντ' ἄθροα·
Ὑπὸ τοῦς ὀπλίτας ἔβρα τὸ κῆμα
Καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα δεινὸν ἀντεβόα.

Ἐν στήθος ἐτέλουν τὰ στήθη συνάμα
Κ' ἐπρότεινον ἔαδας πυρσῶν ἀκοιμήτων.
Φρικῶδες ὁ Ἄρης ἠνέφεξε δράμα·
Συντέλεια κόσμου ἐθάρρεις πῶς ἦτον.

Ἀπὸ Κλεισίδης τὰ πῆλινα τείχη
Κρεμᾶτ' αἱματώδης ἡ στάθμη τῆς μάχης.
Συντρίβονται δὲ οἱ Αἰγύπτιοι στοιχοί,
Καὶ πίπτουν καθῶ· τῶν ἀγρῶν οἱ ἀστάχεις.

Ἡ πάλη τῶν ἄλλων πασῶν βαρυτέρα,
Φλογῶδες τὸ πῆσμα, ἡ μῆνις ἀγρία.
Παντοῦ ἡ περίφλεκτος μαίνεται σφαῖρα,
Ὁ σίδηρος θραύει Ἄράδων κρανία.

Ἀλλὰ μὲ φωνὴν ὁ Τσαβέλλας μεγάλην·
«ὦ· πότ' ἐκ τοῦ τείχους», βῶφ, «θα κτυπῶμεν·
Ἐμπρὸς! ἡ ρομφαία ἄς λύσῃ τὴν πάλην
Ἐμπρὸς! ἐκ τοῦ τείχους ὀργίλοι πηδῶμεν!

Ὅργιλοι πηδῶμεν, κτυποῦμεν ὀργίλοι·
Οἱ Ἄραβες φρίττουν, τὸ αἷμα τῶν ρέει.

Μὲ τρέμοντας πόδας, μὲ τρέμοντα χεῖλη
Πετώντας τὰς λόγχας τῶν φεύγουσιν ὄρματι.

Οὐδεὶς ὑπακούει, μὲ θόρυβον τρέχουν,
Κ' οἱ πρῶην προστάζοντες τρέχουν κ' ἐκεῖνοι.
Φυγῆς πλὴν ἀνάγκην οἱ πλεῖστοι δὲν ἔχουν,
Ἵγρὰ πορφυρόχρους τοὺς δέχεται κλιθῆ.

Αἰμόχρουν, πειθίμην παρίστων εἰκόνα
Τὰ φῶτα τοῦ δύνοντος τότε ἡλίου,
Κ' ἐπέραινον ἤδη τὸν μέγαν ἀγῶνα
Εἰς δόξαν τοῦ σταίρου ἐκείνου νησιού.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

6. ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ

Ὅσα κάστρα κι' ἂν εἶδα καὶ περπάτησα,
οὐκ εἶδα τῆς Ὠριάς τὸ κάστρο δὲν ἐλόγιασα.
Κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό,
σαράντα ὀργυιῆς τοῦ ψήλου. δώδεκα πλατύ,
μολύδι σκεπασμένο, μαρμαροχυτό,
μὲ πόρτες ἀτσαλένιες κι' ἀργυρὰ κλειδιά,
καὶ τοῦ γιαλοῦ ἡ πόρτα στράφτει μάλαμα.

* *

Τουρκὸς τὸ τρογυρίζει χρόνους δώδεκα,
δὲν μπόρει νὰ τὸ πάρῃ τὸ ἐρημόκαστρο.
Κ' εἶνα σκυλι Τουρκάκι, μιᾶς Ρωμιάς παιδί,
στὸν Ἄμιρᾶ του πάει καὶ τὸν προσκυναίει.
« Ἀφέντη μ' Ἄμιρᾶ μου καὶ Σουλτάνε μου,
ἂν πάρω γὼ τὸ κάστρο τί εἶν' ἡ ρόγα μου ; »
— Χίλια ἄσπρα τὴν ἡμέρα κι' ἄλογο καλό,
καὶ δυὸ σπαθιά ἀσημένια γιὰ τὸν πόλεμο.
— « Οὐδὲ τ' ἄσπρα σου θέλω κι' οὐδὲ τὰ φλωριά,
οὐδὲ καὶ τ' ἄλογο σου κι' οὐδὲ τὰ σπαθιά,
μόν' θέλω γὼ τὴν κόρη πού 'ναι στὰ γυαλιά ». —
— Ὡσάν τὸ κάστρο πάρῃς, χάρισμα κι' αὐτῆς ».

Πράσινα ροδχα βγάζει, ράσα φόρεσε,
 τὸν πύργω πύργω πάει καὶ γυροβολάει,
 στήν πόρτα πάει καὶ στέκει καὶ παρακαλεῖ :
 «Γιὰ ἀνοιξε, ἀνοιξε πόρτα, πόρτα τῆς Ὁριᾶς,
 πόρτα τῆς μαυρομάτας τῆς βασιλίσσας».
 — Φεύγα ἀπ' αὐτοῦ, βρὲ Τούρκε, βρὲ σκυλότουρκε.
 — «Μὰ τὸ σταυρό, κυρά μου μὴ τὴν Παναγιά,
 ἐγὼ δὲ, εἰμι Τούρκος οὐδὲ Κόνιαρος,
 εἰμι καλογεράκι ἀπ' ἀσκηταριό.
 Δώδεκα χρόνους ἔχω ὅπ' ἀσκήτευα,
 χορτάρι ἐδουλοῦσα σὰν τὸ πρόβχο,
 κ' ἤρθα νὰ πάρω λάδι γιὰ τὶς ἐκκλησιές.
 Γιὰ ἀνοιξετέ μου νὰ ἴμτω τοῦ βασιτόμοιρου».
 — Νὰ ρήξουμε τσιγγέλια νὰ σὲ πάρουμε.
 — «Τὰ ράσα μου εἶναι σάπια καὶ ξεσκίζονται».
 — Νὰ ρήξουμε τὸ δίχτυ νὰ σὲ πάρουμε.
 — «Εἰμι ἀπὸ τὴν πείνα κι' ἀντραλίζουμαι».

* *

Γελάστηκε μιὰ κόρη, πάει, τὸν ἀνοιξε.
 Ὅσο ν' ἀνοίξη ἡ πόρτα, χίλιοι ἐμ τήκανε,
 κι' ὅσο νὰ μισανοίξη, γέμισ' ἡ ἀόλη,
 κι' ὅσο νὰ καλοκλείση ἡ χώρα πάρθηκε.
 Ὅλοι χυθῆκαν στ' ἄσπρα, ὄλοι στὰ φλωριά,
 καὶ κείνος εἰς τὴν κόρη πού ἴναι στὰ γυαλιά.

* *

Κ' ἡ κόρη ἀπὸ τὸν πύργω κάτω πέταξε,
 μήτε σὲ πέτρα πέφτει, μήτε σὲ κλαριά,
 παρὰ σὲ Τούρκου χέρια καὶ ξεψύχησε.

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

7. ΤΟΥ ΣΚΟΤΩΜΕΝΟΥ Τ' ΑΡΜΑΤΑ

Τοῦ σκοτωμένου τ' ἄρματα τὰ πολυτιμημένα
 στὴν ἐκκλησιὰ τὰ κρέμασαν κι' ὄλοι τὰ προσκυνοῦνε
 κάτω ἀπ' τοῦ ἀφέντη τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀσημένια εἰκόνα.

Πάει κ' ἡ γυναίκα του χλωμή, σὰ φύλλο μαραμμένο,
 και κάνει πέτρα τὴν καρδιά κι' αὐτὴ νὰ προσκυνήσῃ.
 Βαστῆ κερὶ μὲ τὸ δεξί, μὲ τᾶλλο τὸ παιδί της,
 κι' ὄλοι τὴν προσηκόνουνται και τὴν καλημερίζουν.
 — Μάννα, ποῖανοῦ εἶναι τ' ἄρματα κ' ἔτσι τὰ προσκυνεθνε ;
 Τάχα μὴν εἶν' τ' Ἄη Γιώργη μας, μὴν εἶναι τ' Ἄη Δημήτρη ;
 Δὲν εἶναι, γυιέ μ', τ' Ἄη-Γιώργη μας, δὲν εἶναι τ' Ἄη Δημήτρη-
 μόν' εἶναι τοῦ πατέρα σου τὰ πολυτιμημένα,
 ποῦ πολεμώντας τὸν ὄχτρο σκοτώθηκε και πάει.
 Μὰ ἔλα, παιδί μου, ἡ μάννα σου ψηλὰ νὰ σὲ σηκώσῃ,
 νὰ τὰ φιλήσῃς τρεῖς φορές και νὰ τὰ προσκυνήσῃς.
 Κι' ὅταν τρανέψῃς και γενῆς πανώριο παλληκάρι,
 σὺρ' ἔδῳ πέρα μόνος σου, γιὰ νὰ τὰ ξεκρεμάσῃς,
 μ' αὐτὰ νὰ πᾶς πολεμιστῆς στὰ κορφιδούνια ἄπάνω.
 Κι' ὅπου θ' ἀκούσῃς νὰ βογγοῦν σὲ μιὰ κοντορραχοῦλα,
 τὰ κυπαρίσσια τὰ ψηλὰ και τὰ δασὰ τὰ πεῦκα,
 στάσου και ρῆξε τουφεκιά σιμὰ σ' ἓνα κιθούρι,
 και τᾶλλα βόλια φύλαξε γιὰ τὸν ὄχτρο, παιδί μου.

Β'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΗΣ

1. Η ΠΕΡΔΙΚΑ

1

Βόσκουν οἱ ἄλλες πέρδικες
 ἢ λούζονται στ' αὐλάκι,
 και μιὰ στὰ νύχια περπατεῖ
 ἄπάνω σὲ κοτρώνι
 και γέρνει πίσω και τηρῆ
 μικρὸ ἓνα περδικάκι,
 και πότε τοῦ γλυκομιλεῖ
 και πότε τοῦ μαλόνει.

2

— Ἄκου τῆς μάννας τὴ λαλιά
 κι' ἀνέβα στὸ λιθάρι
 γιὰτ' ἡ καρδιά μου λαχταρεῖ,
 μονάκριβο πουλί μου.
 — Γιὰ ἰδέ, μαννοῦλα, τὸ νερὸ
 ποῦ βρέχει τὸ θυμάρι,
 γιὰ ἰδέ τὰ συνομήλικα
 πῶς παίζου ἀντικρῦ μου !

3

— Έχουν οί μάννες τους πολλά!
 Έλα, πουλί, κοντά μου,
 κ' είδα τόν Ίσκιο γερακιού
 έδω σιμά στ' αδλάκι.
 — Πάμε, μαννοβλα, στα νερά
 να βρω τή συντροφιά μου,
 εθτό ήταν σύννεφο μικρό,
 δέν ήτανε γεράκι.

4

Κι' ο Ίσκιος πάλι εφάνηκε
 άπάνω στα λιθάρια,
 και κατεβαίν' ή πέρδικα
 ζητώντας τ' άκριδό της,
 κι' αυτές που ήταν ρίζωμα,
 τρυπώσαν στα θυμάρια·
 έκειθε ο Ίσκιος πέρασε
 του γερακιού προδότης.

5

Κι' άκούσθη ένα φτερούγισμα
 μιά ταραχή, μιά άντάρα.
 'Οπ' έχει τó μονάκριβο,
 έχει πικρή τήν τύχη.
 Σκούζει, χτυπιέται ή πέρδικα
 με τρόμο, με λαχτάρα,
 και τ' άκριδό της σπαρταρά
 στού γερακιού τó νύχι.

6

— Οί μάννες τών παιδιώνε μας
 γεράκια δέ φοβούνται
 τó μικροχαϊδεμένο τους
 στα νύχια του να πάρη . . .
 'Απ' άλλα βάσανα σκληρά
 στον κόσμο τυραννοούνται·
 έχουν άρρώστιες φοβερές
 και Χάρο μακελλάρη!

Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑ

2. Δ Ε Η Σ Η

1

Στό ρημοκλήσι του γιαλού,
 Για τó πιστρόφι του καλού,
 Μιά μαυρομαντηλοβουσα,
 Καντήλι ανάφτει και κεριά,
 Σέρνετ' έμπρός στην Παναγιά
 Τήν Έλεοβουσα.

2

Κερά καλή, Κερά χρυσή,
 Φέρ' τον μου πάλε στο Νησί,
 Κ' είμαι χαροκαημένη.
 Κι' από γονιούς και συγγενείς,
 Φτωχιά καρδούλα, και πονείς,
 'Ορφανέμένη!

3

Φύσ', άγεράκι μου πρυμνίο
 Νά μου τόν φέρετε τó νιό·
 Μαϊστράλια, μήν άργείτε.
 Ξάρτια, πανάκια, σταυρωτά,
 Θαλασσοπούλια, μ' άπλωτά
 Φτερά, γενήητε.

4

Φωτιάτ', άστέρια τ' ουρανού,
 Και σύ, φεγγάρι μου, γενού
 Στό δρόμο συνεργός του,
 Για τόν ταχύ τó γυρισμό.
 Και στην ψυχή του γλυκασμό,
 Τό φώς σου δός του!

Και χαίμαλι γιά φυλαχτό,
Μὲ τὰ χεράκια μου πλεχτό,
Στὰ στήθια τοῦ ἔχω δέσει.
Μὴ φύγη και καμιὰ ξωθιά
Βρεθῆ μακριὰ στὴν ξετιτειά
Καὶ τὸν πλανέση.

Κερά χρυσή, Κερά καλή,
Σὲ Δύση και σ' Ἀνατολή,
Στὸ πλάϊ του πάντα στάσου:
Νὰ καίω λαμπάδα ὀλονυχτίς
Στὸ Γιόκα σου, ποῦ τὸν κρατεῖς
Στὴν ἀγκαλιά σου!

3. ΝΑΝΙ-ΝΑΝΙ

Α. ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ἄγγελοκάμωτο παιδί,
πέσε στὴν ἀγκαλιά μου,
πέσε γλυκὰ νὰ κοιμηθῆς.

Δὲν ξέρεις πῶς σπαράζουνε
τὰ μαύρα σωθικά μου,
στὰ στήθια μου σὰν ἀπλωθῆς.

Ἔλα, ψυχὴ μου, κοιτάζε.
ἢ μάννα σου ἢ καυμένη,
γυμνὴ και χιονισμένη.

Μὲ τὰ μακρὰ μαλλάκια της,
γιὰ ἰδὲς θὰ σὲ σκεπάση,
μὴν ἢ ὀροσιὰ σὲ πιάση.

Ἔλα, παιδί μου, κ' οἱ ὀρφανοί,
σὰν στέκουν κι' ἀγρυπνοῦνε,
δύσκολα λησμονοῦνε.

Ἔλα νὰ σὲ κοιμίςουνε,
στὴ ζέστη της ἀγκαλιᾶς μου,
οἱ χτύποι της καρδιᾶς μου.

Νᾶξερές ποτε ζύπησε,
σήμερα τὴν αὐγοῦλα,
ἢ μαύρη σου ἢ μαννοῦλα.

Τὰ γόνατά μου ἐτρύπησαν δυὸ ὄρες πεσημένη
ἐμπρὸς εἰς τὴν Παρθένο μας . . . Ἔσὸ κι' αὐτὴ μοῦ μένει.
Ἐκλαψα μαύρα δάκρυα, — ὄχι γιὰ μέ, παιδί μου,
ἐτάχθηκα στὴ Σάρη της γιὰ σέ, γλυκὸ πουλί μου,
τὸ γάλα νὰ μὴ χάσω!

Ἔλα, παιδί μου, ἐλπίδα μου, ἔλα και σὲ νυστάζει.
Κοιμήσου κ' ἢ μαννοῦλά σου ἐξυπνη σὲ κοιτάζει.
Εἶναι πικρὰ τὰ χεῖλη μου, φαρμάκ' εἶν' ἢ καρδιά μου,
ἀπὸ τὴ φτώχεια τρέμουνε τ' ἄχαρα κόκκαλά μου . . .
Ἔλα, παιδάκι μου, μὴ κλαίς, πέσε νὰ σὲ κοιμήσω,
και νὰ σὲ ναναρίσω!

4. Ν Ο Σ Τ Α Λ Γ Ι Α

(*Ὁ ξένος εἰς τὴν ξενιτεῖα πρέπει νὰ βάνῃ μαῦρα
γιὰ νὰ ταιριάξῃ ἢ φορεσιά μὲ τῆς καρδιάς τῆ λαύρα.
Δημῶδες*).

Ἐφές ὁ ἥλιος ἔδυνε στήν ἄγια μου πατρίδα
κ' ἔνα τοῦ δῶκαν φίλημα σέ θλιβερὴν ἀχτιδα
νὰ μοῦ τὸ φέρ' ἐμένα.

Θέλω νὰ διῶ τὴ μάννα μου, τ' ἀδέρφια μ' νὰ φιλήσω,
τὸν τάφο τοῦ πατέρα μου θέλω νὰ προσκυνήσω·
βαρέθηκα τὰ ξένα !

Μικρὸ μικρὸ μ' ὠρφάνεψε ἡ ἀλύπητῆ μου μοῖτρα,
μικρὸ μικρὸ τῆς ξενιτεῖας τὸ μονοπάτι πῆρα,
μὲ χεῖλη πικραμένα.

Μὰ τώρα πιά τὰ χόρτασα τῆς ξενιτεῖας τὰ κάλλη·
ἂν εἶναι καὶ παράδεισος, θὰ τὴν ἀφήσω πάλι·
βαρέθηκα τὰ ξένα !

Μικρὸ χελιδονάκι μου, γιὰ μιὰ σταλίτσα στάσου·
γιὰ μιὰ σταλιὰ λυπήσου με καὶ δῶσ' με τὰ φτερά σου,
τὰ λεφτοκαμωμένα !

Θέλω τὸ δύστυχο κ' ἐγὼ στὸ σπίτι μας νὰ πάγω,
θέλω στῆς μάνας τὸ πλευρὸ λίγο ψωμί νὰ φάγω·
βαρέθηκα τὰ ξένα !

Ἄνδρειωμένα μου βουνά, γιὰ λίγο χαμηλώστε,
γιὰ λίγο λίγο κλίνετε, λίγη βοήθεια δώστε
σὲ πόδια κουρασμένα !

Πεθύμησα νὰ στολισθῶ μὲ γιορτερὸ στολίδι,
νὰ πάγω στήν πατρίδα μου, σι' ἀγαπητὸ ταξίδι·
βαρέθηκα τὰ ξένα !

Φύσα, κοσμογυρίστρα χαριτωμένη μ' αὔρα,
κι' ἄνδῃς μιὰ μάνν' αὐτοῦ ποῦ πᾶς βαμμένη μέσ' τὰ μαῦρα,
μὲ μάτια δακρυσμένα,

μ' ἓνα κρυφὸ σου φίλημα ψιθύρισε στ' αὐτὴ τῆς :
πηγαίνω πιά νὰ τὴν ἰδῶ, τ' ἀγαπητὸ παιδί τῆς·
βαρέθηκα τὰ ξένα !

Καὶ σείς, ποῦ μεγαλώσατε στὸν κόρφο τῆς μητέρας,
ἔσείς, ποῦ δὲ σᾶς ἔφαγε τῆς ξενιτιάς ἀγέρας,
καθῶς μὲ τρώγ' ἔμένα,

μὴ μοῦ κακοκαρδίσετε σὰν κλαίγω τὸν παλμὸ μου,
καὶ ψάλλω στὴν πατρίδα σας σὲ κάθε στεναγμὸ μου·
βαρέθηκα τὰ ξένα !

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

5. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ

«Σ' ἀφήνω γειά, μανουλά μου, σ' ἀφήνω γειά, πατέρα,
ἔχετε γειά, ἀδερφάκια μου καὶ σείς ξαδερφοπούλες.
Θὰ φύγω, θὰ ξενιτευθῶ, θὰ πάω μακριὰ στὰ ξένα.
Θὰ φύγω, μάννα, καὶ θὰ ρθῶ καὶ μὴν πολυλυπιέσαι.
' Ἀπὸ τὰ ξένα ποῦ βρεθῶ μηνύματα σοῦ στέλνω
μὲ τὴ δροσιὰ τῆς ἀνοιξῆς, τὴν πάχνη τοῦ χειμῶνα
καὶ μὲ τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ, τὰ ρόδα τοῦ Μαΐου.
Θὰ νὰ σοῦ στέλνω μάλαμα, θὰ νὰ σοῦ στέλνω ἀσῆμι,
θὰ νὰ σοῦ στέλνω πράματα π' οὐδὲ τὰ συλλογιέσαι.»

— Παιδί μου, πάαινε στὸ καλὸ κι' ἔλοι οἱ ἄγιοι κοντά σου,
καὶ τῆς μανουλάς σου ἢ εὐχὴ νὰ εἶναι γιὰ φυλαχτὸ σου,
νὰ μὴ σὲ πιάνη βάσκαμα καὶ τὸ κακὸ τὸ μάτι.
Θυμήσου με, παιδάκι μου, κ' ἔμὲ καὶ τὰ παιδιά μου,
μὴ σὲ πλανέση ἢ ξενιτειά καὶ μᾶς ἀλησημονήσης.
— «Κάλλιο, μανουλά μου γλυκειά, κάλλιο νὰ σκάσω πρῶτα,
παρὰ νὰ μὴ σᾶς θυμηθῶ στὰ ἔρημα τὰ ξένα.»

Γ'. ΚΥΡΙΩΣ ΣΥΜΠΑΘΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

1. ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ

Ἄνάθεμά σε, Ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πῶχεις !
 Θὰ πάρω ἕναν ἀνήφορο νὰ βγῶ σὲ κορφοβούνι,
 Νὰ βρῶ κλαράκι φουντωτὸ καὶ ριζιμιὸ λιθάρι,
 Νὰ βρῶ καὶ μιὰ κρυόδρυσι, νὰ ξαπλωθῶ στὸν ἴσκιο,
 Νὰ πῶ νερὸ νὰ δροσισθῶ, νὰ πάρω λίγη ἀνάσα,
 Ν' ἀρχίσω νὰ συλλογισθῶ τῆς Ξενιτείας τὰ πάθη,
 Νὰ εἰπῶ τὰ μαύρα ντέρτια μου καὶ τὰ παράπονά μου.

Ἄνοιξε, θλιθερὴ καρδιά, καὶ πικραμένο ἄχειλι,
 Βγάλε κάνα χαμόγελο καὶ πὲς κάνα τραγούδι
 — Τραγούδια ἂν ἔχ' ἡ μαύρη γῆ, κι' ὁ τάφος χαμογέλια.
 Ἔχει καὶ τοῦ παιδιοῦ ἡ καρδιά, ποὺ περπατεῖ τὰ ξένα.
 Τὰ ξένα ἔχουν καὶ μὲς πολλοὺς καὶ καταφρόνια πλήθος,
 Στὰ ξένα δὲν ἀνθίζουσι τὴν ἀνοιξὶ τὰ δέντρα,
 Καὶ δὲ λαλοῦνε τὰ πουλιά, ζεστός δὲ λάμπει ὁ ἥλιος.
 Δὲ φυλλουριάζουσι τὰ βουνά, δὲν πρασινίζει ὁ κάμπος,
 Καὶ δὲ δροσίζει τὸ νερό, καὶ τὸ ψωμί πικραίνει ! . . .
 Στὰ ξένα ποιὸς θὰ σὲ χαρῆ καὶ ποιὸς θὰ σοῦ γελάσῃ :
 Ποῦ 'ν' τῆς μαννούλας τὰ φιλιὰ, τὰ χάϊδια τοῦ πατέρα ;
 Ποῦ 'ναι τὰ γέλια τ' ἀδερφοῦ καὶ ἡ συντροφιά τοῦ φίλου ;
 Ἄν ἀρρωστήσης, ποιὸς θὰ ῥθῆ στὴν Ξενιτεία σιμά σου
 Νὰ σ' ἐρωτᾷ τὸν πόνο σου, τὰ γιαιτρικά νὰ δίνῃ,
 Στὸ ἔρμο σου προσκέφαλο νὰ ξενυχτᾷ μαζί σου ;
 Κι' ἂν ἔρθῃ ἡμέρα ἀγλύκαντη στὰ ξένα νὰ πεθάνῃς,
 Ποιὸς θὰ βρεθῆ στὸ πλάϊ σου τὰ μάτια νὰ σοῦ κλείσῃ ;
 Ποιὸς θὰ σοῦ λούσῃ τὸ κορμί, ποιὸς θὰ σὲ σαβανώσῃ ;
 Στὸ λείψανό σου ποιὸς θὰ ῥθῆ λουλούδια νὰ σὲ ράνῃ,
 Καὶ ποιὸς μὲ πόνο θὰ ριχθῆ στὸ νεκροκραβατό σου
 Γιὰ νὰ σὲ κλάψῃ ; Ποιὸς θὰ εἰπῆ γιὰ ἐσένα μοιρολόγι ;
 Ἄχ ! πῶς τοὺς θάφτουσι νὰ ἔξεραι καὶ πῶς τοὺς πᾶν τοὺς ξένους !

Χωρίς λιβάνι και κηρί, χωρίς παπᾶ και ψάλτη.
 Ἐνάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πῶχεις !

Ποῦ νὰ τὸν πῶ τὸν πόνο μου, ποῦ νὰ τὸν ἀπορρίξω ;
 Νὰ τὸν εἰπῶ στὰ τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες,
 Νὰ τὸν ἀφήσω στὰ κλαριά, τὸν παίρνουν τ' ἀγριοπούλια ! . . .
 Κι' ἂν κλάψω τὰ φαρμακερά τὰ δίκρυα ποῦ νὰ πέσουν ;
 Ἐάν πέσουνε στὴ μαύρη γῆ, χορτάρι δὲ φυτρώνει,
 Ἐάν πέσουνε στὸν ποταμό, ὁ ποταμὸς θὰ στύψῃ,
 Ἐάν πέσουνε στὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καρᾶδια,
 Κι' ἂν τὰ βραστάξω στὴν καρδιά, μὲ καῖν, μὲ φαρμακόνουν !
 Ἐνάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πῶχεις !

Δ'. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΚΑΛΟΥ

Γ. ΑΘΑΝΑ

1. ΖΟΓΡΑΦΙΑ

Τὸ χωριαδάκι κρέμεται στὸ πλάγι τοῦ βουνοῦ.

Ἄχ ! και θὰ πέσῃ στὸ γιαλὸ σὲν κάμη πῶς κυλήσῃ !

Τ' ἄππρα του σπέρτια εἶναι θαρρεῖς ραντίσματα τ' ἀφροῦ,
 Ποῦ ἢ τρικυμία σήκωσε κ' ἔχει ὡς ἐκεῖ σκορπίσει.

Τὴν ὦ) αὐτὴ τὰ χαίρομαι μὲ τὴ χαρὰ τοῦ νοῦ,

Γιατὶ κοιτοῦν κατάματτα τὸν ἥλιο πρὸς τὴ δύση.

Κ' ἐκεῖνος ἀπ' τὰ χρώματα, ποῦ δίνει τ' οὐρανοῦ,

Τὸ πιὸ λαμπρὸ, τὰ τζάμια τους, κρατεῖ γιὰ νὰ στολίσῃ !

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

2. Η ΨΥΧΟΥΛΑ

1

Ὅσᾶν γλυκόπνοο

Δροσᾶτ' ἀεράκι

Μέσα σὲ ἀνόθοπο,

Κεῖδὸ τὸ παιδάκι

Τὴν ὑστερη ἔβγαλε

Ἐναπνοή.

2

Και ἡ ψυχοῦλά του

Εἰς τὸν ἄερα

Γλήγορα ἀνέβαινε

Πρὸς τὸν αἰθέρα

Σὰν λιανοτρέμουλη

Σπίθα μικρή.

3

Όλα τὴν ἔκραζαν,
 Όλα τ' ἀστέρια,
 Κ' ἐκείνη ἐξάπλωνε
 Δειλὴ τὰ χέρια,
 Γιατὶ ἐὼν ἤξευρε
 Σὲ ποιὸ νὰ μπῆ.

4

Ἄλλὰ, νά, τοῦ ὄωσε
 Ἐνα Ἀγγελάκι
 Τὸ φιλι ἀθάνατο
 Στὸ μαγουλάκι
 Ποῦ ἐξαφνα ἔλαμψε
 Σὰν τὴν αὐγή.

Γ, ΔΡΟΣΙΝΗ

3. ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΗ ΑΥΓΗ

1

Τ' ἀστρα σβύστηχαν' ἡ ἡμέρα
 γλυκοφέγγει ἐντροπαλή,
 καὶ στὸν ξάστερον ἀέρα
 κελαδοῦν κορυδαλλοί.

2

Γύρω στ' ἄνθη τὰ περίσσια
 τῆς λευκῆς ἀγραμπελιᾶς
 φτερουγίζουν τὰ μελίσσια
 μὲ τὴν ἔννοια τῆς δουλειᾶς.

3

Σὲ χωράφια ἀνθοστρωμένα
 καὶ γεμάτα χλωρασιά
 μύρια ἀρνάκια σκορπισμένα
 βόσκουν χόρτο καὶ δροσιά.

4

Κι' ἀνασαίνουνε τὰ δάση
 μέσ' στὴ διάπλατη γιορτή,
 ποὺ γιορτάζει ἔλ' ἡ πλάση
 ἀνθισμένη, φτερωτή...

Γ ΔΡΟΣΙΝΗ

4. ΕΝΑΣ ΑΓΡΥΠΝΟΣ

Χιονισμένη εἶν' ἡ νύχτα καὶ ξάστερη
 κι' ὁ στρατὸς κοιμισμένος παγώνει.
 Κ' ἕνας ἀγρυπνος, μόνος στὸ ψῆλωμα
 κάτι πέρα μὲ πόθο ποθεῖ.

Σὰ χαλκόχυτον ἄγαλμα ἡ ὄψι του,
 μαρμαρένιο του βᾶθρο τὸ χιόνι
 τὸ κεφάλι του ὀρθὸ στὰ μεσοῦρανα
 φωτοστέφανο τ' ἀστρα φορεῖ.

Δ'. ΗΘΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

1. ΒΗΑΑΡΑ

1. ΤΙΜΗ, ΦΩΤΙΑ, ΝΕΡΟ

1

Συμφώνησαν παλιὸν παιρὸ
Τιμή, Φωτιά καὶ τὸ Νερό
Μαζί νὰ συντροφέψουν,
Καὶ τύχη νὰ γυρέψουν.

2

Στὸ δρόμο τους, ποὺ περπατᾶν,
Ἔνας τὸν ἄλλον ἐρωτᾶν :
"Ἄν λάχῃ καὶ χαθοῦμε,
Πῶς νὰ ἀνταμωθοῦμε ;

3

Μὲ χάσεταιν : λέει ἡ Φωτιά.
Ρίξτε τριγύρω μιὰ ματιὰ
Κι' ὅπου καπνὸ νὰ ἰδῆτε
Ἐλάτε νὰ μὲ βρῆτε.

4

Κ' ἐγώ, ἀποκρίθη τὸ Νερό,
ἔχω τὸν τόπο φανερό.
"Ὅπου χλωρὸ λιβάδι,
Δικό μου εἶναι σημάδι.

5

Γυρίζουν καὶ λὲν τῆς Τιμῆς :
Σοῦ φανερώσαμεν ἔμεῖς
Τοῦ καθενοῦ μας τόπο
Πές μας κ' ἐσὺ τὸν τρόπο.

6

Λέγει ἡ Τιμή : ἐγὼ 'σ αὐτὸ
Σὰς συμβουλεύω, ὄχ τὸ κοντὸ
Ποτὲ μὴ γελαστῆτε
Νὰ μοῦ ξεχωριστῆτε.

7

Γιατὶ ἂν γλιστρήσω μιὰ φορὰ
καὶ δὲ μὲ πιάστε σταθερά,
"Ὅσο νὰ μὲ γυρέψτε,
Τὸν κόπο θὰ ξεδέψτε.

Κ, ΣΚΟΚΟΥ

2. ΕΙΣ ΚΥΡΙΑΝ ΘΡΗΣΚΟΛΗΠΤΟΝ

Τρέχει στὸν πνευματικὸ
γιὰ νὰ πῆ τὰ κρίματά της,
λέει τὰ ξένα : τὸ καὶ τό...
μὰ ξεχνάει τὰ δικά της...

Ε'. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΑΓΑΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΜΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΑΨΥΧΟΝ ΦΥΣΙΝ

Α. ΒΑΛΑΒΡΙΤΟΥ

1. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Μή με ρωτᾶς ποῦθ' ἔρχομαι, μή με ρωτᾶς ποῦ τρέχω·
πατρίδα ἐγὼ δὲν ἔχω
παρὰ τοῦ βάτου τ' ἄγριο, τ' ἀγκαθερὸ κλαρί.
Μὲ δέρνει τ' ἀνεμόδροχο, εἶμαι πτωχὸ πουλί·
ὁ λόγγος τὸ παλάτι μου καὶ βιό μου εἶν' ἡ χαρά,
κετῶ, κουρνιαζῶ, ξέγνοιαστος ὁσό'χω τὰ φτερά.

Δίγη δροσοῦλα τ' οὐρανοῦ τ' ἀκούραστο λαρύγγι
μοῦ τὸ ξεφρύγει, δταν διψῶ, καὶ ζῶ μ' ἓνα μυρμηγκι.
Συπνῶ τὸ γλυκοχάραμμα. Τοῦ ἡλιοῦ τὴν ἀχτιδα
φορῶ μαλαμοκέντητη βασιλικὴ χλαμύδα
κι' ἀρχίζω τὸ τραγούδι μου. Στὰ σύγνεφ' ἀνεμίζει,
περήφανος σταυραητός, τὸν κόσμον φοβερίζει
κ' ἐγὼ τὸν βλέπω καὶ γελῶ... Δὲν τοῦ φθονῶ τὴν τύχη,
οὔτε μὲ σκιάζει τ' ἀσπλαχνο, τὸ φοβερό του νύχι,
γιατὶ δὲν καταδέχεται μ' ἐμένα νὰ χορτάσῃ
θεριό, ποῦ πρὸς τὴ δόξα του βρῖσκει στενὴ τὴν πλάση.
Τὸ κράζουν αὐτοκράτορα... τοῦ φόρεσαν κορώνα,
μᾶς τὸ 'πλασαν δικέφαλο... τοῦ γράφουν τὴν εἰκόνα.
Στὴ μιὰ τὴ φύχτα νὰ κρατῆ χρυσὴ τοῦ δίνουν σφαῖρα,
στὴν ἄλλη του γυμνὸ σπαθί!... κ' ἐπῆρε ὁ νοῦς του ἀγέρα.
Δὲν σὲ ζηλεύω σταυραητέ! Τοῦ πριναριοῦ μου ἡ μάζα
ἀξίζει τὴν κορωνά σου καὶ τὰ χρυσᾶ τσαπράζα.
Δὲν ἀνεβαίνω σὰν ἐσέ, καὶ σὰν ἐσὲ δὲν πέφτω
στὴν ἀρπαγῆ, στὸ σκοτωμὸ κι' ἄλλο ποτὲ δὲν κλέπτω.
Ζῶ μὲ τὰ φύλλα τὰ χλωρά, μὲ τ' ἀνθη θὰ πεθάνω,
κι' ἀφίνω χωρὶς κλάμματα τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν πλάνο.

2. Η ΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
 Καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφὲς ἀλλάζουν,
 Πράσινες, κόκκινες, ξανθές, δλόχρυσες, γαλάζες,
 Κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς—λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης·
 Τὴν πύρην τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβυεὶ γλυκὸ ἀγεράκι
 Ποῦ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποῦ φέρνουν τ' ἀκρογιάλια·
 Ἄνάρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεύκος
 Καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι' ἀχολαγáει καὶ τρίζει,
 Ἡ βρύση ἢ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
 Καὶ μ' ἀλαφρὸ μурμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
 Θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἰσκιόνουν,
 Τὰ ζάλογγα μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια οἱ βράχοι
 Κ' οἱ κάμποι γύρου οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Σ. ΜΑΡΤΖΩΚΗ

3. Η ΕΞΟΧΗ

Πρεβζίνει ὁ ἥλιος σ' ἔλη του τὴ χάρι
 Κι' ἀπὸ λάμπι τὸν κόσμο πλημμυρίζει
 Μὲς τὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
 Ἄπὸ βώδια θαρεὶς νὰ τριγυρίζη.

Ἐδῶ κοιτᾶς περήφανο μοσχάρι
 Στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζη,
 Ἐν ἄλλο ἔχει γυρμένο στὸ χορτάρι
 Καὶ τὸ πλατὺ ρουθοῦνι νὰ καπνίζη.

Μύριες ἀξίνες σκάπτουνε τὴ γῆ
 Κ' ὄψωμένες στὸν ἥλιο λαμπυρίζουν.
 Στους κάμπους βασιλεύει θεία σιγή.

Κ' ἐνῶ θωρεὶς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν
 Ἄλλο πλειὰ δὲ γροικᾶς τὴ χαραυγὴ
 Παρὰ τὰ βώδια ἀγάλι νὰ μουγκρίζουν.

ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

4. ΝΕΡΟΠΟΝΤΗ

Νεροποντή· δὲ φαίνεται τὸ μονοπάτι τῶρα
καὶ τοῦ βουνοῦ κατέβασε λιθάρια ἢ κατοφόρα.
Ὁ Ξυλοκόπος χαίρεται τὴν κρύα ἀνατριχίλα.
τὶ θὰ τοῦ δώσῃ ἓνα σωρὸ τ' ἀστροπελέκι ξύλα.

Μὰ ἐμένα ὁ νοῦς μου λαχταρᾷ γιὰ τὶς φτωχὲς φωλιὰς
καὶ τὶς ἀμυγαλιές.

Κ' εἶν' ἡ χαρὰ μου νὰ ζητῶ, καὶ ὁ καιρὸς ν' ἀνοίξῃ
πῶς θὰ στυλώσω ἓνα δέντρο, ποῦ ἢ μπόρα θὰ ᾿χη ρίξει.

Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

5. ΦΕΓΓΑΡΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

1

Στρογγυλὸ τὸ φεγγαράκι
πάνω ἀπ' τὸ βουνό,
μυρωμένο τ' ἀεράκι
τὸ νυχτερινό.

2

Χυτὸ ἀσήμι τὸ φῶς πέφτει
γύρω καθαρὸ.
κ' ἓνα ἀτέλειωτο καθρέφτη
κάνει τὸ νερό.

3

Κ' ἡ βαρκούλα—περιστέρι
κάτασπρη—πετᾷ,
ποῦ πηγαίνει ; ποιοὺς τὸ ξέρει ;
μὰ καὶ ποιοὺς ᾿ρωτᾷ ;

4

Ὅπου γύρω κ' ἀν πηγαίνῃ
λάμψη καὶ χαρὰ !
τί μαγεία εἶναι χυμένη
πάνω στὰ νερά !

5

Τί γλυκειά, τί μυρωμένη,
τί χρυσὴ βραδειά !
πῶς ἀνοίγει εὐτυχισμένη
κάθε μιὰ καρδιά !

6. ΝΑ ΤΗΝ Η ΑΝΟΙΞΙ

Νά την ή ανοίξει ! έρχεται, έρχεται

Και δὲ λαλοῦν σὰν πρῶτα τὰ πουλιά
 τῆ βραδυνή των ὥρα,
 τὴν ὥρα ποὺ γυρίζουν στὴ φωλιά,
 καὶ δὲν τὰ σκιάζει ἡ κρύα ἡ νύχτα τῶρα
 κι' οὔτε μὲ πόνο κλαίνε τὴν παλιά
 καλοκαιριὰ καὶ τὴν ἀγύριστη.

Τὸ μήνυμα τὸ φέρνει γλυκομύριστη
 μηνύτρα ἢ μυγδαλιά :
 — Νά την ή ανοίξει ! έρχεται, έρχεται . . .

Κι' οὔτε ἀπὸ φύλλα πεθαμένα
 καὶ θαμμένα
 τὸ χῶμα δὲ μυρίζει τῶρα
 τῆ βραδυνή τὴν ὥρα·
 μοσχοβολᾷ ἀπ' τ' ἀγέννητα βλαστάρια,
 ποὺ λαχταροῦν τὸ φῶς στὴ γῆ κλεισμένα,
 κ' ἀκούετ' ἀπ' τῶν δένδρων τὰ κλωνάρια
 τὰ μεστωμένα,
 σὰν κρυφομίλημα μέσ' στὸ σκοτάδι
 τὸ βράδυ-βράδυ :
 — Νά την ή ανοίξει ! έρχεται, έρχεται . . .

7. Α Μ Υ Γ Δ Α Λ Ι Ε Σ

Νύφες λευκὲς στολίζονται
 σὲ μουσικὸ νυμφῶνα,
 νυφοῦλες εἶν' οἱ ἀμυγδαλιὲς
 ποὺ ἀνθοῦνε στὸ λειμῶνα.

Και σὲ καθρέφτη δλάργυρο
ρίχνουε τὴ ματιὰ τους,
καθρέφτης ὁ ἥλιος, ἔπου ἄδρὸς
ἀντιφωνάει μπροστά τους.

Και μὲ γλυκόλαλε; λαλιές
σκοποῦς στὴν Πλάση στέλνουν
κ' εἶναι λαλιές τους τὰ πουλιά
ποῦ στὰ κλαδιά τους ψέλνουν.

Και καρτεροῦν κάποιους γαμπρούς,
προσμένουν κάποια ταίρια
κ' εἶναι γαμπροὶ καὶ ταίρια τους
τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀγέρια.

ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

8. Η ΛΕΥΚΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Στῆς Ἄγορᾶς τὰ χώματα τὰ ρυπαρὰ
βαθειὰ τίς ρίζες τῆς ἢ λεύκα ἀπλόνει,
μὲ σάπια, μολυσμένα τρέφεται νερά,
μὰ ἐμμορφη φουντόνει καὶ ᾠηλόνει.

Ἐπάνω στὸν παχὺ τῆς δυνατὸ κορμὸ
ἐκάρφωσαν καρφιὰ γιὰ κρεμαστάρια,
καὶ σπάζουν καὶ σπαράζουν δίχως οἰκτιρμὸ
τὰ χαμηλά τῆς τρυφερὰ βλαστάρια.

Καὶ μ' ὄλες τίς πληγές τῆς στέχεται χλωρῇ
ἀμάραντη στῆς Ἄγορᾶς τὸν τόπον,
καὶ τῇ σκιά τῆς ἐξαπλόνει ἡροσερῇ
στὶς ταπεινὲς φροντίδες τῶν ἀνθρώπων.

Σηκόνει τὴν περήφανή τῆς κεφαλὴ
ἀπάνω ἀπὸ τίς στέγες, ποῦ τὴν πνίγουν,
καὶ μουρμουρίζει στὰ οὐράνια ὕψηλά,
ἐκεῖ ποῦ φῶς κι' ἀγνὸ ἀγέρι σμίγουν.

9. Η ΚΑΤΑΙΓΙΣ

Ἦλθαν τὰ νέφη τοῦ Βοριᾶ
 τ' ἀλόγατα καβάλλα,
 κ' ἐξεπέζεψανε βαρειά,
 στὰ ὄρη τὰ μεγάλα.

Καθένα σὲ κορφή κοντὰ
 ὠχυρωμέν' ἀχνίζει,
 καθένα ἀστράφτει καὶ βροντᾷ
 καὶ πόλεμον ἀρχίζει.

Ρίχνουν γιὰ σκάγια τὴ βροχή,
 γιὰ βόλια τὸ χαλάζει
 καὶ πλημμυρᾷ στὴν ἐξοχή
 καὶ τὰ σπαρμένα ἀρπάζει.

Βγαίνει ὁ γεωργός· ἀντὶ σπαθί,
 μ' ἓνα τσαπί καὶ φτυάρι,
 ποῖος ἤμπορεῖ ν' ἀντισταθῆ
 σ' ὀρμητικὸ χεῖμάρρι;

Στρέφει τὰ μάτια στὰ ἴψηλά
 καὶ τὸ Θεὸ κοιτάζει,
 τὸ δάκρυ τοῦ κατρακυλᾷ
 — Βοήθα με! φωνάζει.

Καὶ ὁ Θεὸς ποῦ τὸν πονεῖ
 γιὰ τὴν καλὴ καρδιά του,
 γνέφει τοῦ Ἥλιου νὰ φανῆ
 νὰ πάη βοήθειά του.

Ἀπὸ τὴ μιὰ ἢ συννεφιά
 κι' ὁ ἥλιος ἀπ' τὴν ἄλλη,
 τῆς Ἰριδος ἢ ἐμμορφιά
 ἀνάμεσα προβάλλει

— Βάλετ' ἔχθροί, τοὺς κεραυνούς,
τὰ δπλα σὰς στῆ θήκη,
γιατ' εἶμ' ἐγὼ στοὺς οὐρανοὺς
ἢ παλαιὰ συνθήκη.

Ποὺ ἔγραψ' ὁ Δημιουργὸς
μὲ χρώματα ποὺ μένουν,
γιὰ νὰ τὰ βλέπ' ὁ γεωργὸς
νὰ ξέρη τί σημαίνουν.

Τὸ κόκκινο εἶναι τὸ κρασί,
τὸ κίτρινο σιτάρι,
τὸ πράσινο ἢ περισσὴ
ἐλιά, ποὺ θεὰ πάρη,

Γιὰ νὰ τοῦ πάη «λειτουργιά»
καὶ ἴνάμχ νὰ τοῦ στείλῃ,
καὶ νὰ τ' ἀνάφτῃ μὲ καρδιά
τ' ἀκοίμητο κανδήλι.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑΙ, ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑΙ, ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ,
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑΙ, ΑΙΣΘΗΤΙΚΑΙ ΚΛΠ.

Η ΔΙΤΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ (Σελις 3).

Α΄. ΓΛΩΣΣΙΚΑ : *φλάμπουρα*, *σήματα*, *σημαται*.

Β΄. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ κλπ. : *σκόλα*, *ἀφιέρωμα σχήμ.* ὀρθογωνίου ἢ τετραγώνου ἐκ χρυσοκεντήτου πανίου μέ τινα εἰκόνα ἀγίου ἐπὶ ὕψηλοῦ κοντοῦ τοποθετημένον.

ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ (σελ 7).

Α΄. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Ἄβαροι*, λαὸς βάρβαρος πολιτορχήσας τὴν Κων]πολιν ἐπὶ αὐτοκρ. Ἡρακλείου, τὴν ἐπιδρομὴν τῶν ὁποίων ἀπέκρουσαν οἱ χριστιανοὶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πατριάρχην Σέργιον (626). Τὴν νίκην ταύτην οἱ χριστιανοὶ ἀπέδωσαν εἰς τὴν Παναγίαν, ἐφ' ᾧ καὶ συνετάγη : «Τῆ ὑπερμάχῃ στρατηγῷ . . . ». *Ἡ Δέσποινα ταράχηκε*. . . . ἐκ τοῦ δημοτ. τραγουδιοῦ τῆς Ἁγία·Σοφιάς.

ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΥΤΗΣ (σελ. 9).

Α΄. ΓΛΩΣΣ. : *κομμερκιάριοι*, *τελωνειακοὶ ὑπάλληλοι*, *ἀμιράς ἢ ἐμίρης*, ἡγεμῶν Ἀράβων ἢ Τούρκων. *κουρσάροι*, *πειραταὶ τῆς θαλάσσης*.

Β΄. ΠΡΑΓΜ. κλπ. *Πετσενέγοι*, λαὸς βάρβαρος Τουρκικῆς καταγωγῆς γενόμενος κύριος τῆς σημερινῆς Νοτ. Ρωσίας καὶ Ρουμανίας, πολεμήσας τοὺς Ρώσους, Οὐγγυροὺς καὶ Ἑλληνας καὶ ἐξαφανισθεὶς ὑπὸ Ἰωάννου Β΄ τοῦ Κομνηνοῦ (1112). *Γυνουήνσιοι*, κάτοικοι τῆς Ἰταλ. Γένουας τῆς ἀντιζήλου τῆς Ἑνετίας. *Πισάται*, ἐκ Πίσης τῆς Ἰταλικῆς. *Ἀμαλφῖται*, ἐκ τῆς δημοκρατίας Ἀμάλφι (Ἰταλ. ἐπαρχία Σαλέρνου). *Βενετοί*, Ἑνετοί. *Τάναϊς*, ποταμὸς ἐν Ρωσίᾳ, νῦν Δόν. *Ἀλέξιος δ Γ΄ δ Ἄγγελος* (1195) αὐτοκρ. τοῦ Βυζαντίου. *Δέων δ σοφὸς ε΄*, υἱὸς καὶ

διάδοχος τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος (886—911)· ἀναθεωρη-
τῆς τῶν «Βασιλικῶν» καὶ συγγραφεὺς τῆς «Τακτικῆς». **Λαμα-
σκός**, μεγάλη πόλις τῆς Συρίας. **Βαγδάτη**, πόλις τῆς Ἀσιατι-
κουρκίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου παρὰ τὸν Τίγρητα πασαλι-
κίου. **Ἀλγερίνοι**, ἐξ Ἀλγερίου τῆς Βορ. Ἀφρικῆς. **Καταλανοί**,
ἐκ Καταλανίας χώρας τῆς Β. Α. Ἰσπανίας.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΡΑΨΩΔΙΑΙ (σελ. 14).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : (συνέχεια τοῦ τῆς Α'. τάξεως). **κάργαι**,
εἶδος κοράκων. **κολλῆγοι** καλλιεργηταὶ λαμβάνοντες ποσοστὸν
ἐκ τοῦ εἰσοδήματος. **Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει**, (ἐκ τοῦ Αἰσω-
πίου μύθου : Ὁ ναυαγός). **μεντέρι**, καναπές, στρώματα καναπέ.
παίρων βεράτια, θρησκευτικὰ προνόμια παραχωρούμενα ἐν
Τουρκίᾳ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, διὰ σουλιαν. διαταγμάτων (βερα-
τίων). **κομιτάτα**, σύλλογοι ἐθνικόφρονες τῶν Βουλγάρων διὰ τὴν
Μακεδονίαν. **Παλαιοχώρι**, χωρίον τῆς Μακεδονίας (Μοναστή-
ριον). **Περιστέρι**, ὄρος Μακεδονικὸν (Μοναστήριον). **Ὅτι Ἕλ-
ληνες τοὺς ἔδωσαν τὴν θρησκείαν...**, οἱ ἐκ Θεσπλίης Μο-
ναχοὶ Μεθόδιος καὶ Κύριλλος ἐξεχριστιάνισαν τοὺς Σλαῦτους ἐπὶ
Μιχαὴλ τοῦ Γ'. **Μνήσθητι, κύριε, καὶ ἴδε τὸν ὄνειδισμόν
ἡμῶν...**, παράκλησις, εὐχὴ κατὰ σεισμῶν, ἐχθρῶν κλπ.

ΣΤΗΝ ΟΣΘΗ ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ (σελ. 19).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : **φάλαγξ**, στράτευμα ἐν πορείᾳ. **νέκταρ**, θεῖον
ποτόν. **ἀμβροσία**, φαγητόν. **φλαμουριές**, δένδρον, τοῦ ὁποίου
τὸ ξύλον εἶναι εὐκατέργαστον. **κανάλια**, στόμια, **λακκιά**, ρευμ-
ματιά.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : Ἀπὸ τὸν πόλεμον Ἑλλάδος καὶ Βουλγα-
ρίας 1913. **Στρυμών**, ποταμὸς τῆς Μακεδονίας διαρρέων τὴν
Κερκινίτην λίμνην (τ' Ἀχινού) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ
Ὀρφανοῦ. **Ὁρβηλος**, σειρά ὄρεων μεταξὺ Θράκης, Βουλγαρίας
καὶ Μακεδονίας. **Μάλες**, ὄρος ἐναντι τοῦ Ὀρβήλου διὰ μέσου
τῶν ὁποίων κατέρχεται ὁ Στρυμών. **βολιδοφόρος**, ὅδῳ ἐκρηγνυ-
ομένη εἰς βολίδας.

ΔΕΙΝΟΠΑΘΗΜΑΤΑ ΧΙΩΝ (σελ. 22).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : **Ἀνδριάνα**, ὑπηρέτρια τῆς οἰκογενείας
τοῦ Λουκῆ τοῦ ἥρωος τοῦ διηγήματος τοῦ Βικέλα «Λουκῆς Λά-
ρας». **παρεκκλήσιον**, παρὰ τὸν μητρικὸν ἐν Χίῳ πύργον τοῦ

Λουκή. *δτε ἐκαθήσαμεν ὑπὸ τὴν σκέπην ξένης θύρας . . .*, ἐννοεῖ τὰ διάφορα τῆς Εὐρώπης Ἔθνη εἰς ἃ κατέφυγον οἱ φεύγοντες Χῆοι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1821.

ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΒΑΣ (σελ. 28).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : Π. Σωτηρόπουλος, Κ. Τρικούπης, δύο πασάδες—Κιουταχῆς Ἰμβραήμ—, Κ. Τσαβέλλας, Κλεισοβα, Βασιλάδι, Αἰτωλικόν, ἴδε σχετικὴν ἱστορίαν ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ σχετ. ποίημα Ζαλοκώστα. πάσαρα, ἀδαθὲς πλοιάριον.

ΕΞΟΔΟΣ ΜΕΣΟΔΟΓΓΙΟΥ (σελ. 29).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. Βαράσοβα, Καψάλης, Βραχώρι (Ἀγρίνιον), ἴδε σχετικὴν ἱστορίαν ἑλλην. ἐπαναστάσεως. *Εὐγλωττος λόγος τοῦ Σ. Τρικούπη...*, ὁ ἐπικήδειος εἰς Δόρδον Βύρωνα, ἴδε τοῦτον εἰς Ν. Ε. Α. Ν. Κοντοπούλου τόμος Ε'. Β'. τάξεως Γυμνασίου.

ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ (σελ. 32).

Α'. ΠΡΑΓΜ. Σαραντάπορον, τὰ πρὸ τῶν Σερβίων στενὰ ἔνθα ἐδόθη τὸν Ὀκτώβριον 1912 μεγάλη μάχη μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΗΡΩΣ (σελ. 34).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : σπιόνος, σπιγοῦνος, καταδότης.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : Σεφκέτ, Τούρκος ἀρχιστράτηγος, περίφημος καταστάς διὰ τὰς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος πρὸ τοῦ 1912 ἀπειλητικὰς δηλώσεις του. Καπετὰν Ἄγρας, ὁ ἀνθυπολ. τοῦ περσικοῦ Ἀγαπηνὸς φονευθεὶς κατὰ τὸν Μακεδ. ἀγῶνα παρὰ τὸ Κασαλάρ τῶν Γενιτσῶν. *Μαύρη εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά...*, ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ Ραγκαβῆ «Ὁ κλέφτης».

ΑΠΟ ΜΙΚΡΟΒΑΛΤΟΝ ΕΙΣ ΛΑΖΑΡΑΔΕΣ 1912 (σελ. 46).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : ζαπιτιές, χωροφύλαξ Τούρκος, καζῆς, ἐπαρχία.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : τμήμα Ἰππέων, ἐν οἷς καὶ ὁ συγγραφεὺς λοχίας, ὑπὸ τὸν ἀνθυπὶλαρχον Βαρδουλάκη, ἐστάλη παρὰ τῆς IV Μεραρχίας ὡς σύνδεσμος εἰς τὴν V Μεραρ. πρὸ τῆς μάχης τῆς Σιδερένιας πόρτας (Ὀκτώβριος 1912) μετὰ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Δέλνινο. Τὸ τμήμα τοῦτο παρακολουθεῖ τὸν ἡμέτερον ἀπόσπασμα ἀπὸ τοῦ χωρίου Μικρόβαλτον εἰς Λαζαράδες. Κοζάνη, Μακεδ. πόλις εἰς

τούς δυτ. πρόποδας τοῦ Βερμίου ὄρους. **Τρανόβαλτος, Μικρόβαλτος, Δαζαράδες, Μόντρο, Δέλινο**, Μακεδ. χωρία ἐπὶ τῶν Καμβουνίων ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλιάκμονος. **Σέρβια**, Μακ. πόλις ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλιάκμονος. **Στενά τῆς Πόρτας**, τὰ περίφημα ἀπὸ τοῦ 1912 στενά μεταξὺ Σαρανταπόρου Σερβίων. **Δημήτρης**, χωρικός, ὁδηγὸς τῆς περιπόλου.

Ο ΠΝΙΓΜΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΙΟΥ 1912 (σελ. 50).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : **Ἡ γ Μερραρχία ὑπὸ τὸν συν)άρχην Ματθαίοπουλον**, κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ ἀγώνος ἀποτελοῦσα πλαγιοφυλακὴν τῆς στρατιᾶς, ἀφ' οὗ ἔδωκε μάχην εἰς Δαζαράδες, κατήρχετο πρὸς τὸν Ἀλιάκμονα διὰ νὰ τὸν ζεύξῃ καὶ βαδίσῃ πρὸς τὴν Κοζάνην, ἵνα ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ ἢ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐκ Σόροβιτις τυχόν κατερχομένας ἐχθρικός ἐπικουρίας. Πρὸ τῆς ζεύξεως ἐπνίγη ὁ γενναῖος ἀνθυπὸ-λαρχος Κορδῆς. **Ἀλιάκμων**, κοινῶς Βίστριτσα, Καρα-σοῦ, ποταμὸς τῆς μεσημβρινῆς Μακεδονίας χυνόμενος εἰς τὸν Θερμαϊκόν. **Κοζάνη**, κλπ. πόλις, ἴδε προηγούμενον.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ 1912 (σελ. 52).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : **σαλαγῶ**, λέγεται ἐπὶ τῶν θερμμάτων ἔταν τὰ ἐμποδίζωμεν ἀπὸ τι, ἢ ἔταν τὰ προτρέπωμεν εἰς τι, ὁδηγῶ ζῶα, μεταφορικῶς δῶκω.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : **Σέρβια**, πόλις Μακεδονικὴ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ. **Σιδερόπορτες**, στενά τῆς πόρτας παρὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Σαρανταπόρου. **Μᾶρκος Κράλης**, βασιλεὺς τῶν Σέρβων κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα.

... **Ποὺ ἀναφέρουν ὅλα τὰ τραγούδια τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριάς...** Πλεῖσται παραλλαγὰι δημοτ. τραγουδιῶν ἀναφέρονται εἰς Κάστρα καλούμενα τῆς Ὠριάς ἢ τῆς Σουριᾶς, καὶ πρὸς αὐτὰ συνάπτονται παραδόσεις περὶ ἀλώσεώς των ὑπὸ τῶν Τούρκων θολίως καὶ αὐτοκτονίας τῆς ὑπερασπιστρίας των βασιλοπούλας, περὶ δακτυλιδιοῦ ποῦ τὸ ἀπέκρυφεν εἰς τὸ στόμα τῆς ἢ βασιλοπούλα κλπ. **φλουρί**, χρυσοῦν νόμισμα. **10 Ὀκτωβρίου**, τοῦ 1912. **Σαραντάπορον**, Στενά ἀπόρθητα, Σεῦτὰν Μπογάζ (Στενά τοῦ Διαβόλου) μετὰ τὴν Ἐλασσόνα, ἐνθα ἐγένετο μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἡ πρώτη μάχη τὸ 1912. **Ἀλιάκμων**, κοινῶς Βίστριτσα, ποταμὸς τῆς μεσημ. Μακεδονίας, χυνόμενος εἰς τὸν Θερμαϊκόν.

Ἑβδομήκοντα γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς... καταγόμενοι οἱ πλείστοι ἐκ τοῦ χωρίου Μεταξᾶ ἢ Μεταξάδες τοῦ παρὰ τὴν ἀπὸ Σαρανταπόρου εἰς Σέρβια ἄγουσαν κειμένου.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ (σελ. 56).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : **γκιαούρικος**, ἑλληνικός.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : **Προφήτης Ἥλλας**, ἐπὶ τοῦ ἡπειρ. Ὀλύτσια (Τομάρου), ἀριστερᾷ τῷ ἀνερχομένῳ ἀπὸ Πρεβέζης εἰς Ἰωάννινα. **Μανωλιάσα**, **Σαραντάπορο**, **Γιανιτοά...**, πεδία μαχῶν τοῦ πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμου τοῦ 1912. ὁ **λόχος μας**, ὁ 5 λόχος τοῦ 7 Συντάγματος ὑπὸ τὴν Μπαρτζώκαν. **λίμνη**, τῶν Ἰωαννίνων. **μιναρές**, ὁ πύργος τῶν τζαμιτῶν. **Χότζας**, διδάσκαλος ἐκ τοῦ κατωτάτου μουσουλμ. κλήρου. **Μπιζάνι**, ὁ περίφημος ἀπὸ τοῦ 1912—1913 πρὸ τῶν Ἰωαννίνων λόφος. **Ἅγιος Νικόλαος**, ἐπὶ τοῦ Ὀλύτσια. **Κοπάνι**, ὁμοίως κατώτερον πρὸς τὸν δημόσιον δρόμον Πρεβέζης Ἰωαννίνων.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ (σελ. 59).

Η ΣΚΛΑΒΑ (σελ. 60).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : **χουρσουζίκος**, ὁ ἔχων κακὴν τύχην δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους. **τσούπα κόρη**, θυγάτηρ. **συναραδιακές**, (συν—ἀράδα), γειτόνισσαι. **σάματις**, μήπως. **κλάδα**, κλάδευμα τοῦ ἀμπελιοῦ. **ἀποχόντρια**, ὑποχοντρία. **γραφή**, γράμμα. **πόστα τῶν Μπιτωλιῶν**, ταχυδρομεῖον τῶν Βιτωλιῶν (Μοναστηρίου). **ξόδι**, κηδεῖα. **ρημαδιακό**, ἐρημασμένο. **τούφιασαν**, ἐσάπισαν. **φτοράω** καὶ **φτουράω**, ὑπομένω, ἀρκῶ. **μαραζιάζω**, μαραίνομαι. **ροβολάω**, κατεβαίνω. **πριχοῦ**, πρὶν. **ἀναφυλλητό**, βαθεῖς στεναγμοί. **θάμαγμα**, θαῦμα. **κοιτάζομαι**, εἶμαι κατάκοιτος, **τσακίζω**, κλίνω, φθίνω, σπάζω. **κερασάρης**, **Μάτος** (κεράσια). **Ἐλεοῦσα ἢ Παναγία**. **ἀπαντοχή**, ἀναμονή, ἐλπίς. **ἀχνός**, καταβεβλημένος πολὺ, ὠχρός, ἀραιός. **πανιάζω**, παίρνω τὸ χρῶμα πανιοῦ, ἀσπροκιτρινίζω.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : **καρβάνι**, συνοδία μεταγωγικῶν ἐπ' ἀγωγίῳ. **καρβανάρος**, ἡμιονηγὸς ἀγωγιάτης. Οἱ καρβανάροι εἰς τὰ μεσόγεια δι' ἑλλειψιν συγκοινωνίας κάνουν τὰ θελήματα τῶν χωρικῶν. **Ἐρσέκα**, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος Κολωνίας τῆς Μακεδονίας. **Οἱ γυναῖκες ἀρχίζαν νὰ βάζουν κλαδευτήρι...**

εις τὰ χωρία αἱ γυναῖκες ἀντικαθιστοῦν τοὺς ἀπουσιάζοντας συζύγους, ἀδελφούς, κλπ. εἰς πάσας τὰς ἐργασίας. *ἔξη σωστοὺς Ἀἰ. Βασίληδες, ἔξη Ἀπρίληδες...*, τὸ μέτρον τῶν ἐτῶν γίνε-
ται ἐκ τῶν ἐποχῶν ἢ ἐπισήμων ἐορτῶν. *Μεσοχώρι*, εἰς τὸ κέν-
τρον ἐκάστου χωρίου εἶναι πλατεῖα, ἐνθα συνέρχονται οἱ χωρι-
κοὶ κλπ. *Ὡς ποὺ νὰ δέσουν τὰ κάστανα...* Οἱ χωρικοὶ κανο-
νίζουν τὰς ὑποθέσεις των ἢ συναλλαγὰς των μὲ τὸν χρόνον τῆς
συγκομιδῆς καρπῶν, βλαστήσεως κλπ. *Ὡς τὸ χιωήχι εἶχε
μάθει...*, εἰς τοὺς προγενεστέρους χρόνους εἰς τὰ δημοτικὰ σχο-
λεῖα ἐδιδάσκοντο ὀκτώηχον εἰς τὰς ἀνωτέρας αὐτοῦ τάξεις.

Γ'. Αἴσθ. : *δὺο ἔρμοι κοῦκοι*, παροιμ. φράσις ἐρημίας.
ἐκανε νὰ μιλήσῃ, ἢ γλώσσά της δέθηκε, ἢ φωνὴ πνίγηκε..., ἢ
μεγάλῃ χαρᾷ ὡς κεραυνὸς συνέτριψε τὴν ἀναμένουσαν Σκλάβαν.

ΥΠΗΡΕΤΡΑ (σελ. 65).

Α'. ΓΛΩΣΣ : *μπατιάρω*, στρέφω πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος,

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Τσουγκριά*, νῆσος 3 μιλ. ἀπὸ τῆς Σκιά-
θου. *σκοῦνα*, ἱστιοφόρον μὲ δύο ἰστούς ταχύ, *γολέττα*, ἱστιοφ.
μὲ δύο ἰστούς. *ἡμισοῖα*, ταχύ. *βρίκι*, ἱστιοφ. μὲ τρεῖς ἰστούς,
μετρίως ταχύ. *βρατσέρα*, ἱστιοφ. μὲ δύο ἰστούς μετρίως ταχύ.
τρεχαντήριον, πολὺ ταχύπλουν μὲ δύο ἰστούς. *μαδέρι*, χονδρὸν
ξύλον δι' οὗ ἐπενδύουν τὸ πλοῖον. *στραβόξυλα*, τὰ ἀποτελοῦντα
τὸν σκελετὸν τοῦ πλοίου ξύλα. *πούντες*, θερμὸν ρόφημα ἐκ μίγ-
ματος οἶνοπνευματωδῶν ποτῶν.

Ἡ Οὐρανιώ, ὁ Π. ἐν τῷ διηγήματί του μεταχειρίζεται
πολλάκις τὸ ἄρθρον τοῦ οὐδεῖ. γένους κατὰ τὴν ἐπιχωριάζουσαν
συνήθειαν.

ΑΛΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ (σελ. 72).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *προάλλες*, πρό τινας. *σιμόνω*, πλησιάζω.
μισεύω, ταξιδεύω. *πολυπαθιασμένος*, ὁ πολλὰ παθὼν, μὲ πολλὰ
βάσανα. *καταχνιά*, ἐμίχλη, ἀντάρα. *λησμοβότανο*, βοτάνι τῆς
λήθης. *πόρτο*, λιμὴν. *σκάλα*, ἀποβάθρα. *παλαμάρι*, λεπτὸν σχοι-
νίον. *ἀργαστήρια*, μαγαζεῖα. *χάξι*, εὐχαρίστησις, χαρὰ, γέλια.
νοιῶσμα, πρόβλημα. *σοφίζομαι*, ἀνακαλύπτω, ἐπινοῶ. *ἀνθρω-
πεύω*, πράσσομαι, ἐξευγενίζομαι.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Πόλη*, Κων)πολις. *πηγαίνει ὁ γέρος
στὸ κανόνι*, πρὸς χαιρετισμὸν διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς ἀφίξεως ση-

μαίνοντος προσώπου. *για τ' αγύριστο ταξίδι...* διότι απέθανον, επειδή οί νεκροί δὲν ἐπιστρέφουν. *κορακίστικα*, συνήθως οί παῖδες προσθέτουν εἰς τὸ τέλος ἐκάστης συλλαβῆς τῶν λέξεων μετὰ ἀξιοζηλεύτου ταχύτητος ὀρισμένην ἢ ὀρισμένης συλλαβᾶς ἄνευ βέβαια νοήματός τινος καὶ οὕτως ἀλλοιοῦντες τὴν μορφήν τῶν λέξεων δύνανται μὴ ἐννοούμενοι ὑπὸ τῶν παρισταμένων νὰ συζητῶσι μετὰ τῶν φίλων ἐλευθέρως· π. χ. *κακιλόσκι* (καλός), *ἄνκιθρωκιποσκι* (ἄνθρωπος)· τὸ τοιοῦτον λέγεται *κορακίστικα* ὀμιλεῖν, ἐδῶ ἀκατάληπτα μεταφορ. *ἀνάθεμά σε Φραγκιά, ποὺ ὡς καὶ δῶ ἤρθαν τὰ σημάδια σου...* Πόσος πόνος χύνεται εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις διὰ τὴν ἐπικράτησιν ξένων ἠθῶν καὶ ἐθίμων παρ' ἡμῖν, ἐκβαλλομένων τῶν ἄγνων Ἑλληνικῶν.

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΒΥΖΑΝΤΙῒ (σελ. 76).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : Ἄννα ἡ Κομνηνή, θυγάτηρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, εὐδοκιμήσασα εἰς τὰ γράμματα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΟΡΑΗ (σελ. 77).

Λ Ο Υ Ρ Ο Σ (σελ. 79).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *καραβάνι*, συνοδία μεταγωγικῶν ἐπ' ἀγωγίῳ. *πάντες*, πλευραί. *τσεμπέρι*, εἶδος μανδηλίου.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Δουῆρος*, ποταμὸς τῆς Ἠπείρου χυνόμενος εἰς τὸν Ἀμβρακικόν. *Πρέβεζα*, πόλις παράλιος τῆς Ἠπείρου, λιμὴν τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ. *Φιλιππιάς*, πόλις ἠπειρωτικὴ ἐπὶ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Πρεβέζης εἰς Ἰωάννινα. *Σούλι*, χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐπὶ τοῦ Ὀλύτσεια (Τομάρου) ὄρους, περίφημον διὰ τοὺς κατὰ τοῦ Ἀλῆ λυσσώδεις καὶ ἠρωτικούς ἀγῶνάς του, οὗς ἐπέστεψεν ἢ ἐκ τοῦ κρημοῦ τοῦ Ζαλόγγου τραγικὴ σκηνὴ τῶν 60 Σουλιωτισσῶν, αἵτινες χορεύουσαι κατεκρημνίσθησαν μετὰ τῶν τέκνων των εἰς τὸ κάτωθι αὐτοῦ βάραθρον.

Κ Ε Ρ Α Υ Ν Ι Α (σελ. 81).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *διάσελο* καὶ *διάσκελο*, κορυφὴ ὄρους, χαμήλωμα τῆς κορυφογραμμῆς.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Δέλβινον*, κωμόπολις τῆς βορ. Ἠπείρου 4 ὥρας ἀπέχουσα τῶν Ἀγίων Σαράντα. *Δωδώνη*, περίφημον μαντεῖον τῆς ἀρχαιότητος τοῦ Διὸς κάτωθι τῶν Ἰωαννίνων, αἰ

προφητεία τοῦ ὁποῖου ἐξήγοντο ἐκ τοῦ ψιθυρισμοῦ τῶν φύλλων τῆς ἱερᾶς τοῦ μαντείου δρυός. Ἰώ, θυγάτηρ τοῦ Ἰνάχου βασιλέως τοῦ Ἄργου, ἦν μετεμόρφωσεν ὁ Ζεὺς ἐρασθεὶς εἰς λευκὴν βουὴν ὑπὸ οἴστρου δὲ διωκομένη διὰ τὴν ὀργὴν καὶ μανίαν τῆς Ἥρας περιεπλανήθη καθ' ἅπασαν τὴν γῆν. *Κεραῦνια* ὄρη, αἱ ὄροσειραι αἱ καλύπτουσαι μέρος τῆς Χαονίας τῆς Ἠπείρου νῦν δὲ καλούμεναι βουνὰ τῆς Χειμάρας ἢ Τσέκα.

ΜΕΓΑΣ ΠΕΤΡΟΣ (σελ. 83).

Ο ΒΑΣΙΓΚΤΩΝ καὶ Ο ΔΕΚΑΝΕΥΣ (σελ. 84).

ΤΗΣ ΚΟΚΚΩΝΑΣ ΤΟ ΣΠΙΤΙ (σελ. 85).

Α'. ΓΛΩΣΣ.: *βασιλεύουσα*, Κωνσταντινούπολις. *κάσσα*, ταμίας. *δὲν τὸν εἶχαν σηκώσει*, δὲν εἶχε κερδίσει ἀρκετά. *συνωρίς*, δυάς. *βολικά*, κατάλληλα. *φλαμούρι*, ξύλον φλαμουριάς. *καρίνα*, τρόπις. *στραβόξυλα*, τὰ ξύλα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν σκελετὸν τοῦ ναυπηγουμένου πλοίου. *ἀπὸ σπόντα*, ἀπ' ἔξω ἀπ' ἔξω. *δύο μπόγια ὑψηλά*, εἰς ὕψος ἀναστήματος δύο ἀνθρώπων, δηλαδὴ 3,50 μέτρα περίπου.

Ο Ο Ε Υ Θ Υ Μ Ο Σ (σελ. 93).

Ο ΠΟΛΕΜΙΟΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΤΟΥ (σελ. 94).

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ — ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ (σελ. 95).

Α'. ΓΛΩΣΣ.: *ἀλύται*, ραβδοῦχοι ἐπιτηρηταὶ τῆς τάξεως. *ἄφεις*, ἀφετηρία. *ὑσπληγῆ* τεντωμένον σχοινίον πρὸ τῆς ἀφετηρίας. *ξυστός*, στοὰ ἐστεγασμένη δι' ἀσκήσεις τὸν χειμῶνα, καὶ διὰ περίπατον τῶν μὴ ἀσκουμένων.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ.: *Ἄλις*, ἱερὸν ἄλσος τετράπλευρον, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποῖου εὐρίσκετο ὁ ναὸς τοῦ Διός, πρὸς Β. ὁ λόφος Κρόνιον καὶ πρὸς Ν. ἐξετείνετο μέχρι τοῦ Ἄλφειου ποταμοῦ, ἔχοντος ἐδῶ 60 μέτρα πλάτος. *θεωροί*, οἱ ἐπίσημοι τῶν πόλεων ἀντιπρόσωποι.

ΑΔΟΓΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (σελ. 98).

Α'. ΓΛΩΣΣ.: εἰς τὸ *σφυρί*, εἰς τὴν δημοπρασίαν.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. *"Αλα μία... Άλα ντοϋο... Έχετεεεε ;... Τρέ!! ...* συνήθης διακήρυξις τῆς δημοπρασίας. *Στωϊκοὶ φιλοσοφοί*, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ἰδρυθεῖσαν φιλοσοφικὴν σχολὴν κληθεῖσαν οὕτω, διότι ἐδίδασκεν ἐν τῇ Ποικίλῃ Στοᾷ τῶν Ἀθηνῶν. *Μπιζάνι* Ἑπειρωτικόν, *Κιλκίς*, *Δαχανᾶς*, *Κρέσσα*, Μακεδονικά, ἔνδοξα πεδία μαχῶν κατὰ τὸ 1912—1913. *Πρωτάνειον*, Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθην. τὸ δημ. οἴκημα τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸ σημερινὸν δημαρχεῖον, συνάμα δὲ καὶ θρησκευτικὸν κέντρον, ἐν ᾧ ἐτηρεῖτο τὸ ἄσβεστον πῦρ τῆς πόλεως. Ἐν τούτῳ συνεσιτοῦντο οἱ πρωτάνεις, οἱ ξένοι πρέσβεις καὶ ὅσοι τιμῆς ἕνεκα ἐδικαιοῦντο δημοσίας σιτίσεως, κατόπιν ψήφου, ἕνεκα προσφερθεισῶν δημ. ὑπηρεσιῶν.

ΤΟ ΕΩΤΙΚΟ (σελ. 100)

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *Δραγάτης*, ἀγροφύλαξ. *τουλουπάνι*, μέγα λευκὸν μανθῆλιον χρησιμεῖον ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. *ξεπορτίσω*, ἐξέρχομαι τῆς θύρας καὶ μεταφ. διαφθείρω.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Μουντζούρης* (δνος), οἱ χωρικοὶ εἰς τὰ ζῷα τῶν δίδουν ὀνόματα ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, χρώματος, καταγωγῆς, σωματικῆς διαπλάσεως, ἐλαττωμάτων κλπ. αὐτῶν π. χ. γέρος, κοκκίνης, μουντζούρης, στραβός, ἀσίκης κλπ. *ξωτικά*, ὑπερφυσικά μυθολ. ὄντα συνήθως κακοποιὰ ὄντωντα τὰς νυκτερινὰς ὥρας, *ἡμίονοι τοῦ Παρθεν.*, αἱ ἡμίονοι ποῦ μετέφεραν τὰ μάρμαρα τοῦ Π. ἐτρέφοντο ἔπειτα δαπάναις τῆς Πολιτείας χωρὶς νὰ ἐργάζωνται.

ΜΙΚΡΟΠΟΥΔΙΑ (σελ. 106).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *Διάσκελο*, κορυφή, χαμήλωμα τῆς κορυφογραμμῆς, *κύρης*, πάππος, πατέρας.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *"Ἐξευρα νὰ ρίπτω τὸ πλατὺν πετράδι εἰς τὴν ράχην τῆς θαλάσσης...*, παιδιὰ εὐχάριστος νὰ ρίπτωνται λίθοι ὀριζοντίως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, οἷτινες νὰ ἐφάπτωνται πολλαχοῦ ταύτης καὶ νὰ ἀναπηδῶσι διὰ νὰ ἐπανεέλθωσιν ἐπ' αὐτῆς μετ' ὀλίγα μέτρα.

Ο Κ Ο Σ Σ Υ Φ Α Σ (σελ. 111).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *Καφὲ δμάν*, μεταφ. μουσικὴ περιπαθῆς. *μοτίβο*, κυριαρχῶν τόνος, στύλ, μελωδία. *ἀχβαχικὸν τραγούδι*,

τραγ. συνοδευόμενον ὑπὸ τῶν παθητ. ἐπιφωνημάτων ἄχ βάχ. *ναιουραλιστής*, φυσιολόγος. *γαρνιρίζω*, ποικίλλω. *σαμάγια*, εἶδος καλάμου, ὕδροχαροῦς φυτοῦ, τοῦ ὁποῦ οὗ καρπὸς ἐν τῇ κορυφῇ περιβάλλεται ὑπὸ βαμβακίνου χνουδιοῦ. *κεχριμπαρένια πίπα*, τὸ ράμφος τοῦ Κ. ὡς κίτρινον.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Μαυρουδής*, συγγραφεὺς βιβλ. διὰ τὰ πουλιά. *τροφὴ κοσσύφου*, εἶναι κρέας, εἶδα καρδία σφαγίων.

ΔΙΣΘ. Ἡ λαογραφικὴ ζωολογία τοῦ Γρανίτσα γνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὰ ζῷα τῆς οἱ δύο οὐσιώδεις ὄροι τῆς συναισθηματικότητος : ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη, αἱ πηγαὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν τῷ προκειμένῳ τὴν ἠθικὴν τὴν γνωρίζει ὁ κόσμου τοῦ.

ΚΥΡΙΑΡΙΝΑ (σελ. 114).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Κολογιάννος*, πτηνόν, ἄλλως κοκίνο-λαίμη, τσιπρογιάννης, τσίπρας (ὀνοματοποιεῖται ἐκ τοῦ μονοτόνου ἀλλὰ χαριτωμένου ἄζματός του τσίπρ τσίπρ ... *μυσεμικά κοσσύφια*, ὡς ζῶντα ἀμέριμνον βίον μπόεμ, πτωχῶν καλλιτεχνῶν. *Πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα εἶδε καὶ νόον ἔγνω...*, ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας Α, στ. 3.

ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ (σελ. 117).

ΠΡΑΓΜ. κλπ. : Βλέπε καὶ ποίημα σελ. 000, ὡς καὶ «Κυριαρίναν». *Μαδουρή*, νησίς παρὰ τὴν Δευκάδα, ἰδιοκτησία τοῦ Α. Βαλαωρίτου, ἐν ἣ διέμενε πολλάκις ὁ ποιητής.

ΜΕΤΗΣΥΡΤΗ (σελ. 118).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *Μολυβι φόντο*, μολυβι βάθος. *λασκάρω*, ἐκφεύγω, ξεσύρομαι, ἀφήνω ἐλεύθερον. *κάβος*, ἀκρωτήριο. *μπουνάτσα*, γαλήνη, ἠρεμία. *πανέρι*, κάλαθος.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *Κουπαστή*, κωπητήρ, τὸ ἐπάνω χεῖλος ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου. *μάσκα*, ἡ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ παρεῖα τῆς πρύρας ὑπὲρ τὴν ἴσαλον γραμμὴν τοῦ πλοίου. *συναγρίδα*, συνόδων, συναγρίς, *τόνος*, *χάνος*. *σαφρίδια*, σαυρος. *μελανούρι*, μελάνουρος. *γοφάρι* γόμφος. *τρώκτης*. *κολιός*, κοιλίας. *ζαργάνα* ἢ *βελονίδα*, βελόνη, *ραφίς*-εἶδη ἰχθύων.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. *Βραχῶρι*, Ἄγρινιον. *Ζυγός*. Ἄράκυν-

θος. Κλεισούρα, δι' ἧς διέρχεται ἡ ἀπὸ Μεσολογγίου εἰς Καρ-
 βασαραν κ.λ.π. ἄγουσα.

ΤΟ ΜΥΘΙΣΓ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (σελ. 123)

Α'. ΓΛΩΣΣ. : Ἐξάρχος, διοικητικὸς ἄρχων. πεζοῦλι, μάν-
 δρα ἔνθα ἀφιππεύουν, μάνδρα εἰς προαύλια, κήπους, χωράφια.
 πρωτοστράτωρ, ἀρχιπποκόμος, ἀρχισταυλίτης. πατριόσιος, τί-
 τλος εὐγενείας μετενεχθεὶς ἐκ Ρώμης. στράτωρ, ἵπποκόμος.

Β'. ΠΡΑΓΜ. : Βασίλειος ὁ Α' ὁ Μακεδὼν (813—886), ξε-
 νῶνες, δημόσια ξενοδοχεῖα, διὰ τοὺς ἀπόρους ξένους τῆς πρω-
 τευοσύης. Θεόφιλος, στρατηγὸς Διοικητῆς τῆς Πελοποννήσου.
 Πορφυρογέννητος (Κωνσταντῖνος Ζ') 901—959 αὐτοκράτωρ
 τοῦ Βυζαντίου υἱὸς τοῦ Λέοντος Γ' τοῦ σοφοῦ) δόκιμος συγγρα-
 φεὺς πολιτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἔργων.

ΤΟ ΕΥΔΟΓΗΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ (σελ. 128).

Α' ΓΛΩΣΣ. : πρίμο ἀγέρι, οὐριος ἄνεμος. κάβος, ἀκρωτή-
 ριον. τιμονιέρης, πηδαλιούχος.

Π Α Τ Ρ Ι Δ Α (σελ. 129).

Η Π Α Τ Ρ Ι Σ (σελ. 129).

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΛΕΦΤΙΚΑ Α'. (σελ. 130).

Α'. ΓΛΩΣΣ. βοῖβόντας, διοικητικὸς ἄρχων ἐπαρχίας.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : Τὸ ἄσμα τοῦτο συνέδεσεν ὁ Κολοκοτρῶ-
 νης πρὸς τὰ ἀνδραγαθήματά κατὰ τὴν ἐποχὴν ποῦ ἦτο κλέφτης
 εἰς τὰ βουνά, ὅπως ἱστορεῖ ὁ Τερτσέτης μαθὼν τοῦτο παρὰ γραιῖας
 συγγενοῦς τοῦ Κολοκοτρῶνη (ἔβρα Ν. Πολίτου «Τραγοῦδια τοῦ
 Ἑλληνικοῦ λαοῦ»).

Β'. (ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΟΝ). (σελ. 130).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : κατώμερον, κάτω μέρος, πεδινὰ μέρη, μαρ-
 γόνω, παγόνω, ἀγνάνι, κάτοπτος θέσις, ἀποσκιούρα, μέρος
 σκιερόν.

Β'. ΠΡΑΓΜ. : Τὸ ἄσμα εἶναι ἀλληγορικὸν ὑπονοοῦν κλέφτην,
 ὅστις καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα δὲν ἔννοει ν' ἀπόσχη τοῦ ἀγῶνος,
 ἀλλὰ παραμένει εἰς τὰ βουνά.

ΑΡΙΣΤΕΙΑ ΤΣΑΒΕΛΛΑ (σελ. 131).

Α'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. Σατράπης, Ἰμβρατῆμ.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ (σελ. 132).

Α'. ΓΛΩΣΣ. *λογιάζω*, εὐρίσκω, συναντῶ. *ἀμιρᾶς* καὶ *ἐμίρης*, ἡγεμῶν Τουρκαράβων. *ρόγα*, μισθός. *τσεγγέλι*, ἀρπάγη. *ἀντραλίζομαι*, ζαλιζομαι. Βλέπε καὶ τὸ πεζὸν σελ. 52.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : *ἄσπρο*, κερμάτιον τοῦ τουρκ. νομίσματος, τὸ 1/2 τοῦ παρᾶ, ἢ σημερινή του ἀξία 1/2 λεπτόν, (ἴσως ἐκ τοῦ λατιν. *asperum*, τραχύ, νεόκοπον ἐπομένως). *φλωρί*, χρυσοῦν νόμισμα ἢ καὶ ἀργυροῦν. *Κόνιαρος*, Τούρκος ἐξ Ἰκονίου τῆς Μ. Ἀσίας ἐκ τῶν ἐγκατασταθέντων ὑπὸ Ἀμουράτ τοῦ Α' τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς Θεσσαλίαν.

ΤΟΥ ΣΚΟΤΩΜΕΝΟΥ Τ' ΑΡΜΑΤΑ (σελ. 133).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *Προσηκόνομαι*, ὑπεγείρομαι. *κιβούρι*, φέρετρον, τάφος.

Η Π Ε Ρ Δ Ι Κ Α (σελ. 134).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *ρίζωμα*, πρόποδες, ριζά. *ἀντάρα*, ὀχλοδογή. *μακελλάρης*, σφαγέας.

Δ Ε Η Σ Η (σελ. 135).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *πρυμνιδ*, ἐκ τῆς πρύμνης, οὖριον. *μαῖστράλι*, Βορειοδυτικὸς ἄνεμος, ζέφυρος. *ξάρτια*, ἐξαρτώματα.

Ν Α Ν Ι—Ν Α Ν Ι (σελ. 136).

Ν Ο Σ Τ Α Λ Γ Ι Α (σελ. 137).

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ (σελ. 138).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *πάχνη*, παγωνιά, ή πρωινή δρόσος. *μάλαμα*, χρυσός.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : Σπανιώτατα άφορμή του έκπατρισμού τών νέων είναι διάστασις πρòς τούς οικείους αυτών, τούναντίον δè πρòς τήν ξενιτειάν έξωθει αυτους συνήθως ή έπιθυμία όπως ώφελήσωσι τήν οικογένειάν των, δια του πλούτου, τον όποιον προσδοκώσι ν' άποκτήσωσιν, έργαζόμενοι μακράν τής πατρίδος των. Οί δè γονεϊς βαρέως φέρουν τον χωρισμόν των και πολλάκις προσπαθεύν ν' άποτρέψουν αυτόν. (Ν. Πολίτης).

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ (σελ. 139).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *ριζιμιό*, ή πέτρα ή ριζωμένη, μισοχωμένη, εις τò χθμα. *ανάσα*, άναπνοή. *ντέρτι*, στενοχωρία, λύπη, παθήματα. *φυλλουριάζω*, βγάζω φύλλα. *στύβω*, στειρεύω.

Β'. ΑΙΣΘ. : 'Ο πόνοσ του ποιητου δια τήν ξενιτειάν είναι τοιοϋτος, ώστε υπερβάλλων φαντάζεται ότι θάπτουν τούς ξένους χωρις λιθάι και κηρί, χωρις παπᾶ και ψάλτη.

Ζ Ω Γ Ρ Α Φ Ι Α (σελ. 140).

Η Ψ Υ Χ Ο Υ Λ Α (σελ. 140).

Α Ν Ο Ι Ε Ι Α Τ Ι Κ Η Α Υ Γ Η (σελ. 141).

Ε Ν Α Σ Α Γ Ρ Υ Π Ν Ο Σ (σελ. 141).

Τ Ι Μ Η , Φ Ω Τ Ι Α , Ν Ε Ρ Ο (σελ. 142).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *δχ*, άπό.

ΕΙΣ ΚΥΡΙΑΝ ΘΡΗΣΚΟΛΗΠΤΟΝ (σελ. 142).

Ο ΚΑΔΟΓΙΑΝΝΟΣ (σελ. 143).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : ξεφρύγω, δροσίζω τὸ καημένον, ξεδιψῶ.

Β'. ΠΡΑΓΜ. κλπ. : καλογιάννος, ἐριθανίς, τσίπιδας, τσι-
προγιάννης, κοκκινολαίμης, πτηνὸν ἀποδημητικὸν ἐμρανιζόμενον
εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ φθινόπωρον. Βλ. καὶ περὶ τὸν σελ. 117 τὸν
κράζουν αὐτοκράτορα... ὦ, σῆμα τῆς Βυζ. Αὐτοκρατορίας.
τσαπράξια, τὰ χρυσᾶ κοσμήματα καὶ ποικίλματα τῆς Ἑλλην.
ἐνδυμασίας (κιουστέκι, χαϊμαλί, φυσεκλίκια, τοκάδες κ. ἄ.).

Η ΔΙΟΒΑΣΙΔΕΜΜΑ (σελ. 144).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : Ἄποσπερίτης, Ἔσπερος. πύρη, καύσων,
ἀνάγια, ἀραικ-ἀραιά. ἀχολογῶ, ἠχῶ. ριζοβούνια, πρόποδες,
τὰ παρὰ τοὺς πρόποδας μέρη. ζάλογγα, λαγκαδιᾶς δασωμένες,
δρυμός.

Η ΕΞΟΧΗ (σελ. 144).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : γροικῶ (γρικῶ) ἀκροῶμαι, ἀκούω.

ΝΕΡΟΠΟΝΤΗ (σελ. 145).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : κατωφόρα, ὁ κτερχόμενος χεῖμαρρος τῶν
δρυμῶν ὕδατων.

ΦΕΓΓΑΡΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ (σελ. 145).

ΝΑ ΤΗΝ Η ΑΝΟΙΕΙ (σελ. 156).

Α Μ Υ Γ Δ Α Δ Ι Ε Σ (σελ. 146).

Η ΔΕΥΚΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (σελ. 147).

Η Κ Α Τ Α Ι Γ Ι Σ (σελ. 148).

Α'. ΓΛΩΣΣ. : *τσαπί*, άξίνη. *ἄμμα*, *ανάμμα* (ανά·άπτω).

Β'. ΠΡΑΓΜ. : *Ἴρις*, θυγάτηρ τοῦ Κενταύρου Θαύμαντος καὶ τῆς Ἥλέκτρας, ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν, εἶναι προσωποποιήσεις τοῦ οὐρανοῦ τόξου—τῆς καλόγριας τὸ ζωνάρι—, τὸ ὅποτον φαίνεται μετὰ τὰς καταιγίδας σύνδεσμος οὐρανοῦ καὶ γῆς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΞ ΩΝ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΤΕΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΗΣ

Ἄθανας Γεώργιος. Φιλολογ. ψευδώνυμον τοῦ Γ. Ἄθανασιάδου. Ἐγενήθη εἰς τὴν Ναύπακτον τὸ 1893. Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ποίησιν μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας καταλεγόμενος μεταξὺ τῶν δοκιμωτέρων νέων ποιητῶν. Ἔργα του : ποιητικαὶ συλλογαί : Πρωτὸν ἑξέλημα, ἀγάπη στὸν Ἑπαχτο, καιρὸς πολέμου, τυχοῦσα τοῦ πρώτου Φιλαδελφείου βραβείου, τὸ ἠθογραφικὸν μυθιστόρημα : τὸ καπέλλο κ. ἄ.

Ἄθαντος Κώστας. Ψευδώνυμον τοῦ Κ. Καραμούζη. Ἐγενήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1896. Διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Κυριακὴ» ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν φιλοτεχνήσας ὑπὸ τύπον χρονογραφήματος ἐντυπώσεις, εἰκόνας, χαρακτηρισμούς, τύπους ψυχολογικοὺς κλπ. εἰλημμένα ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ ὁδοιπορικᾶς σημειώσεις. Ἐξέδωκε : περπατῶντας ἢ δόξα (πολεμ. ἐντυπώσεις 1920) καὶ τὸ παρατιθέμενον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ «Βῆμα» τὸν Αὐγούστου τοῦ 1922.

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγενήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824, ἐξ οἰκογενείας εἰς τὰς φλέβας τῆς ὁποίας ἔρρεεν ἄφθονον ἀρματωλικὸν αἷμα καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐν Λευκάδι καὶ Κερκύρᾳ μετέβη εἰς Γενεύην καὶ Παρισίους, ἐνθα ἠκολούθησε νομικά, χωρὶς καὶ νὰ ἐξασκήσῃ ἐπάγγελμα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν γενέτειραν. Ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἧς ὕμνησε τοὺς ἀγῶνάς της μὲ τὴν ποίησιν του ὡς δημιουργὸς ἥρωϊκοῦ

ἄσματος ἀντλῶν ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τὴν ἐνθουσιώδη ἔμπνευσίν του. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἴονίων μετὰ τῆς μητρὸς ἀντεπροσώπευσε τὴν ἰδιαίτεράν αὐτοῦ πατρίδα ὡς βουλευτῆς. Ἔργα του : Στιχουργήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσης Διάκος, Ἀστραπόγιαννος, Φωτεινός, τὸ καὶ ἀρτιώτατον ἀπὸ φιλολογ. ἀπόψεως, ἂν καὶ ἡμιτελὲς λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ.

Βασιλειάδης Νικόλαος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Φανάριον τῆς Κων)πόλεως. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν, ἀλλὰ κατέγινεν εἰς τὰ γράμματα. Ἐγραψε μακρὰν μελέτην περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης ὑπὸ τὸν τίτλον «εἰκόνες Κων)πόλεως καὶ Ἀθηνῶν», φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς μελέτας, ὡς καὶ διηγήματα ἠθογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ βυζαντ. ὑποθέσεως. Ἐγραψε προσέτι ἔκτενή βιογραφίαν τοῦ Βιζυηνοῦ.

Βηλαράς Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1771 καὶ ἀπέθανε τὸ 1828. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν εἰς τὴν Ἰταλικὴν Πάδουαν ἀσχοληθεὶς ἅμα εἰς φιλολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας, ἔχων προσέτι ἔκτακτον εὐχέριαν εἰς τὸ στιχουργεῖν. Θιασώτης τῆς ἀπλοποιήσεως τῆς γλώσσης καὶ τῆς ὀρθογραφίας, ἐξέδωκε πρὸς τοῦτο : Ἡ ρομέϊκη γλῶσσα μικρὴ ὀρμήνια γιὰ τὰ γράμματα καὶ ὀρθογραφία τῆς ρομέϊκης γλώσσης κ. ἄ. Ἔργα του πρωτότυπα : αἱ ποιητικαὶ συλλογαὶ : ἐρωτικά, σατυρικά· διασκευαὶ : μῦθοι, βατραχομουμαχία.

Βιζυηνὸς Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1896 ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του εἰς τὸ φρενοκομεῖον. Σπουδαστὴς ὢν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης ἐποδηγετήθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ καὶ ποιητοῦ Ἡλ. Τανταλίδου, δαπάναις δὲ τοῦ ὁμογενοῦς Ζαρίφη Γεωργίου ἠκολούθησε μαθήματα εἰς τὴν φιλοσ. σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Γερμανικὴν πόλιν Γοτίγγην, ὅπου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἔργα του ποιητικά : Κόδρος, ἄραις μάραις κουκουάραις, ἀττίδες αὐραι, ἡ μητέρα τῶν ἐπτά, Βασιλικός, Σοφριανὸς κ. ἄ. Πεζὰ : διηγήματα : Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου, τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον, Μοσχῶδ Σελήμ, ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου κ. ἄ. Ἐπιστημονικά : περὶ καλοῦ, λογικῆ καὶ ψυχολογία κ. ἄ., ἀφήκε δὲ ἀνέκδοτα, Ρυθμικὴν καὶ Δραματολογίαν.

Βικέλας Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς Σύρον τὸ 1835 ἐκ Βερροίας τὸ γένος καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Νεώτατος μετέβη καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀγγλίαν μέχρι τοῦ 1874, ἔπειτα εἰς Παρισίους μέχρι τοῦ 1896 καὶ τέλος εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἔδρυσεν (1792) τὸν σύλλογον «πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων», τοῦ ὁποῦ ἐγένετο πρόεδρος ποιικιλοτρόπως ὠφελήσας καὶ προαγαγὼν αὐτόν. Ἔργα του : Ποιήματα : στίχοι· πεζά : Περί βυζαντινῶν, ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν, διαλέξεις καὶ ἀναμνήσεις, Δουκῆς Δάρας μεταφρασθεὶς εἰς ὄσας σχεδὸν τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας (εἰκόνες ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως), διηγήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται : ὁ παπᾶ Νάρκισσος, γυναικεία ἀγωγή, κόραι τῆς Ἑλλάδος. Μετέφρασεν ἐπίσης τοῦ Σαϊκσπήρου : Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα, ὁ βασιλεὺς Λήρ, Ὁθέλλος, Ἀμλέτος, Μάκβεθ, ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας κ. ἄ.

Βλαχογιάννης Γιάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ εἶναι Διευθυντὴς τῶν ἀρχείων τοῦ κράτους. Ποιητῆς, διηγηματογράφος, δημοσιογράφος, ἀρχαιοδίφης. Ἔργα του : Ἱστορίες, Προβόλαια, ἦτοι σειρά στίχων διηγημάτων, μελετῶν ἱστορικῶν, γλωσσικῆς ὕλης, εἰκόνων κ.λ.π., ἀρχεῖα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀρχεῖον τοῦ στρατηγοῦ Ι. Μακρυγιάννη, Χιακὰ ἀρχεῖα, τὸ φανταστικὸν διήγημα τοῦ χάρου ὁ Χαλασμὸς καὶ τὸ ἠθογραφικὸν Ἔρμος κόσμος, Μεγάλα χρόνια, ἦτοι σειρά πατριωτ. διηγημάτων (ἐν τῇ βιβλ. τοῦ Ἐκπ. Ὁμίλου), τὰ νέα διηγήματα, Ἱστορικὴν Ἀνθολογίαν κ. ἄ.

Γυλίας Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1871. Δημοσιογράφος, φιλόλογος, λογοτέχνης. Ἐξέδωκε σειράν διηγημάτων : Τῆς Ἐξοχῆς, Βοσκὸς καὶ πρόβατα, Οἱ χωρικοὶ μας, Διηγήματα, τὸ Θαῦμα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἡμέτερον ἀπόσπασμα. Ἐγραψε ἄρθρα κοινωνιολογικά, αἰσθητικά, πολιτικά κ.λ.π.

Γρανίτσας Στέφανος. Ἐγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1915. Δημοσιογράφος, λογοτέχνης. Τὰ πεζογραφήματά του «τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου» εἶναι λαογραφικὴ ζωολογία περὶ τῶν ζῴων τῶν δασῶν τῆς πατρίδος του. Γενόμενος βουλευτῆς ἠσχολήθη μετ' ὀξύτητος εἰς τὰ πλουτοπαραγωγικὰ ζητήματα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1859 καὶ

είναι άνώτατος υπάλληλος του Ύπουρ. Παιδείας— ποιητής και λογοτέχνης. Έργα του : Α' ποιητικά συλλογαί : Ιστοί άράχνης, σταλαχτίται, ειδύλλια, άμάραντα, γαλήνη, φωτεοά σκοτάδια, κλειστά βλέφαρα, θά βραδυάζη, πυρίνη ρομφαία, άλκυονίδες. Β' Πεζά : άγροτικά έπιστολαί, διηγήματα και άναμνήσεις, Άμαρυλλίς, διηγήματα των άγρων και της πόλεως, Έρση, κ. ά.

Έφταλιώτης Άργύρης. Φιλολογικόν ψευδώνυμον του Κ. Μιχαηλίδου. Έγεννήθη εις Μόλυβον της Μυτιλήνης τó 1849 και άπέθανε τó 1923. Έργα του : Α'. Πεζά : νησιώτικες ιστορίες, Φυλλάδες του γερο Δήμου, Ιστορία της Ρωμιοσύνης κ. ά. Ποιήματα : Παλιά τραγούδια.

Ζαλοκώστας Γεώργιος. Έγεννήθη εις Συρράκον της Ήπειρου τó 1805 και άπέθανεν έν Άθήναις τó 1858. Έσπούδασε την Ίατρικήν εις Ίταλίαν, έπολέμησεν εις Μεσολόγγι μετασχών και της έξόδου, μετά δέ την άπελευθέρωσιν της Έλλάδος διετέλεσεν άνώτερος υπάλληλος. Έργα του λυρικά : 'Ο βοριάς που τ' άρνάκια παγόνει, ή χαροκαμμένη, ή Πέρδικα κλπ. άποπνέοντα ελα βαθυτάτην δόδυνην, έξ ης είχε πληρωθή ή ψυχή του έν του θανάτου και των έπτά τέκνων του. Έπικολυρικά : τó χάνι της Γραβιάς, άρματωλοι και κλέφτες, ó Φώτης και ή Φρόσω, τó στόμιον της Πρεβέζης, Μεσολόγγι κ. ά.

Καρβούνης Νικόλαος. Έγεννήθη εις Ίθάκην τó 1880, δημοσιογράφος και ποιητής, μετέσχε των πολέμων του 1912 και έφεξης και έδημοσίευσεν εις εφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφάς μαχών, σκηνών κλπ. Έκ τούτων έδημοσιεύθησαν εις τόμον μόνον, ó πόλεμος Έλλάδος και Βουλγαρίας.

Καρκαβίτσας Άνδρέας. Έγεννήθη εις Λεχαινά της Ήλείας τó 1866 και άπέθανεν εις τó Άμαρούσιον τó 1922. Ιατρός τó επάγγελμα, κατ' άρχάς υπηρέτησεν εις τά έμπορικά πλοια, έπειτα δέ ως στρατιωτικός ιατρός μέχρι θανάτου του, άλλ' ήτο μάλλον λογοτέχνης και κατ' έξοχήν διηγηματογράφος έπικός. Έργα του : Διάφορα μικρά και μεγάλα διηγήματα : Ή λυγερή, ó ζητιάνος, ó άρχαιολόγος, λόγια της πλώρης, Σπαθόγιαννος, φλογέρα, άφωρεσμένος, τó και άριστον θεωρούμενον, τά ύπό τον τίτλον παληές άγάπες έκδοθέντα κ. ά.

Κεραμόπουλος Ἀντώνιος. Ἐγεννήθη εἰς Πλάτσαν τῆς Μακεδονίας· καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἔργα του : πλεῖσται ἀρχαιολογικαὶ μελέται καὶ διατριβαί. Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν. Ἐὶ ἀγῶνες, τεῦχος ἐν τῷ συλλόγῳ πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, περὶ ἀποτυμπανισμοῦ κ. ἄ.

Κόκκινος Διονύσιος. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Δημοσιογραφεῖ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Μακκαβαίος. Ἔργα του : Μιὰ ζωὴ στὸν πόλεμον (1912), ἡ δράσις τῶν Εὐζώνων (1913), χρονογραφήματα, κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ μελέται, χαρακτηρισμοί, ψυχολογικοὶ τύποι, κυρίᾳ μὲ τὸ ἄπυρο ἄλογο, θέατρον τῆς ζωῆς κ. ἄ.

Κοραῆς Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1748 ἐκ γονέων Χίων καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1833. Ἔσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς τὸ Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους τὸ 1788 σύντροφον ἔχων καθ' ἑαυτὸν τὸν βίον τοῦ τῆν πενίαν.

Εἰς Παρισίους ἐπέδότη εἰς φιλολ. μελέτας ἐκδίδων μάλιστα καὶ ἐρμηνεύων τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς πρὸς φωτισμὸν τῶν συμπατριωτῶν του. Ἔργα του : Ἀθελφικὴ διδασκαλία πρὸς τοὺς Γραικοὺς, πολεμιστήριον σάλπισμα. Χαρακτῆρες τοῦ Θεοφράστου, Ἰπποκράτης, Δάφνης καὶ Χλόη Λόγγου, Αἰθιοπικὰ Ἡλιοδώρου, Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη ἐκ 16 τόμων, συλλογὴ τῶν δοκίμων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἐν ἧ ἐγκατέσπειρε καὶ τοὺς αὐτοσχεδῆς στοχασμοὺς του.

Ἐκ τῶν μετὰ θάνατον ἐκδοθέντων ἀπάντων τοῦ Κοραῆ, 3 τόμοι εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ του. Ἡ ἔθνικὴ του ἐργασία εἶναι ταυταύτη ὥστε νὰ θεωρῆται πρόδρομος τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ διδάσκαλος τοῦ Γένους μέγας.

Κρυστάλλης Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1869 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητῆς ὢν ἐν Ἰωαννίνοις εἰς στίχους (Σκιαὶ ἄδου) περιέλαβεν ἐν συντόμῳ παρωχημένας τῆς πατρίδος ἡμέρας ἀγωνίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας, ἐνθα ἀπέζη ὡς στοιχειοθέτης τυπογραφείων. Ἐκεῖ μεταξὺ μυρίων στερήσεων ἐκ τῆς ἀγρίας βιοπάλης ἔγραψε τὸν Καλόγη-

ρον, τὸν Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης καὶ τὰ ἀγρο-
τικὰ ὡς καὶ τὰ πεζὰ : τὰ μάρμαρα, τὰ χαλάσματα, τὴν Εἰκόνα,
τὸ πανηγύρι τῆς Καστρίτσας, τὴν Δασκάλα κ. ἄ., ὧν τινὰ εἰσέτε
εἶναι ἐγκυκατεσπαρμένα εἰς διάφορα φύλλα μὴ περισυλλεγένητα
ἀκόμη.

Δασκαράτος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τὸ 1811
καὶ ἀπέθανε τὸ 1901. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς εἰς Ἀργοστό-
λιον καὶ Κέρκυραν ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἱταλικὴν Πίζαν νομικά.
Ἐπανελθὼν εἰς Ληξούριον δὲν ἐξήσκησεν ἢ ἐλάχιστον χρόνον
τὸ ἐπάγγελμά του.

Ἔργα του : Ποιήματα : Τὸ Ληξούρι εἰς τὰ 1836, ὁ ξενύχτης,
Γιατὶ τὰ τάλαρα τὰ λένε τάλαρα, ἡ βάρκα κανονιέρα, τὰ μυ-
στήρια τῆς Κεφαλλονιάς. Πεζὰ : τύποι καὶ χαρακτήρες, κρινό-
μενοι ἐφάμιλλοι τῶν τοῦ Θεοφράστου, καὶ οἱ στοχασμοὶ μου,
μόλις δημοσιευθέντες, ἡ στιχουργικὴ του κ. ἄ.

Δυκούδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπλιον τὸ 1849,
δικηγόρος, πρῶτὴν ἐφέτης, νομικὸς σύμβουλος τοῦ κράτους, συγ-
γραφεὺς, λογοτέχνης. Ἔργα του : πλεῖστα οἰκονομικὰ καὶ ἐπι-
στημονικὰ συγγράμματα, ὡς καὶ καθ' αὐτὸ λογοτεχνικὰ ἔργα,
διηγήματα, μυθιστορήματα, χρονογραφήματα, περιηγήσεις, ἔδοι-
πορικαὶ ἐντυπώσεις, ψαράδικες ἱστορίαι, κινήγιον κ. ἄ. Τούτων
διακρίνονται τὸ σπιτάκι τοῦ γιαιοῦ, μυθιστόρημα ἠθογραφικώ-
τατον, Κίμων Ἀνδρεάδης, ὁ διαχειριστὴς τοῦ συντάγματος, ὁ
ἀπόστρατος μουσικὸς, ὁ μαρασμός, ἡ κωμόπολις Φθειρία κλπ.

Μαβίλης Δορέντος. Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1860, ἐκ
Κερκύρας καταγόμενος, καὶ ἐφονεύθη εἰς Δρίσκον τῆς Ἠπείρου
τὸ 1912, γενναίως μαχόμενος ὡς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδινῶν.
Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐν Κερκύρᾳ, ἐνεγράφη εἰς τὸ Πα-
νεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ βραχεῖαν δὲ φοίτησιν ἀπῆλθεν
εἰς Γερμανίαν, Erlengen, ἔνθα ἐγένετο διδάκτωρ τῆς φιλοσο-
φίας. Ἔργα του : ποικίλα πρωτότυπα ποιήματα, ὡς καὶ 50 καὶ
πλέον σονέττα, πλεῖστα μεταφράσεις ἐκ τῆς ξένης κλασσικῆς φι-
λολογίας Μπράουνιχ, Σέλλεϋ, Σίλλερ, Γκαίτε, Τένυsson, Δάντη,
Οὔγου Φωσχόλου, Λεοπάρδη, Βύργερ κ. ἄ., καθ' ἕσον ἐτύχα-
νεν ἐγκρατῆς, ἐκτὸς τῆς μητρικῆς γλώσσης, τῆς ἀγγλικῆς, τῆς
γερμανικῆς, τῆς γαλλικῆς, τῆς ἰσπανικῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς.

Μαριζώκης Στέφανος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1858 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1910. Τὰ πρῶτά του ποιήματα ἦσαν εἰς τὴν Ἰταλικὴν, ἧς ἦτο ἐγκρατής: Poesie ore di danmento, βραδύτερον δὲ ἐξέδωκεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν: Ballades, Φοῖβον Ἀπόλλωνα, νέα ποιήματα, σονέττα. Πλεῖστα τούτων περιελήφθησαν εἰς ἴδιον τόμον τῆς βιβλιοθήκης Μαρσολῆ.

Μελᾶς Δέων. Ἐγεννήθη ἐν Κ)πόλει τὸ 1818. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔργα του: ὁ πασίγνωστος Γεροστάθης ἀναγνωστικὸν διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ὁ Χριστόφορος ἐκπαιδ. περιεχομένου, Προσευχαὶ καὶ ἠθικαὶ ἐπιλήμματα ἐπὶ τῶν Εὐαγγελίων, Διάκος καὶ ὁ Μικρὸς Πλούταρχος ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων.

Μελᾶς Σπύρος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1883. Δημοσιογράφος, ποιητής, δραματικὸς συγγραφεὺς. Ἔργα του: διηγήματα, ἠθογραφαὶ, χρονολογήματα, ὁδοιπορικὰ ἐντυπώσεις, τύποι καὶ χαρακτήρες ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Μυθιστορήματα: Ἀγνή (λαϊκόν). Μαῦροι ἄνθρωποι (σοσιαλιστικόν). Γεροντοκόρη (κοινωνικόν). Δράματα: ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου, τὸ κόκκινον πουκάμισο, τὸ χαλασμένον σπῆτι, τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο, μιὰ νύχτα μιὰ ζωὴ καὶ πολεμικαὶ σελίδες, ἦτοι ἐντυπώσεις καὶ περιγραφαὶ ἐκ τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1912 (ἐξ οὗ καὶ τὰ ἡμέτερα ἀποσπάσματα).

Ξενοπούλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1866 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν, ἀλλ' ἐπέδωκεν εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἐνωρίτερα καταλιπὼν τὴν ἐπιστήμην. Ἔργα του: διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, Μαργαρίτα Στέφα, Στέλλα Βιολάντη, διεσκευασμένον καὶ εἰς δράμα, Ὁ κακὸς δρόμος, Ὁ κόκκινος βράχος, Πιερὶες στὸν ἥλιο, Ἡ τιμὴ τοῦ ἀδελφοῦ, Λάουρα, Ἀφροδίτη, Κόσμος καὶ Κοσμάς, Ἀδελφούλα παιδικόν, τρίμορφη Γυναίκα, Πλούσιοι καὶ φτωχοὶ κ. ἄ. Θεατρικά: Θέατρον τόμοι τρεῖς, παιδικόν θέατρον τόμοι δύο κ. ἄ. Ἐκδίδει ἤδη τὴν «Νέαν Ἐστίαν».

Παναγόπουλος Παναγιώτης. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ξυλόκαστρον Κορινθίας τὸ 1875, ὑπηρετεῖ δὲ ὡς ἐπιθεωρητὴς Δημο-

τικῶν σχολείων. Ἔργα του : Διάφορα διηγήματα δημοσιευθέντα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον, Μελέτη περὶ γλώσσης, Στοιχεῖα παιδαγωγικῆς κ. ἄ.

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς Σχίαθον τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Ἡ ἀγρία βιοπάλη ἐν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τὸ δίπλωμα τῆς φιλοσοφ, Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγγραφῆ, ἀλλ' ἦτο ὁμως φιλομαθέστατος καὶ πολυμαθέστατος, αὐτοδίδακτος, κάτοχος τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς καὶ ἐν μέρει τῆς ἰταλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης. Διῆλθε τὰς κλασσικὰς καὶ νεωτέρας φιλολογίας, ἐξ ὧν ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους πλεῖστα ἀποσπάσματα, ἀλλὰ προσφιλεστάτη δι' αὐτὸν ἀσχολία ἦτο ἡ περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ σπουδῆ· ἡ μυστικοπαθῆς αὐτοῦ ψυχὴ εὕρισκεν ἄρρητον ἡδονὴν εἰς τὸν λιβανὸν καὶ τὰ ἐξωκκλήσια. Ἔργα του : μυθιστορήματα : οἱ ἔμποροι τῶν ἐθνῶν, ἡ γυφτοπούλα. Διάφορα διηγήματα ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τοὺς τίτλους : Χριστουγεννιάτικα, Πρωτοχρονιάτικα, Πασχαλινὰ διηγήματα, ἡ φόνισσα, οἱ μάγισνες, ῥόδινα ἀκρογίλια, ἡ νοσταλγὸς κ.ἄ. Τούτων διακρίνονται : ἡ νοσταλγὸς, ὄνειρο στὸ κύμα, ἔρωτας στὰ χιόνια, ἡ φόνισσα, ὁ φτωχὸς ἄγιος, στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο κ. ἄ. ἀπὸ τὰς ὠραιότερας σελίδας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Παπαντωνίου Ζαχαρίας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενεῖσι τὸ 1877· δημοσιογράφος, ποιητής, λογοτέχνης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1919 διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης. Ἐγραψε μελέτας κριτικὰς, καλλιλογικὰς, κοινωνιολογικὰς, χρονογραφήματα, διηγήματα. Ἐξέδωκε τὰ Χελιδόνια, συλλογὴν παιδικῶν ποιημάτων, τὰ πολεμικὰ τραγοῦδια κ. ἄ.

Πασσαγιάννης Κωστής. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Εὔαν τῆς Μάνης τὸ 1872· δημοσιογράφος λογοτέχνης καὶ πρό τινας ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἔργα του : διάφορα Μανιάτικα παραμύθια, καὶ ἠθογραφικὰ διηγήματα, συγκεντρωθέντα εἰς δύο τομίδια, ἀπὸ τὸν Μυστράν, ἐντυπώσεις καὶ περιγραφαὶ κ. ἄ. Τὰ ἡμέτερα ἀποσπάσματα ἐδημοσιεύθησαν πολὺ προσφάτως εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Λόγον» τῶν Ἀθηνῶν.

Πελλερεν Γεώργιος. Φιλολ. ψευδώνυμον τοῦ Γεωργ. Χατζῆ.

Ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1883, ἐσπούδασεν ἰατρικὴν, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν, ἐκδίδει δὲ καὶ διευθύνει ἐν Ἰωαννίνοις τὴν ἑφημερίδα «Ἡπειρος». Ἔργα του : διάφορα διηγήματα ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὴν «Ἡπειρον». ἢ εἰς περιοδικὰ ποιητικὰ συλλογαί : δαχτυλίδια, μέλι καὶ φαρμάκι· τὸ ἐπικολυρικὸν Ντελῆ Ὁρμάν· δράματα· τὸ κατηραμένον περιδέραιον, ἐπαινεθὲν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ Πανεπιστημίου.

Πετιμεζᾶς Νικόλαος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1873· ὕπηρέτησεν ὡς ἰξιωματικὸς μέχρι τοῦ 1917, ὅποτε παρητήθη μετὸν βαθμὸν τοῦ συντεγματάρχου τοῦ πυρεβολικοῦ, διετέλεσεν ἔπειτα νομάρχης Κυκλάδων, Εὐβοίας, Ἀτικῆς. Ὑπερβᾶς τὴν μέσθην ἡλικίαν ἤρχισε νὰ γράφῃ, ἀπὸ τοῦ 1910 καὶ ἔπειτα, διηγήματα, χρονογραφήματα, ὁδοιπορικὰς ἀναμνήσεις, πόλεμικὰς ἀναμνήσεις (1912), ποιήματα. Τούτων ἐξεδόθησαν δύο τόμοι : ἀπλᾶ λόγια καὶ ἐγκόλπια.

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ποιητὴς καὶ λογοτέχνης, ἐχρημάτισεν ἐπ' ἀρχετὸν γραμματεὺς τῆς σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

Ἔργα του : ποικίλαι ποιητικὰ συλλογαί : ποιήματα, χειμῶνανθοι, ἀλάδαστρα, κειμήλια, ἐξωτικά, παληὸ βιολί, σπασμένα μάρμαρα, εἰρηνικά, Ἑσπερινός· δράματα : Βελισάριος, βασιλιᾶς ἀνήλιαγος, γυναῖκα, στὴν ἄκρην τοῦ κρηνοῦ, τὸ μαγεμένο ποτήρι, ὁ πτωχοπρόδρομος, μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ κ. ἄ.

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850. Ἐσπούδασεν εἰς Γερμανίαν ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου, βουλευτὴς τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος καὶ πρό τινος ἐπροτάθη διὰ τὴν ἔδραν τῆς νεωτέρας φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ἔργα του : Ποικίλαι ποιητικὰ συλλογαί : Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα, Θησεύς, τὸ μῆλον τῆς ἔριδος, ποιήματα. Δράματα : Ἡ κόρη τῆς Δήμνου, Νικηφόρος Φωκᾶς, Ῥήγας κ. ἄ. Μετέφρασε δὲ καὶ τὸν Φάουστ τοῦ Γκαῖτε καὶ τὸν Λαοκόοντα τοῦ Δέσιγγ.

Ροδᾶς Μιχαήλ. Δημοσιογράφος διευθύνων καὶ τὸ γραφεῖον τύπου εἰς Σμύρνην τὸ 1920—1922. Ἐξέδωκεν εἰς τεῦχος τὰς μάχας τῆς Μανωλιάσας (1912 Ἡπειρος) καὶ ἐντυπώσεις καὶ περιγραφὰς ἐκ τῆς Μικρασιατικῆς Ἐκστρατείας. Ἐγράψε προ-

σέτι διάφορα διηγήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια : Τὸ παρὰ μῦθι τοῦ παπποῦ, τ' ἄμαρτωλὰ κ. ἄ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς τὸ «Βῆμα» καὶ Ὁδοιπορ. ἐντυπώσεις καὶ περιγραφὰς ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τῶν ὁποίων ἐξεδόθη ὁ α' τόμος.

Ροδοκανάκης Πλάτων. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1883. Δημοσιογράφος, ἱστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς. Ἔργα του : Τὸ φλογισμένο ράσο, Τὸ βυσσινὶ τριαντάφυλλο, Παιδιάτικες ἀγάπες, Ἱστορίες, Ὁ θρῆμβος, Ἡ θεατρίνα, Τὸ Τσακάλι, Κλυταιμνήστρα κ. ἄ. Ἐπίσης τὸ ἱστορικὸν Βασίλισσα καὶ Βυζαντιναὶ Ἀρχόντισσαι. Ἀπέθανε πρό τινος.

Σκίπης Σωτήριος Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1881 ἐκ Σουλιωτικῆς οἰκογενείας, ποιητῆς καὶ λογογράφος. Ἔργα του πλεόν τῶν εἴκοσι τόμων πεζῶν καὶ ἐμμέτρων τραγούδια τῆς ὄρφανῆς, σερενάτα τῶν λουλουδιῶν, ἡ μεγάλη αὔρα, ἁγία Βαρβάρα, ἡ νύκτα τῆς πρωτομαγιάς, ὁ ἀπέθαντος, τρόπαια στὴν τριχυμία, θέατρο καὶ πρόζα, ὁ γυρὸς τῶν ὄρων, ἔργα καὶ ἡμέραι Ἡσιόδου, στροφές τοῦ Μορέας, les petites Hellades et Hellenisme, δίχως φτερά, Ἀνθολογία 1899 - 1919 μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Κρουζέ καὶ Ἐδ. Γκὸς βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ Αἰολικῆ ἄρπα με πρόλογον τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, κάποια διηγήματα κ. ἄ., τὸ δράμα Χριστὸς ἀνέστη μετέφρασε δὲ καὶ τοῦ Πέρσου ποιητοῦ Ἰμάρ-Καγιαμ τὰ καλλίτερα Ρουμπαγιατά.

Σκόκος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1854. Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἐπέδθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἔργα του : Ποιητικαὶ συλλογαί : Ἐαρ, Ἀκτίνες καὶ Μύρα, ἡ ἀρχαία ἠθογραφία, Ἐταῖροι παρ' ἀρχαίοις, κοινωνιολογία, διατὶ δὲν εἴμεθα εὐτυχεῖς. Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ποιήματα, ἐπιγράμματα, χρονογραφήματα, μελέτας κοινωνικὰς, τύπους, χαρακτῆρας κ. ἄ. Διηθουεν ἐπὶ 30 καὶ πλεόν ἔτη τὸ Ἐθνικὸν ἡμερολόγιον καὶ ἐξέδωκεν ἀνθολογίαν διηγηματογράφων καὶ ποιητῶν.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798 ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας, καὶ ἀπέθανε τὸ 1857 εἰς τὴν Κέρκυραν μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς εἰς Ζάκυνθον τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἱταλίαν ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ δικαίου, ἐπιστρέψας δὲ τὸ 1818 εἰς Ζάκυνθον διέμεινε αὐτόθι μέχρι τοῦ 1828, ὁπότεν με-

τέθη εις τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἡποίησις του μὲ τὸν Ὕμνον εἰς τὴν ἑλευθερίαν, τοὺς Ἐλευθεροὺς πολιορκημένους, τὸν Κρητικόν, τὴν Φαρμακωμένην, τὴν Μάνναν, τὰ Δυὸ ἀδελφία, τὸ ἐπίγραμμα τῶν Ψαρῶν εἶναι δεῖγμα συμμετρικῆς καὶ λεπτοτάτης καλλιτεχνικῆς μορφῆς, ἐν ᾗ γοητεύει ἡ ἄρμονία τῶν ἤχων. Ὁ ὕμνος του εἰς τὴν Ἐλευθερίαν μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ φίλου του συνθέτου Μαντζάρου — ὅστις καὶ τὸν καθωδήγησεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς μουσικῆς — εἶναι ὁ ἔθνικός μας ὕμνος. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρασλή, ἐπιμελεῖα τοῦ Κωστή Παλαμά, μὲ θαυμασίαν αὐτοῦ κριτικὴν μελέτην περὶ Σολωμοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Ἐλευθερουδάκη.

Σπεράντας Στέλιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην, καταγόμενος ἐκ Σίφνου, καὶ ὑπηρετεῖ ἤδη ὡς Στρατιωτικὸς ἰατρός. Ἔργα του: ἰάδες αὔραι, συμφωνίες, ψηφιδωτά, τὰ λιμπρέτα ἢ κολασμένη, μαῦρη πεταλοῦδα καὶ ἡ βραβευθεῖσα εἰς τὸν Φιλιδέλφειον διαγωνισμὸν ποιητικῆ συλλογῆ του: ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες.

Σωτηρίου Γ. Φιλολόγος, εἰδικῶς σπουδάσας καὶ ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν Βυζαντινὴν τέχνην, ἣν καὶ διδάσκει ὡς καθηγητῆς ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ.

Τανάγρας Ἄγγελος. Φιλολ. ψευδώνυμον τοῦ Ἁγ. Ἐθαγγε-λίδη. Ἀρχίατρος τοῦ Πολ. Ναυτικοῦ, λογοτέχνης. Ἔργα του Μακεδονικαὶ Ραψῳδαίαι, Ἄγγελος ἐξολοθρευτῆς, ἡ Μεγαλόχαρη, Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Μαῦρες πεταλοῦδες κ. ἄ. πολλὰ τούτων μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας.

Τρικούπης Σπυρίδων. Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τὸ 1788 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1873. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Πάτραις μετέβη εἰς Ρώμην καὶ παρισίους ἔνθα ἠκολούθησε φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐγένετο βουλευτῆς, μέλος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως, γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν πρωθυπουργός, ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, πρεσβευτῆς ἐργασθεὶς ἀόκνως παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ Κυβερνήσει πρὸς ἀπόδοσιν τῶν Ἰονίων. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ οἱ ρητορικοὶ τοῦ λόγου.

Τσοκόπουλος Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1871 καὶ ἀπέθανε τὸ 1923· δημοσιογράφος, λογοτέχνης, συγγραφεύς. Ἔργα του : Θεατρικά : Ἡ εἰς ἀναζήτησιν εὐτυχίας, Τὸ παιδί, Βασίλισσα τοῦ Σαβᾶ, ἡ Θεοδώρα, Ὁ βασιλεὺς τῆς βέργας, Ξανθὸς μελαχρινὸς κ.κ. Μυθιστορήματα : Ἡ ψυχὴ, Ἡ θεατρίνα, Ὁ ἥρωα τοῦ Αἰγαίου. Ἱστορικαὶ μελέται : Γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου. Ἀπὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν 1912—1913, κ. ἄ., ἐν συμπράξει δὲ μετὰ τῶν Ἀννίνου καὶ Δημητρακοπούλου τὰς ἐπιθεωρήσεις : Παναθήναια, Ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Ἐγραψε προσέτι διάφορα διηγήματα καὶ διεσκέυασε τὸν Ἰππόλυτον τοῦ Εὐριπίδου.

Φλισβης Δ. Ψευδώνυμον τοῦ βραβευθέντος διηγήματος κατὰ τὸν διαγωνισμὸν πολεμ. διηγημάτων 1912.

Α΄ ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΝΔΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

Α΄ ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α΄ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΔΙΣΘΗΜΑ

1. Ἡ λιτανεία τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.—*Ι. Γκίκα* Σελ. 3

Β΄ ΣΥΜΠΛΗΘΗΤΙΚΟΝ ΣΥΝΔΙΣΘΗΜΑ

α΄) Πατριωτικὸν

α΄) Βυζαντινὴ ἱστορία.

1. Ἁγία Σοφία.—*Γ. Σωτηρίου* > 7
2. Ἐθνικὴ οἰκονομ. τῶν Βυζαντινῶν.—*Γ. Τσοκοπούλου* > 9

β΄) Σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς Βουλγάρους.

3. Μακεδονικαὶ Ραφιδίαι.—*Α. Τανάγρα* > 14
4. Στὴν ὄχθη τοῦ Στρυμόνος.—*Ν. Καρβούνη* > 19

γ΄) Σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν πρὸς τοὺς Τούρκους.

5. Δεινοπαθήματα Χίων.—*Δ. Βικέλα* > 22
6. Μάχη τῆς Κλείσοδας.—*Σ. Τρικούπη* > 28
7. Ἐξοδος Μεσολογγίου.—*Δ. Βικέλα* > 29
8. Πολεμικὸ νανούρισμα.—*Σ. Σκίπη* » 32
9. Ὁ Μικρὸς ἦρωας.—*Δ. Φλισβη* > 34
10. Ἀπὸ Μικρόβαλτον εἰς Λαζαράδες.—*Σ. Μελά* » 46
11. Ὁ πνεγμὸς τοῦ Γενναίου.—*Σ. Μελά* > 50
12. Τὸ Κάστρο τῆς Ὠριάς.—*Γ. Τσοκοπούλου* > 52
13. Κατάληψις τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ.—*Μ. Ροδά* > 56

β΄) Οἰκογενειακὸν

1. Ὁ θάνατος τῆς μητρός μου.—*Δ. Βικέλα* > 59

2. Ἡ Σκλάδα.—Γ. Πελλερέν Σελ. 60
 3. Ἰππῆρέτρα.—Παπαδιαμάντη > 65
 4. Ἀληθινὸ παραμῦθι.—Ἄργ. Ἐφταλιώτη > 72

γ') Κυρίως συμπαθητικὸν

1. Ἡ φιλάνθρωπία ἐν Βυζαντίῳ.—Π. Ροδοκανάκη > 76
 2. Ἐπιστολὴ ἐκ Παρισίων 16—1—1824.—Ἄδ. Κοραῆ > 77

Γ'. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ

(εἰς τοῦτο περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐξυπηρετοῦντα μόνον τὸ λογοτεχνικὸν καλὸν)

1. Δοῦρος.—Κ. Ἀθανάτου > 79
 2. Κεραύνια.—Κ. Πασσαγιάννη > 81

Δ'. ΗΘΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

1. Ὁ Μέγας Πέτρος σιδηρουργός.—Δ. Μελά > 83
 2. Βασιγυκτῶν καὶ ὁ δεκανεύς.—Δ. Μελά > 84
 3. Τῆς Κοκκῶνας τὸ σπῆτι.—Ἄλ. Παπαδιαμάντη > 85
 4. Ὁ ὀξόθυμος.—Α. Λασκαράτου > 93
 5. Ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦ του.—Α. Λασκαράτου > 94

Ε'. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΤΙΜΗΣ

1. Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.—Κεραμοπούλου > 95

ΣΤ' ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ,
ΕΜΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΑΨΥΧΟΝ

1. Ἄλογα τοῦ πολέμου.—Ἄγγ. Τανάγρα > 98
 2. Τὸ ξωτικό.—Π. Παναγοπούλου > 108
 3. Μικροπούλια.—Ν. Βασιλειάδη > 105
 4. Ὁ Κόσσυφας.—Σ. Γρανίτσα > 111
 5. Ἡ Κυριαρίνα.—Σ. Γρανίτσα > 114
 6. Ὁ Καλογιάννος.—Α. Βαλαωρίτη > 117
 7. Μὲ τὴ σурτή.—Ἐμ. Δυκούδη > 118

Ζ'. ΑΥΤΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

1. Τὸ μυθιστόρημα τοῦ αὐτ. Βασιλείου.—Γ. Τσοκοπούλου » 123

Β'. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

1. Τὸ ἐδλογημένον καράδι.—*Ζ. Παπαντωνίου* Σελ. 128

Β'. ΣΥΜΠΛΗΘΗΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

α') Πατριωτικόν

1. Πατρίδα.—*Δ. Μαβίλη* > 129
 2. Πατρίς.—*Δ. Βινέλα* > 129
 3. Τραγούδια κλέφτικα Α'.—*Δημοτικόν* > 130
 4. > > Β'.— > > 130
 5. Τὸ κάστρο τῆς Ὠριάς > > 132
 6. Τοῦ σκοτωμένου τ' ἄρματα.—*Σ. Σπεράντζα* > 133

β') Οἰκογενειακόν

1. Ἡ πέρδικα.—*Γ. Ζολοκώστα* > 134
 2. Δέηση.—*Ν. Πετιμεζᾶ* > 135
 3. Νάνι-Νάνι.—*Ἄρ. Βαλαωρίτου* > 136
 4. Νوستαλγία.—*Γ. Βιζυηνοῦ* > 137
 5. Τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς.—*Δημοτικόν* > 138

γ') Κύριως συμπαθητικόν

1. Τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς.—*Κ. Κροστάλλη* > 139

Γ'. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΚΑΛΟΥ

(εἰς τοῦτο περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐξυηρητοῦντα μόνον τὸ λογοτεχνικόν καλόν)

1. Ζωγραφία.—*Γ. Ἀθάνα* > 140
 2. Ἡ ψυχούλα.—*Δ. Σολωμοῦ* > 140
 3. Ἀνοιξιὰτικὴ ἀογή.—*Γ. Δροσίνη* > 141
 4. Ἐνας ἄγρυπνος.—*Γ. Δροσίνη* > 141

Δ'. ΗΘΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

1. Τιμὴ, φωτιά, νερό.—*Ι. Βηλαγᾶ* > 142
 2. Εἰς κυρίαν θρησκώληπτον.—*Κ. Σκόκου* > 142

Ε' ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ,
ΕΝΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΑΨΥΧΟΝ

1. 'Ο Καλογιάννος.—'Αρ. Βαλαωρίτου	> 143
2. 'Ηλιοβασίλεμμα.—Κ. Κρυστάλλη	> 144
3. 'Εξοχή.—Σ. Μαρτζώκη	> 144
4. Νεροποντή.—Σ. Σπεράντσα	> 145
5. Φεγγάρι στη θάλασσα.—Ν. Χατζιδάκη	> 145
6. Νά την ή άνοιξι.—Γ. Δροσίνη	> 146
7. 'Αμυγδαλιές.—Σ. Σκίπη	> 146
8. 'Η λεύκα της άγοράς.—'Αρ. Προβελεγγίου	> 147
9. 'Η καταιγίς.—Γ. Βιζηνοῦ	> 148

Β'. ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Α'. ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α'. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

α') Πατριωτικά

1. 'Ο Μικρός ήρωας.—Δ. Φλοβη Σελ. 34

β') Ηθικογραφικά καὶ ἄλλα

1. 'Η Σκλάβος.—Γ. Βελλερές » 60
2. Ὑπηρέτης.—Α. Παλαδιαμάκης » 65
3. Τῆς Κοκκίνας τῶ σπ. — Δ. Παπαδιαμάντης » 85
4. Τὸ ξωτικό.—Π. Μπαρόπουλου » 108
5. Μικροπούλια.—Ν. Βασιλειάδη » 105

Β'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

α') Ἀρχαία ἱστορία

α') Σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως

1. 'Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες.—Γεωργίου Πούλου » 95

β') Βυζαντινὴ ἱστορία

2. Ἁγία Σοφία.—Γ. Σωτηρίου » 7
3. Ἐθνικὴ οἰκον. τῶν Βυζαντινῶν.—Γ. Τσκοπούλου » 9
4. Τὸ μυθιστόρημα τοῦ αὐτ. Βασιλείου.— » 123
5. Ἡ φιλανθρωπία ἐν Βυζαντίῳ.—Π. Ροδοκανάκη » 76

γ) Νέα ιστορία

1) Ἀγῶνες πρὸς τοὺς Βουλγάρους.

6. Μακεδονικαὶ ραφῶδαι.—Ἀγγ. Τανάγρα	Σελ. 14
2) Ἀγῶνες πρὸς τοὺς Τούρκους.	
7. Δεινοπαθήματα Χίων.—Δ. Βικέλα	> 22
8. Μάχη τῆς Κλείσοβας.—Σ. Τρικούπη	> 28
9. Ἐξοδος Μεσολογγίου.—Δ. Βικέλα	> 29
10. Τὸ Κάστρο τῆς Ὀριάς.—Γ. Τσοκοπούλου	> 52

δ) Γενικαὶ διηγήσεις

11. Ὁ θάνατος τῆς μητρός μου.—Δ. Βικέλα	> 59
12. Ὁ Μέγας Πέτρος.—Δ. Μελά	> 83
13. Ὁ Βάσιγκτων καὶ ὁ δεκανεύς.—Δ. Μελά	> 84

Γ'. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

α') Σχετικαὶ μετὰ τὴν νέαν ἱστορίαν

1) Ἀγῶνες πρὸς τοὺς Τούρκους.

1. Ἀπὸ Μικρόβαλτον εἰς Λαζαράδες.—Σ. Μελά	> 46
2. Ὁ πνιγμὸς τοῦ Γενναίου.—Σ. Μελά	> 50
3. Κατάληψις τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.—Μ. Ροδά	> 56

2) Ἀγῶνες πρὸς τοὺς Βουλγάρους.

4. Στὴν ὄχθη τοῦ Στρυμῶνος.—Ν. Καρβούνη	> 19

β') Μετὰ τὴν ἑλλην. ζωὴν καὶ τὴν φύσιν,
ἔμφυχον καὶ ἄψυχον

1. Μετὰ τὴν συρτή.—Ἐμ. Δυκούδη	> 118
2. Λοῦρος.—Κ. Ἀθάνα	> 79
3. Κεραύνια.—Κ. Πασσαγιάννη	> 81

Δ'. ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

α') Σχετικαὶ μετὰ τὴν θρησκείαν

1. Ἡ λιτανεία τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος.—Ι. Γρίκα	> 3

β') Σχετικαὶ μετὰ τὴν πατρίδα

2. Πολεμικὸ νανούρισμα.—Σ. Σκίση	> 32

γ') Σχετικὰ μετὴν οἰκογένειαν

3. Ἀληθινὸ παραμῦθι.—*Ἀργ. Ἐφταλιώτη* > 72

δ') Σχετικὰ μετὰ τὰ ζῶα

4. Ἄλογα τοῦ πολέμου.—*Ἀγ. Τανάγρα* > 98

Ε'. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

1. Ἐπιστολὴ ἐκ Παρισίων.—*Ἀδ. Κοραῆ* > 77

ΣΤ'. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

α') Τύπων ἀνθρώπων

1. Ὁ δξύθυμος.—*Α. Δασκαράτιου* > 93

2. Ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦ του.—*Α. Δασκαράτου* > 94

β') ζώων

3. Ὁ Κόσσυφας.—*Σ. Γρανίτσα* > 111

- 4.—Ἡ Κυριαρίνα.—*Σ. Γρανίτσα* > 114

Β'. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Α'. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1. Τραγούδια κλέφτικα Α'.—*Δημοτικὸν* > 130

2. > > Β'.— > > 130

3. Τὸ κάστρο τῆς Ὁριάς.— > > 132

4. Τοῦ σκοτωμένου τ' ἄρματα.—*Σ. Σπεράντσα* > 133

Β'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

α') Ποιήματα σχετικὰ μετὴν θρησκείαν

1. Τὸ εὐλογημένο καράβι.—*Ζ. Παπαντωνίου* > 128

β') Σχετικὰ μετὴν πατρίδα καὶ ἱστορίαν

1. Πατρίδα.—*Δ. Μαβίλη* > 129

2. Πατρίς.—*Δ. Βικέλα* > 129

γ') Σχετικὰ μετὴν οἰκογένειαν

1. Ἡ Πέρδικα.—*Γ. Ζαλοκώστα* > 134

2. Δέηση.—*Ν. Πεπιμεζᾶ* > 135

3. Νάνι-νάνι.—*Ἀρ. Βαλαωρίτου* > 136

4. Νοσταλγία.—*Γ. Βιζυηνοῦ* > 137

5. Τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς.—*Δημοτικὸν* > 138

δ') Σχετικὰ μετὴν κοινωνίαν

1. Τραγοῦδι τῆς ξενιτειᾶς.—*Κ. Κρυστάλλη* Σελ. 139
 ε') Σχετικὰ μετὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ φύσιν,
 ἔμφυχον καὶ ἄψυχον
1. Ζωγραφία.—*Γ. Ἀθάνα* » 140
 2. Ἡ ψυχολογία.—*Δ. Σολωμοῦ* » 140
 3. Ἀνοιξιὰτικὴ αὐγή.—*Γ. Δροσίνη* » 141
 4. Ἐνας ἄγρουπνος.—*Γ. Δροσίνη* » 141
 5. Ὁ Καλογιάννος.—*Α. Βαλαωρίτη* » 143
 6. Ἡλιοβασίλευμα.—*Κ. Κρυστάλλη* » 144
 7. Ἐξοχή.—*Σ. Μαρτζώκη* » 144
 8. Νεροποντή.—*Σ. Σπεράντσα* » 145
 9. Φεγγάρι στὴ θάλασσα.—*Ν. Χοτζηδάκη* » 145
 10. Ἀμυγδαλιές.—*Σ. Σκίπη* » 146
 11. Ἡ λεύκα τῆς ἀγορᾶς.—*Ἄρ. Προβελεγγίου* » 147
 12. Ἡ καταιγίς.—*Γ. Βιζυηνοῦ* » 148

Γ'. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

α') Μῦθοι

1. Τιμὴ, φωτιά, νερό.—*Γ. Βηλαγᾶ* » 142

β') Σατυρικὰ ἐπιγράμματα

2. Εἰς κυρίαν θρησκώληπτον.—*Κ. Σκόκου* » 142

Ἀριθ. } Πρωτ. 17002
 } Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Μαΐου 1927

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΡΟΣ

τὸν κ. Νικόλαον Κοντόπουλον

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως, τῇ 4 Ἰσταμένου μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 13ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθεῖσιν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 37 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη τὸ βιβλίον ὑμῶν «**Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα**» διὰ τὴν Β' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, διὰ μὲν δεκαστίαν, λογιζομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1927—1928 ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς σχετικαῖς ἐκθέσεσιν ὑποδείξεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπείας.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Διευθυντὴς

Ε. ΚΑΚΟΥΡΟΣ

Ὁ Τμηματάρχης

Κ. Καμπέρης

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΔΟΥ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. *Νεοελλην. Ἀναγνώσματα* τόμ. Α' διὰ τὴν Α' τάξ. Ἑλλ. Σχολ.
2. *Νεοελλην. Ἀναγνώσματα* τόμ. Β' διὰ τὴν Β' τάξ. Ἑλλ. Σχολ.
3. *Νεοελλην. Ἀναγνώσματα* τόμ. Γ' διὰ τὴν Γ' τάξ. Ἑλλ. Σχολ.
4. *Νεοελλην. Ἀναγνώσματα* τόμ. Δ' διὰ τὴν Α' τάξ. τῶν Γυμνασίων.
5. *Νεοελλην. Ἀναγνώσματα* τόμ. Ε' διὰ τὴν Β' τάξ. τῶν Γυμνασίων.

2.500

024000028078

• ΑΠΟΡΡΙΨΗ 1928
W

